

Львівський національний університет імені Івана Франка

Міністерство освіти і науки України

Кваліфікаційна наукова

праця на правах рукопису

Кульчицька Олена Василівна

УДК 811.111'42

**МОВНІ ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕЙОРАТИВНОСТІ
В РОМАНАХ С. МАЙЄР**

10.02.04 – германські мови

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ О. В. Кульчицька

Науковий керівник: **Федорчук Марта Михайлівна**, кандидат філологічних наук, доцент

Львів – 2019

АНОТАЦІЯ

Кульчицька О.В. Мовні засоби реалізації пейоративності в романах С. Майєр. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – Германські мови. – Львівський національний університет імені Івана Франка МОН України, Львів, 2019.

Дисертацію присвячено дослідженню мовних засобів реалізації пейоративності в романах С. Майєр.

Актуальність дисертації зумовлена необхідністю та важливістю вивчення пейоративності із позицій антропоцентризму, адже пейоративний пласт лексики динамічно розвивається і вимагає аналізу та дослідження з різних позицій, недостатньо вивчений емотивний компонент та категорія оцінки у пейоративах.

Матеріалом дослідження слугує вибірка із 6 романів С. Майєр, що склала 4 559 пейоративних лексем. Вибір автора був мотивований декількома факторами, а саме: авторка сучасна і її твори є бестселерами; тематика творчості створює сприятливий ґрунт для дослідження пейоративної лексики. Оскільки художні твори відображають реальність опосередковано, крізь призму творчого задуму автора, то пейоративність досліджується на художньому матеріалі з урахуванням її літературної, уявної і опосередкованої сутності.

Наукова новизна роботи полягає у тому, що вперше до явища пейорації були застосовані традиційні польові методи дослідження у поєднанні із сучасними методами гібридної семантики, методи фреймової та конотативної семантики. Уперше запропонована та апрікована шкала інтенсифікації експресивності пейоративного значення. Також уперше концептуалізовано домінантні структурні та комунікативно-мовні принципи функціонування пейоративної лексики.

Теоретична значущість роботи полягає у всебічному описі пейоративності з позицій антропоцентричної парадигми, що дозволило максимально виявити усі функціонально-семантичні характеристики пейоративної лексики та виокремити

її окремим пластом лексики. Внеском у розуміння природи емотивної лексики та схожих мовних явищ стала лінгвістична шкала, яку ми розробили та аплікували для опису та заміру ступеня інтенсифікації експресивності пейоративного значення. Виявлені структурні, комунікативно-прагматичні та семантико-стилістичні особливості пейоративної лексики є внеском у розробку питання емотивного пласту мови.

Практична цінність роботи полягає у можливості використання результатів дослідження у курсах із загального мовознавства, комунікативної та когнітивної лінгвістики, риторики, стилістики та лінгвістики тексту, дискурсного аналізу, а також спецкурсів із прагма-, психо-, та соціолінгвістики. Результати дослідження можуть бути корисними у галузі інтерпретації тексту, при складанні методичних робіт із практики перекладу, при укладанні навчальних посібників з лексикології, прагмалінгвістики та соціолінгвістики, соціології і конфліктології, а також студентами у їхніх наукових пошуках.

У науковій розвідці визначено способи маніфестації пейоративної лексики у романах С. Майєр. Пейоративи – це лексеми, які володіють негативною, емоційно-навантаженою експресивною оцінністю та створюють передумови до досягнення ілюктивної мети; вони належать до зниженого стилю, володіють синонімом в пласті нейтральної лексики, володіють денотативним та конотативним компонентами значення, мають здатність до зміни оцінного знака, володіють умовно-істинним та умовно-вживаним вимірами одночасно, контекстуально обумовлені.

У вступі обґрунтовується актуальність обраної теми дослідження, формулюється мета й завдання роботи, визначається її об'єкт та предмет, зазначаються матеріал та методи дослідження, з'ясовується його теоретична та практична цінність, наукова новизна. У вступі також подається інформація про апробацію роботи, вказується її структура та обсяг.

Перший розділ присвячено теоретичним положенням щодо ключових понять дисертаційного дослідження: розкривається поняття пейоративності. У пейоративних лексемах категорії емотивності, оцінності та експресивності

перетинаються між собою, утворюючи пейоративну конотацію. У художньому прозовому тексті ми досліджуємо пейоративність крізь призму семантики та прагматики, адже пейоративна лексика володіє складною, поняттєвою структурою, із яскраво вираженим контекстуальним компонентом. У розділі узагальнюються комунікативно-прагматичні та мовні параметри пейоративності, з урахуванням їхніх функції – емотивну і прагматичну, та ціль їхнього використання – оптимально відібраними мовленнєвими засобами отримати максимальний ілюквативний ефект. У роботі охарактеризовано систему емотивних мікрокомпонентів значення пейоративів, що є релевантними до прагматичних засад мовленнєвих актів. Виділено сім емосем із пейоративним наповненням, а саме – жартівлива, іронічна, несхвальна, нехтувальна, презирлива, брутальна та лайлива.

У другому розділі описується методологія дослідження пейоративів у сучасному американському романі; обґрунтовуються основні методи дослідження пейоративів, до яких належать: на текстуальному рівні – компонентно-диференційний та лексико-стилістичний аналізи, на контекстуальному рівні – контекстуальний метод, а також умовно-істинний та умовно-вживаний виміри гібридної семантики; на прагматичному рівні – аналіз емотивності та оцінності з використанням шкали інтенсифікації експресивності пейоративного значення; на когнітивному рівні – фреймовий метод та концептуальна метафора. Комплексна методика дослідження пейоративів дозволила всебічно описати пейоративність, проаналізувати її складові із різних перспектив та прослідкувати способи й шляхи породження пейоративного значення.

У третьому розділі досліджується функціонування пейоративної лексики у досліджуваних романах з позиції традиційної семантики, в межах прагматики проводиться аналіз пейоративів згідно теорії емосем, з'ясовується компонент оцінки у структурі пейоративів. До аналізу контексту пейоративів в розділі аплікується умовно-вживаний та умовно-істинний методи гібридної семантики.

Лексеми, пейоративне значення яких є денотативно зафіксованим, класифікуються як абсолютні. Серед лексикографічних критеріїв виділення пейоративів виокремлено: словникові маркери; слова об'єктивно-емоційної оцінки; слова суб'єктивно-емоційної оцінки; слова-інтенсифікатори. Пейоративи, значення яких не є лексикографічно зафіксованими, вважаємо релятивними. На лексико-семантичному рівні пейоративний зміст може виражатися за допомогою евфемізмів, дисфемізмів, вигуків, фразеологізмів, авторських okazionalizmів. З позицій гібридної семантики пейоративи володіють умовно-істинним та умовно-вживаним змістом. Проведений прагматичний аналіз дозволяє стверджувати, що пейоративи є потенційно-маніпулятивним засобом.

Поле пейоративів складається із ядра, ближньої та віддаленої периферії. Усі засоби віддаленої периферії слугують інтенсифікаторами експресивності пейоративного значення. Ступінь експресивності пейоративного значення вимірюється за допомогою шкали інтенсифікації експресивності пейоративного значення, показниками якої є наявність таких елементів: пунктуація, семантико-стилістичні засоби, синтактико-стилістичні засоби, графічні символи, авторські okazionalizmi та структура *adj/adv + n*.

У четвертому розділі пейоративність в аналізованих романах С. Майєр досліджується з позицій когнітивістики; моделюється семантичне поле пейоративності та визначається його фреймова структура; простежується як традиційна так і когнітивна стилістика пейоративів на семантичному та синтаксичному рівнях. Зафіксовано, що на семантичному рівні пейоративи функціонують як концептуальна метафора, епітет, оксюморон, гіпербола, літота, метонімія, порівняння, іронія та сарказм, на синтаксичному рівні вони інтегровані у питальні конструкції, інверсію, синтаксичну редукцію, стилістичні повтори, антитезу та гру слів.

Проілюстровано, що віддалена периферія поля пейоративів є засобом реалізації ілокутивного потенціалу на семантичному рівні. У розділі визначено структуру концептів *VAMPIRE* та *WEREWOLF*, які складаються із поняттєвих, образних та ціннісних компонентів. Змодельовано фреймову структуру

функціонування пейоративних одиниць. З'ясовано, що концептуальна метафора є когнітивним параметром пейоративів, через призму яких людина вербалізує свої емоції та виконує акт ілюкції. У аналізованих творах С. Майєр виокремлено такі концептуальні метафори MEMORY IS LIQUID, HUMAN IS ICE/NUMBNESS, HUMAN IS GLASS, SAD EMOTION IS DOWN, HUMAN IS ABBERRATION, PEOPLE ARE LEECHES.

У загальних висновках підводяться підсумки проведеного дослідження та окреслюються перспективи дисертаційного дослідження.

Ключові слова: пейоративність, пейоратив, оцінність, емотивність, експресивність, емосема, семантика, семантичне поле, контекст, стилістика, гібридна семантика, шкала інтенсифікації.

ABSTRACT

Kulchytska O.V. Linguistic means of realizing pejoration in the novels by S. Mayer. – Qualification research paper. Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Philology: Speciality 10.02.04 – Germanic Languages. – Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, 2019.

This thesis is devoted to the study of linguistic means of realizing pejoration in the novels by S. Mayer.

The topicality of the study is caused by scholarly necessity and importance of studying pejoration from anthropocentric viewpoint, since this vocabulary is rapidly developing and requires analysis and research from different positions. Moreover, the emotive component and the evaluative category in pejoratives have been insufficiently studied.

The research corpus comprises 4 559 pejorative lexemes selected from six novels by S. Mayer. The choice of the author was motivated by such factors: the author is modern, her works are bestsellers; the works create favorable grounds for the study of pejorative vocabulary.

The scholarly novelty of the work is in the following: for the first time we a) have applied methods of traditional field research in conjunction with modern methods

of hybrid semantics, framing methods and connotative semantics to the study of the phenomenon of pejoration; b) have introduced and applied the intensification scale to the expressiveness of pejorative meaning. We have worked out an approach to the study of pejoration that takes into account most recent studies in linguistics where the person is an anthropocenter of communication. We have outlined and conceptualized dominant structural and communicative principles of pejorative vocabulary functioning.

The theoretical significance of the conducted research includes a comprehensive description of pejoration from the anthropocentric positions. This allowed to identify most completely all functional-semantic characteristics of pejorative vocabulary and to demarcate it as a separate vocabulary layer. The use of an intensification scale is a contribution to understanding of the nature of emotional vocabulary. This scale was first developed to describe intensification degree of expressive pejorative meaning. Structural, communicative, pragmatic, semantic and stylistic characteristics of pejorative vocabulary, revealed in the thesis, are a contribution to the development of emotive vocabulary.

Practical significance of the thesis is determined by the possibility of applying its main results in general linguistics, pragmatics, communicative and cognitive linguistics, rhetoric, stylistics, linguistics of the text, discourse analysis; some parts of the paper are applicable to psychology, sociolinguistics and conflictology. The research results can be useful for writing course papers, Bachelor's, Master's and PhD's theses.

We have traced and defined the ways in which pejorative vocabulary is manifested in contemporary American novel by S. Mayer. The following definition of pejoratives has been put forward: they are lexemes that have negative, emotionally loaded expressive evaluation and create preconditions for the achievement of an illocutionary goal. They belong to the low style, have a synonym in neutral vocabulary register, have denotative and connotative components of meaning, tend to change the sign of evaluation, in terms of hybrid semantics, have both truth-conditional and use-conditional components and are contextually preconditioned.

In the introduction we substantiate the topicality of the research, formulate the objective and tasks of the work, determine its object and subject matter, indicate the research corpus and methods to be used, elucidate its theoretical, practical value and scholarly novelty. The introduction provides information about official approval of the work, its structure and scope.

The first chapter deals with theoretical approach to the key positions of the thesis, the notion of pejoration is revealed. The categories of emotiveness, evaluation and expressiveness overlap, thus forming a pejorative connotation. Pejoration is investigated in literary prose texts through the prism of semantics and pragmatics. Pejorative vocabulary has a complex, conceptual structure and is characterized by a strongly marked contextual component. Communicative, pragmatic and linguistic parameters of pejoration are generalized in the chapter in view of both their functions (emotive and pragmatic), and their aim (to obtain an illocutionary effect via carefully selected speech means). We have characterized the system of emotive micro-components in the semantic structure of pejoratives, which correlate with pragmatic principles of speech acts. Seven emosemes with pejorative meaning have been identified, namely, humorous, ironic, disapproving, neglectful, scornful, brutal and abusive.

In the second chapter we describe the methodology which is applied to the study of pejoratives in contemporary American novel. The basic methods of research are substantiated and they comprise: on the textual level – componential analysis, lexical and stylistic analysis; on the contextual level – traditional contextual method as well as truth-conditional and use-conditional methods of hybrid semantics; on the pragmatic level – analysis of emotiveness and evaluation by means of the intensification scale; methods of cognitive analysis comprise frame method and conceptual metaphor analysis. Complex methodology of investigating pejorative vocabulary enabled comprehensive study of pejoration, scrupulous analysis of its components from different perspectives, helped to perceive the nature of pejorative vocabulary, ways and means of its generating.

The third chapter deals with functioning of pejorative vocabulary in the novels under consideration from the viewpoint of traditional semantics, within pragmatic approach pejoratives are analyzed in terms of the theory of emosemes. General characteristics of evaluation in the structure of pejorative vocabulary are elucidated. The context of pejoratives is carried out from the standpoint of hybrid semantics.

Vocabulary, the pejorative meaning of which is denotatively registered in lexicographic sources is determined as absolute. The following lexicographic criteria in defining pejoratives have been singled out: dictionary markers; words of objective-emotional evaluation; words of subjective-emotional evaluation; intensifiers. Pejoratives, whose meaning is not lexicographically registered, are classified as relative. Lexico-semantic analysis of pejoratives in the novels under consideration has shown that predominantly euphemisms, dyphemisms, exclamations, set phrases and nonce-words are used. In terms of hybrid semantics pejoratives possess use-conditional and truth-conditional components. Pragmatic analysis has yielded the following result: pejoratives are potentially manipulative linguistic means. Semantic field of pejorative vocabulary corpus consists of the nucleus, close and distant periphery. All means of distant periphery serve as intensifiers of pejorative meaning. The degree of expressiveness of pejorative meaning has been estimated by means of an intensification scale, and it includes the following items: punctuation, semantic and stylistic means, syntactic and stylistic means, graphic symbols, nonce-words and adj/adv + n structure.

In the fourth chapter we have studied pejoration in terms of cognitive linguistics: the semantic field of pejorative corpus in the novels under study has been modelled and its frame structure has been identified. We have traced stylistic use of pejoratives on the lexico-semantic and syntactic levels. On the lexico-semantic level pejoratives may function as an epithet, oxymoron, hyperbole, litote, metonymy, simile, irony and sarcasm. On the syntactic level pejorative vocabulary is integrated into interrogative constructions, inversions, syntactic reductions, stylistic repetitions, antithesis, and word-play.

It has been illustrated that the distant periphery of pejoratives serves as a powerful means of realizing the illocutionary potential on the semantic level. Structure of the concepts VAMPIRE and WEREWOLF has been defined, it consists in both cases of conceptual, figurative and evaluative components. The frame structure of pejorative units has been modeled. Conceptual metaphor is a cognitive parameter of pejoratives, by means of which the person verbalizes emotions and performs an act of illocution. We have identified in S. Mayer's novels such conceptual metaphors: MEMORY IS LIQUID, HUMAN IS ICE/NUMBNESS, HUMAN IS GLASS, SAD EMOTION IS DOWN, HUMAN IS ABBERATION, PEOPLE ARE LEECHES.

General conclusions summarize the findings of the research and outline prospects of future study.

Key words: pejoration, pejorative, evaluation, emotiveness, expressiveness, emoseme, semantics, semantic field, context, stylistics, hybrid semantics, intensification scale.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Кульчицька О. В. Особливості семантики пейоративної лексики (на матеріалі циклу романів "Сутінкова Сага" Стефані Майєр) (The peculiarities of pejorative language semantics) // Іноземна філологія: укр. наук. зб. Львів. ун-ту. 2011. Вип. 12. С. 64–70.

2. Кульчицька О. В. Структура пейоративних прикметників у описі персонажів циклу романів "Сутінкова Сага" Стефані Майєр (на матеріалі циклу романів "Сутінкова Сага" Стефані Майєр) (The structure of pejorative adjectives in the description of the main characters in Stephanie Meyer's novels) // Вісник Львівського університету. Серія: "Іноземні мови". 2012. Вип. 19. С. 263–268.

3. Кульчицька О. В. Теоретичні підходи до пейоративної лексики у сучасній лінгвістиці (Theoretical approaches to the pejorative language in modern

linguistics) // Нова філологія: зб. наук. пр. / Запорізьк. нац. ун-т. 2012. № 53. С. 102–106.

4. Кульчицька О. В. Динаміка семантики та стилістики пейоративів (на прикладі “Господиня” Стефані Майєр) (Dynamic of pejorative’s semantic and stylistic) // Наукові записки. Серія: Філологічні науки / Кіровоград: РВВ КПУ ім. В. Винниченка, 2013. Випуск 115. С. 278–282.

5. Кульчицька О. В. Про деякі критерії та методи визначення пейоративної лексики (About some criteria and methods of defining pejorative words) // Мовна освіта в Україні та за кордоном у ХХІ столітті: вісник Житомир. держ. н-ту ім. Івана Франка, 2014. Вип. 4. С. 242–245.

6. Кульчицька О. В. Аналіз емотивної лексики через призму гібридної семантики // Актуальні питання іноземної філології. 2017. № 7. С. 103–109.

7. Кульчицька О. В. Шкала інтенсифікації експресивності пейоративного значення // Проблеми семантики прагматики та когнітивної лінгвістики: наук. зб. КНУ ім. Т. Шевченка Київ, 2019. № 35. С. 117–126.

8. Кульчицька О. В. Пейоративи як засіб вербалізації вираження негативного емоційного стану. (Pejoratives as a means of verbalization of the negative emotional state) // Science and Education in a New Dimension: Philology. Budapest, 2014. № II (1), Iss. 17. P. 68–70.

9. Кульчицька О. В. Usage of TC and UC methods or Hybrid semantics in pejorative’s analysis // European Journal of Literature and Linguistics. Vienna: Praque. 2017. № 4. P. 6–9.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

10. Kulchyskaja J. Pejoratives and their role in communication // 6th International scientific conference “Linguistic, didactic and sociocultural aspects of language functioning” (Vilnius, April 24-25, 2014). Vilnius, Lithuania. 2014. P. 8.

11. Кульчицька О. В. Прагматичний потенціал пейоративів. (Pragmatic potential of pejoratives) // The Thirteenth European Conference on Languages,

Literature and Linguistics (Vienna, 23 November, 2016). Austria, Vienna, 2016. P. 8–13.

12. Kulchytska O. Thinking about pejoratives // 2d SMYS – Sylesian Meeting of Young Scholars. (Szchyrk, 6–7 November, 2014). Szchyrk, Poland: University of Sylesia Institute of English, 2014. P. 28.

13. Kulchytska O. Pejoration as a verbalization means of expressing negative, emotionally-loaded, expressive evaluation // ELALT 3 – The third international conference on English studies (Novi Sad, 21 March, 2015). Novi Sad, Serbia: University of Novi Sad, 2015. № 3. P. 47.

14. Kulchytska O.A., Andrushchak O.V., Devlysh I.A. Emotive language and its role in L2 acquisition on the example of ESL students of Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine // 2017 TESOL-Ukraine National Convention “Pathways to Success for Contemporary English Teachers and their Learners”: book of convention papers (Lviv, April 25-26, 2017). Lviv, 2017. P. 94

15. Кульчицька О. В. Засоби інтенсифікації емотивного класу слів // Україна і світ: діалог мов і культур: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 11–13 квіт., 2018 р.). Київ: Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2018. С. 16.

ЗМІСТ

ВСТУП	13
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕЙОРАТИВНОСТІ В ХУДОЖНЬОМУ ПРОЗОВОМУ ТЕКСТІ НА МАТЕРАЛІ РОМАНІВ С. МАЙЄР	23
1.1. Пейоративність у художньому прозовому тексті	23
1.1.1. Художній прозовий текст як середовище реалізації пейоративності.....	23
1.1.2. Пейорація, пейоративність, пейоратив: взаємодія термінів	26
1.2. Семантика пейоративності у художньому прозовому тексті на матеріалі романів С. Майєр.....	29
1.2.1. Критерії ідентифікації пейоративної лексики.....	35
1.2.2. Пейоративи та теорія семантичного поля	41
1.2.3. Динаміка розвитку поля пейоративності	44
1.2.4. Структура пейоративної лексики	49
1.3. Прагматика пейоративності у художньому прозовому тексті на матеріалі романів С. Майєр	52
1.3.1. Оцінність, емотивність, експресивність та амбівалентність пейоративів	57
1.3.2. Пейоративність у розрізі гібридної семантики та прагматикалізації	63
1.3.3. Вплив художнього контексту на формування комунікативних смислів пейоративів	68
Висновки до розділу 1	71
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕЙОРАТИВНОСТІ У ХУДОЖНЬОМУ ПРОЗОВОМУ ТЕКСТІ НА МАТЕРІАЛІ РОМАНІВ С. МАЙЄР	74
2.1. Текстуальний аналіз пейоративності	75
2.1.1. Компонентно-диференційний аналіз	77
2.1.2. Семантичний, лексичний, стилістичний аналіз	78
2.2. Контекстуально-прагматичний аналіз пейоративності.....	83
2.2.1. Контекстуальний метод дослідження пейоративної лексики	83

2.2.2. Умовно-істинний та умовно-вживаний виміри як методи гібридної семантики	85
2.2.3. Прагматичний компонент аналізу пейоративів	87
2.3. Когнітивний аналіз пейоративності	90
2.3.1. Семантика пейоративності у вимірі когнітивістики пейоративних лексем	90
2.3.2. Фреймовий метод дослідження пейоративів.....	93
2.3.3. Концептуальна метафора у дослідженні пейоративів.....	97
Висновки до розділу 2.....	100
РОЗДІЛ 3. ПРАГМАСТИЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПЕЙОРАТИВНОСТІ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ РОМАНІВ С. МАЙЄР	103
3.1. Текстуальний вияв пейоративності у романах С. Майєр.....	103
3.1.1. Лексикографічні критерії ідентифікації пейоративів.....	103
3.1.1.1. Денотативний та конотативний компоненти у структурі пейоративів	105
3.1.2. Лексико-семантична характеристика.....	110
3.1.2.1. Евфемізми та дисфемізми	110
3.1.2.2. Вигуки	112
3.1.2.3. Фразеологізми	114
3.1.2.4. Авторські okazіоналізми.....	117
3.2. Контекстуальний вияв пейоративності у романах С. Майєр	119
3.2.1. Маніфестація пейоративності у площині гібридної семантики	119
3.2.2. Лексичні структури пейоративності через призму контексту	122
3.3. Прагматичний вияв пейоративності у романах С. Майєр	124
3.3.1. Компонент емосем у структурі пейоративів	124
3.3.1.1. Жартівлива та іронічна емосема.....	126
3.3.1.2. Несхвальна емосема	130
3.3.1.3. Емосема нехтування.....	133
3.3.1.4. Презирлива емосема.....	135
3.3.1.5. Брутальна та лайлива емосема	137

3.3.2. Оцінність у структурі пейоративів	141
3.3.2.1. Оцінка морально-етичних якостей референта	143
3.3.2.2. Оцінка інтелектуальних якостей референта.....	146
3.3.2.3. Оцінка емоційно-психологічних якостей референта	149
3.3.2.4. Оцінка емоційно-психологічних якостей референта	149
3.3.2.5. Оцінка зовнішності	154
Висновки до розділу 3	156
РОЗДІЛ 4. КОГНІТИВНО-СТИЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПЕЙОРАТИВНОСТІ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ РОМАНІВ С. МАЙЄР	159
4.1. Стилїстика пейоративності у романах С. Майєр	159
4.1.1. Лексико-семантичний рівень стилїстики пейоративності	159
4.1.1.1. Епітет та оксюморон	159
4.1.1.2. Гіпербола та літота	162
4.1.1.3. Порівняння та метонімія	164
4.1.1.4. Іронія та сарказм	168
4.1.2. Синтаксичний рівень стилїстики пейоративності	169
4.1.2.1. Інтерогативні конструкції	169
4.1.2.2. Зміна порядку слів та синтаксична редукція.....	171
4.1.2.3. Стилїстичний повтор	174
4.1.2.4. Антитеза та гра слів	177
4.2. Концептуальна парадигма пейоративів у романах С. Майєр.....	181
4.2.1. Поле пейоративних одиниць	182
4.2.2. Фреймова структура пейоративних одиниць	187
4.2.3. Когнітивна метафора у структурі пейоративів	191
Висновки до розділу 4	196
ВИСНОВКИ	199
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	204
ДОДАТКИ	242

ВСТУП

Сучасні лінгвістичні дослідження зосереджені на явищі антропоцентризму, адже без урахування ролі особистостей комунікантів вивчення будь-якого явища природної мови є неможливим. Антропоцентрична парадигма науки про мову висвітлена в працях таких учених, як Н. І. Андрейчук, Ю. Д. Апресян, Ф. С. Бацевич, І. А. Бехта, А. Е. Левицький, А. П. Мартинюк, О. О. Селіванова та ін. [7, с. 7, 24, 28, 161, 177, 223] Антропоцентрична природа пейоративності робить цю категорію науково привабливою у сучасних комунікативно-орієнтованих мовознавчих студіях.

Дисертаційне дослідження присвячене вивченню поняття пейорації, лексем із пейоративним значенням, функціонуванню та репрезентації цього пласту лексики у сучасному американському романі (на прикладах творів Стефані Майєр) з позицій антропоцентризму. На факт домінування в кількісному плані негативних емоцій та почуттів у сучасній літературі вказує у своїй праці І. А. Галуцьких. Це, на думку дослідниці «обумовлено, по-перше, схильністю людини до більш уважного та детального опису саме неприємних відчуттів та станів, а по-друге, пояснюється світоглядними тенденціями періоду постмодернізму, коли людина знаходилась під впливом переважно негативних подій епохи» [62, с. 251]. Відтак своєчасність дослідження пейоративів видається вельми обґрунтованою.

Термін «пейоратив», з урахуванням різних думок та підходів до його визначення (О. Є. Голод, В. Д. Девкін, В. І. Карасик, Р. Конрад, І. І. Креміх, Н. Б. Савінкіна, Л. І. Сафонова, та ін. [69, с. 77, 112, 135, 220, 222, 317]), ми трактуємо як лексему, якій притаманна негативна, емоційно навантажена, експресивна оцінність. Окрім того, сучасна лінгвістика виокремлює такі проблеми: дослідження емотивного класу слів із позицій прагмастилістики; типологія емотивних знаків для диференціації емоцій; вербалізація емоційних станів та їхній вплив на мовні процеси; емотивні критерії мови; емоційне

забарвлення тексту; прагматика вираження емоцій, когнітивно-стилістична характеристика мовних явищ та інші.

Актуальність дисертації зумовлена динамічним розвитком пейоративного пласту лексики, що вимагає його аналізу та дослідження з різних наукових позицій; спрямуванням сучасних наукових пошуків на вивчення лінгвістичних явищ із позицій антропоцентризму, який передбачає аналіз мовних одиниць у взаємозв'язку з їхнім носієм, враховуючи прагматичну та когнітивну парадигми; наявністю емотивного та оцінного компонентів у пейоративах, які досліджені спорадично і недостатньо. Очевидним є також інтерес до пейоративності як категорії, втіленої у конкретному художньому тексті.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Проблематика дисертаційного дослідження відповідає профілю наукових досліджень, які виконують на факультеті іноземних мов Львівського національного університету імені Івана Франка у межах наукової бюджетної теми: «Актуальні проблеми дослідження семантики, дискурсознавства та текстолінгвістики». Тема дисертації затверджена Вченою радою Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол № 9/2 від 27. 01. 13).

Мета дисертації полягає у комплексному дослідженні мовних засобів реалізації пейоративності в романах сучасної американської письменниці Стефані Майєр та передбачає реалізацію таких **завдань**:

- простежити та узагальнити способи актуалізації пейоративності в системі мови на прикладі творів сучасної американської письменниці С. Майєр;
- напрацювати критерії та методи відбору пейоративів з інших пластів лексики та класифікувати їх згідно з визначеними критеріями;
- змодельовати семантичне та функціонально-семантичне поле пейоративів у романах С.Майєр;
- ідентифікувати, описати та класифікувати засоби інтенсифікації експресивності пейоративного значення на прикладі творів сучасної американської письменниці С. Майєр;
- з'ясувати роль контексту у функціонування пейоративної лексики;

– дослідити та створити фреймову модель пейоративів.

Матеріалом дослідження слугує вибірка із 6-ти романів С. Майєр, а саме – «Сутінки», «Молодий місяць», «Затемнення», «Світанок», «Друге життя Брі Таннер» та «Господиня» (загалом 4 559 пейоративних лексем). Вибір автора мотивований такими факторами: 1) авторка сучасна, її твори є бестселерами; 2) пейоративи становлять значний пласт лексики у досліджуваних творах, що сприяє ґрунтовному їх вивченню. Художні твори відображають реальність опосередковано, крізь призму творчого задуму авторки, її естетичного кредо, світоглядні уявлення. Тому, пейоративність досліджується на художньому матеріалі з урахуванням її літературної, уявної і опосередкованої сутності.

Об'єкт дослідження – лінгвістична репрезентація пейоративності та її маніфестація на прикладі сучасного американського роману.

Предмет дослідження – різнорівневі засоби вираження пейоративності в сучасній англійській мові на прикладі сучасного американського роману.

Методологічним підґрунтям дисертації є лінгвофілософська концепція антропоцентричного підходу до мови, узагальнена О. О. Потебнею. Окрім того, методологічну основу доповнено текстоцентричним підходом. Відповідно до мети і завдань роботи використано комплексну методику, що включає традиційні та сучасні методи аналізу мовного матеріалу, серед яких: метод словникових дефініцій – для з'ясування структури значення пейоративних одиниць; інтерпретаційно-текстовий метод – для опису смислів, актуалізованих синтактико-стилістичними маркерами; метод функціонально-семантичних полів пейоративів; контекстологічний метод – для дослідження функціонування пейоративів у тексті; умовно-істинний та умовно-вживаний методи гібридної семантики; фреймовий метод – для побудови фреймової структури пейоративних концептів; інструментарій когнітивної метафори – для репрезентації вербалізації пейоративного змісту; шкала інтенсифікації – для аналізу експресивності пейоративного змісту. У роботі застосовано загальнонаукові методи: аналізу та синтезу – для відбору та дослідження релевантного теоретичного матеріалу; дескриптивний метод – для опису

пейоративів на всіх етапах дослідження; індуктивний метод – для спостереження, опису та класифікації відібраного фактологічного матеріалу. У праці застосовано прийоми лінгвістичного спостереження, класифікації, систематизації. Всі лінгвістичні методи комплексно поєднано, що дало змогу всебічно описати пейоративність у розрізі теми наукового дослідження та отримати достовірні результати.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає у тому, що вперше до явища пейорації застосовано традиційні польові методи дослідження у поєднанні із сучасними методами гібридної семантики, методи фреймової та конотативної семантики. Уперше розроблено та апліковано шкалу інтенсифікації експресивності пейоративного значення. Також уперше випрацювано домінантні структурні та комунікативно-зумовлені принципи функціонування пейоративної лексики.

Теоретична значущість роботи полягає у всебічному описі пейоративності з позицій антропоцентричної парадигми, що дало змогу виявити функціонально-семантичні характеристики пейоративної лексики та виокремити її як окремий пласт лексики. Внеском у розуміння природи емотивної лексики та схожих мовних явищ стала лінгвістична шкала, яку ми розробили, для опису інтенсифікації експресивності пейоративного значення. Виявлені структурні, комунікативно-прагматичні та семантико-стилістичні особливості пейоративної лексики стали внеском у розробку питання емотивного пласту мови. Розроблений підхід до функціонування пейоративів відповідає тенденціям антропоцентричної парадигми лінгвістики.

Практична цінність роботи полягає у можливості використання результатів дослідження у курсах із загального мовознавства, комунікативної та когнітивної лінгвістики, риторики, стилістики та лінгвістики тексту, дискурсного аналізу, а також спецкурсів із прагма-, психо-, та соціолінгвістики. Результати дослідження можна використати у галузі інтерпретації тексту, під час складання методичних робіт з практики перекладу, укладання навчальних посібників з

лексикології, прагмалінгвістики та соціолінгвістики, соціології та конфліктології, студентам вони допоможуть під час їхніх наукових пошуків.

На захист винесено такі положення:

1. Категорія пейоративності є багатоплановою, у лінгвістиці пейоративність перетинається із категоріями оцінності, експресивності та емоційності. Пейоративи як актуалізатори відповідної категорії – це лексеми, які володіють негативною, емоційно навантаженою експресивною оцінністю та створюють передумови до досягнення ілокутивної мети.

2. Критерії відбору пейоративної лексики розділяємо на експліцитні та імпліцитні. Експліцитними є лексикографічні критерії; приналежність лексеми до зниженого стилю; наявність синонімів у пласті нейтральної лексики. Імпліцитними є конотативний компонент значення; наявність емотивного мікрокомпоненту значення (емосеми); здатність до зміни оцінного знака; присутність умовно-істинного і умовно-вживаного виміру слова; контекст мовної ситуації. Комбінаторика експліцитних та імпліцитних критеріїв варіюється.

3. Засоби маніфестації пейоративності у романах С. Майєр утворюють функціонально-семантичне поле пейоративів, особливістю якого є відсутність морфологічного ядра з центром у точці опори негативного предиката «bad». Лексико-семантичні засоби маніфестації пейоративів утворюють ближню периферію цього поля.

4. Віддалену периферію поля пейоративів у творах С. Майєр утворюють пунктуаційні, графічні, семантико-стилістичні та синтактико-стилістичні засоби, а також авторські оказіоналізми та структури типу adj/adv+n. Межі периферії – дифузні, і слугують засобами інтенсифікації експресивності пейоративного значення. Інтенсивність пейоративного значення вимірювалася при допомозі шкали, розробленої на підставі опрацьованої джерельної бази.

5. Пейоративного значення може набути будь-яка мовна одиниця у відповідному контексті, який модифікує значення слів, нашаровуючи на них пейоративність, створюючи одиниці, що відповідають комунікативним цілям

наратора. Пласт пейоративної лексики у досліджуваних контекстах поповнюється оказіональними авторськими пейоративами, новими стійкими словосполученнями пейоративного характеру, пейоративами у переносному та амбівалентному значенні, а також за рахунок явища енантіосемії, що проявляється на перетині ближньої та віддаленої периферії поля пейоративу.

6. Фреймова організація пейоративних одиниць у романах С. Майєр ілюструє наявність розгалуженої сітки лексем, які пов'язані із негативними емоціями, оцінкою. Вони безпосередньо поєднані з когнітивними процесами, комунікативним досвідом та свідчать про структурованість пейоративної мовної бази людини.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є самостійним та одноосібним. Отримані результати, теоретичні положення та висновки сформульовані безпосередньо автором праці. Серед наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертації використано лише ті наукові положення, які є результатом особистих досліджень здобувача.

Апробація роботи. Дисертаційна праця обговорювалась на наукових семінарах і на засіданнях кафедри іноземних мов для гуманітарних факультетів факультету іноземних мов Львівського національного університету імені Івана Франка. За темою дисертаційного дослідження був наданий грант від DAAD у Мюнхенському університеті Людвіга Максиміліана під керівництвом професора Г. Сайлера (м. Мюнхен, Німеччина, вересень 2016 р.). За результатами листування із професором Й. Майбауером, автором англomовної збірки *Pejoration* в університеті імені Йогана Гуттенберга (м. Майнц, Німеччина, листопад 2017р.), відбулося обговорення теоретичної частини дисертації.

Публікації. Основні положення та результати дисертації відображено в 14 одноосібних публікаціях, 7 з яких опубліковано в наукових збірниках, що входять до переліку фахових видань, затвердженого МОН України, 3 статті – в іноземних наукових виданнях, 3 статті – у збірниках матеріалів закордонних конференцій, 1 стаття – у збірнику матеріалів вітчизняної конференції та 1 стаття у співавторстві у збірнику матеріалів міжнародної конференції.

Обсяг і структура роботи. Мета, завдання та концепція дослідження визначили структуру дисертації, яка складається зі вступу, чотирьох розділів, загальних висновків та списку використаних джерел (420 найменувань). Загальний обсяг дисертації – 249 сторінок, з них 187 сторінок – основний текст, 7 таблиць, 44 рисунки, 2 додатки.

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми дослідження, сформульовано мету й завдання роботи, визначено її об'єкт і предмет, зазначено матеріал і методи дослідження, з'ясовано його теоретичну і практичну цінність, визначено наукову новизну. У вступі також подано інформацію щодо апробації роботи, зазначено її структуру та обсяг.

Перший розділ присвячено теоретичним положенням щодо ключових понять дисертаційного дослідження; розкрито поняття пейоративності; досліджено структурно-семантичні особливості пейоративної лексики; узагальнено комунікативно-прагматичні та мовні параметри пейоративності; обґрунтовано концептуальні аспекти вивчення пейоративів.

У другому розділі описано методологію дослідження пейоративів у сучасному американському романі С.Майєр; обґрунтовано основні методи аналізу пейоративів.

У третьому розділі досліджено функціонування пейоративної лексики з огляду на лексикографічні та словникові дефініції, денотативні та конотативні компоненти. Пейоративну лексику проаналізовано відповідно до теорії емосем, з'ясовано загальні особливості оцінки людини як антропоцентру комунікації. В розділі застосовується контекст пейоративів з позицій гібридної семантики.

У четвертому розділі досліджено когнітивні, комунікативні та стилістичні параметри реалізації пейоративності у романах С. Майєр з огляду на її функціонально-семантичне поле; змодельовано семантичне поле пейоративності та фреймову структуру пейоративних одиниць; простежено роль стилістичних засобів як віддаленої периферії поля пейоративів та досліджено синтаксичний рівень стилістики пейоративів.

У загальних висновках відображено підсумки виконаного дослідження, концептуалізовано найважливіші результати дисертації.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕЙОРАТИВНОСТІ В ХУДОЖНЬОМУ ПРОЗОВОМУ ТЕКСТІ НА МАТЕРАЛІ РОМАНІВ С. МАЙЄР

1.1. Пейоративність у художньому прозовому тексті

1.1.1. Художній прозовий текст як середовище реалізації пейоративності. Текст як об'єкт дослідження, як середовище функціонування різнорівневих та різнохарактерних мовних явищ, включно із пейоративністю, вивчався багатьма вітчизняними та зарубіжними лінгвістами [17, с. 22, 29, 140, 156, 275, 296, 329, 281, 113, 99, 278] Термін «текст» традиційно означає писемний твір [393; 417] і корелює із мовленням у письмовій формі. Текст, як письмова комунікація, за твердженням І. М. Колегаєвої, «з давніх давен і дотепер залишається одним із найпоширеніших і найефективніших засобів фіксації, збереження і передачі інформації через час і простір» [123, с. 170]

Різноманітні підходи до тексту, серед яких семіотичний, лінгвістичний, комунікативний, когнітивний, прагматичний, пов'язані із тими його характеристиками, які дослідник визнає для себе пріоритетними. В другій половині ХХ століття в лінгвістиці тексту утвердилися комунікативно-прагматичний та когнітивний підходи до тексту. Д. Крістал, до прикладу, розглядає текст як «комунікативний продукт», що має особливу комунікативну мету, є «відносно автономною одиницею, і має певною мірою визначену лінгвістичну ідентичність» [320, р. с. 290.]. Ф. С. Бацевич, аналізуючи текст з комунікативного погляду, тлумачить його як «результат спілкування, його структурно-мовна складова і одночасно кінцева реалізація» [26, с. 147]. Текст, на думку І. А. Бехти, є прагматично визначеним, оскільки його творить людина, яка не лише організовує мовний матеріал для передачі змісту, але й виражає своє ставлення до висловлюваного [30, с. 38]. Від наміру автора залежить загальна модальність твору, вибір слів. Прагматику тексту визначає ситуація спілкування, тобто його стилістичні, лексичні, граматичні особливості. На переконання

І. А. Бехти, прагматичний аспект організації тексту настільки важливий, що без урахування його особливостей, науковий опис тексту не можна вважати вичерпним [30, с. 38].

На інший прагматичний аспект тексту вказує І. М. Колегаєва, а саме факт, що текст не є автономним, він не існує сам по собі, а передбачає функціонування письмового комунікату на осі автор → читач. «Сутність тексту може бути встановлена лише за умови врахування взаємозв'язків та комунікативних діяльностей учасників акту мовленнєвої комунікації (автора й реципієнта)» [123, с. 171]. Для позначення цього процесу лінгвіст пропонує термін «письмоїчитання» [123, с. 170] Ця думка суголосна із міркуваннями І. А. Бехти, що текст – це продукт мовленнєвої комунікації, але також і образ мотивованої та цілеспрямованої комунікативної діяльності, засіб соціальної інтеракції [31].

Художній текст, як і будь-який інший текст, є центральним компонентом системи автор → текст → читач, в межах якої автор впливає на емоційне сприйняття написаного читачем. Художній текст, за визначенням О. С. Кубрякової, це – складна структурна єдність, яка поряд з вербально вираженим змістом та універсальними нехудожніми прихованими значеннями, містить також приховані смисли, властиві тільки художньому текстові як особливій естетичній реальності та характеризується своїм особливим художнім світом [139, с. 75]. У художньому тексті модель світу відображена через призму авторського сприйняття, це особливий тип реальності, який пройшов крізь призму творчої думки митця.

У художньому тексті, окрім загальних характеристик тексту, таких як семантична, структурна, комунікативна завершеність, цілісність та обмеженість [398; 298], є ще ряд специфічних властивостей. Релевантними до нашого дослідження вважаємо: а) художній текст є онтологічно відкритою величиною, в якій відкриваються різновекторні реляційно-сміслові парадигми [72, с. 326]; б) смислова відкритість є важливою характеристикою художнього тексту. На думку Ю. М. Лотмана генерування нових смислів – домінантний аспект тієї роботи, яку виконує художній текст у системі культури [167].

Як стверджують вчені І. В. Арнольд, І. А. Бехта, Т. А. Ван Дейк, У. Еко, В. А. Кухаренко художня реальність, відтворена у тексті, репрезентує авторський простір із генеруванням нових смислів, що кодифікуються і закріплюються в художньому мовленні [13, с. 28, 29, 78, У.Еко,156]. Художній текст, на думку В. А. Кухаренко, багатогранний, завдання його інтерпретації – вилучити максимум закладених в нього думок та почуттів письменника [155, с. 8]. Текст – це серединний елемент схеми комунікативного акту, яку найпростіше уявити собі у вигляді структури, що складається з трьох елементів: адресант (автор) → текст → адресат (читач), а процес інтерпретації тексту – це і процес усвідомлення твору і результат цього процесу, який виражається у вмінні викласти свої спостереження використовуючи відповідну метамову [155, с. 14].

Сучасний американський художній текст ілюструє нестандартність мовлення, своєрідність породження нових смислів, в тому числі, пейоративних, синтаксичних побудов і, відповідно, загальні тенденції розвитку літературної мови. І. А. Бехта у своїй монографії акцентує, що сучасному англomовному художньому тексту властивий мовленнєвий еkleктизм, протидія нормам і канонам, а також ідея активної трансформації різних стильових форм і традицій. Це призводить до нової конструкції тексту загалом, «мотивованої лінгвістичними, філософськими та естетичними завданнями, які виконує текст, який був і залишається головним накопичувачем інформації, генератором смислу» [31, с. 275]. У теоретичному підході до розуміння тексту наша праця базується на авторитетному тлумаченні Л. В. Щерби, який з цього приводу писав, що деякі мовні явища «можуть виводитися нами з процесів говоріння і розуміння, які я називаю у такій функції мовним матеріалом» [296, с. 28].

Художній текст ми розглядаємо тим «мовним матеріалом», на базі якого ми можемо виявити та прослідкувати форми та способи семіозису пейоративних смислів та пейоративних лексичних одиниць у сучасному американському художньому тексті на матеріалі романів С. Майєр.

Досліджуючи пейоративи у романах С. Майєр, варто згадати, що серія її романів рішуче позначила канон підлітків популярної фантастики. Окрім того, в

авторському стилі присутні елементи сучасної «пурпурової прози», основною характеристикою якої є прозовий текст, настільки химерний та екстравагантний, що розбиває плинність викладу авторського задуму та пригортає до себе увагу читача. Така проза характеризується широким використанням стилістичних засобів [390]. Сюжетна лінія її романів базується на багатоплановому монологічному та діалогічному мовленні, романтичній напруженості та вигаданому фантастичному світі. Стил С. Майєр лише частково залучає техніку перпурової прози, насичуючи текст новими експресивними елементами мови. "Сутінки" (один із романів "Сутінкової Саги"), введене в будь-яку пошукову систему, продукує список із великої кількості веб-сайтів на всі атрибутики, пов'язані з сагою, включаючи відповідні рецензії на книги. Перша книга "Сутінки", опублікована в 2005 році, зайняла п'яте місце в списку бестселерів The New York Times і разом з Amazon отримала нагороду ALA Top Ten Books for Young Adults та «Краща книга Десятиліття». В тому ж році, довгоочікуване продовження "Молодий місяць" посідав перше місце на протязі двадцяти п'яти тижнів у списку бестселерів The New York Times. Наступні два романи "Затемнення" та "Світанок" відповідали показникам успішності своїх попередників. З точки зору теорії емоцій, поп-фантастичні бестселери такого роду не можуть бути проігноровані, оскільки вони апелюють до величезної області людського емоційного життя. Окрім того, порубіжжя ХХ–ХХІ століть позначене активним інтересом лінгвістів до проблеми семантичних зрушень, серед яких пейоративи займають чільне місце.

1.1.2. Пейорація, пейоративність, пейоратив: взаємкореляція термінів. Пейорація як явище не є ізольованим і воно дотичне до гуманітарних сфер різного спрямування. Загально філософські аспекти були в полі зору В. Гумбольдта, Ж. Дерріди [83], У. Джеймса, О. О. Потєбні [76, с. 80, 81, 214]. Соціальні, суспільні, морально-етичні аспекти пейорації досліджувались у роботах В. І. Жельвіса, Й. Майбауєра, А. А. Фурман [99, с. 266, 352]. Психологічно-емоційне підґрунтя пейорації студіювали А. Дамасіо, П. Екман,

К. Е. Ізард, Е. П. Ільїн, Л. Фіч, Е. Д. Хомська, К. Г. Юнг [106, с. 106, 271, 265, 298, 320, 327].

Пейоративність як лінгвістична категорія вивчалась головню із лексико-семантичних позицій [41, с. 67, 95, 123, 138, 259, 308, 331]. Проводились також дослідження із позицій соціолінгвістики [241, с. 367], психолінгвістики [104, с. 323], лінгвокультурології [36]. Пейоративність була також предметом когнітивних [111, с. 335, 20], гендерних [136] та зіставних [163] наукових розвідок.

Існує три основні підходи до трактування явища пейорації.

Представники першого підходу (В. І. Карасик, А. В. Ковалевська, Л. В. Сафонова) розглядають пейоративність з точки зору оцінного відношення адресанта до об'єкта денотації та прагматичного наміру: «Пейорація пов'язана із оцінкою комунікантом чогось, що є поганим» [72, с. 11]. Такий підхід є найширшим у розумінні явища пейорації [111; 161; 245].

Представники другого підходу (Р. Конрад, А. Ф. Мюллер) інтерпретують пейоративність як формальне зниження об'єкта денотації в ціннісному відношенні. Представники цього підходу окреслюють пейоративну лексичну одиницю як слово, чиє основне значення було погіршене певним способом [317; 368, р. 25].

Представники третього підходу (О. С. Ахманова, В. Д. Девкін, І. І. Креміх, Н. Б. Савінкіна, Н. П. Шibaєва) синтезують точки зору представників двох попередніх підходів. Як типове визначення терміна пейоративності можна навести таке визначення: «пейоративність – складне, динамічне мовне явище, що представляє собою зниження якісно-ціннісної характеристики семантики слова в результаті критичного ставлення адресанта до предмета оцінки» [80; 141, с. 28–40; 224, с. 2].

У широкому розумінні поняття пейорації тотожне з поняттям негативності [121, с. 5]. Пейоративними вважають такі лексичні одиниці, в значенні яких відображається негативне відношення членів соціуму до того предмета або явища дійсності, які вони позначають [80, с. 93–94]. Під пейоративністю також

розуміють її широку інтерпретацію, а саме – «негативну оцінність» [121]. На думку лінгвістів, такі явища слід розглядати зі стилістичної, загальнооцінної та персонологічної позицій [80].

Незважаючи на такі визначення в лінгвістичній літературі, найчастіше побутує вузьке трактування пейоративності. Наприклад у «Словнику лінгвістичних термінів» О. С. Ахманової пейоративний (зневажливий, депреціативний, детеріоративний, несхвальний) – такий, що володіє негативною експресивно-емоційно-оцінною конотацією, та такий, що надає слову негативної конотації [17, с. 315]. Франц а'Віс визнає пейорацію як: «...лінгвістичне знецінення, а точніше випадки *hate speech*» [336, р. 104].

На думку С. Рхі та Х. Юнг Ку, пейорація визначається як акт передачі презирства, маркована різними морфосинтаксичними засобами [347, р. 301–302]. «Лінгвістичні засоби творення зневажливого ставлення включають лексеми, префікси, суфікси, сентенційні закінчення, допоміжні дієслова та мовні індикатори (експресивні форми зустрічаються на всіх рівнях мовного опису і оскільки пейорація є фундаментально прагматичним поняттям, то її розвиток в морфології є відмінним прикладом граматикалізації “морфопрагматиків”). Рівні семантизації зневажливого ставлення змінюються в континуумі від “тільки прагматичного” до “глибоко конвенціоналізованого”, і, отже, їх продуктивність є також змінною» [363, р. 147].

Резюмуючи підходи лінгвістів, ми визначаємо явище пейорації як негативну, емоційно навантажену експресивну оцінність. Пейоративи – це лексичні одиниці, в семантичну структуру яких входить конотативний аспект (негативна емотивна сема) і за допомогою яких виражається негативне ставлення адресанта до адресата:

(1) *Get your furry butt back to LaPush and do what Sam tells you to do.* [416, р. 213].

У даному прикладі пейоративом виступає лексема *butt* вжита по відношенню до людини. Пейоративна лексика неначе втягує в себе будь-яку інформацію, втілену в емотивну, оцінну та стилістичну функції.

Під пейоративністю розуміємо таку категорію, яка виражає негативну емоційну оцінку шляхом створення образів, що, залежно від морально-етичних норм, сприймаються певним мовним колективом більш чи менш негативно. Така детермінація вказує на властивість семантики пейоративів, яка дає змогу відокремити їх із прошарку оцінної лексики. Маркером є наявність емоційного компонента у значенні певних лексичних одиниць, який відрізняє пейоративну лексику від негативної чи оцінно-негативної. Пейоративна лексика характеризується наявністю конотативної, узуальної семантики [144], «яка завдяки взаємодії та взаємовпливу інших слів у тексті, а також у різних комунікативних ситуаціях може змінювати/модифікувати свою семантику» [70, с. 85].

Таким чином, опорними поняттями у нашому дисертаційному дослідженні є: пейоративність, пейорація та пейоратив, де пейоративність це лінгвістична категорія, пейорація – процес набуття мовною одиницею негативного, емоційно-навантаженого експресивно-оцінного значення, а пейоратив – це лексема, що володіє негативним, емоційно-навантаженим експресивно-оцінним значенням.

1.2. Семантика пейоративності у художньому прозовому тексті на матеріалі романів С. Майєр

Порубіжжя XX–XXI століть позначене активним інтересом лінгвістів до проблеми семантичних зрушень, серед яких пейоративи займають чільне місце. Мова відіграє особливу роль у житті людини, адже вона формує світогляд людини та його ставлення до навколишньої дійсності. На думку В. А. Маслової «мова це єдиний засіб, що здатний допомогти проникнути в приховану від нас сферу ментальності, тому що вона визначає спосіб розподілу світу в тій чи іншій культурі» [180, с. 6].

Намір є визначальним чинником у людській комунікації та виражається дією або словами [226, с. 156–159]. Отож природнім є те, що пейоративи, як емоційні виразники намірів чи реакцій людини, посідають важливе місце у системі лінгвістичних досліджень [69; 115; 245; 254; 279; 327].

Мова формує таку мовну особистість, яку можна реконструювати на основі мовних засобів. У мовної особистості можна виокремити три структурні рівні: структурно-мовний, у якому відображаються ступені володіння повсякденною мовою; когнітивний, у якому відображаються мовні моделі світу особистості, її тезаурусу та культури; мотиваційний, або ж прагматичний [180].

Антропоцентрична характеристика людини проявляється у наявності людського фактору в мові, а антропоцентризм – найсуттєвіша риса тексту [24]. В межах антропоцентричного підходу, як стверджує Ф. С. Бацевич, мову розглядають у контексті духовного світу людини [26, с. 27]. Мова антропоцентрична за своєю природою, отже, відображаючи навколишній світ, вона завжди «дивиться» на нього з погляду людини. Отже, «для багатьох мовних значень уява про людину виступає в якості моменту відліку» [9, с. 39].

Антропоцентрична орієнтація семантики пейоративного слова проявляється в прагматиці, а саме реалізації комунікативних потреб комунікантів, у синтаксисі – координатах емоційно-оцінного мовного акту, в семантиці – в особливому словесному способі емоційного та аксіологічного трактування дійсності [258, с. 3]. Оцінна семантика, на думку Т. В. Маркелової, має пряме відношення до антропоцентричного фактору в мові [175, с. 110], «тому її вивчення неможливе без звертання до людини» [228, с. 42].

У межах антропоцентричної парадигми вельми важливим є когнітивний підхід, оскільки мова, позначаючи будь-що, водночас творить і формує для комунікантів картину світу [138]. Як зазначає І. А. Бехта, «антропоцентрична парадигма мови передбачає її вивчення у взаємозв'язку з мисленням» [30, с. 21–23]. Когнітивний та мовний рівні не ізоморфні. Існує доволі складний зв'язок системи понять із системою лексем будь-якої мови, і здійснюється цей зв'язок через значення, передусім лексичне. У лінгвістиці мова є загальним механізмом та інструментом, що репрезентує (кодує) і трансформує інформацію [397].

Безумовно, усі мовні рівні пов'язані з переробкою та закріпленням досвіду, однак саме в лексиконі закріплюються основні поняття та саме в ньому

формується зв'язки і відношення понять. Внутрішній лексикон є, по-перше, складовою мовної здатності, чи «мовної організації індивіда», по-друге, прямо пов'язаний з понятійною та категоріальною системами. Зона перетинання мови та когніції, на думку Е. С. Кубрякової, це «структура внутрішнього лексикону і визначається тим, що, з одного боку, це своєрідний аналог системи лексики певної національної мови, а з іншого – частина загальної організації людського мозку, його інтелекту, частина загального простору пам'яті людини» [138, с. 379]. Пейорація задовольняє потреби індивіда у виявленні несхвального, іронічного, осудливого чи іншого ставлення до свого опонента як антропоцентру комунікації.

Розглядаючи пейорацію у системі внутрішнього лексикону, ми поділяємо погляд О. О. Залевської, яка вважає що ментальний лексикон має динамічний характер, це «складна система багатоступеневих полів, що перетинаються, та за допомогою яких впорядковується та зберігається інформація про предмети та явища навколишнього світу, їхні властивості, їхню оцінку індивідом, а також про лінгвістичні особливості вербальних одиниць, що позначають їх» [103, с. 73]. Ця система здатна надбудовуватися та перебудовуватися, залежно від нової інформації чи завдання, що постає перед індивідом [Там само]. Побутові уявлення закладають основу мовної картини і фіксуються у внутрішньому лексиконі. Це значною мірою релевантне до пейоративних висловлювань, адже людині притаманно звертати увагу передусім на негативні явища. Мовна картина світу закріплює когнітивний антропоцентричний досвід попередніх поколінь і передає його новим поколінням [30, с. 21–23; 48; 110; 284, с. 113–121].

Сфера використання пейоративної лексики є головно розмовно-побутова, у художній літературі її використовують для відтворення своєрідного авторського сприйняття дійсності, відображення колориту мовлення героїв, відтворення їхнього психологічного стану. Аналізуючи таку лексику, Л. П. Крисін говорить, що вербалізація образу людини подається з погляду самої людини, оскільки в ній завжди присутня її оцінка [137]. Варто зазначити, що в художній мові можна знайти слова зі всіма існуючими стилістичними значеннями, адже художній твір

відображає усі види людської діяльності. Проте їх частота не рівномірна: розмовна лексика використовується переважно для передачі мови персонажів, а книжна – в авторській. Перше завжди представлено більш яскраво [155, с. 46].

Оскільки інтерпретація поняття пейоративності варіюється від табуованої лексики до нормативної, ми дійшли висновку, що для повного та різнобічного вивчення пейоративів необхідно звернути увагу на субстандартну лексику як таку, до якої частково належить і пейоративний пласт лексичної системи англійської мови. Як зазначає Л. О. Ставицька, мова використовується під багатьма назвами – сленг, колоквіалізми, кант, просторіччя та інше [241].

Звернімося до концепції Е. Партриджа, який запропонував чітку стратифікацію англійського вокабуляру, передусім у сфері зниженої лексики. Лінгвіст стверджує, що існує ієрархія лексичних рівнів у мові, а подані рівні розміщуються у низхідному порядку в напрямі віддалення від загальноприйнятої мовної норми. На цій основі Е. Партридж вирізняє колоквіалізми, сленг, кент та вульгаризми [368, р. 12].

Сленг, за твердженням А. Д. Швейцера, є частиною загальнонаціонального вокабуляру, що виходить за рамки літературного пласту, але провести межу між сленгом та розмовним пластом майже неможливо [286, с. 3–16]. Е. Партридж вважає, що сленг – основа розмовного мовлення, при цьому його не ототожнюють з закритою лексичною системою арго [368]. З цього приводу І. В. Арнольд зауважує: «Яскраво виражений, емоційний, оцінний та експресивний характер має особливий, генетично досить неоднорідний пласт лексики, що називається сленгом, який існує в розмовному мовленні та знаходиться поза межами літературної норми» [11, с. 90]. На думку Г. О. Судзіловського, сленг – різносторонній, проте для дослідження пейоративів вагомими його ознаками є: 1) сленг представляє лексичне явище; 2) така лексика емоційно забарвлена; 3) сленг характеризується певним фамільярним забарвленням; 4) сленгом вважають різного типу жартівливі, іронічні та інші вислови [402, с. 78]. Відповідно до сучасних українських наукових розвідок, сленг, проникаючи в літературну мову, «набуває певного емоційно-

експресивного забарвлення» [400, с. 45]. Варто зауважити, що з плином часу щораз більше науковців вважає функцію сленгу стилетворчою [194], і активізація та розширення стилістичних функцій розмовної лексики, серед якої провідну роль відіграє сленг, свідчить про пріоритети сучасного мовного дискурсу [294, с. 102–112].

На відміну від арго, сленг не містить лексичних одиниць, зрозумілих лише вузькому колу та, на відміну від жаргону, не має чіткої соціально-групової орієнтації: ним можуть послуговуватися у мові представники різних соціальних груп. На цій підставі лексикологи О. Т. Ліпатов, Р. Спірс, Л. О. Ставицька, Ч. Фриз, В. О. Хомяков та інші до сленгу зачисляють стилістичну та експресивно забарвлену лексику [165, с. 157; 235; 236; 422]. Зокрема, Л. О. Ставицька зазначає: «Сленг – це практично відкрита мовна підсистема ненормативних, стилістично знижених лексико-фразеологічних одиниць, які виконують експресивні, оцінні (зазвичай негативні) та евфемістичні функції» [241, с. 42].

Лінгвокультурний аспект залишається найменш розробленим в описі субстандартних явищ усіх типів, водночас лінгвістикою накопичений багатий досвід вивчення та опису лінгвокультурного фону лексичних одиниць нормативної мови [294]. Літературна мова та субстандарт знаходяться у відносинах взаємодоповнення та взаємозв'язку. Зауважимо, що субстандартні утворення є одним з найпотужніших джерел загальномовознавчих інновацій, що чітко простежується через пейоративні номінації у творах досліджуваної нами авторки. Оскільки носії мови сприймають її сьогодні не лише як засіб комунікації, а як знаряддя впливу в процесі комунікативного акту, то вона посилює емотивні та прагматичні інтенції адресанта. Мова усвідомлюється і використовується як засіб самоствердження, у зв'язку з чим спостерігається тенденція до використання незвичайних, колоритних слів. «Настанова на емоційність та експресивність у словесному вираженні змушує мовців звернутись до розмовної лексики, а саме до сленгу, який найбільш повно відповідає зазначеним вимогам» [294, с. 102].

Безперечно, субстандарт є важливою частиною соціально-комунікативної системи національної мови. Дослідник О. О. Тараненко пояснює належність такої лексики до художнього та публіцистичного стилів демократизацією суспільно-політичного життя та лібералізацією й урізноманітненням соціально-економічних засад і морально-етичних та естетичних принципів суспільства [251, с. 33–39]. Жаргонне слововживання не можна заборонити, «оскільки цей шар лексики не є однозначним показником низького рівня культури. Мовне й естетичне виховання покликане загострити чуття літературно-жаргонної та жаргонно-просторічної диглосії з метою диференціювати соціально марковані лексеми» [242, с. 213–216]. Субстандартне слово може витіснити відповідне стандартне значення, стати метафорою-катахрезою – тропом чи стилістичною помилкою, неправильним чи незвичайним використанням словосполучень з несумісними буквальними лексичними значеннями [191, с. 112–122]. Як зазначав Г. Ю. Богданович, активний вплив кодів субкультури на коди культури соціально «возвеличує» перші та «розмиває» зміст других. Втратився високий стиль, ото ж низький стиль зайняв місце середнього, а середній замінив високий стиль [36].

Пейоративи є складовою частиною стилістично зниженої лексики. Як зазначала Л. І. Чернишова, «для субстандартної лексики в цілому характерно використання грубих, експресивно забарвлених слів, які зазвичай характеризуються негативною оцінкою» [277, с. 77–79]. Чим нижче вони розташовані за етичною шкалою, тим яскравіше, інтенсивніше проявляється пейоративна, зневажлива експресія. Безперечно, найгрубші та емоційно-забарвлені пейоративи – це вульгаризми, що належать до зниженого пласту лексики англійської мови. І. І. Кремій, до прикладу, поділяє їх на три групи: вульгаризми-інтенсифікатори; грубі богохульства, прокльони, близькі до вигуків; лайки й вирази з позначкою «табу» [133, с. 32]. Деякі вчені розрізняють за оцінним забарвленням лайливі та вульгарні слова, тобто емоційність слова пов'язують з його стилістичними характеристиками [190, с. 21]. Наприклад,

О. Голод у своїх працях провела диференціацію між лайкою та пейоративною лексикою [69].

Отже, активізація та розширення стилістичних функцій субстандартної лексики, до яких належить і пейоративний пласт, дають підставу зробити висновок, що пейоративне слово містить не лише інформаційний компонент, а й експресивну, емоційно-оцінну характеристику. Основою проникнення пейоративного розмовного масиву у сферу літературної мови є авторське прагнення до передачі колориту нелітературних форм мовлення, що наближають його до живомовної стихії. Зазначимо, що пейоративну лексику можна вивчати з позицій вербальної агресії, адже вияв негативного емоційного стану адресанта вербалізується за допомогою використання у потоці мовлення негативної, експресивно-оцінної лексики. Проте маніфестація пейоративної лексики у такому потоці мовлення немає нічого спільного з художньою образністю, колоритністю, семантичною варіативністю, зважаючи на її використання в літературній мові, яку, як відкрити систему, постійно поповнюють новими лексичними одиницями, що відображають зміни в нашому житті.

1.2.1. Критерії ідентифікації пейоративної лексики. Питання визначення критеріїв ідентифікації пейоративної лексики в художньому тексті привертає увагу широкого кола сучасних лінгвістів, серед яких – О. Голод, В. І. Карасик, М. Л. Кулешова, Д. Майбауер, С. Рхі, М. Тенчіні, І. В. Турецкова, А. Фрігеріо, К. Юнг та інші [69; 115; 245; 327], що засвідчує злободенність тих наукових пошуків, де значну увагу приділяють емоційній сфері людини. Пейоративна лексика здатна змінювати забарвлення та передавати різноманітні відтінки переживань та почуттів. Це є однією із причин, чому дослідження пейоративної лексики є складним та багатогранним питанням, під час якого потрібно брати до уваги не тільки його семантичну, а й антропоцентричну природу. Як не існує єдиної думки щодо трактування поняття пейоративності, так і не існує єдиного підходу щодо опису його семантичного поля [151]. Саме тому питання

систематизації критеріїв визначення пейоративної лексики є актуальною та відкритою проблемою.

Питання про ідентифікацію пейоративної лексики в сучасній англійській мові поставало перед лінгвістами неодноразово, а вирішували його залежно від цілей та матеріалу дослідження. Проте відсутність єдиної системи основних та об'єктивних критеріїв виявлення такої лексики залишається актуальним для дослідження. Незаперечним є факт, що пейоративність необхідно розглядати у розрізі категорій емоційності, оцінності та експресивності.

Семантичну природу категорій емоційності, оцінності та експресивності в лінгвістиці трактують по різному. Зокрема існує думка, що такі компоненти можна застосувати в значенні слова як у повному обсязі, так і частково [260, с. 3]. Близькість, а іноді й взаємопроникнення елементів перелічених категорій обумовлені онтологічно, адже найчастіше оцінку супроводжують емоціями, а наголошення на сенсі ґрунтується на особливому підвищеному емоційному стані адресанта, а для передачі свого ставлення до об'єкта можуть використовувати різні експресивні засоби мови. Зазначені явища об'єднують і в функціонально-прагматичному плані: вони відображають суб'єктивне ставлення адресанта та виконують функцію впливу (вплив на адресата вербальними і невербальними засобами).

Різницю між емоційним, оцінним та експресивним компонентами засвідчує той факт, що для «окремих підкласів емоційних явищ функція оцінки властива не в однаковій мірі. Вона в більшій мірі властива для таких переживань, як гнів, ненависть, сором, тому вони безпосередньо дотичні до відповідної реакції. Для емоційних станів задоволення, страждання, радості, нудьги не завжди вдається визначити їхню причину» [95, с. 13]. Структура комунікації містить як когнітивний, так і прагматичний зміст. Емоції можуть виражатися окремо від оцінки [122]. Семантику емоційності розглядають у діапазоні «схвалення – несхвалення», а семантику оцінки – «добре – погано» [211]. Усі категорії можуть функціонувати самостійно, проте можуть і перетинатися – як по парно, так і

разом, утворюючи чи не утворюючи при цьому конотацію. Оцінка дійсно має точки перетину з категоріями емоційності, експресивності [211, с. 86–89].

Пейоративна лексика має складну поняттєву структуру та окреслена наявністю конотативної та контекстуальної семантики. У семантичну структуру пейоративів входить конотативний аспект, за допомогою якого виражається негативне ставлення адресанта до адресата [346]. Конотацію можна надати будь-якому слову, оскільки різниця між сигніфікатом та денотатом спрямовує до утворення конотації. Ми поділяємо думку В. Семенової щодо розгляду денотації як частини лексичної семантики, багатокomпонентної, ієрархічно організованої інформації про різноманітні факти діяльності людини, включно із емоціями [226, с. 158]. Цієї думки притримується і Л. Г. Бабенко, яка зазначає, що денотатом може бути і таке поняття, як емоція [16, с. 23]. За О. Гаврилів, «у змістовній структурі пейоративної лексики сигніфікативний і конотативний аспекти дуже тісно пов'язані один з одним» [345, р. 34]. За А. П. Мартинюк, денотат – результат пізнавальної діяльності суб'єкта: абстрагування від об'єкта пізнання й трансформації його ознак в ідеальний образ, позначуваний предметним іменем [398, с. 9]. За В. В. Левицьким, денотат – це клас ідентичних предметів; з точки зору референта – це окремий предмет, а з точки зору сигніфіканта – поєднання ознак такого класу предметів [160, с. 10–11]. Сигніфікативний аспект утворює ядро лексичного значення слова. Як конотативний аспект О. Гаврилів позначає ту частину лексичного значення слова, за допомогою якої відображається психічний стан адресанта, його ставлення до адресата, предмета, до стану речей або ситуації [345, р. 34]. До видів конотації належать: представлення, яке розуміють як суб'єктивні картини дійсності, що залежить від індивідуальних особливостей носія мови (досвіду, віку, наукової підготовки тощо); чуттєві, емоційні компоненти; культурний компонент (залежність семантики знака від культурного середовища індивіда, світогляду). Емоційний компонент утворюється на основі денотативного значення слова, і саме він характеризується тенденцією змінювати його чи навіть витіснити. Емоційний компонент – це компонент, «що відноситься до вираження почуттів, настроїв, суб'єктивного

ставлення» [403, с. 615]. Абсолютний оцінний предикат «bad» є тією точкою опори, з якої розпочинають опис семантичного поля пейоративності. Проте він не є центром поля пейоративності, оскільки містить тільки один критерій пейоративності (негативну оцінку).

Відповідно до теорії Г. Г. Кошеля та С. С. Хідекеля, існує три типи оцінних компонентів: 1) інтелектуально-логічний, основу якого сформували логічні судження про об'єктивно притаманні референту властивості; 2) емоційний, що базується на емоціях, пов'язаних із властивостями, які об'єктивно не притаманні цьому референтові; 3) емоційно-інтелектуальний, заснований на органічній єдності емоцій і раціонально-оцінних суджень [270, с. 13]. За Л. Йорданською, основною частиною емоційного визначення є «завжди оцінка певної події суб'єктом емоції, тобто сукупність думок про дану подію, її оцінку з точки зору її бажаності, а відносно активних станів – побажання у зв'язку з цією подією» [108, с. 90].

На підставі аналізу праць А. Даммеля (2011), О. Гаврилів (2003) та Й. Майбауера (2013) М. Аверінцева-Кліш наголошує, що вони досліджували пейоративну лексику на лексичному та морфологічному рівні – з «більш прагматичного погляду на пейорацію, де як адресанту, так і адресатові приділяється вирішальна роль» [333, р. 119–142]. Авторка пропонує розрізняти між такими аспектами «пейорації»: 1) властиві негативні емоційні конотації лінгвістичної одиниці; 2) маркування адресантом емоцій до співрозмовника при висловлюванні; 3) приховане чи відверте бажання адресанта «розділити» зі співрозмовником його емоції; 4) намір наратора образити чи принизити співрозмовника, використовуючи пейоративи [308, р. 132].

Виявлення одиниць пейоративної семантики ґрунтується на застосуванні індуктивного принципу, тобто йде від словникових дефініцій та фактичного мовного матеріалу. У науковій статті, що увійшла у «Dictionaries. An international encyclopedia of Lexicography», А. Клоет вказувала: «Лексичні елементи образливого характеру відрізняються від звичайних слів наявністю сильної конотації, при використанні яких проявляються негативна реакція

співрозмовника, в результаті чого їх важко неупереджено та об'єктивно визначити» [407, р. 482–486]. Ступінь, до якого статті образливого характеру відображені в словнику, багато в чому залежить від загальних критеріїв щодо внесення їх до словника.

Зачислення статей образливого характеру до категорії непристойних та вульгарних лексичних елементів, а також лайливих слів та лайок завжди було суперечливим. «Через відсутність слів образливого характеру лексикограф втрачає можливість вказати користувачеві на те, що ці терміни можуть образити чи завдати болю» [397, с. 32]. Коли лексичні статті образливого характеру введені у словник і належним чином позначені, то лексикограф «повідомляє ... що більшість людей ... ставиться до їх вживання із сумнівом та огидою» [397, с. 32].

Як критерій під час виокремлення пейоративів застосовуємо положення Й. А. Стерніна щодо різниці між словниковою статтею та значенням, яке актуалізується в мовленні: «лексикографічне значення в більшості випадків виявляється недостатнім для опису реального функціонування слова, воно зазвичай виявляється за обсягом меншим від реального значення, що існує у свідомості носіїв мови. Багато ознак значення, яке реально функціонує у лексикографічній статті, не відбиті, і, навпаки – деякі ознаки, що увійшли в лексикографічний опис, можуть бути периферійними» [245, с. 487].

Саме ці розбіжності, що проявляються у значенні загальноновживаного слова, є важливим моментом у дослідженні пейоративної лексики. Периферійні, оказіональні, метафоричні та метонімічні значення пейоративів, і насамперед вплив контексту, є тією ланкою, яка допомагає комплексно підійти до вивчення пейоративів. Окрім того, як зазначає М. Рітгайт, «у когнітивній літературі поширеним є те, що значення слів не є таким стабільним, як, наприклад, у семантичній літературі чи в аспекті лексико-дефініцій» [373, р. 194].

В експресивній лексиці емоційне значення, що виявляє відношення адресанта до предмета думки, його оцінку предметів та явищ об'єктивної дійсності, домінує над предметно-логічним значенням, а іноді зовсім його

пригнічує. Враховуючи положення О. А. Шаміної стосовно суб'єктивності деяких розповсюджених критеріїв виокремлення та ідентифікації емоційно-оцінної лексики [280, с. 68–69], видається доцільним застосування таких базових лексикографічних критеріїв розпізнавання зазначеного лексичного пласту, а саме: 1) словникові маркери, а також особливі вказівки, що містить словникова стаття, стосовно специфіки вживання такої лексичної одиниці; 2) наявність у дефініції слів суб'єктивно-емоційної оцінки; 3) наявність у дефініції слів об'єктивно-емоційної оцінки, що означають властивості та якості, що викликають схвалення або несхвалення. Зазначимо, що наявність загальнооцінних прикметників у дефініції, безперечно, сигналізує щодо наявності у значенні слова семи оцінки, однак цей факт не завжди є маркером наявності семи емоційності; 4) наявність у дефініції слів значень, які вживають для позначення експресії, чи слів – інтенсифікаторів.

Наголосимо, що подані критерії виявлення пейоративної лексики, яка містить у своїй семантичній структурі експліцитно виражену емоційну оцінку, можуть варіюватися та модифікуватися, певні критерії відбору пейоративного матеріалу можуть додаватися чи відніматися. Проте зазначимо, що відбір пейоративних лексем тільки з опорою на маркери в словниках є недостатнім, оскільки склад та кількість пейоративних маркерів відрізняються в різних лексикографічних довідниках [280]. Виникає необхідність врахування таких критеріїв, як приналежність слова до зниженого стилю, наявність синоніма у пласті нейтральної лексики, емотивно-оцінний характер, здатність викликати негативні емоційні реакції та виразити несхвальне ставлення, здатність до маскуванню, можливість зміни оцінки та інше.

Отже, для визначення критеріїв та методів ідентифікації пейоративної лексики необхідно брати до уваги, що пейоративна лексика володіє негативною, емоційно-навантаженою експресивною оцінністю. Оцінний компонент нерозривно пов'язаний з предметно-логічним, уточнює чи доповнює його, отже може входити в словникову дефініцію. Проте й контекст має також важливе значення у відборі корпусу пейоративної лексики.

1.2.2. Пейоративи та теорія семантичного поля. Постулатом є той факт, що для розуміння навколишньої дійсності необхідно вивчати явища у взаємозв'язку, як систему. У цій єдності немає чітких меж, вона складається із явищ, що мають тенденцію до взаємопереходу, взаємопроникнення [109].

Сукупність таких лексичних явищ, об'єднаних спільністю формальних показників, що відображають понятійну, предметну або функціональну подібність позначуваних явищ, називають «полем». На можливість існування різних типів лексичних об'єднань вчені звернули увагу ще в ХІХ ст. Теоретичне осмислення поняття «поле» окреслено у працях Й. Тріра та Г. Ібсена, де воно отримало назву «семантичне поле» та об'єднувало групу понять із відповідною в ній сукупністю зв'язків і змін [405]. Сукупність усіх полів становить семантичну систему мови [161, с. 75]. Теоретик польової моделі системи мови Г. С. Щур визначив поле як спосіб існування та угруповання лінгвістичних елементів із загальними інваріантними властивостями [297].

У лінгвістиці існують неоднозначні трактування семантичного поля. «...Семантичне поле як сукупність мовних одиниць, об'єднаних спільністю змісту, які відбивають предметну, понятійну чи функціональну подібність позначуваних явищ» [119, с. 99]. Автори З. Д. Попова та Й. А. Стернін визначають семантичне поле як сукупність великої кількості слів однієї або декількох частин мови, поєднаних спільним поняттям – семою [213]. Як стверджує Ф. Жилко, у семантичному полі лексичні значення поділяють на три типи: семи – елементарні, неподільні семантичні одиниці; семеми – поєднання семантичних диференційних рис; додаткові лексичні значення. Семи містяться у семемах як їхні семантичні складники. Семантичні диференційні риси відображають дійсність та узагальнення, що виникли внаслідок мисленнєвої діяльності [100, с. 25]. Тобто лексичні одиниці входять у семантичні поля на підставі того, що в них є загально об'єднуюча сема, або ж архісема. «Граматична поведінка складових ядра, як правило, відбиває стійкі та стабільні в закономірностях дії системи, у той час як поведінка периферійних елементів може служити сигналом до розвитку нових тенденцій чи про зникаючі явища в

граматичній поведінці слів» [78, с. 68–74]. Стосовно пейорації, загальним поняттям, яке об'єднує лексичні одиниці, є абсолютний оцінний предикат *bad* (за О. Голод). Однак, оскільки він містить тільки негативну оцінку, яка не тотожна поняттю пейоративості, то ми поділяємо цю думку частково. Поле як мовне явище відображає динаміку системи та певні тенденції її розвитку.

Семантичне поле є великою системно-структурною одиницею мови, воно поєднує не тільки окремі мовні елементи (одиначні лексеми, семантичні варіанти) на основі загальної інтегральної ознаки, а й лексичні парадигми різного рівня й обсягу, отож кожна одиниця поля з'являється в ньому у всьому парадигматичному комплексі [146]. Семантичне поле – це ієрархічна організація слів, об'єднана одним родовим значенням, що й представляє в мові певну семантичну сферу. Воно відіграє роль лексичної категорії вищого порядку, що поєднує в собі такі категорії: синонімію, антонімію, гіпонімію, конверсію та інші і найширше відображає структуру мови.

Межі семантичних полів відносні за своєю природою. Наприклад, І. В. Багмут вказує на існування розширеного семантичного поля, тобто «укрупнення» польових об'єднань, з метою максимально розкрити потенціал поняття (або концепта), яке існує в свідомості людини, функціонує екстралінгвально та лексикалізувалося в конкретній мові [19]. Межі семантичних полів можуть варіюватися залежно від обраного принципу класифікації, передусім релевантно до дослідження семантичного поля пейоративної лексики.

Зважаючи на праці основоположників цієї теорії, Г. С. Щур розглядає такі класифікації полів: синтагматичні, парадигматичні, словесні, понятійні, семантичні, асоціативні [297]; А. А. Уфімцева виокремлює також концептуальні поля, які, за її визначенням, представляють сферу понятійного змісту та визначаються логікою предметного світу та мислення [263, с. 108–140]. Реальність поля доведено низкою психо-когнітивних досліджень. Як стверджував О. Р. Лурія: «Поняття “семантичне поле”, яке викликається кожним словом, є цілком реальним, і ... тому як і процес присвоєння назв, так і процес сприйняття слова ... слід розглядати як складний процес вибору потрібного

“найближчого значення слова” з цілого “семантичного поля”, що ним викликається» [171, с. 44].

Низку психологічних експериментів описує О. О. Залевська. Їхні результати засвідчують, що внутрішній лексикон людини є ієрархічною системою, в основу організації якої покладено семантичну категоризацію [103, с. 87]. «Семантичне або лексичне поле – це область значень, позначена назвою, у якій лексеми взаємозалежні та визначають один одного особливим шляхом» [118, с. 157].

У своїх працях Ю. Н. Караулов розглядає такі види поля як словесне, семантичне, лексико-семантичне, і подає їхню класифікацію. Автор розглядає поле як певний рівень у системі мови, якому притаманні певні властивості та принципи організації [139]. Під час аналізу семантичного поля важливими є такі положення: 1) у процесі використання одиниці мови у свідомості для її розуміння активізуються інші лексичні одиниці: слово розуміють у контексті семантичного оточення; 2) семантичне поле повністю відтворює понятійну картину цієї мовної спільноти; 3) поле забезпечує безперервність семантичного простору; 4) природа зв'язків між одиницями поля різна; 5) склад і структура полів у різних мовах має свою специфіку. Водночас поле також трактують як спосіб сегментації семантичного континууму, а з іншого боку, як спосіб членування певної сфери досвіду [76, с. 93–104].

Як зазначив П. М. Денисов, семантичне поле визначається певними розпізнавальними ознаками, серед яких найважливішими є: цілісність; впорядкованість; взаємовизначеність елементів, коли кожен елемент поля прилягає до суміжного; довільність і розмитість меж; повнота та безперервність. Для семантичного поля основоположним є загальний принцип виділення центру та периферії [82].

Одиниці семантичного поля характеризуються однорідною понятійною співвіднесеністю, отож асоціативно пов'язані значення багатозначного слова зазвичай відображаються не в одному, а в різних полях. Одиницею семантичного

поля є найчастіше семантичний варіант слова, а також ціле слово, якщо воно є однозначним або має у всіх своїх значеннях однорідний понятійний зміст [405].

Отже, ми дотримуємось думки, що семантична система пейоративів – це ієрархія семантичних полів, що поєднуються, з одного боку, у більш об'ємні сфери лексики, а з іншого – не надто численні за кількістю одиниць і цілком доступні для вивчення мікрополя, а терміном «семантичне поле» ми називаємо сукупність чи конгломерат значень, кожне з яких втілюється в мові на рівні семантичного варіанта лексеми.

1.2.3. Динаміка розвитку поля пейоративності. Широке розуміння терміна «соціально-оцінна лексика» дає змогу розглядати пейоративи на двох рівнях: парадигматичному, де абсолютна соціально-оцінна лексика, зафіксована в словниках, та синтагматичному, де релятивна соціально-оцінна лексика – слова, що є аксіологічно конотованими лише в конкретному контексті. Інваріантним оцінним значенням цієї мікросистеми є оцінка з погляду соціально-ідеологічних позицій. Щодо пейорації зазначимо, що вона з'являється, зазвичай, у результаті співвідношення лексеми з іншими елементами контексту [69].

Згідно з О. В. Бондарко, лексичні поля мають неоднакову типологію. За структурними характеристиками виокремлюють поля моноцентричні (із чітко вираженою домінантою) та поліцентричні (базуються на сукупності різних засобів і не утворюють єдиної системи). У процесі дослідження семантичних полів виокремлюють два основні шляхи їхнього дослідження: вивчення парадигматичних (асоціативних) та синтагматичних полів [40, с. 12–19]. «Кожне значення слова характеризується особливими парадигматичними відношеннями, так само, як і особливостями сполучуваності з іншими словами, що і знаходить своє відображення в семантичній структурі даного слова» [291, с. 267].

Парадигматичні відношення тісно пов'язані з синтагматичними, водночас вони протиставляються. Завдяки можливості появи в певному контексті мовна одиниця вступає у відношення двох різних типів. Вона вступає в парадигматичні відносини з усіма тими одиницями, які можна зафіксувати у певному контексті,

та в синтагматичні відношення з іншими одиницями того ж рівня, разом з якими така мовна одиниця перетинається і які утворюють її контекст [169].

Синтагматичні відношення розглядають як сполучувальні відношення, що встановлюються між одиницями як у системі мови, так і в мовному ланцюзі [348]. Слова, словосполучення можуть входити до складу речень, сполучаючись один з одним за певними правилами. Закладені у мові правила сполучуваності реалізуються у мовленні. Взаємодія між парадигматичним та синтагматичним аспектом полягає також у тому, що парадигматика вивчає семантичні поля, сукупність парадигматично пов'язаних лексичних одиниць, які об'єднані спільністю змісту і відображають поняттєву, предметну й функціональну подібність позначуваних явищ, а синтагматика вивчає лінійні зв'язки слова, його сполучуваність, контекст [129]. Опис парадигматичної властивості слова, його значення, потребує врахування його синтагматичних властивостей [118, с. 135–155]. У науці певний час вважали, що парадигматика – це сфера мови, а синтагматика – сфера мовлення. Згодом такий підхід спростували, оскільки і синтагматика, і парадигматика існують у мові й реалізуються в мовленні [116].

Пейоративи впливають на створення прагматичної спрямованості висловлювання. Під впливом контексту в лексемі часто відбуваються зміни, які зумовлюють підвищення прагматичної спрямованості тексту. З уведенням лексеми в контекст відбувається заміна віртуального (парадигматичного) значення актуальним (синтагматичним). Можливі два випадки взаємодії таких значень: 1) парадигматичне та синтагматичне значення можуть збігатися: у цьому випадку лексема набуває свого узувального значення; 2) значення лексеми може змінюватися під впливом контекстного оточення. Подібний вплив часто спричиняє розбіжності між парадигматичними та синтагматичними значеннями. Отже, контекст здатний впливати на конотативно-прагматичні ознаки лексеми і, як наслідок, спричинити: а) набуття лексемою меліоративної чи пейоративної оцінки, б) перехід лексеми у протилежно заряджене поле (пейоративи переходять у розряд меліоративів, і навпаки), в) інтенсифікацію пейоративного чи меліоративного значення лексеми [268].

Слова змінюють свою семантику, передусім свої референційні значення. Причина полягає в тому, що їх використовують у різних ситуаціях. Значення слів модифікується залежно від референційної мети з якою їх застосовують, тобто значення змінюється зі зміною референта [332, р. 12].

Щодо розвитку пейоративного значення у лексичних одиницях необхідно дати відповідь на два питання: чому значення слова набуло негативного відтінку і чому ця зміна відбулася? Цей феномен існує в межах системи загальної зміни значень [322, р. 57–60]. За Х. Шрейдером, негативна тенденція у семантичному розвитку притаманна не словам, а людям, які їх використовують. Такий погляд базується на відповідних чинниках: 1) дія етичних сил не є абсолютно необхідною для набуття негативного значення більшості слів; 2) явище набуття меліоративного значення на протигагу пейоративному – два протилежні процеси, що балансують один одного; 3) явище евфимізації – одне з найвагоміших факторів у набутті словом негативного значення, може завдячувати своїй появі упередженості, є елементом небажання адресанта використовувати слова згідно з їхнім денотативним значенням; 4) культурні та цивілізаційні явища зумовлюють вищі стандарти судження, яке не завжди підтримує ідеї попередніх років; 5) зниження значення є інколи необхідним наслідком професійної диференціації. Свідоме уникнення асоціацій з методами та умовами сприяє появі нових чи перетворенню старих назв. Багатий розум, обдарований силою витонченого розпізнавання та аналітичного мислення, часто відкидатиме те, що простий розум з готовністю схвалить. Як зазначає Х. Шрейдер, інтуїтивно є повна підстава стверджувати, що пейорація та розвиток лінгвістичних засобів слів зневажливого значення мають відношення до культури, в якій дана мова використовується, оскільки використання слів зневажливого значення неминуче проходить в усній взаємодії [377].

Якщо в межах загальних причин у зміні значення є будь-які фактори певної ваги для розвитку у негативному напрямку, необхідно також згадати про використання стилістичних прийомів: евфемізмів, дисфемізмів, іронії, гіперболи,

перенесення слова з однієї мовної групи в іншу – часто з мови, яку вивчають, чи літературної в мову загального вжитку (зрідка навпаки).

Причина набуття словом пейоративного відтінку через його перенесення із літературної мови в мову загального вжитку є чіткою – слова, які потрапляють із вищого реєстру до нижчого, тим самим часто потрапляють у сленг чи кант. Коли ж слово із нижнього реєстру потрапляє у вищий, воно стає пейоративним із подвійною силою [322, р. 59–60].

Вокабуляр англійської мови змінюється, відображаючи швидкий прогрес в технологіях, науках, культурі та в інших сферах людської діяльності. Як зазначає В. В. Виноградов, «словниковий склад мови реагує швидше та ширше, ніж інші сторони мовленнєвої структури, на зміни у всіх сферах суспільного життя» [50, с. 163]. Зазначимо, що найгнучкішим є лексичний прошарок мови, тоді як найстійкішим до змін є морфологічний. Досліджуючи питання розвитку семантичного поля та стилістичних змін у пейоративній лексиці, необхідно детально зупинитися на двох факторах, що спричиняють це явище: екстралінгвістичному та внутрішньолінгвістичному. Вчені-лінгвісти наголошують на різних зовнішніх чинників, які впливають на розвиток мови. Серед таких причин Р. О. Будагов назвав «залежність стану мови від рівня розвитку суспільства та мислення людини» [42, с. 235]. Іншою важливою екстралінгвістичною причиною мовних змін є контакти мов. На думку А. Мартіне, мовні контакти є одним із наймогутніших стимулів мовних змін [176, с. 83]; В. В. Виноградов зазначає, що: «причини появи нових слів та нових значень в існуючих лексичних одиницях, в більшій мірі залежать від змін суспільного життя, а також у розвитку мислення» [50, с. 76]. Серед інших чинників – історичні та культурні [15, с. 20].

Здебільшого такі явища зумовлені їхніми внутрішніми лінгвістичними потребами, інерцією розвитку мови, тобто саморозвитком. Внутрішньомовні причини закладені у внутрішньолінгвістичних суперечностях, боротьба між якими спричиняє зміни, а суперечності зводяться до суперечностей між потребами спілкування та мовними можливостями [178]. Ці суперечності

прийнято називати антиноміями. Головними серед них є: антиномія мови і мовлення, інформаційної та експресивної функцій мови, наратора та слухача, асиметричності мовленнєвого знаку та антиномія позначувального і позначуваного. Антиномії є конкретним виявом загального закону розвитку, тобто суперечності між потребами спілкування і мовними можливостями [382].

Причинами внутрішнього розвитку мови, за Б. О. Серебрянниковим, є імпульси, що «виникають у зв'язку з тенденцією удосконалення» [229, с. 217–264]. Оскільки у мові постійно з'являються нові словосполучення, нові значення слів, ми можемо стверджувати, що семантичне поле, загалом і поле пейоративів, є «живою» системою, яка постійно розширює свої межі. Ми поділяємо думку Г. Клепарського і вважаємо що, окрім вищенаведених, існують психологічний та емотивний компоненти лексеми: вони присутні у механізмі семантичних змін, наприклад, у випадку евфимізації чи табування слів [311]. Пейорація та меліорація зумовлені особливими видами звуження та розширення значення. Вчений наголошує, що подібні явища не трапляються зненацька, «люди комунікують та змінюють семантичний діапазон слів, як вони вважають за потрібне, і / або як екстралігвальні події (наприклад, завоювання, винаходи) викликають нові комунікативні потреби» [338, р. 11]. Досліджуючи пейорацію у варіантології, М. М. Федорчук зазначає, що існує декілька драматичних прикладів пейоризації в Британському варіанті англійської мови, тоді як в Американському варіанті слова зберегли свою давнішу, відносно нейтральну семантику [264, с. 27–28]. Автор також наводить приклад протилежного явища семантичного розвитку пейоративів, де слово отримує позитивне забарвлення [264]. У варіантах англійської мови відоме явище меліорації лексем у комбінації із пейоративними лексемами, чи навпаки. Наведені вище положення доводять необхідність врахування варіанта англійської мови у дослідженні та описі пейоративної лексики.

Сучасний американський роман доволі повно та, що найважливіше, динамічно, відображає та фіксує зміни, що відбулися та відбуваються у словниковому складі сучасної англійської мови. Саме через сучасну художню

літературу ми можемо відстежити найменші зміни, що відбуваються у семантиці та стилістиці пейоративної лексики.

1.2.4. Структура пейоративної лексики. Пейоративна лексика подібна до хамелеона: вона здатна змінювати своє забарвлення та передавати різноманітні відтінки переживань та почуттів. Там, де є пейоратив, неодмінно присутні сарказм, іронія, глузування, гнів, обурення, розчарування, невдоволення.

Зазначимо, що І. В. Турецькова розглядає пейоративність не тільки із позицій семантичної структури, а й як функціонально-семантичне поле [259]. Дослідження концентрується на поєднанні семантичного та мікропрагматичного аспектів, оскільки прагматичний стосується особи адресанта, а семантичний концентрується виключно на мовних виразах, ігноруючи його роль [259, с. 3].

Подібним методом досліджувала демонстративні пейоративи М. Аверінцева-Кліш, вважаючи за доцільне поєднання семантичних та прагматичних факторів. Аргументацією слугували такі фактори: 1) основне демонстративне значення звертання уваги до референтів є фізично або психічно доступним як для наратора, так і для слухача; 2) експресивна складова значущості твердження наратора про когнітивну близькість між ним і слухачем; 3) загальні прагматичні принципи ввічливості [308, р. 119].

Складність опису поля пейоративності полягає в тому, що не всі лінгвісти розмежовують поняття «пейоративність» та «негативна конотація», які не є абсолютними синонімами [150]. Наприклад, слова *die*, *suffer*, *danger*, *illness*, володіючи негативною конотацією, не мають пейоративної оцінки [120, с. 18]. Деякі вчені протиставляють негативне та пейоративне, визначаючи природу пейоративного як експресивно-емоційну, а природу негативного – як логічну [121; 227; 285]. Зокрема, В. І. Карасик розмежовує поняття «пейоративність» та «негативність», розрізняє негативне та негативно-оцінне значення. «Перше має переважно логічну природу та моделюється в лексичній семантиці за допомогою шкали контрастування, друге ж є експресивно-емоційним чи пейоративним значенням» [111, с. 235].

Слова нейтрального стилю належать до засобів стандартного спілкування, а пейоративна лексика переважає над меліоративною і розвивається значно динамічніше, ніж інші пласти, отже потребує дослідження [147]. Ми приєднуємося до думки В. І. Карасика, Ю. І. Левіна, С. В. Леськіної, Л. А. Мардієвої, В. М. Мокієнко, І. В. Турецькової, О. А. Шаміної, що мовленнєві одиниці з негативним та негативно-оцінним значенням представлені значно різноманітніше [111; 252; 254; 276]. Загальнонегативна характеристика ситуації чи об'єкта є дещо різноманітнішою, ніж загальнопозитивна, оскільки норма є одна, а відхилень від норми існує безліч.

Однією з особливостей емоційно-негативної лексики є можливість зміни оцінного знака. Пейоративи можуть не виконувати своєї класичної функції, а висловлювати співчуття, захоплення і тощо. Амбівалентність, поліфункціональність, здатність, залежно від стану адресанта або певної ситуації, звучати по-різному – грубо, вульгарно, фамільярно, навіть жартівливо є ще однією рисою пейоративної лексики [267]. Це, значною мірою, залежить від стилістичного пласту, до якого належить той чи інший пейоратив.

Співвідношення інтелектуально-логічного та емотивного компонентів у складі слова може різнитися. У зв'язку з цим вирізняють пейоративи, що характеризуються особливостями семантики та вибором засобів мовного вираження. Таким пейоративам притаманний емоційно-раціональний оцінний компонент – емотивно-оцінний характер, комунікативно-прагматична здатність спричинити ілокутивний ефект на людську свідомість. Пейоративні одиниці з емоційно-оцінним компонентом є, здебільшого, загальними пейоративами, що не конкретизують підстави оцінки. Семантика таких лексичних одиниць прихована: «Ми не знаємо, що вчинила людина, але знаємо, що її дія нижче будь-яких моральних норм» [163, с. 85].

У пейоративних одиницях з емоційно-логічним оцінним компонентом емоційний компонент не розмиває, а підсилює дескриптивний аспект семантики. Оцінний компонент пронизує обидва аспекти значення (конотативний і денотативний) та є невіддільним від них. З погляду мовного вираження ці

одиниці характеризуються образністю, що базується на метафоричному чи метонімічному переносі, наявністю словотворчих елементів пейоративного забарвлення. Також зазначимо, що лексичні одиниці певної групи виконують водночас ще й описову функцію [72, с. 11].

Пейоративну лексику можна класифікувати за різними категоріями, а саме: суб'єктивність – об'єктивність оцінки; активність – пасивність об'єкта; присутність – відсутність контролю своєї поведінки; повноцінність – неповноцінність; соціальність – асоціальність; загальна – спеціальна оцінка; оцінка особи – оцінка представника групи; оцінка за зовнішніми даними – за внутрішнім світом; оцінки за ступенем соціальної небезпеки; оцінка стосовно загальної думки; оцінка відповідно до обов'язків; оцінка за ступенем прихильності та її адекватності до можливостей особи [111, с. 286].

Пейоративна лексика є одним із засобів відображення виразності та «зайвого» змісту, який найчастіше підміняє буквальне значення виразу.

У дослідженні, виконаному С. Рхі та Х. Юнг Ку, зазначено: «найбільш поширені засоби створення пейорації розпадаються на шість категорій у відповідності до семантики досліджуваних лексем та конструкцій, а саме семантичні засоби:

1. Топографічна периферія (суфікси, що додають пейоративний зміст до лексеми).

2. Втрата цінності (конотація незначущості, в основному внаслідок того, що вона невелика за розміром або є не людського походження; ця група тісно пов'язана з демінутивами).

3. Брак софістики (розвинуті зі слів, що означають відсутність витонченості, аналогічно до тих, що означають незрілість).

4. Небажані події/ситуації і т. д.

5. Повторення (група пейоративів, яка є кінцевими фрагментами речення, джерела яких можна простежити до комплементаторів – too, ok).

6. Брак специфікації» [347, р. 301–311].

О. Є. Голод вирізняє два види пейоративної лексики – абсолютну та відносну: на парадигматичному рівні – абсолютна пейоративна лексика закріплена словами; на синтагматичному рівні – відносна пейоративна лексика є контекстуалізмами, які є пейоративними лише у конкретній ситуації [69, с. 18]. За М. П. Тенчіні та А. Фрігеріо «не кожен пейоратив функціонує однаково, в кожного своя семантика, яку доволі складно описати» [384, р. 169]. Вчені поділяють думку МакКріді, який класифікує їх на основі функцій та значень: 1) абсолютні (чисті) пейоративи, (МакКріді стверджує, що такі слова виражають ознаку, релевантну ментальному стану адресанта) 2) прокльони; 3) слова-приниження (змішані види); 4) образи, (автори вважають, що образи залучають у свою семантику як дескриптивне, так і емотивне значення, називаючи їх багатоактними виразами) [362, р. 181–182].

Дослідження засвідчують, що комуніканти часто використовують нейтральні та меліоративні лексеми, які в контексті відіграють роль пейоративів, тобто відбувається аплікація негативної емосеми на семантику нейтральної чи меліоративної. За функціонування відносної пейоративної лексики негативна емотивна сема накладається на семантику нейтрального слова через лінгвістичний контекст та ситуацію спілкування. Отож, пейоративна лексика не обмежується лише зафіксованою у словниках. Досліджуючи пейоративні займенники, М. Аверінцева-Кліш у своїй праці вказує на дві важливі функції: «по-перше, переорієнтування уваги на об'єкт посилання, який не був в центрі уваги раніше; по-друге, емоційність» [308, р. 124]. Отже, ми дотримуємося думки, що доволі широке коло лексем може набути пейоративного значення в певному контексті.

1.3. Прагматика пейоративності у художньому прозовому тексті на матеріалі романів С. Майєр

У сучасній лінгвістиці текст розуміють як комплексну, організовану, взаємопов'язану одиницю мовної комунікації, за допомогою якої наратор здійснює конкретну мовленнєву дію з певним комунікативним наміром. Під час

визначення функціонального спрямування мовленнєвих актів та їхнього відображення на письмі прийнято використовувати поняття ілокуції та перлокуції. Загальновідомо, що значення мовленнєвих одиниць, в нашому випадку пейоративних, складається не тільки з форми та змісту, але й з їхнього комунікативного спрямування – функції. Це положення є одним із базових принципів сучасної лінгвістичної прагматики, яке знаходить своє відображення у працях Н. Д. Арутюнової, Н. С. Рябінської, Дж. Серля та інших [220; 399].

Прагматика починається із невідповідності між тим, яке значення у слово вкладає наратор та тим значенням, яке зафіксоване у правилах мови [200, с. 396]. Творці теорії мовленнєвих актів Дж. Остін та Дж. Серль керувалися тим, що основна одиниця вербальної комунікації – не речення, а виконання певних дій людиною – мовленнєвих актів, таких як наказ, прохання, подяка, привітання, вибачення тощо [192; 624].

Прагматика пейоративів була предметом дослідження багатьох лінгвістів – Ф. С. Бацевича, Д. Гудзманна, П. Грайса, Д. Ліча, В. А. Маслової, Ч. Морріса та інших [25; 88; 180; 187; 343; 349], проте комплексно питання не вирішувалось. До прагматики пейоративів належить комплекс питань, пов'язаних з мовними особливостями в процесі комунікації. Прагматика пейоративів декодує зміст та емоції вжитого слова. Тому, одним з ключових напрямів дослідження прагматики пейоративів є розгляд мовленнєвих актів.

Негативна оцінка виражається в мовленнєвих актах [27]. Як стверджують М. Тенкніні та А. Фріджеріо, образливі висловлювання пов'язані з двома мовленнєвими актами: описовим та експресивним [384]. Образливі висловлювання, як припускає Й. Майбауер, – це підтип образи, яка належить до класу експресивних висловлювань [363]. Класифікація зневажливого мовлення містить розбіжності між образою, наклепом, приниженням та іншими видами зневажливих висловлювань [69]. Крім того, існують підходи, які передбачають узагальнені категорії мовленнєвих актів, наприклад дискримінаційні мовленнєві акти [363].

Суть використання пейоративної лексики зводиться до передачі зневажливої оцінки не прямо, а за допомогою певного набору лексичних засобів. За О. Є. Голод, існує дві функції пейоративів: 1) емотивна функція – вираження негативних емоцій спікера, не впливаючи на адресата; 2) прагматична функція – вплив на адресата, нанесення йому образи [69, с. 92–93]

Проте ми вважаємо таку класифікацію неповною і поділяємо концепцію Н. Б. Савінкіної, яка стверджує, що істотною рисою пейоративів є їхня комунікативно-прагматична здатність викликати в людській свідомості негативні емоційні реакції та здатність виражати несхвальне відношення до того, що ними позначається.

Властива пейоративній лексиці емоційна природа оцінки визначає її прагматичні функції, а саме: 1) вираження негативно-емоційного відношення до об'єкта оцінки; 2) прагнення викликати подібні емоції в адресата; 3) бажання спонукати останнього до таких дій, які адресант вважає найдоречнішими.

«Прагматичні властивості будь-якого повідомлення залежать від досвіду співрозмовників, від їхнього нинішнього стану, так само, як і від стану їхніх думок та від усіх тих обставин, які мають відношення до них, як до індивідів» [314, р. 260].

З прагматичних позицій ми трактуємо пейоративи як одиниці, що передають негативну емоційну оцінку об'єкта у сфері соціальних відносин та комунікативній сфері. Однією зі складових прагматичної функції є оцінність, яка відіграє важливу роль у класифікації емоцій, і яку розглядають у тісному зв'язку з категоріями емотивності, експресивності, пейоративності [260, с. 3]. Емоційно-оцінний компонент значення отримує своє матеріально-мовне втілення у вигляді емосем, що репрезентуються у словникових дефініціях чи за допомогою спеціалізованих стилістичних маркерів [283, с. 10].

Відповідно до положень О. А. Шаміної, прагматичний потенціал лексем пейоративного змісту, з точки зору конотативної семантики, виявляється у формуванні таких пейоративних емосем: однієї меліоративної емосеми (пестливої) і сімох емосем пейоративної оцінки (жартівливої, іронічної,

несхвальної, нехтувальної, презирливої, грубої, лайливої) [280]. На думку Л. Г. Бабенко, сема емотивності виконує функцію ідентифікуючого предиката та слугує аналітичним сполученням «поняття про почуття + конкретна назва будь-якого почуття» [16, с. 25]. Зазначимо що О. Ф. Арсентьева вирізняє такі емосеми, як пестлива, жартівлива, іронічна, несхвальна, нехтувальна, негожа, презирлива, принизлива, груба та лайлива [14, с. 26]. Зазначимо, що у лексикографічних джерелах німецької мови існує маркер – «пейоратив», і такі пейоративи є абсолютними.

Як вважає Дж. Остін, мовленнєвий акт – це трирівнева єдність, що налічує три види дій: локутивну, ілокутивну та перлокутивну [307, р. 92]. Для дослідження використання пейоративної лексики найрелевантнішим є ілокутивний та перлокутивний акти, дещо периферійний є локутивний. Поняття «ілокутивного впливу», запропоноване Дж. Серлем, полягає у «створенні інтенції адресанта зробити ілокутивний ефект на адресата, змусивши його визнати свій намір» [379, р. 168]. Аплікуючи ілокутивний вплив до пейоративів, можемо констатувати, що ці висловлювання породжують певну комунікативну інтенцію і мають конкретну спрямованість. Вплив ілокутивного ефекту змушує слухача сприйняти комунікативний намір адресанта з необхідними для нього наслідками. Формування висловлення залежить від того, які комбінації даватиме взаємодія компонентів, пов'язаних із комунікантами (їхніми комунікативними ролями та інтересами, особистісними характеристиками, міжособистісними відносинами), темою та предметом розмови, мовленнєвою ситуацією, наміром адресанта. Зокрема, О. Є. Голод зазначає, що «це є завершенням дії як наслідок локутивного акту» [69, с. 87].

Ілокутивний вплив на адресата, що підсилює експресивність висловлення, прямо пов'язаний з оцінкою. Кожен ілокутивний акт володіє певним перлокутивним наміром [230]. Детально розглядаючи перлокуцію, Дж. Остін визначає її як «вплив на почуття, думки та дії» [307, р. 101]. Водночас учений вирізняє особливий вид дії – «перлокутивна дія, яка досягає певного результату за допомогою висловлення певних слів» [307, р. 103], у нашому випадку, на

відміну від ілокутивного акту, який є дією і здійснюється в процесі мовлення, перлокутивний можна назвати актом впливу. Отож О. Є. Голод зазначає: «це вплив мовленнєвого акту на адресата» [69, с. 86]. На думку С. МакКоннел-Жіне та Г. Чірчіа ілокутивний акт є частиною стратегії особи» [315, р. 170–171].

Отже, під ілокутивним ефектом ми розуміємо здатність адресанта викликати в адресата прагматичне відношення до висловлювання. Впливи мовних актів на адресата безпосередньо пов'язані з оцінкою, отже висловлювання з оцінним компонентом, якими є пейоративи, викликає ілокутивний та перлокутивний ефекти. В ілокуції висловлюється певний намір, мета, бажання адресанта. Перлокуція цілеспрямовано впливає на почуття та думки людей, а також є впливом мови на думки та почуття адресата, а, отже, впливом на дії та вчинки людей [163, с. 47]. Отже, мова в цьому випадку є засобом дії, вона керує людською поведінкою через прагматично навантажені мовленнєві одиниці, включаючи пейоративні [260, с. 11]. Пейоративна лексика є носієм почуттів і емоцій. Водночас пейоративи позначають у мовленні «прорив емоційного, тобто суб'єктивного відношення до позначуваного та до висловлення в цілому» [253, с. 10–11].

Дослідження використання пейоративних одиниць дає підставу стверджувати, що негативно-оцінні засоби спрямовані на досягнення ілокутивного ефекту, сприяють висловленню іронії, глуму, сарказму, гніву, обурення, погрози, розчарування, незадоволення. Залежно від цілей співрозмовників, від їхніх особистих характеристик та соціальних статусів, від самої мовленнєвої ситуації діапазон відтінків пейоративного значення є доволі різноманітним. Отже, ціль використання пейоративів – оптимально відібраними мовленнєвими засобами отримати максимальний ілокутивний ефект та забезпечити очікування адресата від процесу мовленнєвої діяльності відносно того, що відбудуватиметься після такого висловлювання [260, с. 12].

Одиницею дослідження мовленнєвої діяльності слугує висловлювання, яке прийнято називати одиницею мовлення. Її основною властивістю вважають завершеність висловлюваного змісту. Також вважають, що цим змістом і є

ілокуція та перлокуція. Під час вивчення пейоративного висловлювання як форми, а перлокуції та ілокуції – як змісту, виникають дві проблеми. З одного боку, одне пейоративне висловлювання, як синтаксична модель, може передавати більше однієї перлокуції та ілокуції, залежно від умов мовленнєвого акту. Тобто висловлювання може інтерпретуватися і як іронія, і як презирство. З іншого боку, декілька висловлювань, побудованих за різними синтаксичними моделями, можуть представляти собою набір для висловлювання однакової перлокуції та ілокуції. Зазначимо, що вибір потрібної для адресанта пейоративної одиниці визначається цілями та мотивами, які є екстралінгвістичними факторами обґрунтування вибору та які пояснюють той факт, що вибір адресантом спрямований на досягнення кінцевого оптимального результату [26].

1.3.1. Оцінність, емотивність, експресивність та амбівалентність пейоративів. Оцінність відіграє важливу роль у класифікації емоцій. У лінгвістиці її розглядають у тісному зв'язку з такими категоріями, як емотивність, експресивність, пейоративність [282]. У теоретичних джерелах, присвячених пейоративній лексиці, деякі мовознавці вважають, що емотивність та експресивність – це суб'єктивно-оцінне відношення, виражене від імені наратора, а оцінність – це позитивне чи негативне відношення адресанта до об'єкта [211, с. 86–89]. Негативні почуття та емоції в контексті художньої тілесності були предметом детального аналізу у праці І. А. Галуцьких [62].

Ціннісне відношення адресанта до об'єкта закріплене в семантиці великої кількості слів. «У складній взаємодії суб'єкта оцінки та її об'єкта можна виділити компонент, який передбачає відношення суб'єкта до об'єкта, і кваліфікують його оцінність» [60, с. 37]. Як зазначала О. Островська, базуючись на цінності предмета чи явища, така діяльність володіє об'єктивним змістом і «водночас завжди включає частку суб'єктивізму, зумовленого індивідуальними особливостями сприйняття предметів чи явищ, що знаходять своє відображення у схваленні/несхваленні суб'єктом об'єкта оцінки» [202, с. 135–141].

Особливість категорії лінгвальної оцінки полягає в її екстралінгвістичному характері. Оцінка, що виражається мовними засобами, зумовлена інтеграцією оцінювальних об'єктів у діяльність людини. Оцінку отримує все, що є цінним чи антицінним для людини. Отже, оцінка – явище раціональне. Оцінювання відбувається внаслідок пізнання, а все інше, включно із емоціями, є його результатом. Вони мають не лінгвальну, а психічну природу. Емоції слугують яскравим прикладом когнітивно-культурного та пізнавального розвитку. Вони відіграють роль інструменту у мотивації стратегії дій та реакцій емоційно зарядженого наратора [344]. Їхня функція – посилювати оцінку сему. Емоційність в оцінці більшою мірою притаманна усному мовленню, де вона характеризує адресанта та комунікативну ситуацію загалом.

Іншим важливим моментом у структурі оцінки є експресивність, яка також не є обов'язковою для оцінки, проте, на відміну від емоційності, може слугувати компонентом лінгвальної оцінки. В таких випадках експресивність відіграє роль інтенсифікатора оцінки. Найекспресивнішими вважають пейоративи, що утворилися шляхом метафоричного переосмислення. Чим незграбнішим є порівняння, тим інтенсивнішою є його експресивність та емоційна дія [135]. Це підтверджує теорія Дж. Лакоффа та М. Джонсона [357], які вказували, що найбільш яскраві характеристики концептуально конкретної ділянки джерела накладаються на абстрактну цільову ділянку з метою забезпечення надзвичайно багатого когнітивного образу. Ділянка у цьому значенні стосується онтологічних рис, пов'язаних з конкретною ідеєю чи тотожністю. Як стверджує Дж. Лакофф, таке накладання не є довільним, а глибоко вкоріненим і базується на повсякденному досвіді та знаннях [357].

Оцінка чи оцінний акт мають свою структуру, яка складається із суб'єкта, об'єкта, аксіологічної шкали – good/bad, оцінного стереотипу, аспекту чи ґрунтування оцінки. Найважливішим компонентом є суб'єкт оцінки, адже саме він визначає значимість того, що оцінюють [154]. Оцінна реакція на пропозицію висловлювання наратора проявляється у вигляді двох опозицій: аксіологічної –

good/bad та епістемологічної – truth/lie, doubt/confidence, де перша є актуальною у дослідженні пейоративних лексичних одиниць [2].

Оцінне відношення адресанта до предмета висловлення має різні відтінки від абсолютної позитивності до підкресленої заперечності. Слово володіє оцінним компонентом значення, якщо воно виражає позитивне чи негативне судження про те, що воно називає, тобто схвалення чи, навпаки, несхвалення. Нагадаємо, що Л. Теньєр називає лексику, якою передають оцінку, емоції та відношення наратора, афективами, проте поділяє їх на афективи, спрямовані на співрозмовника (експресиви), та афективи, не націлені на співрозмовника (емотиви) [385]. Однак у сучасній лексикології для опису емотивної лексики використовують категорію емотивності. Зокрема, В. І. Шаховський наголошує, що емоції – це категорія психологічна, а емотивність – мовна [281, с. 89].

Відомий американський психолог К. Ізард виокремив у мотиваційній системі людини 8 фундаментальних емоцій: зацікавленість, радість, подив, горе, гнів, презирство, сором та провину [106, с. 90]. Проте існують ще й інші класифікації людських емоцій, на яких базується теорія емосем. Це питання набуває щораз більшої зацікавленості у лінгвістів, його дослідженням займалися і продовжують займатися О. Ф. Арсентьєва, О. В. Кунін, Х. Махмудов, Н. Мельничук, Д. Розенталь, М. Теленкова, В. М. Телія, М. Тешева та інші. Сьогодні емоційна лінгвістика виокремлює такі проблеми: типологію емотивних знаків для диференціації емоцій; вплив розуму на емоційність; комунікаційні емоції; емотивні критерії мови; кореляцію лінгвістичних і паралінгвістичних емоцій; вплив емоцій на мовні процеси; емоційний колір тексту; прагматику вираження емоцій та інші.

Емотивний макрокомпонент семантики афективів є первинним. Він співвідноситься безпосередньо з певною емоцією, яка виражається в мовленні та виступає в ролі його специфічного денотату. Зокрема, під афективами В. І. Шаховський розуміє слова, які містять лише семи емоційності. Вони характеризують найвищий ступінь емоційності наратора [284]. Це, насамперед,

вигуки, лексика обзивання та ласки, лайлива лексика. Головною їхньою функцією є функція вираження психологічного стану наратора [17].

Початковою функцією емотивів є емоційне самовираження. З позиції слухача, ілюкцію може мати будь-який акт мовлення, у тім числі й емотивний, що переходить у розряд експресивів, опосередковано висловлюючи похвалу чи образу – усе те, що є спрямовано на стимуляцію реакції у відповідь [154].

Зазначимо, що Б. Волек, представниця школи «емотивної семантики», наголошує на необхідності вивчення контексту спілкування у семантичному аналізі емотивних процесів [56, с. 250]. Дослідниця не погоджувалася із положеннями лінгвістів, які кваліфікують емотивність як периферійне явище. Цієї ж думки притримується і К. Шнейдер [376]. Вчені зазначають, що емотивність проникає та охоплює всі види людського спілкування і тому, як окрема система, вимагає ґрунтовного дослідження [56, с. 250; 385, с. 37].

Експресивність, як компонент конотації мовної одиниці, перебуває в семантично близьких відношеннях з іншими її складовими – емотивністю, оцінністю, образністю. Ці поняття не завжди розмежовуються, подекуди синонімізуються. Хоча семантичні структури емотивності, оцінності та експресивності «в окремих ділянках накладаються» [236, с. 19], все ж вони різняться. Експресивність – це властивість мовних засобів до посилення впливу в процесі комунікації. Емотивність – відображення емоцій, емоційних станів суб'єкта мови. Функціонально емотивність є почуттєвою оцінкою об'єктів позамовної дійсності, а експресивність – прагматичною категорією, орієнтованою на адресата. Ці категорії співвідносяться між собою як частина та ціле, емоційні засоби завжди експресивні, хоча експресивні засоби можуть і не бути емотивними [13].

З погляду експресивності лексику поділяють на емоційно-нейтральну, яка виражає тільки поняття, без відношення до нього наратора, і лексику емоційно-забарвлену, яка виражає настрої, почуття та відношення наратора до висловлювання [71]. Проте, В. І. Шаховський розглядає використання одиниць мови для «виписку» емоцій без цільової спрямованості на визначеного адресата

як емоційне самовираження наратора та визначає його як «емотивну функцію мови» [285, с. 57]. Емотивна функція, відповідно до положень В. І. Шаховського, зосереджена на адресанті та не завжди потребує адресата. Оцінка слугує не тільки для «виписку емоцій» наратора, вона призначена для впливу на адресата. Вона має на меті викликати в адресата певний психологічний стан, тобто відображає не власне семантичний, а прагматичний аспект знакової ситуації [285].

Основою оцінності є кваліфікація якостей, тобто характерологічний критерій оцінки з домінантною семою – pleasant/ unpleasant. Аналіз пейоративів з характерологічною оцінкою дає підставу віокремити такі типи оцінності: 1) оцінка морально-етичних якостей референта, де домінантною є сема moral / immoral; 2) оцінка інтелектуальних якостей референта, домінантна сема якої – clever/stupid; 3) оцінка емоційно-психологічних якостей референта, його темпераменту, де домінантна сема – brave, calm/cowardly, disquieted; 4) оцінка діяльності референта, домінантною семою якої є good/bad behaviour/activity; 5) оцінка зовнішності, тобто екстернальний критерій, де домінантна сема – beautiful/ugly.

Об'єктом оцінки найчастіше є: зовнішність людини з домінантною семою beautiful/ugly; оцінка соціального статусу, рівня освіченості та професійної діяльності (соціокультурний критерій), де домінантна сема – socially good/socially bad; оцінка статі та віку (демографічний критерій), де домінантні семи – male/female, young/old.

Притримуємося думки Н. О. Лук'янової, Н. В. Пазича, І. Н. Худякова, В. І. Шаховського і вважаємо, що емотивні слова завжди оцінні, тому термін «емотивно-оцінна лексика» мотивований. Наприклад, у сфері емотивно-оцінної лексики є: слова, які виражають почуття людини; слова-оцінки, які кваліфікують річ, предмет або явище позитивно чи негативно; слова, у яких емоційне ставлення виражають не лексично, а граматично (афіксами) [35].

Автори українського словника лінгвістичних термінів Є. В. Кротевич і Н. С. Родзевич таку групу лексики визначають як емоційну і у дефініції

наголошують, що це «слова, які служать для вираження почуттів та настроїв людини» [396]. У складі цієї лексики, на думку мовознавців, вирізняють такі підгрупи: 1) слова, що безпосередньо означають почуття: любов, ненависть, радість, жах, покора тощо; 2) слова, у значенні яких домінує оцінка явища, предмета: хороший, поганий, жахливий, чудовий тощо; 3) слова, в яких емоційне ставлення до предмета або явища виражене граматичними способами, особливими суфіксами та префіксами: кошенятко, вітрюга, бабуся, малесенький тощо [396, с. 58].

Мовну оцінку поділяють на меліоративну, нейтральну та пейоративну. Вважаємо, що до такої класифікації необхідно додати ще й амбівалентну оцінку, адже вона позначає ті явища та поняття, які по-різному оцінюють різні верстви суспільства з різними моральними кодексами. За В. Карасиком, амбівалентні оцінні слова – це та лексика, що ділить людей за принципом «такі, як ми – не такі, як ми» [112, с. 292]. Різноманіття оцінок зводиться переважно до трьох узагальнених груп: етичних, естетичних та утилітарно-прагматичних [136, с. 8].

Як зазначає О. Є. Голод, «вживання пейоративних лексем для висловлення визнання або похвали в колі друзів, а також їх вживання у ролі пестливих слів спричиняє їх енантіосемію, тобто, існування двох полярних емотивних значень у семантичній структурі слова та амбівалентність, тобто, існування двох полярних сем у рамках одного значення» [69, с. 75–76]. Властивість емотивності, що передбачає потенційно емоційно-оцінну амбівалентність будь-якого слова, словосполучення чи семіотичного утвору деякі дослідники кваліфікують як флуктуативність [292, с. 3].

Отже, категорії емоційності, експресивності та оцінки можуть функціонувати самотійно, однак у пейоративах вони перетинаються, утворюючи відповідну пейоративну конотацію (рис. 1.1).

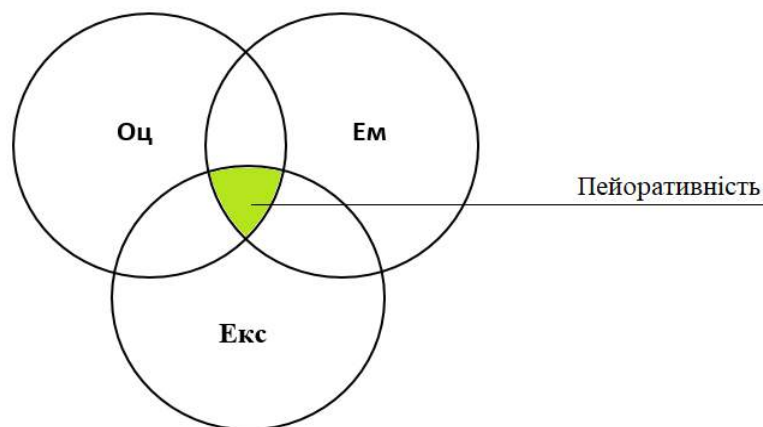

Рис. 1.1. Пейоративність як результат перетину категорій емоційності, експресивності та оцінки

1.3.2. Пейоративність у розрізі гібридної семантики та прагматикалізації. Із семантичної точки зору, питання пейоративів полягає не в «реальності» емоційного досвіду, а у значенні слів, за допомогою яких люди описують ці емоції [378, р. 88]. Прагматичні теорії «значення як використання» часто розглядають як принципово протилежні до традиційної семантики. Проте дослідження Д. Каплана, М. Шродера та інших учених засвідчують, що методи гібридної семантики доповнюють традиційні підходи до семантичного аналізу. Їхнє дослідження ґрунтується на спостереженні, що для певних лексичних одиниць семантична теорія окреслює правила використання, а не вираження цих одиниць [143]. Це підтверджують філософські дослідження Л. Вітгенштейна, що поняття «значення», здебільшого, визначається як «значення мовного виразу і його використання» [53].

Обґрунтування поняття гібридної семантики та опис її основних методів здійснено такими лінгвістами, як К. Анжеліка (1999), Д. Каплан (1999), Е. МакКріді (2010), К. Потт (2005), Л. Хорн (2007), М. Шродера (2014). Сьогодні його узагальнено науковою працею Д. Гудзмана (2015). Основним положенням є те, що умовно-істинний (УІ) (переклад О.К.) вимір семантики (true-conditional) не в змозі поодиноці зафіксувати й описати весь спектр значення слова, саме тому на допомогу йому приходять умовно-вживаний (УВ) (переклад О.К.) вимір (use-

conditional), й результатом застосування обидвох стає повний опис значення будь-якої емотивної лексичної одиниці [341].

Як зазначає М. Шродер, основою гібридної семантики є тривимірна модель, згідно з якою кожному реченню мови присвоюється три рівні – ядро-контент, первинний та вторинний рівні. Автор наголошує, що гібридизація пропонує значно глибші перспективи для пояснення чогось принципово диференційного стосовно моралі, не тільки у випадку використання «моральної» мови, й вербалізації моральної думки іншими мовними засобами [378].

Свого часу Д. Каплан розробив багатовимірний підхід до трактування поняття «значення», яке автор називає гібридною семантикою, що поєднує у собі вимір УІ разом із УВ в єдину систему [356]. Ця система долає емпіричні прогалини та концептуальні проблеми теорії традиційної семантики [349]. Такий підхід здатний вирішувати не тільки проблеми використання пейоративів у мові, й інших емотивно-навантажених оцінних лексичних одиниць.

Сучасні дискусії у гібридній семантиці сфокусовані загалом на двох підходах: а) описовій інформації, що асоціюється із референтом; б) причинно-наслідковій інформації стосовно до референта. З'ясовано, що судження індивідуумів базуються як на описовій (істинній), так і на причинно-наслідковій (уживаній) інформації, а різницю між їхніми судженнями неможливо пояснити приналежністю до першого чи другого підходу. Ці факти ілюструють, що інтуїції індивідуумів підтверджують гібридну семантичну теорію, яка включає як причинно-наслідкові, так і описові чинники [341, р. 3]. Гібридна семантика інтегрує ці рівноцінно релевантні до референта чинники. Існує багато способів формулювання гібридної семантичної теорії, зокрема, різні способи, в якій причинно-наслідкові зв'язки та описова інформація можуть функціонувати і в сукупності, і самостійно [341, р. 4].

З точки зору Д. Каплана, використання умовно-уживаного (причинні фактори узусу) повинно мати формальну семантичну мотивацію, поруч із домінуючим у традиційній семантичній теорії поняттям умовно-істинного. У теорії Д. Каплана поняття УІ доповнюється поняттям УВ. Тобто, якщо для

великого класу лексичних одиниць їхнє значення можна зафіксувати описуючи спосіб, яким ці одиниці визначають УІ, існує ще один великий клас лексичних одиниць, значення яких можна описати повністю або частково шляхом їхнього використання. Перший клас одиниць передає УІ зміст, а другий передає те, що у гібридній семантиці називають УВ змістом. Отже, крім стандартного аналізу УІ мовних одиниць, який покладено в основу традиційної семантики, необхідний також аналіз УВ лексичних одиниць, які описують як перший, так і другий клас слів та повністю відображають їхнє значення. У такій площині УІ та УВ ми аналізуємо пейоративи, які визначаємо як негативні, емоційно-навантажені експресивно оцінні лексеми.

Поширеним явищем стає прагматикалізація пейоративів, яку вже описано у гібридній семантиці і розглядають як набуття словом емотивного змісту, виходячи із його описового значення (УІ вимір переходить в УВ).

Прагматикалізація – процес формування особливого класу мовних одиниць, які забезпечують смислову зв'язність дискурсу і регулюють процеси розуміння [289, с. 733–736]. Прагматикалізація є змістом еволюції дискурсивних слів, що виникли зі слів, граматичних форм і конструкцій [325, р. 365–390]. Як зазначає М. А. Єгорова, поняття прагматикалізації необхідно для позначення змін, спрямованих на пристосування частини лексикону для вирішення завдань суто прагматичних, в чому і полягає його безперечна наукова цінність. Мовні перетворення, відповідно, обумовлені комунікативними, когнітивними і соціальними чинниками. Особливий інтерес щодо цього представляють такі види мовних змін, як прагматикалізація, яку протиставляють звичайному словотвору за низкою ознак, зокрема, на тій підставі, що вектор прагматикалізації спрямований у бік зміни вихідного категоріального статусу мовної одиниці [93, с. 217–220].

Прагматикалізація передбачає своєрідне «заморожування» визначених форм [74], втрату ними синтаксичних функцій і їхній перехід на дискурсивний рівень мови, де вони виконують суто прагматичні функції. Іншою важливою особливістю зазначеного процесу, що відрізняє його від словотворення, для

якого характерне використання регулярних моделей творення нових слів, є вибірковість і непередбачуваність [312].

На основі аналізу пейоративів ми стверджуємо, що спостережувані зміни виявляють природну формалізацію з точки зору діахронного семантичного типу зміни. Тобто оригінальний вираз, який зачислено до типу УІ, завдяки процесу прагматикалізації стає УВ. Це не лише фіксує семантичні зміни під час прагматикалізації, а й передбачає багато особливих властивостей отриманих прагматикалізованих елементів, таких, як їхнє часто периферійне положення, їхній обсяг і т. д. Шлях від УІ до УВ значення загалом не відбувається безпосередньо, а налічує проміжний етап, у якому зазначена мовна одиниця функціонує як змішана мовна одиниця (гібридна), що водночас сприяє реалізації УІ та УВ значення. Цей проміжний етап на шляху прагматикалізації, з одного боку, спирається на змішане функціонування, а з іншого – забезпечує підтримку існування умов гібридного використання [339; 366; 378]. Отже прагматикалізацію розглядають як зміну у діахронії, що включає гібридну УВ мовну одиницю як проміжний етап.

Початково умовно-істинний вислів стає змішаним висловом у плані гібридної семантики, що водночас є й УІ значенням, і прагматикалізованим УВ значенням. Експресія тут вказує на шлях прагматикалізації, який ми позначаємо як прагматичне розщеплення: замість того, щоб перетворитися на суто експресивну мовну одиницю, проміжна гібридна мовна одиниця розщеплюється на два окремі елементи: УІ та УВ, що спричиняє лексичну неоднозначність. Отже, прагматикалізація та прагматичне розщеплення можуть націлюватися лише на одну частину УІ змісту мовної одиниці, що спричиняє виникнення гібридної мовної одиниці, а не абсолютний емотив, коли процес прагматикалізації завершений.

З погляду семантичних змін, прагматикалізацію можна розглядати як діахронний тип зсуву від УІ до УВ змісту. У своїх дослідженнях Д. Гудзманн та С. Дайвіс наводять приклади, коли УІ нейтральне значення слова набуває УВ зневажливого значення. Процес прагматикалізації протікає у напрямі від УІ до

УВ і є показником найпростішого виду зміни значення мовної одиниці, в якій початкове значення змінюється.

Однак усупереч тому, що може запропонувати така схематизація, подібні зміни діахронічного типу розвиваються через складні процеси та в конкретних контекстах, які підтримують такі зміни [387]. Зазвичай, зневажливий характер виразів ініціюється як розмовна імплікатура, яка виходить з певного контексту і, здебільшого зумовлена екстралінгвістичними факторами, наприклад, соціальними. З огляду на високу частотність, такий узус слова може конвенціоналізуватись та стати частиною семантичної структури слова. На кінцевому етапі початкове значення може зникнути, отож від початкового описового твердження залишається тільки негативний умовний компонент, що в результаті можна назвати лайливим УВ елементом [340].

Ці базові положення допомагають зрозуміти прагматикалізацію. Зокрема, існування гібридних УВ одиниць забезпечує перехід між початковою та кінцевою точками процесу прагматикалізації. Як зазначає С. Ульман, «коли слово набуває небажаного, почуттєво-забарвленого значення, воно зрештою може мати таке навантаження, що практично перестає вживатися у своїх початкових значеннях» [261, с. 254].

Підйом зневажливих похідних значень аналізують із синхронної, а також із діахронної перспективи [364]. Із синхронної перспективи постає питання, як семантика, контекст висловлювання та прагматичні вказівки взаємодіють між собою, утворюючи при цьому пейоратив. Із діахронної – чи можна спостерігати зміну відносного змісту цих взаємодіючих факторів [292].

Результати діахронного аналізу емотивності певних слів дали підставу О. А. Штебі стверджувати, що після встановлення зв'язку із переживанням емоцій людиною такі слова часто перетворюються у потенціативи. Надалі такі слова набувають конотативності. Спостерігають також тенденцію до використання слів такого типу як афектив, коли вони перетворюються із конотативів. Емотивність проявляється не тільки як відхилення у напрямі посилення/послаблення емоційно-оцінної складової семантики (наприклад,

позитивний потенціатив – конотатив – аффектив), але й опозиційно: позитивна конотація перетворюється у негативний потенціатив, з можливістю подальшого переходу в негативну конотацію. Тоді і їхня негативна емотивність зі статусу потенціатива переходить у конотатив. Отож у багатьох виразах із емотивними компонентами актуальна негативна емоційність, перетворюється з потенційної в конотативну [292, с. 3]. Ця проблема співвідноситься із динамікою емотивів і, відповідно, пейоративів також. Нагадаємо, що В. І. Шаховський розглянув зміни норми реалізації емотивів у синхронії та діячності. Загалом стверджуємо, що в діячності аспекті флукувативність емотивності проявляється як: 1) поява емотивних конотацій в нейтральному значенні; 2) девальвація емотивної семантики з переходом слова у розряд нейтральних; 3) поява емотивного семантичного варіанта слова; 4) розвиток емотивної амбівалентності; 5) реверсія емотивного знаку емотивності; 6) послаблення емотивності слова, викликаного лібералізацією етичних норм [123, с. 302 – 307].

Без урахування поняття прагматикалізації адекватний опис цілого спектра вживання пейоративних одиниць не видається можливим; оскільки вони займають у мові особливе положення: для досягнення своїх комунікативних цілей комуніканти прагнуть максимально повно задіювати їх у комунікативному процесі, пристосовуючи для вирішення найрізноманітніших дискурсивних завдань.

1.3.3. Вплив художнього контексту на формування комунікативних смислів пейоративів. Контекст відіграє важливу роль в інтерпретації пейоративних одиниць, він дає змогу проаналізувати співвідношення між різними лексичними одиницями у тексті. Згідно з концепцією Дж. Ферса, вираз набуває сенсу в ситуативному і соціальному контексті та є функцією такого контексту [265, с. 31]. Якщо ми прагнемо зрозуміти значення певного слова і його співвідношення із денотатом, що відображається в мові, варто враховувати, що слова формують вирази, а з них – утворені тексти. Окрім того, вони формують «контекст» ситуації, що відображається. Водночас семантика слів у

тексті може значно відрізнитися від семантики ізольованих одиниць, оскільки тільки в розлоговому виразі слово отримує своє реальне значення [335, р. 29].

Лінгвістичні дослідження засвідчують, що значення слова не має чітких меж, поняттєва структура слова може видозмінюватись та охоплювати величезну кількість ситуацій. Практично у будь-якому контексті значення слова змінюється, передаючи відтінки думки. Саме тому аналіз висловлювань у конкретних ситуаціях комунікації знаходить виключну гнучкість та рухливість значення, можливість його модифікації відповідно до поняттєвих параметрів ситуації спілкування. Це явище відоме як комунікативна варіативність значення. Багатозначність слова є наслідком варіативності значення та однією із форм варіативності змістовної сторони слова [68, с. 62].

Значення слова проявляється в контексті і ним визначається. На думку Д. Н. Шмельова, «власне значення» слова – це штучна абстракція чи навіть фікція, оскільки значення завжди обумовлене контекстом [291]. Проте багато лінгвістів стверджують про існування незалежних від контексту лексичних значень, при цьому контексту відводиться різна роль [302, р. 48]. На думку К. Бальдингера, у слова самотійно існує тільки «загальне» лексичне значення, але використання цього слова в різних значеннях розглядають як модифікацію «загального» значення в мовленні. Тобто деякі значення слів існують на «рівні мови», тоді як інші значення існують на «рівні мовлення» [309, р. 22].

Закономірності сполучуваності слів детермінуються у мові прагматичними й семантико-прагматичними особливостями. Крім того, оцінність реалізується в контексті, який є лінгвістичним оточенням певного мовного елемента. На його значення та зміст мовного елемента впливають відношення та зв'язки зі словами та виразами [12, с. 92].

Контекст – потужний механізм формування оцінки. Оцінка закладається не в сему слова, а експлікується в її словесному оточенні. Зокрема, різні ідеологічні установки диктують вживання тих самих за значенням слів у зовсім протилежних за стилістичним забарвленням контекстах. Стилiстичне забарвлення виражається експліцитно, тобто виводиться з контексту і може бути

як позитивним, так і негативним, причому воно не пов'язане з ознаками власне позначуваних цими словами понять [271].

Для літературного тексту дослідження постійного розвитку мовленнєвої системи проводили Р. Бауман, Б. О. Ларін, Р. Якобсон. Зокрема, Р. Якобсон зазначив, що «одна з речей, яка відрізняє літературні тексти від інших висловлювань, полягає в тому, що літературний текст «зосереджується на повідомленні» (повідомлення, а не його зміст), тобто, літературний текст передає опис у своїй власній формі» [299, с. 447]. Наголосимо, що Р. Бауман у своїй адаптації застосував деконтекстуалізований підхід Р. Якобсона до літературної форми та вивів його у той контекст, в якому літературні тексти представлені аудиторії, що і є контекстом перформансу. Водночас Р. Якобсон і Р. Бауман висловлюють думку, що література є особливим видом словесної поведінки [299, с. 448–449]. На думку Н. Фаба, літературна лінгвістика – це застосування лінгвістичної теорії до літератури [330].

Ці підходи згодом розвинулись у теорію стилістичного контексту, що в подальшому знайшла своє відображення у працях Е. С. Азнаурової, Г. В. Андрієвої, І. В. Арнольд, І. А. Баннікової, І. Р. Гальперіна, В. А. Кухаренко, М. Ріффатера та інших лінгвістів [11; 121, с. 23–31; 82; 393]. Теорія стилістичного контексту враховує ту обставину, що читач базує своє розуміння на всіх можливих зіставленнях та протиставленнях елементів у структурі цілого. Стилiстичний контекст базується не на мінімальних контекстуальних вказівках, що ідентифікують вже знайомі значення, а, навпаки, на можливому максимумі індикації, що дає змогу констатувати появу у слові нових відтінків значення, конотацій та нових зв'язків з позначеною дійсністю чи вимислом. Отже, на нашу думку, значення пейоративних одиниць, що функціонують у тексті, можна змінити під впливом контексту, який, своєю чергою, впливатиме на актуалізацію значення лексем. Вплив може також проявлятися розширенням сфери використання та вживання пейоративів, підсиленням чи послабленням пейоративного значення, конкретизацією чи перетворенням пейоративної лексеми на нейтральну чи меліоративну. Зазначимо що контекст, відповідно до

ситуації спілкування, здатний модифікувати пейоративну лексему на нейтральну чи меліоративну, і навпаки, нейтральну чи меліоративну – на пейоративну.

Ступінь емоційної насиченості виразу залежить від контексту, в який вона занурена, чи в ширшому сенсі – від мовної ситуації. Як адресат, так і адресант – два антропоцентри комунікації, в межах певного відрізка тексту, знаходяться під впливом певного емоційного настрою, що задається загальним змістом тексту, чи його першими виразами. Такий ступінь емоційної насиченості мови впливає на структуру смислового членування. Чим вищий ступінь емоційної насиченості ситуації, тим частіше вирази починаються з найважливішого елементу. І навпаки: чим нижчий ступінь емоційної насиченості ситуації, тим рідше вирази починаються з найважливішого за змістом елементу [170].

Зазначимо, що А. А. Уфимцева розглядає контекст в такій смисловій парадигмі: «... основні поняття, релевантні для опису семантичного варіювання: семантичний варіант слова; семантична структура слова, що представляє собою ієрархічну систему, історично сформовану єдність семантичних варіантів; системний/мовний контекст як необхідна умова реалізації віртуального слова, розмежування останнього на семантичні варіанти; семантичний рівень слова – рівень реалізації лексико-семантичного варіанта; контекстологічний аналіз лексичної семантики» [262, с. 5–35].

Вважаємо, що майже кожне слово може набути пейоративного значення залежно від контексту. Вплив контексту на формування пейоративного значення є беззаперечним. Контекст здатен модифікувати значення слів, нашаровуючи на них пейоративність, і в такий спосіб створюючи емоційно насичені, яскраві, нові лексичні одиниці, що відповідають комунікативним цілям наратора.

Висновки до розділу 1

Художній текст – це складна комунікативна одиниця, посередництвом якої автор впливає на читача. Художній текст – це середовище реалізації, функціонування та семіозису пейоративності. Категорія пейоративності – це складне лінгвістичне поняття, що дотичне до соціальних та психологічних сфер.

У художньому тексті категорія пейоративності актуалізується пейоративними лексичними одиницями.

Критерії ідентифікації та відбору пейоративної лексики поділяємо на експліцитні та імпліцитні. До експліцитних відносимо: лексикографічні, серед яких важливими є приналежність лексеми до зниженого стилю; наявність синонімів у нейтральному пласті лексики; наявність у дефініції інтенсифікаторів та слів емоційної оцінки. До імпліцитних належать конотативний компонент значення; наявність емосеми у значеннєвій структурі лексеми; здатність до зміни оцінного знака; присутність умовно-істинного та умовно-вживаного вимірів слова; контекстуальне значення. Комбінаторика критеріїв може варіюватися.

Пейоративна лексика має складну поняттєву структуру та окреслена наявністю конотативної та контекстуальної семантики. Абсолютний оцінний предикат «bad» є ядром семантичного поля пейоративності. Проте він містить лише один критерій пейоративності (негативну оцінку) та не відповідає іншим принципам відбору.

Існує два види пейоративної лексики: абсолютна, в якій пейоративне значення зафіксоване у лексикографічних джерелах, та відносна (гібридна), в якій при функціонуванні негативна емоційна сема через лінгвістичний контекст накладається на семантику нейтрального слова, генеруючи пейоративне значення. Отже, пейоративна лексика не обмежується лише зафіксованою у словниках.

Пейоративність у романах С. Майер ми розглядаємо у розрізі категорій емоційності, оцінності та експресивності. Ці категорії можуть функціонувати самостійно, однак у пейоративах вони перетинаються, утворюючи відповідну конотацію. Антропоцентрична природа пейоративного слова проявляється головню у семантиці та прагматиці.

Активізація та розширення стилістичних функцій субстандартної лексики, до яких належить і пейоративний пласт, дають змогу зробити висновок, що пейоративне слово містить не лише інформаційний компонент, а й експресивну, емоційно-оцінну характеристику. Основою проникнення пейоративного

розмовного масиву у сферу літературної мови як однієї з тенденцій сучасного мовлення є авторське прагнення до передачі колориту нелітературних форм мовлення, що наближають його до живомовної стихії. Маніфестація пейорації тісно пов'язана із художньою образністю, колоритністю та семантичною багатоплановістю. Лінгвокультурний аспект найменше розроблений в описі субстандартних явищ усіх типів і потребує подальших лінгвістичних розвідок.

Пейоративна лексика виконує дві функції – емотивну та прагматичну. Прагматичний потенціал лексем пейоративного змісту виявляється у формуванні таких пейоративних емосем: 1) однієї меліоративної емосеми, а саме – пестливої 2) сімох емосем пейоративної оцінки, таких як жартівлива, іронічна, несхвальна, нехтувальна, презирлива, груба, лайлива.

Ціль використання пейоративів – оптимально відібраними мовленнєвими засобами отримати максимальний ілокутивний ефект та забезпечити очікування адресата від процесу мовленнєвої діяльності. У романах С. Майер простежується тенденція використання пейоративів для посилення експресивності діалогічного мовлення героїв, для передачі колориту їхніх реплік, для підсилення художньої образності, вербалізації емоцій героїв.

Згідно положень гібридної семантики пейоративи генерують у контексті нові, додаткові умовно-вживані смисли. Пейоративи у художньому тексті романів С. Майер демонструють активне набуття емотивного значення (УВ), яке не фіксується у словниках (УІ). Контекст має значний вплив на процес прагматикалізації. Контекст здатний модифікувати значення слів, нашаровуючи на них пейоративність, і в такий спосіб створюючи емоційно насичені, яскраві, нові лексичні одиниці, що відповідають комунікативним цілям автора.

Основні положення розділу висвітлено у публікаціях автора [149; 157; 158; 159; 160; 373; 375].

РОЗДІЛ 2

МЕТОДОЛОГІЧНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕЙОРАТИВНОСТІ У ХУДОЖНЬОМУ ПРОЗОВОМУ ТЕКСТІ НА МАТЕРІАЛІ РОМАНІВ С. МАЙЄР

Методологія, методика та методи дослідження – це ті засоби та шляхи аналізу різних об'єктів, які допомагають вирішувати завдання наукового пошуку. Ми згодні з думкою І. В. Арнольд, яка розглядає методологію як застосування принципів світогляду до процесу пізнання. Методика, у трактуванні вченої, – це сукупність прийомів спостереження, опису та експерименту, метод – це підхід до матеріалу, що досліджується, його систематизація і теоретичне осмислення [13, с. 9].

Загальною методологічною основою роботи є антропоцентричний підхід до дослідження пейоративної лексики. Методика спирається одночасно на такі взаємодоповнюючі способи аналізу пейоративів – це текстуальний, контекстуальний, прагматичний, когнітивний і лінгвопоетичний, в межах яких ми послуговувалися різними методами дослідження. У процесі дослідження параметричних властивостей пейоративів у творах С. Майєр було вибудовано стратегію дослідження, яка дозволяє ідентифікувати пейоративи у художньому тексті; виявити лексико-семантичні та комунікативні особливості пейоративів; окреслити роль контексту у процесі пейорації; встановити способи та ступінь інтенсифікації пейоративів, а також розкрити лінгвопоетичний потенціал та особливості функціонування пейоративів у романах С. Майєр.

Зважаючи на те, що запропонована у праці модель структури пейоративів багаторівнева і включає різні компоненти, виникає необхідність запропонувати комплексну методіку проведення аналізу, яка б, з одного боку, включала методи традиційної семантики – компонентно-диференційний, лексико-семантичний, стилістичний, контекстуальний аналіз, кількісні підрахунки, а з іншого боку, методи сучасних розвідок – методіки польового моделювання семантичних та функціонально-семантичних полів пейоративів, фреймовий аналіз,

інструментарію когнітивної метафори, методів гібридної семантики. Окрім того, у дослідженні застосовано: метод моделювання семантичних та функціонально-семантичних полів пейоративів; метод словникових дефініцій; інтерпретаційно-текстовий метод.

Для виконання дослідження комплексно застосовано загальнонаукові методи: аналізу та синтезу – для відбору та дослідження релевантного теоретичного матеріалу; дескриптивний метод – для опису пейоративів на всіх етапах дослідження; індуктивно-дедуктивний метод – для спостереження, опису та класифікації відібраного фактологічного матеріалу. Лінгвістичні методи комплексно поєднано із загально-науковими, що дало змогу всебічно описати пейоративність у розрізі теми наукового дослідження.

2.1. Текстуальний аналіз пейоративності

Багаторівневий підхід до вивчення пейоративної лексики нашого дисертаційного дослідження застосовано з позицій антропоцентризму. Антропоцентризм, як суттєву рису тексту, досліджено у працях М. М. Бахтіна, Ф. С. Бацевича, І. А. Бехти, А. В. Вежбицької, Ю. М. Лотмана, О. О. Селіванової та ін. Аналізуючи сучасну мовну картину світу, А. Ю. Маслова вказує на такі її ознаки, як антропоцентризм та пейоративність [179].

Головним для науки про мову стає активізація антропоцентричного підходу до вивчення семантики, що підкреслює необхідність співвіднесення аналізу мовної системи з аналізом концептуальних систем, які закріплюють пізнавальний досвід носіїв мови» [213, с. 10]. Лінгвістика сьогодення зміщує акцент своєї уваги з вивчення мови як явища на існування людини у мові, підкреслюючи позицію мови як певної ланки між когнітивним та суспільно-культурним життям. «Мовні зміни можуть бути приписані зміні у людській концептуалізації» [212, с. 110].

Розвиток пейоративів залучає семантичні зміни, внаслідок чого різні значення в основному домені зближуються із пейоративним значенням в іншому домені, залучаючи різні когнітивні механізми [198]. Пейоративна лексика

націлена на читача, отож текст не можна вважати автономним, оскільки виникає перлокутивний та ілокутивний ефекти. Моделювання такої ситуації зводиться до двох антропоцентрів комунікації – адресанта й адресата [158].

Отже, можна стверджувати, що антропоцентризм, який охопив усі галузі мовознавства, для вивчення функціонування пейоративної лексики є явищем основоположним. Він проявляється у вигляді таких факторів:

- 1) пейоративна лексика як предмет дослідження є певним типом лексичних одиниць, які закріпили в мові результати когнітивної діяльності людини;
- 2) пейоративна лексика є своєрідним засобом пізнання навколишнього світу;
- 3) пейоративна лексика спричиняє перлокутивний та ілокутивний ефекти, тобто відображає діяльність двох антропоцентрів комунікації;
- 4) пейоративна лексика виражає експресивно-емоційну оцінність як своєрідний тип мислення.

Пейоративність проявляється у взаємодії таких категорій, як емотивність, експресивність, емоційність, оцінність, що і дало змогу визначити пейоративну лексику як негативну емоційно та експресивно навантажену оцінність.

Дослідження, побудоване на структурно-семантичному антропоцентричному підході, сутність якого полягає в передачі знань та досвіду про людей і навколишній світ, тобто використання пейоративної лексики для опису зазначених концептів, націлене суто на читача.

Використовуючи гіпотетико-дедуктивний метод, ми вибудували такі етапи дослідження:

- встановлення критеріїв відбору пейоративних одиниць; джерелом є художня література, зокрема сучасний американський роман;
- узагальнення пейоративного матеріалу індуктивним методом (аналіз від одиничного факту до узагальнення), внаслідок того у даному дослідженні виокремимо теорію пейоративних одиниць – систему ідей, які дали наукове пояснення явищу пейорації;

– виведення теорії аналізу пейоративної лексики з наявних даних суто логічним шляхом – шляхом дедукції.

– перевірка теорії шляхом зіставлення її з отриманими фактами завдяки головному прийому на цьому етапі – класифікації (таксономії): запорукою правильної класифікації стала однотипність критеріїв і методів відбору пейоративної лексики [177].

Така поетапність дослідження дозволить отримати валідні результати та вирішити завдання, поставлені у роботі.

2.1.1. Компонентно-диференційний аналіз. Компонентний аналіз слів у лінгвістиці здійснюється на основі їхніх словникових дефініцій, адже «словникова дефініція є розкладанням смислу слова на його складові (елементарні значення)» [247, с. 42]. Метод диференційного аналізу виходить з того, що різні лінгвістичні одиниці утворюють систему, елементи якої можуть об'єднуватися і відрізнятися за певними ознаками.

З другої половини ХХ століття основним матеріалом для компонентного аналізу стають дефініції тлумачних та ідеографічних словників. Компонентний аналіз за словниковими дефініціями передбачає виокремлення у дефініціях семантичних множників [113, с. 43–49], тобто елементарних одиниць змісту, які, сполучаючись один з одним у різноманітних комбінаціях, задають значення будь-якому слову у певній мові [177]. На думку Є. Ф. Скороходька, доволі надійним засобом лінгвістичного дослідження є словники тлумачного типу [235], оскільки тлумачення слова у словнику може слугувати базою для опису його значення в термінах семантичних складових.

Компонентний аналіз допомагає проникати у глибинну семантику пейоративів, а також допомагає виокремити лексико-семантичні підгрупи пейоративної лексики, яку вживають для номінації певних відтінків значення, а, отже, цей метод важливий для дослідження пейоративів, оскільки він розкриває суттєві сторони значення слів і його можна успішно використовувати для дослідження семантичної системи мови [247, с. 47].

Питаннями діахронного аналізу пейоративного корпусу займалися учені А. Даммель та О. Куїндт. Вони категоризують три оцінні класи слова: пейоративна основа, нейтральна основа, позитивна основа. Можливі сполучення, що сприяють створенню пейоративного ефекту:

- пейоративна основа + пейоративний контекст —————> пейоратив;
- нейтральна основа + пейоративний контекст —————> пейоратив;
- пейоративна основа + нейтральний контекст —————> пейоратив;
- нейтральна основа + нейтральний контекст —————> пейоратив.

Науковці цілеспрямовано виключили позитивну основу, оскільки виникнення пейоративного значення із позитивних основ є рідкісним. Науковці дійшли висновку, що контекст пейоративного виразу та пейоративна основа є необхідною умовою для виникнення пейорації [322].

Компонентно-диференційний аналіз пейоративних лексичних одиниць дає змогу виокремити диференційні інтегральні емосеми у значеннях слів шляхом їхнього зіставлення всередині групи близьких за значенням лексичних пейоративних одиниць, а також виявити їх за спільними ознаками та відмінностями на основі парадигматичних відносин лінгвістичних одиниць.

2.1.2. Семантичний, лексичний, стилістичний аналіз. Системне дослідження поля пейоративів вимагає логіки побудови методики, що сукупно охоплює семемний, лексемний та словотворчий плани розгляду лексем. У процесі семантичного аналізу зупинимося на таких його аспектах: денотативному, сигніфікативному та структурному, позаяк вони важливі для опису номінацій семантичного поля пейоративів.

У пошуках продуктивного методу вивчення лексики М. І. Толстой запропонував комплексний досвід моделювання мікрополів у різних мовних системах, що дає змогу сполучити два основні плани дослідження словникових одиниць – лексикологічного та семасіологічного [257]. Семантичне поле конструюється як «багатомірний простір» з вертикальними та горизонтальними

секціями диференційних ознак. Диференційну ознаку вважають релевантною, якщо елементом її вираження слугує окрема лексема [257, с. 29–46, с. 55].

Відбір досліджуваних лексем семантичного поля визначається семантичною відповідністю одиниць номінації соціальним, культурним, психологічним темам – маніфестантам загальної ідеї значеннєвого простору (поля). У процесі дослідження складають тематичні групи слів, що орієнтують лексемний реманент на спільність базових сем концептуального ядра значень, які представляють сферу понятійного змісту та визначаються логікою предметного світу та мислення [204].

Зазначимо, що О. О. Селіванова розглядає лексико-семантичне поле як парадигмальне об'єднання певної частини мови за спільністю інтегрального компонента значення. Вчена наголошує, що лексико-семантичне поле має свій центр, ядро, де є найуживаніші слова з яскравим інтегральним компонентом та периферію, що містить слова менш частотні за вживанням, стилістично забарвлені [224]. Крім ядерних лексем підсистеми, в ній завжди є периферія, в якій перебувають лексеми з інших семантичних груп, які входять у вихідну лише за окремими семами. Мовні одиниці, розташовані на периферії, володіють дещо складнішим, насиченішим змістом та тісно взаємодіють з членами суміжних полів. Периферія створює нестійкість кожної підсистеми, проте вона слугує основою для об'єднання підсистем у єдину систему [224, с. 89]. Отже, лексеми, що входять до складу поля пейоративів, згідно із О. О. Селівановою, утворюють об'єднання лексичних одиниць певної частини мови за спільністю значення і мають своє ядро і периферію. Межі між ними є нечіткими, дифузними, елементи одного поля – периферійні одиниці – можуть входити в інше поле, периферії часто перетинаються [224].

Лексичну систему мови можна представити, відповідно, як сукупність семантичних полів, що частково перекриваються. З'єднання слів у певне лексико-семантичне поле можливе завдяки наявності у слові двох елементів – лексеми та семіми і дає змогу одному слову входити у велику кількість різноманітних

опозицій [235, с. 254]. Лексико-семантичні поля утворюються на основі існуючих у них зв'язків: синонімії, градації, гіперонімії та гіпонімії [193].

Подальшу розробку теорії поля знаходимо у працях інших лінгвістів [188; 222; 276], наприклад, Й. А. Стернін виокремлює в структурі поля ядро, ближню, дальню та крайову периферію. Базові структурні компоненти становлять ядро. Периферійний статус однієї чи іншої ознаки не є свідченням того, що вона відіграє незначну роль чи є непотрібною. Статус ознаки лише вказує на її місцезнаходження від ядра за ступенем яскравості. Отож Й. А. Стернін вирізняє у полі й інші зони, серед яких релевантними до дослідження пейоративів вважаємо: а) оцінну зону, що поєднує когнітивні ознаки, які виражають загальну оцінку (good/bad), естетичну (beautiful/ugly), емоційну (pleasant/unpleasant), інтелектуальну (clever/stupid), моральну (kind-hearted/wicked, legal/illegal, equitable/unfair); б) утилітарну зону, що поєднує когнітивні ознаки, які виражають утилітарне, прагматичне відношення людей, знання, пов'язані з можливістю та особливостями використання для практичних цілей; в) регулятивну зону, що поєднує когнітивні ознаки, які пропонують потрібні чи непотрібні дії [243, с. 243, 244].

З точки зору когнітивної лінгвістики основними властивостями поля семантичного поля С. А. Жаботинська вважає а) мережевий (просторовий) характер; б) наявність базових фреймових відносин предметності, акціональності, посесивності, таксономії та компаративності між вузлами фреймової сітки; в) здатність сітки «вкриватися» доменами – зв'язними сферами концептуалізації; г) слова отримують значення не завдяки значенню лексем, що йому протиставляють, а завдяки участі у формуванні одного з базових фреймів та доменів [97, с. 3–20].

Отже, поле пейоративності – це система різнорівневих засобів мови (семантичних, лексичних, синтаксичних), об'єднаних на основі спільності їхніх семантичних функцій. Значення пейоративності є інваріантним значенням для всіх одиниць такого поля [260]. Розглядаючи поле пейоративності необхідно враховувати відсутність морфологічного ядра, оскільки не існує граматичної категорії або способу її вираження, що маніфестує значення пейоративності в

узагальненому вигляді [260]. Виявлення одиниць пейоративної семантики ґрунтується на застосуванні індуктивного принципу, тобто йде від словникових дефініцій та фактичного мовного матеріалу.

Із абсолютного оцінного предиката «bad» починається опис семантичного поля пейоративності. Проте він не є центром поля пейоративності, оскільки містить тільки негативну оцінку, як один з критеріїв пейоративності, та не відповідає таким критеріям відбору, як маркування у словнику, наявність емотивного характеру, загальноновживаність слова і т. д.

Стилістичні та графічні засоби інтенсифікації значення пейоративів у контексті, тобто всі ті елементи, які належать до периферійних зон, відіграють другорядну роль і мають другорядну функцію стосовно лексичних, словотворчих та граматичних засобів. Таке положення доводить неоднорідність пейоративного поля, а також дає підставу виокремити декілька ділянок поля, певних зон, які володіють внутрішньою змістовною єдністю та поєднують близькі за змістом ознаки [260].

Надалі виокремимо їх як:

- 1) ядерні засоби, які, своєю чергою, поділяють на лексичні, граматичні та словотворчі;
- 2) засоби ближньої периферії, які поєднують сталі словосполучення зі значенням пейоративності, пейоративні авторські okazіоналізми, пейоративи, що виникли в результаті семантичного зсуву;
- 3) засоби відділеної периферії, до яких належать інтенсифікатори пейоративного значення (графічні та стилістичні елементи), а також заголовки та назви частин творів художньої літератури, зокрема, сучасного американського роману.

Автор Н. Г. Долгіх до виділення семантичних полів зачислює такі критерії, як: структурний, психофізіологічний, статистичний, психолінгвістичний і семантико-логічний. Ці критерії є різними за своїм характером та повнотою застосування [86, с. 92]. За А. А. Уфїмцевою, важливим критерієм виокремлення

лексико-семантичних груп є «наявність в певному історичному періоді вільних поняттєвих зв'язків між словами по лінії їхнього лексичного значення». Основним для виокремлення такої семантичної групи слугує «слово як основна словникова одиниця в її складних поняттєвих зв'язках з іншими одиницями словника» [262, с. 15]. Отже, критерій виокремлення лексико-семантичної групи вбачаємо в певних зв'язках та взаємовідносинах між лексичними одиницями.

Проблема виокремлення семантичних полів тісно пов'язана з тлумаченням різними мовознавцями природи окремого слова. Якщо Л. В. Щерба та О. І. Смирницький виходили з того, що слово існує як самостійна одиниця мови та семантичні поля є результатом об'єднання слів у групи на підставі спільності значень, то німецький мовознавець І. Трір вважав, що слова існують тільки як частини семантичного поля, яке, своєю чергою, «підпорядковується більш-менш закритій поняттєвій області» [388, р. 6], тому слово володіє лінгвістичною цінністю і отримує значення лише в складі того чи іншого семантичного поля. І. Трір вважав семантичне поле вихідною мовною реальністю, а слова представлялися в якості складових компонентів цього поля [388].

У нашій роботі теорія семантичного поля апробується до дослідження пейоративів у повному обсязі, проте значну увагу приділяємо дослідженню віддаленої периферії пейоративів.

Ще Аристотель визнавав пізнавальну цінність естетичної насолоди. У «Поетиці» філософ зазначав, що наслідування життя відбувається в мистецтві різними способами: ритмом, словом, гармонією [10]. Стилістичний метод у дослідженні пейоративів полягає у виявленні співвідношення мовних засобів, якими експресивно виражають інтелектуальний, емоційний чи естетичний зміст тексту до змісту інформації. [13; 121; 165; 192; 623].

Як зазначають провідні лінгвісти, стилістичний аналіз художнього тексту покликаний сприяти повному та глибокому розумінню основної думки тексту, виявити структуру тексту, характер оформлення змісту. Це і визначає методіку стилістичного аналізу, його спрямованість як на дослідження мовних фактів, так і на способи їхньої організації та їхнього зв'язку [12, с. 61, 156].

На першому рівні стилістичного аналізу пейоративної лексики ми розглядаємо пейоративне висловлення в контексті, у співвідношенні з іншими мовними одиницями, а також з їхнім стилістичним забарвленням. Таке положення підтримується загальною теорією тексту як об'єкта поняттєвого сприйняття. За Т. М. Дрідзе, текст не є набором механічно пов'язаних елементів, а складною комплексною системою [88, с. 39].

Друге положення, на яке опирається стилістичний аналіз, безпосередньо впливає з першого, а саме – врахування стилістичної манери автора, яка, своєю чергою визначає оцінний характер тексту. Стилiстична манера автора, його мовне відчуття та мовна компетенція можуть проявлятися через мовні аномалії [217, с. 50]. Вони, своєю чергою, породжують авторські неологізми, чи оказіоналізми з пейоративною конотацією та стилістичним навантаженням. Загалом, як зазначає О. Ладницька, «художнє мовлення вимагає не лише майстерного використання словникового багатства мови, якою пише письменник, а й пошуку власних форм вираження ідейно-художнього задуму» [156, с. 40]. Стилiстичний аналіз цих одиниць дає змогу визначити вид їхнього пейоративного значення (несхвалення, осудливе, іронічне, і т. д.) та їхнє сприйняття антропоцентром комунікації [278].

Стилiстичний метод дає змогу проаналізувати взаємозв'язок пейоративних мовних засобів та загального стилістичного забарвлення, яке базується на семантико-стилiстичних зв'язках мовних одиниць різних рівнів.

2.2. Контекстуально-прагматичний аналіз пейоративності

2.2.1. Контекстуальний метод дослідження пейоративної лексики.

Продовжуючи ідеї антрополога Б. Маліновського, Дж. Ферс вважав, що висловлювання отримує сенс у ситуативному та соціальному контексті та є функцією такого контексту. За цього підходу на мовну семантику враховується вплив комунікативної ситуації, рольової структури спілкування, соціальних факторів та умов функціонування мови, всього різноманіття пізнаваного людиною світу, що утворює інформаційну основу комунікації [265]. Акт

мислення чи семантична сторона мови виявляється в певному мовленні у вигляді слів, що постійно змінюються чи оновлюються. Близька до цих ідей і думка Г. О. Винокура про «внутрішню форму художнього слова», яка полягає в тому, що лексичні засоби мови та їхні значення виявляються в художньому тексті тією основою, відштовхуючись від якої, автор створює поетичне слово – метафору, релевантну до ситуації. При цьому зміст і призначення метафори можуть бути зрозумілі тільки по прочитанні самого твору, тобто впливають з цілого [52].

За теорією Ван Дірка, контекстуальні моделі – це когнітивні моделі комунікативної ситуації, в яких інтерпретується текст, включаючи вид тексту, учасників та релевантне оточення, таке як час та місце. Контекстуальні моделі пояснюють соціальні аспекти ситуацій, визначають дискурси і навпаки. Контекст розглядають як суб'єктивну інтерпретацію побудовану людьми у соціальному середовищі [344]. Кожне слово у контексті викликає у свідомості людини такі компоненти досвіду, які під час інтерпретації тексту дозволяють зв'язок цих компонентів зі словами, а слова – з іншими лексичними одиницями у тексті [386, р. 211–232].

Контекстуальний метод дослідження пейоративних одиниць вважаємо одним із найраціональніших методів, адже англійській мові притаманна контекстуальна зв'язаність слів, що зумовлена специфікою граматичної будови мови з її морфологічною обмеженістю, а також специфікою її лексичного складу, що характеризується розвинутою полісемією та омонімією. До прикладу, полісемія може спровокувати конфліктні мовні ситуації як і з меліоративним, так із пейоративним забарвленням. У художньому тексті слова можуть набувати особливого значення, яке не пов'язане з простим переносом. Таке значення може бути зрозумілим лише у контексті всього твору [305].

Якщо розглядати пейоративні одиниці в розрізі контекстуальних сем, то чітко простежуються їхні різні асоціації, пов'язані з позначуваним предметом або явищем. Контекстуальні семи пейоративних одиниць не характеризують предмет чи явище загалом, а виникають у певних ситуаціях вживання слова, у певних контекстах. Контекстуальні семи є джерелом створення конотативних чи

суб'єктивних смислових відтінків значення, які можуть дати поштовх для розвитку похідних значень слова [188].

Отож, метод дав змогу розглянути пейоративні мовні одиниці у потоці мови на основі їхньої сполучуваності із одиницями мовного оточення в конкретній мовній ситуації. Цей метод часто переплітається з компонентним аналізом за словниковими дефініціями [219].

У нашій праці ми дотримуємося думки, що мовний знак асиметричний, полісемія та омонімія є мовними універсалами, проте багатозначність окремого мовного знака можна розділити на певні лексико-семантичні варіанти, які можна ідентифікувати за лексичною, граматичною чи комбінованою сполучуваністю. Контекстуальний аналіз сприяв виявленню впливу структури ситуації спілкування на мовну семантику та функціональні особливості пейоративних висловлювань.

2.2.2. Умовно-істинний та умовно-вживаний виміри як методи гібридної семантики. Відповідно до теорії значення, у гібридній семантиці повне значення виразу складається із умовно-істинного виміру будь-якого додаткового змісту, зумовленого умовно-вживаним виміром. Зміст лексичних одиниць, за постулатами цієї теорії, найкраще фіксується умовами використання, а не тим, що виражає умовно-істинний компонент. Відповідно, інтерпретуючи речення у парадигмі гібридної семантики, можна стверджувати, що воно набуває цінності як у межах умовно-вживаного, так і умовно-істинного просторів [342, р. 7]. Згідно з позицією дослідників гібридної семантики, основна ідея полягає в тому, щоб використовувати перспективу умовно-вживаного не для заміщення, а для доповнення традиційної семантики та для розширення традиційних семантичних методів до тих аспектів значення, які знаходяться за межами її сфери. Згідно з цією теорією, якщо «умовно-істинний» компонент фіксується у словниках, то умовно-вживаний проявляється в контексті. Гібридними, на думку лінгвістів, є ті лексичні одиниці, у яких умовно-істинний та умовно-вживаний компоненти різняться.

Ми погоджуємось із позиціями вчених і називаємо пейоративні лексичні одиниці, що повною мірою розкривають своє значення завдяки умовно-істинному та умовно-вживаному вимірам, гібридними. Крім таких гібридних лексичних одиниць, існують ще й композиційно-гібридні одиниці, які визначаються як будь-які словосполучення у значенні яких присутнє негативне емоційно-оцінне експресивне ставлення.

Лексична одиниця пов'язана з умовами, які фіксують її значення. Різниця полягає у способі встановлення цього зв'язку («способом вираження» його називає Д. Каплан) [349]. Якщо спосіб вираження пов'язаний з лексичною одиницею через призму умовно-вживаного, то вираз набуває пейоративного значення. Ми також пропонуємо розширити аналіз способу вираження зверненням частково чи повністю до критеріїв виокремлення пейоративної лексики, включно зі лексикографічними, (повністю для абсолютних пейоративів і частково для гібридних), який ми подаємо у квадратних дужках:

(2) *And then Riley will probably send me out with more of Raoul's mutants again.* [419]

УІ: and then Riley will probably send me out with more of Raoul's *people* again.

УВ: and then Riley will probably send me out with more of Raoul's [емосема зневаги] + [unpleasant and frightening thing] + [very bad] + [домінантна сема-moral-immoral] + [dissaproving] again.

Поняття «умовно-вживаного» було запропоноване Д. Гудзманом та Е. МакКрідом як аналог для терміна «експресивний зміст», введеного К. Поттсом (2007), з тієї причини, що клас експресивів (емотивів) доповнює клас проєктивного значення змодельованого формальною структурою для аналізу того змісту, який виходить за рамки стереотипної характеристики експресивів [369]. Експресиви, які складають умовно-вживаний вимір, вчені називають умовно-вживаними одиницями, а також зазначають, що ці одиниці належать до семантичного підкласу, який передає оцінне значення. Пейоративи, своєю чергою, є експресивами з негативною полярністю, на відміну від меліоративів. Ми також поділяємо думки дослідників, які вважають, що абсолютні та гібридні

пейоративи відрзняються між собою залежно від того, чи передають вони суто умовно-істинне, чи комбінацію умовно-істинного та умовно-вживаного. Наприклад, у проаналізованому вище прикладі використовують гібридний пейоратив, адже його значення не зафіксовано денотативно:

(3) *And then Riley will probably send me out with more of Raoul's mutants again.*

Проте у наступному прикладі використовують абсолютний пейоратив, оскільки його значення денотативно зафіксоване у лексикографічних джерелах:

(4) *I don't want to be a filthy parasite.*

[filthy – characterized by or full of filth; very dirty or obscene; offensive or vicious].

Наголосимо, що пейоративи передають умовно-істинний та умовно-вживаний зміст одночасно, де пейоративна складова є часткою із умовно-вживаного, вказуючи тим самим на наявність негативної емоційно-навантаженої експресивної оцінності.

Отож, на нашу думку, гібридна семантика чітко та повно описує значення та використання пейоративів. Це не лише сприяє загальному розумінню емотивної лексики, а може застосовуватися як корисний додатковий інструмент для опису пейоративів та інших мовних одиниць.

2.2.3. Прагматичний компонент аналізу пейоративів. Прагматичний вимір пейоративності проявляється по-різному, але передусім це експресивність та оцінність пейоративних блоків у досліджуваних романах. У дослідженні прагматики функціонально-зумовлених семантичних особливостей пейоративів, фокусуємо увагу на різній інтенсивності пейоративного значення, яка є латентною і ми спробуємо її дешифрувати шляхом аналізу складових.

Під час дослідження віддаленої периферії поля пейоративів встановлено існування засобів підсилення їхнього значення, і це стало підставою для створення шкали інтенсифікації експресивності емотивів, де представлені критерії, покликані об'єктивно проаналізувати силу експресивності

пейоративного слова, враховуючи його прагматичні особливості. Інтенсивність вираження пейоративного значення у текстах супроводжують периферійні засоби вираження поля пейоративів. Інтенсифікацію як мовне вираження перебільшення чи применшення значення вивчала О. Татаровська [252, с. 146]. Про інтенсивність вираження пейоративного значення зазначали О. Гаврилів, О. Є. Голод, І. В. Турецькова, Б. Технау. Зокрема, Б. Технау зазначала, що історія еволюційного значення слова може розвиватися разом зі ступенем образливості [383, р. 207–208]. За О. Є. Голод, експресивність пейоративних лексем є наслідком реалізації їхнього пейоративного значення у конкретному мовленнєвому акті [69].

Для того, щоб визначити ступінь експресивності пейоративного значення ми проаналізували вибірку пейоративної лексики із використанням шкали інтенсифікації. Шкала інтенсифікації експресивності пейоративів розроблена із врахуванням досвіду дотичних до лінгвістики (соціальних, психологічних) дисциплін. За основу ми взяли шкалу Лікерта, яка заснована на виборі ступеня згоди/незгоди, наявності/відсутності деяких конкретних тверджень. В основу шкали покладено припущення, за яким кожне твердження, включене в шкалу, – це функція одного і того ж параметра об'єкта дослідження [152].

Саме це дало змогу вимірювати суму оцінок. Наведена шкала, є порядковою (неметричною), проте багато дослідників вважають за можливе використовувати її як інтервальну шкалу і застосовувати процедури для обробки даних, прийнятних для метричних шкал, оскільки це не спричиняє серйозних помилок у результатах [90].

У подібний спосіб Б. Технау досліджувала ступінь образливості слова: «коли слово стає зневажливим, історія його еволюційного значення ще не завершена: сила і ступінь образливості слова можуть продовжувати розвиватися. Експресивні та описові компоненти впливають один на одного, тому ми повинні розглянути багатий практичний зміст» [383, р. 213]. У своєму дослідженні вчена вказала на рейтинг ступеня образливості за шкалою Лікерта від 0 до 6 (0- зовсім необразливе слово; 8 – надзвичайно образливе слово) [383, р. 207–208].

Дослідниця наголошує, що ступінь образливості не є єдиним семантичним компонентом, що підлягає змінам. [383, р. 213]. У своєму дослідженні вона вперше використала шкалу Лікерта для визначення рейтингу ступеня образливості слова.

Ми розвинули підхід Б. Технау до створення шкали експресивності пейоративів, враховуючи надбання усіх лінгвістів, які працювали у зазначеній сфері. Така шкала, на нашу думку, найширше охоплює спектр значення пейоративів та найповніше описує їхню експресію. Шкала включає вербальні і невербальні аспекти пейоративності, серед невербальних – пунктуаційні засоби (особлива постановка у реченні), графічні засоби (шрифтові виділення – курсив, жирний шрифт, виділення однієї літери у слові іншим шрифтом тощо).

Подаємо взірець шкали інтенсифікації пейоративів, де присутні компоненти виділені кольором. Шкала фіксує наявність/відсутність елементів підсилення.

Пунктуація	Семантико-стилістичні	Синтактико-стилістичні	Графічні символи	Авторський оказіоналізм	adj, adv інтенсифікатори
------------	-----------------------	------------------------	------------------	-------------------------	--------------------------

Рис. 2.1. Взірець шкали інтенсифікації експресивності пейоративного значення

Отже, прагматичний потенціал пейоративності у досліджуваних романах С.Майєр реалізується при допомозі емотивних, експресивних та оцінних компонентів, які ми узагальнили у розробленій шкалі інтенсифікації. Інтегрованість вербального і невербального аспектів у пейоративах дає підстави зробити висновок, що С. Майєр таким чином емоційно залучає читача у простір своїх романів.

2.3. Когнітивний аналіз пейоративності

2.3.1. Семантика пейоративності у вимірі когнітивістики пейоративних лексем. Пейоративна лексика, як і будь-яка інша, фіксує фрагмент людського досвіду та його осмислення. Це робить текст об'єктом когнітивного аналізу, дає змогу встановити причини уваги людини до певного фрагменту знань та досвіду, що закріплені в лексичній одиниці [17]. У своїй праці М. Рікгайт на основі розрізнення понять концепт :: слово, зазначав «зв'язок між словом та його семантичною інтерпретацією можна сприймати як кодифікацію, яка зазвичай активізує декілька концептів, закладених у слові» [373, р. 162].

Когнітивістика є антропоцентричною за своєю природою. Вона відображає мислення, сприйняття, знання, відчуття, тобто пізнавальну діяльність людини. Завдяки виявленню ментальних просторів, певних концептів, що утворюються під час спілкування автора з реципієнтом, з метою розуміння певного контексту адресат, головний антропоцентр комунікації, отримує здатність інтерпретувати пейоративи. За М. Халідесем, «мова є такою, якою вона постає через функціонування в соціальній структурі» [343, р. 65].

У нашому дослідженні ми аплікуємо когнітивний метод до вивчення пейоративної лексики з позиції визначення ролі людського мислення та свідомості. У загальнотеоретичному плані когнітивний аналіз мовної семантики неминуче ставить дослідника перед проблемами взаємодії мови та мислення, про що зазначав ще В. Гумбольдт [76]. Ще в минулому столітті зроблені висновки про те, що розвиток мислення та мови відбувається одночасно з еволюцією людини, а «розвиток одного є неможливим без розвитку та взаємодії з іншим» [26, с. 18].

Вивчення пейоративної лексики з позицій когнітивістики обумовлене не лише зовнішніми чи загальнонауковими чинниками, пов'язаними з утвердженням у мовознавстві антропоцентричної парадигми, а й внутрішніми закономірностями розвитку лексики.

У сучасній лінгвістиці, для якої важливий синтезуючий підхід до аналізу досліджуваних явищ, перехідні кореляції лінгвістичних, культурологічних, лінгвофілософських, соціальних аспектів мовних явищ, провідною стає когнітивно-дискурсна парадигма обстеження мовних об'єктів [26, с. 28, 100, 288]. Дискурс, для якого властиві когнітивні механізми, окрім тексту, містить екстралінгвістичні чинники, необхідні для його розуміння [392, с. 136–137]. Таке положення суголосне із думкою Т. М. Дрідзе, яка розглядає текст як «систему елементів різного ступеня складності та комплексності, функціонально об'єднаних в структуру загальною концепцією; текстова комбінаторика якісно змінює те інформаційне навантаження, яке має кожен з його елементів поза даним текстом» [88, с. 8].

Оскільки матеріалом нашого дисертаційного дослідження є сучасний американський роман, зазначимо, що «те, що відрізняє літературні тексти від інших висловлювань, полягає в тому, що літературний текст “зосереджується на посланні”» (під цим Якобсон розуміє висловлювання, а не його зміст) [299, с. 448–449], тобто літературний текст повідомляє опис своєї власної форми. Вчені доходять висновку, що література є особливим видом словесної поведінки і, отже, цікавить лінгвістів [310].

Когнітивна лінгвістика вивчає мову з позиції визначення ролі людської свідомості, мислення [218]. Продукт пізнавальної діяльності людини, переломлюючись у мисленні, закріплюється в мові за допомогою його одиниць, передусім – слів. Ми погоджуємося із твердженням Е. А. Сорокіної, що «когнітивізм у мовознавстві має двосторонню сутність: з одного боку – закріплення результатів пізнавальної роботи мислення, з іншого боку – можливість пізнання світу через призму вербалізованих попередніми поколіннями концептів» [240, с. 8].

Концепт як центральне поняття когнітивістики досліджувало багато лінгвістів, зокрема, Л. І. Белехова, А. П. Мартинюк, О. С. Кубрякова, О. П. Воробйова, С. А. Жаботинська. Концепт як “квант знання” не виникає безпосередньо зі значення слова, а є результатом зіткнення словникового

значення слова з особистим та народним досвідом людини [315]. Концепти, на відміну від понять, не тільки мисляться, а й переживаються. Вони – предмет емоцій, симпатій, антипатій [366].

Концепт виражається лексемою, але всередині певної лексеми можуть виокремлюватись різні концепти, тобто концепт є невербалізованим – він завжди виражається в супроводі додаткового змісту [319]. Диференціюючи поняття концепту та слова, М. Рікгайт зазначав, що слово та його семантична інтерпретація є певною кодифікацією, яка, зазвичай, активізує кілька концептів, закладених у слові. Окрім того, синонімічні слова можуть представляти один і той же концепт [373, р. 162].

Слово-номінатор, у нашому випадку – це пейоративи, як вербалізатор концепту, «приводить в рух» фрейми ментального блоку. Ми поділяємо теорію В. М. Телії (1996) стосовно того, що концепт варто розглядати як інформацію, об'єднану та структуровану у вигляді фрейму [254]. Відповідно, людина мислить концептами, які є суттю квінтесенції індивідуальних мовних, мовленнєвих актів та актів мислення.

Концепт, який виокремлює людина, є результатом її розумової діяльності та свідомості. Отже, концепт як такий – явище інтернаціональне, а вербальне оформлення концепту відбувається вже національною мовою. Сприйняття будь-якої інформації здебільшого залежить від досвіду людини, від сконструйованої в її свідомості етнонаціональної специфіки, яку і передають концепти. Стосовно вербалізації концептів за допомогою пейоративних лексичних одиниць, ми маємо на увазі не тільки негативне відношення, а й негативно-емоційну експресивну оцінку. Зазначимо, що оцінність, як одна з когнітивних ознак концепту, допомагає вербалізувати концепт, використовуючи пейоративні значення слів.

Як стверджує Й. А. Стернін, значення і концепт рівною мірою є результатом когніції – відображення дійсності у свідомості [245, с. 485]. Науковець також зазначає, що значення є частиною концепту, мовним знаком, який регулярно використовує та відтворює певне суспільство, що й представляє

собою комунікативно релевантну для певної лінгвокультурної спільноти частину концепту [245, с. 486]. Зазначимо, що концептам, які виражають за допомогою пейорації, належать такі когнітивні ознаки, як експресивність, емотивність, та оцінність. Лексику, яка вербалізує емоційні концепти, А. Вежбицька розглядає як спосіб скороченого уявлення емоційних ситуацій та висловлює припущення, що сама думка про емоційний концепт вже є емоційно маркованою [48, с. 337].

Резюмуючи робимо висновки, що когнітивна лінгвістика аналізує сприйняття та осмислення людиною навколишнього світу і реалізацію досвіду її пізнання в значеннях мовних висловлювань. Пейоративна лексика, як результат когнітивної діяльності мовної особистості та суспільства загалом, показує рівень осмислення пейоративного значення слів.

Враховуючи положення мовознавців, ми визначаємо концепт як ментальну одиницю, сформовану в результаті когнітивної діяльності мовної особистості та суспільства, марковану культурною специфікою та вербалізовану лексикою з пейоративним значенням, яка вбирає в себе все, що належить природі поняття та значення. Концепт – це також факт культури, який вбирає в себе такі компоненти, як вихідна форма, аксіологічна оцінка, асоціація, абстракція, ментальні відголоски. Отож, пейоративи є вербалізаторами концептів.

2.3.2. Фреймовий метод дослідження пейоративів. Одним із базових методів аналізу механізмів взаємодії вербальних та когнітивних структур є фреймовий аналіз. Вивчення фреймів дає змогу зрозуміти механізми концептуалізації об'єктивованих у мові понять та явищ дійсності, саме тому фреймовий аналіз актуальний не лише серед учених-лінгвістів, а й серед літературознавців та представників інших галузей знань.

У пейоративній лексиці відображено пізнавальний досвід людини. На думку класиків когнітивного напрямку, досвід є знанням людини про стереотипні ситуації, що зберігаються в свідомості у вигляді певних структур – фреймів. Введення терміна *фрейм* на початку 70-х років ХХ ст. до концептуального апарату досліджень зі штучного інтелекту належить М. Мінському: «Фрейми –

це структури знань» [184]. Фрейм дослідник визначає як сформовані у певний спосіб інформаційні дані, які відтворюють набуті досвідом знання про певну стереотипну ситуацію. [184].

Поняття фрейму згодом розширили і стали застосовуватися до вивчення особливостей організації мовної системи загалом. В середині 70-х років Ч. Філмор запропонував фреймову семантику, яку автор розглядає як програму досліджень, що пропонує перелік принципів творення слів шляхом додавання нових значень, чи збірне значення семантичних елементів в одне ціле [331]. Досліджуючи фрейми як засоби організації досвіду і формування семантики розуміння, Ч. Філмор вбачав у них інструменти опису та пояснення мовного матеріалу, стверджуючи, що між мовними одиницями і фреймами існує зв'язок [331]. Саме це положення і є релевантним до дослідження пейоративної лексики.

Введення нового терміна до лінгвістичної парадигми не лише відкрило нові можливості, а й спричинило певні труднощі, пов'язані насамперед із його поняттєвою розмитістю [205, с. 112]. Фрейм має спіралеподібну будову: людина про щось згадує, використовуючи свій життєвий асоціативний досвід, який ніби розкручується по спіралі. Фрейм акцентує підхід до вивчення тієї інформації, яка зберігається у пам'яті, тобто структурує її [110].

Фрейми у пейоративному сенсі ми тлумачимо як систему зв'язків із різними вузлами та переплетіннями. Вищі рівні фрейму тісно пов'язані та репрезентують негативно забарвленні емоційно-оцінні поняття, які є завжди істинними стосовно певної ситуації. Нижчі рівні мають багаточисленні «кінцеві позиції» –слоти, які необхідно заповнити певними даними – вербалізацією пейоративного значення. Впорядковані зв'язки є субфреймами [185].

Еволюція уявлень про фрейм у трактуванні Ч. Філмора завершується ототожненням фреймів із когнітивними структурами, знання яких асоційоване з концептами, представленими словами [331, р. 314]. Фрейм постає як модель прототипного значення лексичної одиниці, завдяки якій ідентифікується закладена в семантику знака інформація про світ [331].

Якщо спробувати узагальнити все розмаїття трактувань, можна виокремити релевантне до дослідження пейоративів розуміння терміна *фрейм*:

1) фрейм як система вибору мовних засобів – лексичних одиниць, мовних категорій, – пов'язаних зі стереотипною ситуацією (Ч. Філлмор);

2) фрейм – сукупність стандартизованих дійсних і потенційних знань про явища, що мають складну багатокomпонентну структуру, цілісне уявлення про багаторівневий концепт (З. Д. Попова, Й. А. Стернін, А. П. Бабушкін);

3) фрейм – когнітивна модель, що репрезентує знання й оцінки, пов'язані з конкретними, часто повторюваними ситуаціями (Ф. Унгерер, Х.-Й. Шмідт);

4) фрейм як одиниця знань, організована навколо концепту, що містить відомості про суттєве, типове та можливе для цього концепту в межах певної культури (Т. А. Ван Дейк, Р. Богранд, В. Дреслер).

Аналіз праць різних дослідників, присвячених вивченню природи фрейму як самостійної когнітивної структури, дає підстави виокремити такі його специфічні риси та аплікувати їх до пейоративів:

1. Фрейм – структура репрезентації негативного досвіду людини, яка пов'язує ментальну сферу з мовною. Фрейм є змістовим каркасом майбутнього пейоративного висловлювання. За допомогою фрейму відбувається перехід об'ємної ментальної одиниці в лінійну вербальну структуру.

2. Фрейм – структура репрезентації знань у формі схеми референтної ситуації, яка становить набір зумовлених нею ознак, в нашому випадку – негативних. Саме набір таких ознак відповідає за ідентифікацію кожної конкретної ситуації або денотата в свідомості людини, закріплює досвід відображення відрізка дійсності через співвіднесення його з одиницею мовного тезаурусу.

3. Фрейм – репрезентація знань про типову ситуацію, яку формально можна представити через фіксований набір зумовлених нею змістових компонентів (вузлів, або слотів) та відношень між ними, причому верхні рівні фрейму завжди відповідають зафіксованій у свідомості ситуації, а нижні містять термінали, що можуть заповнюватися через поглиблення інформації про

ситуацію, образного уявлення про неї. Один і той самий вузол може бути компонентом різних фреймів, які, з'єднуючись, утворюють розгалужену міжфреймову мережу.

Центральні вузли фрейму поєднані пропозитивно, причому пропозиція – не лише прообраз певної ситуації (диктум), а й її суб'єктивна модальність, стратегії суб'єкта, прагматика, емоційність тощо, а пропозицію розглядають як конститутивний елемент фрейму [397].

Фрейм, що відображає пейоративність, лежить в основі когнітивної структури репрезентованих у мові емоцій, відчуттів, психологічного налаштування тощо. Стереотипність, приписувана мовознавцями фрейму, стосується насамперед сталого набору його вузлів, що дає змогу співвіднести когнітивну сутність із відповідною мовною одиницею. Отож, обсяг ментальної одиниці, основою якої є той самий пейоративний каркас, можуть заповнювати носії мови індивідуально.

Оскільки фрейм – багатоаспектний когнітивний феномен, безпосередньо пов'язаний із процесами мовної категоризації, зберігання та представлення інформації, а також із продукуванням мовлення та організацією дискурсу, його метод структуровано описує пейоративність, а також він доповнив розуміння: у визначенні особливостей використання лексичних одиниць мови; у вивченні дериваційних процесів; в описі структури художнього тексту, його прагматики; у дослідженні когнітивних одиниць і процесів; в аналізі пейоративних мовленнєвих актів.

У нашому дисертаційному дослідженні фреймову модель використано для опису семантичної структури різноманітних пейоративних концептів. Теоретичною основою таких досліджень слугує положення, згідно з яким фрейм можна розглядати як лінгвістично орієнтований концепт, виражений у мовних структурах. Відповідно, джерелом матеріалу для побудови фреймової моделі лінгвокультурного концепту слугують пейоративно навантажені слова, словосполучення, фразеологічні одиниці, різноманітні вирази та афоризми, які об'єктивують досліджуваний концепт. Це підтверджують дослідження К. Гарта,

Д.Люкаса, які поділяли думку Д. Лакоффа стосовно того, що текстова репрезентація фреймів не обмежується лише рівнем дискурсу, а відбувається на всіх рівнях мови – від фонетики до тексту. Зокрема, текстова репрезентація фреймів зводиться до слів, виразів, морфем, жанру, регістру, інших стилістичних фігур, інтонації, орфографії, паралінгвістичних феноменів та феноменів на рівні тексту [344, р. 192]. Ми стверджуємо, що фрейми із пейоративним наповненням структурують значення пейоративних слів, а такі слова викликають відповідні фрейми. Як зазначала у своїй праці О. О. Коляденко, ментальні одиниці, як об'ємні одиниці свідомості, як вузли фрейму, переходять у мовні одиниці, як лінійні структури мови, і в такий спосіб перетворюються на семи вербальної структури [127, с. 140]. Ми також поділяємо думку, що фреймова структура є необхідною умовою вербальної матеріалізації, оскільки через останню відбувається сполучення вербального з ментальним.

Отже, для дослідження пейоративної лексики у розрізі фреймових структур важливими положеннями виявились такі: 1) семантичний фрейм організовує лексичну інформацію за категоріальними принципами; 2) лексична інформація, представлена в семантичному фреймі, організована за ієрархічним принципом; 3) структура фрейму і значення мовних одиниць обумовлені екстралінгвістичними факторами; 4) при аналізі семантичного фрейму необхідно враховувати контекстні умови; 5) семантичний фрейм представляє собою динамічну структуру.

2.3.3. Концептуальна метафора у дослідженні пейоративів.

Семантичний та концептуальний аналізи різняться тим, що перший спрямований на уточнення значення компонентів мовної одиниці, а другий звернений до знань про світ, тих когнітивних структур, які виражають мовним знаком, наприклад, символом. Семантичний аналіз пов'язаний з тлумаченням мовних одиниць, тоді як концептуальний – зі знаннями про світ. Повсякденна понятійна система, в рамках якої ми думаємо та діємо, за своєю суттю є метафоричною. Метафори закладені вже у самій понятійній системі мислення людини, яка нами не

усвідомлюється. Виконуючи багато повсякденних справ, ми думаємо механічно і діємо за певними схемами» [44, с. 25]. Такий погляд на роль метафори в житті людини запропонований основоположниками когнітивної лінгвістики Дж. Лакоффом та М. Джонсоном (1980). Він відомий як концептуальна теорія метафори. Суть когнітивної метафори – це розуміння і переживання однієї речі в термінах іншої [357, р. 5].

Метафору в сучасній когнітивній лінгвістиці визначають як «ментальну операцію, як спосіб пізнання, категоризації, концептуалізації, оцінки та пояснення світу» [43, с. 18]. Її розглядають через дві призми: в межах стилістики та риторики – як засіб досягнення образності та впливу на аудиторію; в межах когнітивістики – як природну здатність людини мислити та пізнавати світ. Сучасна когнітивна лінгвістика вважає метафору формою мислення, а метафоричну модель – засобом пізнання та пояснення навколишньої дійсності. Ідею концептуальності метафори висловив ще Аристотель, який розумів її універсально [10].

На думку Дж. Лакоффа та М. Джонсона, «метафори пронизують все наше життя не тільки в мові, а й у мисленні та в дії» [357, р. 5]. В основі процесів метафоризації лежать процедури обробки структур знань – фреймів та сценаріїв. Знання, що реалізуються у них представляють собою узагальнений досвід взаємодії людини з навколишнім світом» [157, с. 157]. На думку К. Юнга, метафора – це продукт підсвідомої діяльності людського мозку, що продиктований потребами людини [298].

На думку багатьох вчених концептуальна система людини значною мірою структурована та визначена за допомогою метафор [43; 103; 179; 376]. Розглядаючи когнітивний механізм С. А. Жаботинська вказує, що метафора призначена для обробки інформації про абстрактні об'єкти, що перцептивно не сприймаються, способом їхнього порівняння з об'єктами конкретними, які мають перцептивну основу [97, с. 3]. Представники когнітивної лінгвістики розуміють під метафоричною моделлю сукупність мовних засобів, які образно представляють ту чи іншу понятійну сферу та об'єднані між собою однією

назвою[19;229, с. 59–62]. Метафоричні моделі викладені в понятійній системі людини як своєрідні схеми, за якими людина думає про одні поняття через призму інших, в основу яких покладено процес взаємодії між структурами знань двох концептуальних доменів – джерела та цілі. Суть когнітивного потенціалу метафори полягає в тому, що домен-джерело слугує основою, ознаки та характеристики якої проєктуються на іншу – цільовий домен. Метафорична проєкція здійснюється не тільки між окремими елементами двох структур знань, й між цілими структурами, а доменом є будь-яка зв'язна область концептуалізації, що виступає як контекст для визначення значення мовного знаку [358].

Інший дослідник А. Барселона зазначав, що метафора – це когнітивний механізм, за допомогою якого один експериментальний домен частково «наноситься на карту» (проєктується) на інший емпіричний домен, отожд другий домен частково усвідомлюється в рамках першого [304, р. 3]. Домен, який проєктується, автор називає «вихідним», а домен, в якому вихідний домен проєктується, називає цільовим доменом. Обидва домени повинні належати до різних типів доменів

У досліджуваних романах С. Майєр концептуальна метафора слугує механізмом представлення вихідного домену через цільовий пейоративний домен, наприклад:

PEOPLE ARE LEECHES;

EMOTIONAL IS DOWN;

ANGER IS SUBSTANCE;

HUMAN IS GLASS.

У наведених вище прикладах PEOPLE, EMOTIONAL, ANGER, HUMAN є «вихідними» доменами (доменами-джерелами), тоді як LEECHES, DOWN, SUBSTANCE, GLASS є цільовими доменами. Проаналізуємо наступний приклад із когнітивною метафорою з пейоративним компонентом:

(4) *Edward's name brought other memories boiling to the surface.* [416, p. 220]

Лексему *boil* використовують для позначення дії кипіння рідкої речовини, проте в нашому прикладі її використано для позначення пам'яті. Так отримуємо концептуальне відображення *MEMORY IS LIQUID*, в якому вихідний домен *MEMORY* осягається у вихідному домені *LIQUID*. Отже, пам'ять може кипіти. Пам'ять – це минулий досвід, але за допомогою використання когнітивної метафори пам'ять розглядають як рідку речовину, отож можемо розглянути її як чітку та окреслену структуру.

Отже, концептуальні метафори представляють собою «стійкі відповідності між областю джерела і областю мети, зафіксовані в мовній і культурній традиції суспільства» [22, с. 37].

Важливо, що когнітивна метафора не тільки формує уявлення про об'єкт, а й зумовлює спосіб та стиль мислення про нього. Метафоричні моделі формують метафоричний образ – ментальну одиницю, стійке уявлення про об'єкт навколишньої дійсності, структуроване за допомогою низки концептуальних метафор, не подібних до оригіналу, які формують у свідомості реципієнта сукупність культурно-специфічних зв'язків [126, с. 40].

Когнітивна метафора як інструмент дослідження пейоративної лексики є корисним і важливим засобом аналізу романів С. Майєр, оскільки уможливорює інтегрований підхід до явища пейорації як мовомисленневого процесу.

Висновки до розділу 2

Методологічною основою роботи є антропоцентричний підхід, у межах якого ми спираємось на положення, що пізнання людиною світу відбувається завдяки мові, а пейоративна лексика є своєрідним засобом пізнання навколишнього світу, адже вона фіксує фрагмент людського досвіду та його осмислення.

У нашому дисертаційному дослідженні ми послуговуємось як традиційними так і сучасними методами аналізу, які використано відповідно до конкретного етапу дослідження. Комплексна методика дослідження пейоративів

полягає у поєднанні методів традиційної семантики (дефініційного, компонентного, контекстуального) та методів сучасних лінгвістичних студій.

Пейоративна лексика є інструментом впливу інформації на реципієнта. Вона впливає на психологічний та емоційний стан адресата і сприяє реалізації інтенції адресанта. Залежно від намірів комунікантів, від їхніх особистісних характеристик, соціальних статусів, власне від мовної ситуації діапазон відтінків пейоративного значення розширюється. Він налічує такі складові значення, як презирство, зневага, огида, приниження, несхвалення, обурення, осуд. Сама ж пейоративність є функціонально-семантичним полем, у якому всі компоненти перебувають в тісному взаємозв'язку.

Під час аналізу та виявленні одиниць пейоративної семантики ми відштовхувались від індуктивного принципу – від словникових дефініцій та фактичного мовного матеріалу. Описуючи поле пейоративності, ми використали положення, за якими з абсолютного оцінного предикату «bad» починається опис лексико-семантичного поля пейоративності. Ядром слугують найуживаніші, функціонально навантажені слова, а до периферії належать менше вживані, проте межі між ними є нечіткими, часто розмитими. З'ясовано, що засоби віддаленої периферії є також засобами інтенсифікації експресивності пейоративного значення.

Компонентно-диференційний аналіз пейоративних лексичних одиниць дав змогу виокремити диференційні інтегральні емосеми у значеннях слів шляхом їхньої зіставлення всередині групи близьких за значенням лексичних пейоративних одиниць, а також виявити їх за схожими рисами та відмінностями на основі парадигматичних відносин лінгвістичних одиниць.

Контекстуальний метод нашого дослідження є одним із найрелевантніших методів, адже англійській мові доволі притаманна контекстуальна зв'язаність слів. Зазначений метод дає змогу розглянути пейоративні мовні одиниці у потоці мови на основі їхньої сполучуваності із одиницями мовного оточення в конкретній мовній ситуації. Також він проілюстрував доцільність використання

положення про те, що майже кожне слово може набути пейоративності відповідно до контексту ситуації.

Стилістичний метод дав змогу проаналізувати взаємозв'язок пейоративних мовних засобів та загального стилістичного забарвлення, яке базується на семантико-стилістичних зв'язках мовних одиниць різних рівнів.

Ми приймаємо положення про те, що пейоративи є вербалізаторами концептів. Окремо від аналізу поля пейоративності ми використали фреймову структуру для дослідження пейоративної лексики та притримуємося положення, що фрейм, який відображає пейоративність, слугує основою когнітивної структури репрезентованих у мові емоцій, відчуттів, психологічного налаштування тощо. Адже фрейм можна розглядати як лінгвістично орієнтований концепт, який виражається в мовних структурах.

Загалом комплексна методика дослідження пейоративів дає змогу всебічно описати пейоративність, проаналізувати її складові із різних перспектив, які, доповнюючи одна одну, допомогли виконати комплексний аналіз природи та функціонування пейоративної лексики.

Основні положення розділу висвітлено у публікаціях автора [147; 154; 156; 158; 372; 373; 374; 375].

РОЗДІЛ 3

ПРАГМАСТИЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПЕЙОРАТИВНОСТІ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ РОМАНІВ С. МАЙЄР

3.1. Текстуальний вияв пейоративності у романах С. Майєр

3.1.1. Лексикографічні критерії ідентифікації пейоративів.

Комунікативна функція мови здійснюється за допомогою мовних засобів усіх рівнів, які сприяють досягненню потрібного перлокутивного та ілокутивного ефектів, у взаємодії один з одним. Ми вже визначили польовий підхід як найбільш релевантний до вивчення та опису сукупності засобів вираження пейоративної оцінки. Зазначимо, що прагмарелевантними лексико-граматичними засобами вираження оцінки можуть бути різні класи слів (прикметники, іменники, прислівники, дієслова, займенники) [46]. Інваріантне значення, ієрархічність і взаємодія компонентів – це ті ознаки, які дають змогу встановити залежність перлокутивної та ілокутивної сил пейоративних одиниць від ступеня їхньої віддаленості від ядра та центру до периферії.

Основними лексикографічними джерелами, за якими аналізовано пейоративи, є словники [404; 432]. У наступному прикладі:

(6) *“Is she pissed at me or something? All I said was that he looked dead”* [418, p. 81]

ми вважаємо дієприкметник «pissed» пейоративним відповідно до словникової дефініції: 1) (slang) drunk; 2) very angry or annoyed.

Для підтвердження пейоративного значення лексеми *pissed* ми виокремлюємо у дефініціях такі показники: словниковий маркер – *slang*; слова суб'єктивно-емоційної оцінки – *anger*; слова-інтенсифікатори – *especially*; слова об'єктивно-емоційної оцінки – *dislike*. Подібну картину спостерігаємо – у прикладі:

(7) *Would I be responsible if she died?*

Are you insane? Melanie protested.

She'd killed my friend, shot him dead, would I be able to think of a way to save her? [418, p. 504].

Словниковими маркерами прикметника *insane* є *informal*; словами суб'єктивно-емоційної оцінки – *badly*; словами-інтенсифікаторами – *very*; слова об'єктивно-емоційної оцінки – *stupid, crazy, dangerous*.

У наступному прикладі ми визначаємо прикметник *vicious* пейоративним відповідно до його словникових дефініцій, де лексикографічним маркером є *informal*, словами суб'єктивно-емоційної оцінки – *cause pain, hurt, badly*; словами-інтенсифікаторами – *great (pain), very*; слова об'єктивно-емоційної оцінки – *stupid, crazy, dangerous*:

(8) *I cared that she was suffering, yet my pain meant nothing to her. She enjoyed it. Vicious human. Tears, much weaker than the others, flowed down my cheeks in silence* [418, p. 302].

Зазначимо, що подані критерії виявлення пейоративної лексики, що містять у своїй семантичній структурі експліцитно виражену емоційну оцінку, можна варіювати та модифікувати, тобто критерії відбору пейоративного матеріалу можна додавати чи віднімати.

Лексеми, пейоративне значення яких денотативно зафіксовано у лексикографічних джерелах ми називаємо «абсолютними пейоративами» (за О. Голод), «чистими пейоративами» (за МакКріді) або «гібридними» (за Д. Гудзманом). Проте цей метод не є достатнім у виокремленні пейоративів серед іншого пласту лексики. Вплив контексту, спектр емоцій вербалізованих за допомогою пейоративної лексики, умовно-вживаний та умовно-істинний простір лексеми є вагомими факторами у розумінні природи пейоративів. Пласт пейоративів, для відбору яких лексикографічного критерію недостатньо, ми називаємо релятивними чи гібридними.

Кількість проаналізованих абсолютних пейоративів у нашій вибірці становить 31 % (1 413 лексичних одиниць), тоді як релятивні сягають 69 % (3 146 лексичних одиниць).

3.1.1.1. Денотативний та конотативний компоненти у структурі пейоративів. Проаналізувавши корпус дослідження, ми виокремили можливі варіанти впливу конотації на зсув у семантиці пейоративів (табл. 3.1).

Таблиця 3.1.

Розподіл пейоративів за денотацією і конотацією

Денотація		Конотація	Кількість проаналізованих лексем
1	Пейоративна	Негативна	20 % = 912 л.о.
2	Пейоративна	Нейтральна	3 % = 136 л.о.
3	Пейоративна	Позитивна	8 % = 365 л.о.
4	Нейтральна	Негативна	67 % = 3 055 л.о.
5	Меліоративна	Негативна	2 % = 91 л.о.
Всього:			100 % = 4 559 л.о.

Проаналізуємо інші приклади для ілюстрації семантики пейоративів:

1. (9) *“If you want to blame someone, why don't you point your finger at those filthy, **reeking** bloodsuckers that you love so much?”* [419, p. 379]

2. (10) *And now look what's become of you! Trying to seduce a vampire* [420, p. 403].

3. (11) *Sue would be with Charlie – the werewolves' mom with the vampire's dad – and he wouldn't be alone anymore* [417, p. 697].

4. (12) *Melanie's answering tone made me picture her rolling her eyes. Stop being a baby. Nothing is going to eat you* [417, p. 103].

5. (13) *«Beautiful». The low, furious word came from Sharon's direction, but she hadn't turned* [417, p. 253].

У першому прикладі лексема *bloodsuckers* з негативним денотативним та конотативним значенням функціонує у реченні як абсолютний пейоратив, у другому прикладі лексема *vampire* вжита відповідно до зафіксованої словникової дефініції, у третьому прикладі на позитивну конотацію лексем *werewolve* та *vampire* впливають лексеми *mom* та *dad*, а у четвертому прикладі нейтральна

лексема *baby* розширює своє значення, досягаючи перенесення інфантильної дитячої поведінки на поведінку дорослої людини, а в останньому прикладі лексема *beautiful*, що володіє позитивним значенням, авторка використовує для відображення сарказму.

Усі з цих п'яти виразів належать до одного позначення істоти, проте всі вони викликають в адресата різні асоціації. Яку з цих асоціацій використати адресанту, залежить від його інтенцій. Наприклад, у першому випадку автор вживає слово *vampire* контекстуально з позитивними емоціями, про що засвідчує оточуючий ширший контекст, який і надає слову меліоративного значення. У другому випадку вживання слова *vampire* є нейтральним, оскільки воно не є центром уваги наратора, тобто іменник вжито без емоцій, водночас дієслово відіграє найважливішу роль у інтерпретації цього речення, адже контекстуально наратор не схвалює саме дію адресата. Третій приклад засвідчує наявність негативного значення цього слова. В поєднанні із прикметником *loathsome* наведена лексема отримує ще більшого пейоративного забарвлення. Як зазначав І. І. Креміх, чим нижче за етичною шкалою розташована негативно-оцінна лексика, тим яскравіше, інтенсивніше проявляється пейоративна, зневажлива експресія [133, с. 32].

Конотацію можна надати будь-якому слову, оскільки різниця між сигніфікатом та денотатом зумовлює утворення конотації. Лише від наратора залежить її позитивне чи негативне забарвлення [52, с. 47]. Конотація – це представлення, яке розуміють як суб'єктивні картини дійсності, що залежать від індивідуальних особливостей носія мови (досвіду, віку тощо), чуттєві, емоційні компоненти; культурний компонент, а саме – залежність семантики знака від культурного середовища індивідуума, світогляду. Емоційний компонент утворюється на основі денотативного значення слова, і саме він характеризується тенденцією змінювати його чи навіть витіснити. Денотативне значення виокремлених слів у наступних прикладах значно відрізняється від конотативного, переважно завдяки емоційності моментів:

(14) *And then I laughed; I couldn't help it. My nerves were frayed with worry* [418, p. 444].

Проаналізуємо денотативне значення дієслова *laugh*: 1) to express or manifest emotion, esp mirth or amusement, typically by expelling air from the lungs in short bursts to produce an inarticulate voiced noise, with the mouth open; 2) (esp of certain mammals or birds) to make a noise resembling a laugh; 3) to utter or express with laughter; to bring or force (someone, esp oneself) into a certain condition by laughter. Герой сміється, але сміється не тому, що йому весело, а через нервові напруження, воно є контекстуально зрозумілим. У такий спосіб зазначене дієслово отримує конотацію іронії.

З точки зору конотативної семантики, є слова, які не тільки володіють оцінною конотацією. Розглянемо такі приклади:

(15) *I don't want to be a filthy parasite* [418, p. 33].

filthy – characterized by or full of filth; very dirty or obscene; offensive or vicious:

(16) *You do think it's barbaric – and cruel and wrong* [418, p. 61].

barbaric – brutal, *cruel* – causing pain or suffering, *wrong* – immoral, bad:

У наведених нижче лексемах присутня оцінна денотація, підсилена конотативно:

(17) *You're an idiot, I told her. Look at them, see them. I forced her to see it from my perspective: to see the threatening shapes inside the dirty jeans and light cotton shirts, brown with dust. They must have been human – as she thought of the word – once, but at this moment they were something else. They were barbarians, monsters* [418, p. 120].

Відбувається зміна оцінного значення слова. Зокрема, зміна оцінної конотації простежується в наступних прикладах:

(18) *Does enough of your body's native temperament linger to give you enjoyment of the horror ?* [418, p. 15].

Ефект пейоративності досягають частково завдяки контексту, частково – через аплікацію лексеми *horror* на лексему *enjoyment*, завдяки чому остання сприймається негативно.

Контекстуально герой позитивно ставиться до людини, про яку говорить, хоча оцінна семантика лексем у наступних прикладах не є позитивною – *lunatic* – an extremely foolish or eccentric person; *parasite* – (*derogatory*) a person who habitually relies on or exploits others and gives nothing in return.

(19) *And Uncle Jeb is just an old lunatic* [418, p. 86]

(20) *I thought the parasites – I mean the souls – didn't like negative humor* [418, p. 254].

Зміна оцінної конотації також зумовлена контекстуально – як в попередньому прикладі так і нижче:

(21) *My breathing and my heartbeat slowed. Why this crazy human should be such a comfort to me, I couldn't understand. I supposed it was like Melanie had said, desperate times* [418, p. 161].

Незважаючи на те, що лексема *crazy* володіє розвинутим пейоративним значенням, яке підтверджується його використанням із багатьма емосемами пейоративності, у цьому контексті на негативну денотацію лексеми *crazy* нашаровується позитивна конотація. В результаті отримуємо конотативний зсув – пом'якшене забарвлення. Відповідний конотативний зсув ілюструє приклад:

(22) *...her mother, loony Aunt Maggie, could give loony Uncle Jeb...* [418, p. 87].

Явищу перенесення пейоративного значення слова через наявну негативну конотацію (за збереження нейтральної семи) можна протиставити той факт, що лексика, яка раніше мала пейоративне забарвлення, щораз частіше використовують у меліоративному та нейтральному значеннях. Прикметник *loony* у своїй семантиці має пейоративне значення, проте в контексті герой використовує його без негативних емоцій, виражаючи своє нейтральне чи позитивне ставлення.

Явище енантіосемії, перетворення значення слова на протилежне, виникає через бажання наратора створити іронію [45, с. 116]. Наведемо приклад оказіональної пейорації меліоративів:

(23) *“Beautiful”*. *The low, furious word* [418, p. 253].

У нашій вибірці пейорації ми зафіксували випадки, коли негативна конотація змінюється позитивною:

(24) *You're in love with him, too, separately from me. It feels different from the way I feel. Other. I didn't see that until he was there with us, until you saw him for the first time. How did that happen? How does a three-inch worm fall in love with a human being?* [418, p. 142].

У наступному прикладі займенник *it*, вжитий стосовно головної героїні, передає презирство та нехтування. Проте контекстуально негативна конотація *it* пом'якшує авторську *she*, що інтонаційно демонструє зсув на *it*, підсилючи це й графічно:

(25) *She – it is the furthest thing from a Seeker I've ever seen* [418, p. 185].

Вживання займенника *it* у презирливому значенні зафіксовано у поданому нижче прикладі:

(26) *I don't think it's lying. Well, except the one time. Did you notice?*

Part of the act.

Jared, when have you ever met a parasite who could lie about anything? Except a Seeker, of course [418, p. 185].

Цю фіксацію підтверджує використання іменника із пейоративним значенням *parasite*, денотативне значення якого є: (derogatory) A person who habitually relies on or exploits others and gives nothing in return. Відповідно, значення пейоративу *parasite* переноситься на займенник *it*, який у подальшому несе у своїй семантиці денотативне значення лексеми *parasite*.

Отже, конотативний компонент відіграє основоположну роль у семантичній структурі досліджуваних пейоративів, має важливу функцію у мовленні, оцінці ситуації та виборі слів. Такі лексеми вирізняються стилістичним забарвленням. Конотативний компонент значення є дифузним, між денотацією і

конотацією існує тісний взаємозв'язок, вони є макрокомпонентами лексичного значення пейоративного слова. Пейоративи, у структурі яких є денотативний та конотативний компоненти, володіють сильною перлокутивною та ілокутивною силою. Розподіл загальної кількості пейоративів (4 559) за комбінацією денотативного та конотативного компонентів відображено на рис. 3.1.

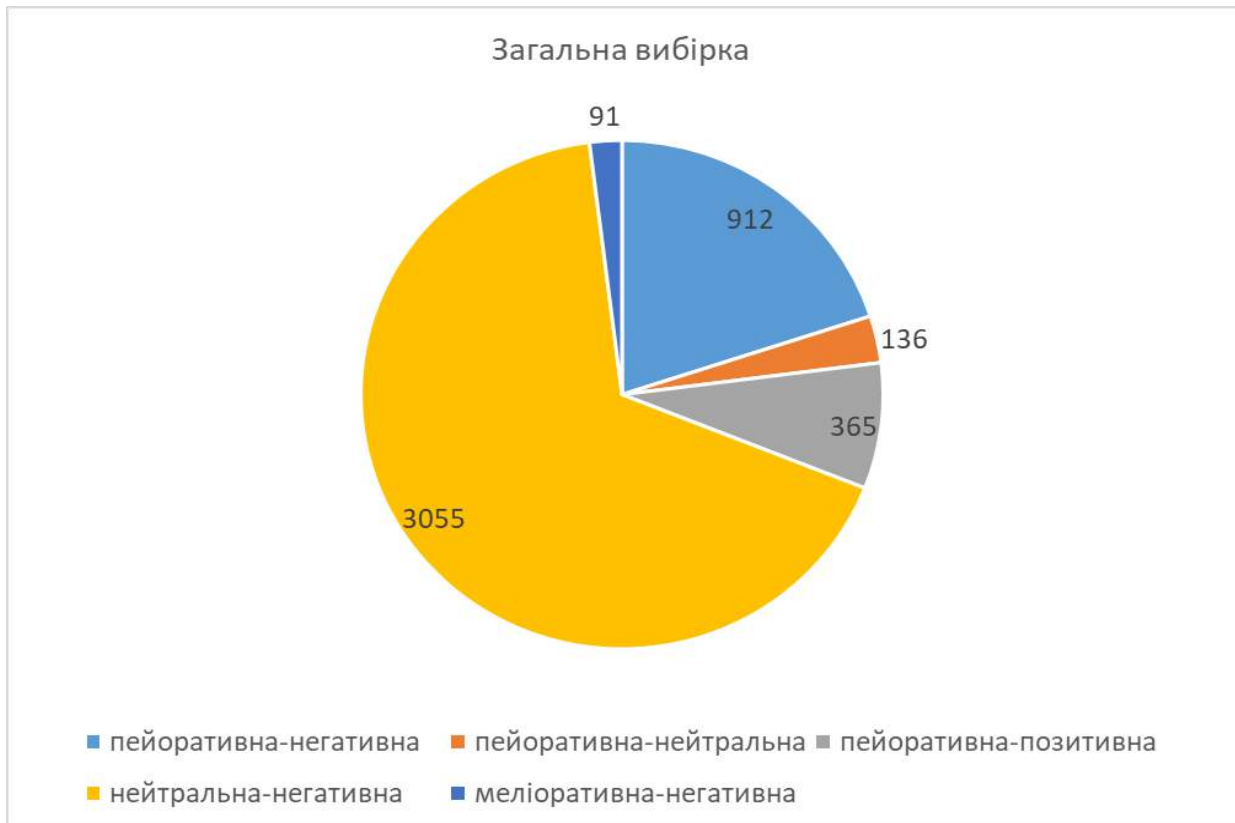

Рис. 3.1. Комбінаторика денотативного та конотативного компонентів

3.1.2. Лексико-семантична характеристика

3.1.2.1. Евфемізми та дисфемізми. Процеси евфемізації та дисфемізації тісно пов'язані із пейоративною лексикою. Евфемізми спричиняють пейоративний розвиток значення слова; аналогічно, приховуючі засоби викликають меліорацію семантичного змісту або соціо семантичного ефекту. Як наслідок їхнього референційного значення деякі поняття та їхні відповідні вирази значною мірою піддаються евфемістичним маніпуляціям. Брехня завжди була зловісним словом, отож її замінили у багатьох мовах чимось на кшталт «винаходити» [326]. З цього явища можна зробити висновок, що реальність привертає свої назви. Тобто всі зусилля, спрямовані на повторне тлумачення

референтної реальності або денотата шляхом зміни дезигната, зрештою, виявляються марними [326]. Евфемізм, як нейтральний виразний засіб, використовують для заміни в мові некультурних і брутальних слів м'якшими:

(27) *You know what he said to me? He said, "What a new life, kid?"* [419, p. 32].

У наведеному прикладі так сталося із лексемою *kid* як синонімом до іншої зневажливо-саркастичної лексеми, не вживаною автором із метою створення сильнішого емоційно-пейоративного вислову. Отже, називаючи дорослу людину евфемізмом *kid*, автор повідомлення висловлює своє презирство, що в подальшому може перерости у вербальну агресію.

Релевантним до нашого дослідження виявився процес дисфемізації, грубий чи непристойний вираз, який вживають замість нейтрального. Дисфемізми належать до пласту зниженої лексики, адже майже завжди це є пейоративи із грубими емосемами. На думку В. Жельвіса, «практично будь-яку дію, предмет чи властивість можна представити у звульгаризованому вигляді через використання дисфемізму, який зберігає табу-сему» [99, с. 87]. Дисфемізми допомагають висловити негативне, критичне, зневажливе ставлення до певного факту, явища, персонажа:

(28) *You stupid jackass, Ian said.* [418, p. 376].

Дисфемізм замінює звичайну, нейтральну лексему грубим, вульгарним словом або висловом з метою приниження об'єкта її позначення, для емоційного підсилення та увиразнення висловлювання, іноді це є виявом мовної бравади, прагненням епатувати слухача. Мова евфемізмів та дисфемізмів – це також мова ухилення, лицемірства, грубості та обману [409]. У наведеному прикладі автор повідомлення висловлює своє суб'єктивне ставлення до людини, яку він описує:

(29) *He's wrong, and he's being a pig about it* [418, p. 349].

Дисфемізм, виділений шрифтом та оформлений як речення-вигук у прикладі (30), використовують для підсилення автором повідомлення вкрай негативно-змістовного навантаження виразу, а також як потужного посилення експресивності його думок:

(30) "...*You hypocritical swine!*" [418, p. 571].

Змінюючи значення виразів, евфемізми та дисфемізми не тільки замасковують, а й зменшують чи збільшують конотації лексем, перетворюючи їх на пейоративні. Прагматичні процеси у таких випадках дають змогу пейоративній лексиці перетворитися на потенційно-маніпулятивний засіб.

3.1.2.2. Вигуки. Вигуки передають емоції. Вони не наділені граматичним значенням і не співвідносяться з іншими частинами речення [375]. Є, вигуки які не введено до звичайних словників, оскільки вони просто означають звуки, які люди продукують [406]. Такі вигуки володіють сильнішою ілокутивною силою, адже інтенційно вони є експресивнішими. Пейоративний вигук є словом, яке слугує для вираження почуттів, відчуттів, душевних станів та іншого емоційно-негативно забарвленого досвіду, проте він не називає їх:

(31) *Oh. Ugh. Please, Jacob. You think I should kill my baby and replace it with some generic substance?* [416, p. 179]

Такий вигук виражає почуття, емоції, волевиявлення людини та служить засобом виразності. Він не називає, проте відображає різні почуття, емоції, спонукання та акустичні чи звуконаслідувальні уявлення мовців.

У мовленні різноманітну гаму почуттів можна виражати здебільшого інтонацією, яка становить специфіку усного мовлення. Пейоративний вигук як емоційний мовний вияв найбільше з інших мовленнєвих фактів пов'язаний з інтонацією. Емоційності вигуків значною мірою дала змогу авторці проаналізованих романів застосовувати їх як один із засобів для відображення свого ставлення до описуваних подій чи персонажів, для оцінки поведінки дійових осіб:

(32) *'Ugh,' I groaned, throwing myself back on the bed and pulling the quilt over my head* [415, p. 475].

Вигуки належать до спонтанної вербальної поведінки наратора, яка полягає у вербалізації певної послідовності звуків. За їхньою допомогою адресант може вивільнити свій емоційний стан, зумовлений певним ставленням до визначеного

фрагмента дійсності, і часто виражає певні емоції, хоча й не передає вербальним повідомленням точної інформації [408]. Автором вживаються також експресивно-емоційні елементи графічного оформлення тексту, до складу якого входять вигуки, а саме – кома, знак оклику, три крапки тощо. За органічного зв'язку вигуку з реченням знаки пунктуації передають не вигук, а емоційність речення загалом:

(33) *Gee – thanks for the amazing compliment!* [416, p. 401].

Такі вигуки є найчастіше вираженням спонтанної емоційної реакції наратора на ситуацію. Тривалість, інтенсивність, гучність, регістр і тембр голосу, інтонацію в усному мовленні передають на письмі вигуками із пунктуаційними знаками, що створює ще більший емоційний фон.

Простіше та ефективніше продемонструвати те, що відчуває адресант, не словами, а вигуком. Вигуки можна «розтягнути» для посилення емоційності:

(34) *“Eeew! Gross, Jake!” I complained, jumping back and smacking at him, just as I would have if he were human.* [420].

Ми поділяємо думку Дж. Сандерса, що використання вигуків – це короткий, однак ефективний спосіб «залучити людський елемент» для посилення експресивності тексту та швидкого досягнення комунікативної мети [375, p. 318]. Звуконаслідування використовують як художній прийом не тільки в поезії, але й у прозі [174]. Як зазначає Н. О. Левковська, існують певні способи або моделі організації звукового потоку, використання яких дає змогу створити ті чи інші акустичні ефекти. Іншими словами, на фонетичному рівні можна створити стилістичні прийоми як особливе поєднання і чергування звуків у їхній синтагматичній послідовності, які в поєднанні з іншими засобами утворюють різні стилістичні ефекти [162, с. 84]. Отже, за фонетичними пейоративними стилістичними засобами досліджують вживання мовних засобів фонетичного рівня з пейоративним стилістичним завданням – організацією звукового потоку, за використання якого створюється пейоративний акустичний ефект [92]. Отож авторка проаналізованих романів вдається до «звукового» опису навколишньої

дійсності для привертання уваги на її окремі елементи та особливості з метою викликати у читача різний спектр почуттів.

3.1.2.3. Фразеологізми. Фразеологічні одиниці здавна вважають однією зі специфічних рис мови, оскільки вони уміщають у собі велику силу експресії та емоційного потенціалу. Вони є яскравим виявом якостей мови, надають їй образності та переконливості. Фразеологізми передають найтонші відтінки душевних поривань, наділяючи вислови емоційністю та виразністю [67]. За допомогою фразеологічних виразів, які не перекладаються дослівно, а сприймаються переосмислено, посилюється естетичний аспект мови. Фразеологізми, сфери їхнього використання та їхній переклад неодноразово ставали об'єктом лінгвістичних досліджень (В. Виноградов, О. Вітківська, О. Шейгал, В. Мокієнко). Теоретичні засади сучасних досліджень фразеології створили О. Кунін, В. М. Телія, Р. Зорівчак та інші вчені. Дослідження в галузі англійської фразеології демонструють, що фразеологізм є більш складним утворенням, ніж слово або змінне словосполучення. На думку О. Куніна, фразеологічні одиниці – це стійкі сполучення лексем [153, с. 110], а І. Гальперін називає їх «поєднанням слів, в яких значення цілого домінує над значенням його складових частин або значення цілого словосполучення не зовсім точно, а іноді зовсім не виводиться із суми складових його частин» [63, с. 169].

Пейоративні фразеологізми виконують не тільки номінативну, комунікативну та прагматичну функції, а й оказіональні функції, які виникають на основі специфічного контексту.

У нашому дослідженні ми спираємося на класифікацію фразеологічних одиниць, запропоновану В. Виноградовим, який виокремлює три групи фразеологізмів: 1) фразеологічні зрощення – ідіоми, які є абсолютно неподільними стійкими словосполученнями; 2) фразеологічні єдності, цілісне значення яких може виникати як результат впливу лексичних значень слів-

компонентів; 3) фразеологічні сполучення – стійкі звороти, які характеризуються певною самостійністю складових частин [51, с. 16].

Пейоративні паремії чи прислів'я із пейоративним значенням є прикладом непрямого мовленнєвого акта і мають сенс значно більший, ніж виглядає зовні. На фоні усталених утворень, що мають характер яскраво виражених суджень-речень і цілком прозоре моралізаторське спрямування вирізняються словесні комплекси без таких ознак. Значення таких пейоративних паремій є переносним, узагальнено-метафоричним:

(35) *“We don't have such a complicated ...setup as your species”...*

Get your mind out of the gutter.

It's your mind, I reminded her.

“Then...?” Wes asked. [418, p. 349];

У наведеному вище прикладі художню виразність та емоційну наснагу основної думки наратора підсилює пейоративна паремія.

Ідіоми є з'єднувальною ланкою між концептами, своєрідною асоціативною хвилею, яка метафорично або метонімічно поєднує два або більше фрагменти знань про світ в один складний феномен, підкреслюючи при цьому культурну специфіку певної мови:

(36) *Great, now I was the court jester. “Bada **bing**”, I mumbled in a weak rim-shot impression [416, p. 231].*

Експресивність є категоріальною ознакою всіх ідіом. Функціонуючи як експресивна одиниця, ідіома одночасно виконує номінативну функцію, хоча, поряд з експресивною, вона є другорядною, адже всі ідіоми прагматично навантажені. Експресивність пов'язана з розумінням мови як засобу впливу на мовну особистість, її поведінку та внутрішню духовну діяльність. Емотивно-оцінна, пейоративна функція, що відображає негативне ставлення суб'єкта дискурсу до об'єкта повідомлення, є чітко присутньою у такому прикладі:

(37) *Get off your high horse. You'd enjoy it as much as I would [418, p. 67].*

Отже, суть цієї пейоративної ідіоми полягає у зневазі, приниженні, тобто у спрямуванні уваги читача на негативну характеристику зазначеного об'єкта.

Завдяки експресивності фразеологізми здатні брати участь у здійсненні психологічного впливу на формування та зміну оцінок, думок, переконань і поведінки людей. Пейоративні фразеологізми є носіями ілокуції, маркерами інтенційних станів людини. Внутрішня прагматика фразеологізмів сприяє формуванню та розгортанню сукупної ілокутивної сили дискурсу. Ідіоматичний контекст, утворений когерентністю семантики, стилістики і прагматики пейоративного змісту фразеологізмів, дає змогу останнім функціонувати як системі підсилених сигналів, що відображають інтенціональні стани мовця:

(38) *Aw, come on! Shut up Bella. You can spout this crap to your bloodsucker, but you're not fooling me. You know you're not going to make it* [416, p. 177].

Фразеологізми виконують функцію прихованих вказівок на те, як адресату слід розуміти повідомлення. Оскільки ці вказівки скеровані на емоції адресата, останній сприймає їх підсвідомо:

(39) *Will you rip us apart tonight? Will you turn on your brothers? Or you will join this insanity and join us again?* [416, p. 194].

Послідовність підсилених індикаторів інтенціональних станів адресанта, вербалізованих ідіом, зумовлює ілокутивний вплив і забезпечує оптимальні умови для досягнення відповідного перлокутивного ефекту:

(40) *Jeb will shoot him, or they'll kick him out. Maybe Ian will beat the snot out of him first* [418, p. 365].

Використовуючи фразеологізм з пейоративною конотацією в процесі вираження емоційного ставлення до адресата, на якого здійснюється вербальний вплив, наратор критикує його поведінку. Наявність негативної конотації характеризується, передусім, номінативним характером висловлювання. Однак вона не обов'язково припускає об'єкт впливу. Пейоративність передбачає і вплив на адресата з метою усвідомлення ним своїх помилок. Подібний вплив можливий за участі прямого вербального пояснення, тобто через використання фразеологічних одиниць з пейоративною конотацією, в яких закладена не тільки негативна емоційна реакція, а й осуд, критика або навіть образа опонента:

(41) “*That,*” I snapped. “*That right there is why I’m angry. You are **killing the buzz**, Edward.*”

(42) *He rolled his eyes and shook his head* [416, p. 83].

Фразеологічний зворот із негативною конотацією *killing the buzz* використано як пейоратив, що функціонує як метафора. До фразеологізму з пейоративним значенням, використаним для реалізації тактики несхвалення та осуду дій комуніканта, належить і наступний приклад, у якому курсивом виокремлює вислів є ідіомою з негативною експлікованою конотацією:

(43) *I assumed it had something to do with what Jeb had just told me – once the guns come up, she backs right down* [418, p. 503].

Фразеологізми із негативною конотацією вдало виконують функції тактики осуду, звинувачення, несхвалення, викриття, образи, іронії. Вони часто набувають нових незвичних форм, використання яких допомагає ефективніше впливати на свідомість адресата, оскільки відомо, що будь-яка новизна змісту та форми передбачає прагматичний вплив:

(44) *I snorted. “What are we, chopped liver?”* [416, p. 259].

(45) “*Dead beat*” [416, p. 297].

(46) *Major oops. As if I wasn’t already toast* [415, p. 480].

Пейоративна фразеологія – це живий пласт мовлення, від експресії якого залежить його вплив на свідомість адресата комунікації. Саме тому необхідно брати до уваги не тільки номінативні, комунікативні й прагматичні функції фразеологічних одиниць, а й їхні оказіональні функції, тобто такі, які виникають на базі специфічного контексту. Пейоративні фразеологізми покликані дискредитувати поведінку та дії адресата, виражати несхвалення, осуд, іронію та інші негативні емоційні стани для досягнення комунікативної мети наратора.

3.1.2.4. Авторські оказіоналізми. У сучасному романі спостерігається прагнення до максимального використання виражально-зображальних можливостей слова, до новизни висловлювання, до незвичного словесного образу, зокрема шляхом творення різноманітних індивідуально-авторських слів

та сполучень. Причини виникнення індивідуальних неологізмів загалом відомі: пошук авторами найдосконалішої форми для вираження своїх думок, настроїв, почуттів, потреба у виразніших словах, порівняно з канонічною лексикою, прагнення до оновлення й поетизації мовлення. Оказіоналізми, як продукт індивідуально-авторської мовотворчості, постають у результаті свідомого, стилістично вмотивованого відхилення від мовної норми. Їхніми характерними ознаками є ненормативність, функціональна одноразовість, експресивність [274, с. 160].

За способом творення вирізняють кілька різновидів новотворів, зокрема: 1) семантичні новотвори, основою яких є переосмислення канонічних слів, уживання їх із новим значенням; 2) словотвірні, які постали в результаті морфологічних способів творення слів; 3) лексико-синтаксичні, утворені стягненням в одне слово двох або більше лексем [295, с. 179–184].

Оказіоналізми автор досліджуваних романів утворює за стандартними та новими словотвірними моделями, з характерним експресивним, пейоративним забарвленням та індивідуальним характером. Зазначимо, що лексико-синтаксичні оказіоналізми зрідка переходять у загальноживану лексику, і в цьому полягає їхня основна відмінність від загальних неологізмів:

(47) *And screw the protecting me crap, please* [417, p. 77].

Пейоративний вислів *the protecting me crap*, експресивний за своєю формою та змістом, є дієвим засобом сатиричної оцінки.

Авторські оказіоналізми, зазвичай, надовго зберігають забарвлення образності та індивідуальності й доречні тільки в певних ситуаціях, де виконують свою художню функцію як словотвірні оказіональні пейоративні лексеми:

(48) *Hey, wolf.*

Hey, shortie [416, p. 294].

Оказіоналізми розглядають як потужний засіб експресії. Як зазначає В. Герман, наявність чи відсутність експресивної оцінки в новому слові залежить від низки чинників: контексту, семантичної та стилістичної сполучуваності чи

несполучуваності словотвірних елементів, характеру лексичного значення мотивуючої основи, емоційно-стилістичного забарвлення лексеми [66, с. 22].

Індивідуально-авторські новотвори є зрозумілими, образними, органічно поєднують у собі загальномовні та індивідуальні, суб'єктивні ознаки, наприклад:

(49) I'm not going to lie, Bells. You're hideous.

I know, she signed. I'm scary-looking.

Thing-of-the –swamp scary, I agreed [416, p. 172].

Експресивність індивідуально-авторських образів посилює пейоративну оцінку. Серед авторських новотворів виокремлюють як прості і складні назви, компоненти яких містять виразне оцінне значення. Уживання складних okazionalizmів, що є логічно змістовними заміниками словосполучень та порівняльних зворотів, зумовлене не тільки авторською своєрідністю творчої манери та особливостями художнього мислення, а й бажанням досліджуваної авторки до створення нових експресивних форм, які допомагають досягнути комунікативної мети.

3.2. Контекстуальний вияв пейоративності у романах С. Майєр

3.2.1. Маніфестація пейоративності у площині гібридної семантики.

Із семантичного погляду, актуальним є питання значення слів, за допомогою яких люди обговорюють та описують емоції. Згідно з теорією гібридної семантики, існують два різні виміри значення: умовно-істинний (УІ) та умовно-вживаний (УВ) компоненти значення пейоративних одиниць У наведених нижче реченнях присутні умовно-істинний та умовно-вживаний виміри. З метою перевірки причини вживання пейоративу виникає запитання стосовно причин використання автором цього експресивного слова:

(50) Leah found him – she was being stupid, cocky, trying to prove something. She engaged him alone... [415, p. 78].

УІ: *Leah found him – she was trying to prove something. She engaged him alone...*

УВ: *Leah found him – she was being from my point of behaving not wise and too self-confident trying to prove something. She engaged him alone...*

Зобразимо це схематично:

*Leah found him – she was being stupid, being stupid, cocky
cocky, trying to prove something. = -----*

She engaged him alone... Leah found him trying to prove something.

Тобто:

$$\begin{array}{c} \text{УІ} \\ \text{П} = \text{-----} , \\ \text{УВ} \end{array}$$

де П = предикат із його повним значенням.

Аналогічний аналіз ми проводимо й у наступному прикладі:

(51) *Idiot, Melanie chastised me. Didn't you think what your story would mean to him?* [418, p. 209]

УІ: *You, Melanie chastised me. Didn't you think what your story would mean to him?*

УВ: *She experiences negative emotions towards me, so she wanted to belittle me and she called me offensively, Melanie chastised me. Didn't you think what your story would mean to him?*

Проаналізуємо приклади за методикою гібридної семантики (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Аналіз пейоративу за методом гібридної семантики

Вираз	Категоризація	Інсинуація
Idiot	offensive name of a person	I need to express my negative emotion

Крім того, можна здійснити і третій вид аналізу, який зобразимо схематично:

Пейоратив Idiot: [BAD] + [dated, now offensive]+ [a person affected with extreme mental retardation; a foolish or stupid person] + [pejorative emoseme of disapproval].

Наведемо ще один приклад:

(52) *When the evening news was nothing but inspiring human-interest stories, when pedophiles and junkies were lining up at the hospitals to turn themselves in, when everything morphed into Mayberry, that's when you tipped your hand* [418, p. 108].

УІ: *When the evening news was nothing but inspiring human-interest stories, when people **whose behavior is immoral and different to all the others** were lining up at the hospitals to turn themselves in, when everything morphed into Mayberry, that's when you tipped your hand.*

УВ: *When the evening news was nothing but inspiring human-interest stories, when people **to whom I experience extreme disgust and disapproval** were lining up at the hospitals to turn themselves in, when everything morphed into Mayberry, that's when you tipped your hand.*

Відповідь на об'єктивне питання стосовно того, чому наратор використав таке експресивне слово дає нам змогу зрозуміти причину вживання пейоративу, його зміст та його релевантність до ситуації. Такий метод є вагомим доповненням до методів традиційної семантичної теорії.

Перевіримо ще раз:

(53) *Melanie's answering tone made me picture her rolling her eyes. Stop being a baby. Nothing is going to eat you. Now lie down and get some rest. Tomorrow will be harder than today* [418, p. 103].

УІ: *Melanie's answering tone made me picture her rolling her eyes. Stop **being a person who is behaving like a baby**. Nothing is going to eat you. Now lie down and get some rest. Tomorrow will be harder than today.*

УВ: *Melanie's answering tone made me picture her rolling her eyes. Stop **being a person whose behaviour I disapprove of and find foolish or unreasonable, thus***

deserving to be laughed at. Nothing is going to eat you. Now lie down and get some rest. Tomorrow will be harder than today.

Отже, умовно-вживаний зміст доповнює умовно-істинний та складає повне значення лексеми, хоча умовно-істинне є денотативним значенням, зафіксованим у лексикографічних джерелах (абсолютні пейоративи), а умовно-вживане є конотативним, що існує чи виникає у певній контекстній ситуації. Із усієї вибірки дослідження умовно-вживаним змістом володіє 80 % пейоративних лексем, тоді як умовно-істинним змістом – 20 % одиниць.

3.2.2. Лексичні структури пейоративності через призму контексту. У художньому дискурсі контекст визнають основоположним чинником для отримання лексемою пейоративного забарвлення. Контекст відіграє надзвичайно важливу роль у трактуванні пейоративних одиниць, а контекстуальний метод передбачає вивчення лексичних одиниць у співвідношенні з іншими лексичними одиницями у тексті. Притримуючись концепції Дж. Ферса, ми поділяємо твердження, що вираз набуває сенсу в ситуативному і соціальному контексті та є функцією такого контексту [335, р. 29 – 31]. Враховуючи, що слова включені у вирази, а через них – у тексти, й, окрім того, вони включені у «контекст» ситуації, ми повинні пам'ятати, що у цьому випадку семантика слів у тексті може значно відрізнятися від семантики ізольованих слів, оскільки тільки в розгорнутому виразі слово отримує своє справжнє, реальне значення. Отже, завдяки контексту може відбутися зміна семантики пейоративу, де негативна конотація змінюється на нейтральну чи позитивну. Враховуючи контекст у наступному прикладі, ми можемо стверджувати, що всі виділені пейоративні лексеми з негативно-оцінним значенням отримують цілком протилежне, меліоративне значення, хоча, відповідно до словникових дефініцій та інших критеріїв виокремлення пейоративної лексики, ці лексичні одиниці вживають для позначення негативних емоцій:

(54) *Jacob was one of the best people I knew, but this seemed like too much to accept from anyone. His grin widened, and he shuddered slightly. "I gotta say it, Bells.*

You're a freak show." I grinned back, falling easily into the old pattern. This was a side of him I understood [416, p. 401].

Завдяки реченню у препозиції з контекстуальним пейоративним словосполученням *freak show* та реченню у постпозиції зрозуміло, що герої не мають негативних емоцій один стосовно іншого. Отже, відбувається семантичний зсув. Лексикографічне значення *freak show* є таким: a sideshow at a fair, featuring abnormally developed people or animals, an exhibition (such as a sideshow) featuring freaks of nature, де *freak* – a person, animal, or plant with an unusual physical abnormality, a person regarded as strange because of their unusual appearance or behavior, тобто позитивної денотації такий вираз не має. Проте вжитий у цьому контексті він набуває позитивного м'якого забарвлення, отримуючи меліоративну емосему.

Пейоративне значення багатьох лексичних одиниць розвивається через формування в них негативної конотації при збереженні нейтральної семи саме завдяки оточуючому контексту:

(55) ... *but this time it was accompanied by a fierce wave of pleasure* [418, p. 67].

(56) *As we passed through the grove of human statues, I ...* [418, p. 155].

Іменники *wave* та *grove* у своїй семантиці не мають негативного денотату чи негативної конотації, проте отримують її контекстуально. В першому прикладі прикметник *fierce* передає своє конотативне значення на іменник *wave*, внаслідок чого його сприймають негативно. Отже, можна стверджувати, що формуванню конотації значною мірою сприяє контекст. Наведемо приклади:

(57) ... *a claw beast swung its heavy pincers toward my face ...* [418, p. 411].

(58) *"I'll need a rock". I sighed. "You are going to have to hit me"* [418, p. 446].

Словникова дефініція слова *pincers* є такою: 1) also called: pair of pincers a gripping tool consisting of two hinged arms with handles at one end and, at the other, curved bevelled jaws that close on the workpiece: used esp for extracting nails; 2) the pair or pairs of jointed grasping appendages in lobsters and certain other arthropods, так само, як і *rock*, яке не має у своїй семантиці негативного значення, проте завдяки контексту обидва слова набувають пейоративної конотації.

У наступному прикладі тільки завдяки контексту ми розуміємо, що займенник *it* вжито щодо героїні у пейоративному значенні, щоб передати її емоції нехтування та презирства, які переживає у момент мовлення наратор:

(59) *Jeb's words were unhurried, almost casual, but the big man stopped. He grimaced and turned to face Melanie's uncle* [418, p. 98].

(60) *"Why? You said you made sure. It's one of them"* [418, p. 122].

Аналізуючи контекст у художньому творі, зазначимо, що зв'язки між словами в художніх текстах виходять далеко за межі фраз, надфразових єдностей, розділів, пронизуючи весь твір, який у цьому випадку виявляється широким контекстом. Окрім того, подекуди важко зрозуміти значення слів у художньому творі без знання позамовного контексту.

Отже, в художньому творі слово слід розглядати як реалізовану в контексті лексичну одиницю, тобто його розглядають у значенні, яке зумовлене різноманітними супутніми чинниками, пов'язаними з контекстами різного рівня [85]. Контекст створює емоційну насиченість, що спричиняє відповідне виникнення пейоративного ореолу, який впливає на адресата та підштовхує його до «проникнення» у світ, створений автором романів.

3.3 Прагматичний вияв пейоративності у романах С. Майєр

3.3.1. Компонент емосем у структурі пейоративів. Аналіз пейоративної лексики виконано відповідно до класифікації емосем у розрізі конотативної семантики, що виявляється у формуванні семи пейоративних емосем: жартівливої, іронічної, несхвальної, нехтувальної, презирливої, брутальної та лайливої. Згідно з положеннями та класифікаціями лінгвістів О. Ф. Арсентьевої, Л. Г. Бабенко, Б. Волека, В. І. Шаховського, О. А. Шаміної, К. Шнейдера та інших, які наголошували, що контекст спілкування необхідно вивчати у семантичному аналізі емотивних процесів, ми здійснили розподіл вибірки пейоративів за сімома емосемами, адже сема емотивності, яка проявляється у статусі категоріально лексичної семи, виконує функцію ідентифікуючого предиката та слугує аналітичним сполученням «поняття про почуття + конкретна

назва будь-якого почуття». Емотивний макрокомпонент є важливим компонентом семантики пейоративів [303].

На цьому етапі дослідження ми звертаємо увагу на віддалену периферію поля пейоративів, до якої зачисляємо графічні, стилістичні засоби (їхнє пряме значення не володіє емосемами, проте реалізується в переносному значенні лексичної одиниці) а також авторські okazionalizmi. Засоби віддаленої периферії є допоміжними, оскільки основне навантаження несе семантика повнозначного слова [260]. Результати кількісного аналізу подано у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3.

Кількісний розподіл пейоративів за емосемами

Назва емосеми	Частка у вибірці
Жартівливість та іронія	16 % = 729 лексичних одиниць
Несхвалення	36 % = 1641 лексична одиниця
Нехтування	7 % = 319 лексичних одиниць
Презирство	18 % = 820 лексичних одиниць
Брутальність та лайка	23 % = 1048 лексичних одиниць
Всього:	100 % = 4559 лексичних одиниць

Автори В. Голодная, О. П. Теслева, О. А. Румбешта зазначали, що до засобів інтенсифікації оцінки пейоративу належать повтор, метафора, гіпербола, літота, метонімія, риторичне питання, порівняння і т. д [70]. Цю думку поділяли і Вольф (1985), Л. І. Клочко, Ю. М. Малинович (1986).

До стилістичних засобів, як семантико-стилістичних, так і синтактико-стилістичних, віддаленої периферії поля пейоративів ми зачисляємо: метафори, епітети, порівняння, гіперболи, метонімію, евфемізми, дисфемізми, анімалізми,

інтерогативні конструкції, стилістичні повтори, інверсії, антитези. Крім того, ми вирізняємо як окремий елемент прикметники та прислівники, які слугують інтенсифікаторами пейоративного значення. За Г. Т. Крижанівською, прислівники і прикметники можуть функціонувати як потенційні маркери дискурсивних якостей контексту [134, с. 169].

У поданій нижче шкалі кожен із її складових виділено під час аналізу кольором у випадку, якщо складова присутня у пейоративному вислові (надалі – пейоративний блок) (так/ні), що дає змогу наочно побачити ступінь інтенсифікації експресивності пейоративу:

Пунктуація	Семантико-стилістичні	Синтактико-стилістичні	Графічні символи	Авторський okazіоналізм	adj, adv інтенсифікатори
------------	-----------------------	------------------------	------------------	-------------------------	--------------------------

Рис. 3.2. Шкала інтенсифікації експресивності пейоративного значення

Отже, якщо у пейоративному блоці є такі елементи, як ‘пунктуація’ ‘семантико-стилістичні’ та ‘синтактико-стилістичні’ засоби, то у шкалі вони відображаються кольором у своїх слотах, а слоти без кольору позначають відсутність відповідної складової. Зазначимо, що така шкала не є уніфікованою та може бути доповненою чи розширеною. Проте елементи шкали не лише надають пейоративу експресивності та не лише долучаються до підсилення аксіологічного забарвлення пейоративних висловлювань, а й інтенсифікують їхнє емоційно-експресивне значення.

3.3.1.1. Жартівлива та іронічна емосема. Незважаючи на той факт, що людина у негативному емоційному стані схильна до вербальної агресії, все ж доволі поширеними є ситуації вираження своїх емоцій іронічним, саркастичним чи жартівливим словом. Використання таких пейоративів інколи спричиняє деескалацію конфліктної ситуації, задовольняючи при цьому емоційну потребу

наратора до висловлення своїх почуттів. Істинний оцінний зміст таких пейоративів протиставлено формі похвали, компліменту, захоплення або іншій позитивній оцінці з метою прихованого глузування, викриття [393].

Зазвичай після вживання у мові пейоративної лексики із жартівливою емоцією, конфліктна мовна ситуація завершується:

(61) *Come on, little coward, climb my back* [420, p. 244].

У іменнику *coward* присутня негативна оцінна семантика, що дає підставу зачислити цю лексему до пейоративних [410]. У поєднанні із прикметником *little* (денотативне значення якого – *relatively unimportant or trivial (often used ironically)*) *coward* виражає жартівливе ставлення наратора до суб'єкта. За шкалою отримуємо відповідний результат (рис. 3.3).

Пунктуація	Семантико-стилістичні	Синтактико-стилістичні	Графічні символи	Авторський оказіоналізм	adj, adv інтенсифікатори
------------	-----------------------	------------------------	------------------	-------------------------	--------------------------

Рис. 3.3. Пейоративний блок з жартівливою емоцією

У наступному прикладі наратор, використовуючи лексему *slaphappy*, що має зафіксоване денотативне значення – *buoyantly or recklessly carefree or foolish, punch-drunk*, жартівливо висловлює думку за якою співрозмовнику варто відпочити, адже зовнішній вигляд відхиляється від загальноприйнятого і є таким, що не викликає позитивних емоцій. Проте висловлюється це м'яко-пейоративно, і фактично наратор досягає своєї мети:

(62) *You're slaphappy, Melanie told me. You need some sleep* [418, p. 329].

Іронія – тонкий інструмент комічного. Вона близька до жарту, але ним не є, адже в жарті протиставлення буквального сенсу слів і істинного значення висловлювання викликає сміх. Іронія ж є прихованим кепкуванням [394, с. 47]. Іронія надає змісту твору експресивної виразності, а формі викладу –

стилістичної своєрідності [389]. Іронічне зауваження демонструє у наступному прикладі ставлення наратора до самого себе:

(63) *“Is it ever going to stop?” I shook my head in disbelief. “You’re huge.” “Still a beanpole, though.” He grimaced. “Come inside!”* [415, p. 116].

Значення лексеми *beanpole* – *informal* A tall, thin person. Проте варто пам’ятати, що іронія – спосіб завуальованої, прихованої негативної оцінки об’єкта мови. Відповідно до шкали отримуємо результат (рис. 3.4).

Пунктуація	Семантико-стилістичні	Синтактико-стилістичні	Графічні символи	Авторський okazіоналізм	adj, adv інтенсифікатори
------------	-----------------------	------------------------	------------------	-------------------------	--------------------------

Рис. 3.4. Пейоративний блок з емосемою іронії

У своїй статті М. Динель зазначає, що «сарказм і іронія (специфічний саркастичний характер) розглядаються як засоби пейорації»; «Сарказм та іронія не несуть лише саму негативну оцінку, але негативну оцінку, яка спеціально підсилюється використанням дотепної мови, часто використовуючи у своїх цілях імпліцитність з метою приниження об’єкта критики»; «Саркастична іронія та сарказм містяться, як правило, у повних висловлюваннях без прив’язки до окремих слів зневажливого значення» [327, p. 219].

Іронічний тон мають авторські okazіоналізми, утворені суфіксально, якими передано характеристику героїв роману:

(64) *I’d like to hear more about those spider thingies* [418, p. 215].

(65) *Now sure how she’ll feel about bloodsucker casoffs* [416, p. 251].

(66) *I felt very full, sort of sloshy, even* [416, p. 393].

Усі ці пейоративні okazіоналізми наголошують безглуздість положення, знижують пафосність і уявну значимість образів. Іntenсифікуються авторські пейоративи структурою *adj/adv+n* (рис. 3.5).

Пунктуація	Семантико-стилістичні	Синтактико-стилістичні	Графічні символи	Авторський оказіоналізм	adj, adv інтенсифікатори
------------	-----------------------	------------------------	------------------	----------------------------	-----------------------------

Рис. 3.5. Інтенсифікація експресивності авторського пейоративу з емоцією іронії

Іронія переплітається із сарказмом, який вирізняється тим, що судження, сповнене сарказму, не буває смішним: воно характеризує об'єкт з позицій моральної оцінки, що відображає суб'єктивне неприйняття і осуд, як у прикладі:

(67) *Don't be petty, she grumbled.*

That's rich, coming from you [418, p. 303].

де *rich* володіє денотативним значенням – (of a remark) causing ironic amusement or indignation.

Приховане кепкування над особою, про яке герой говорить у жартівливому тоні, маючи на увазі зовсім протилежне, щоб поглузувати зі співрозмовника:

(68) *“Will you turn into a bat?” I asked warily.*

He laughed, louder than I'd ever heard [420, p. 244].

Проте використання *bat* є жартом (вжитим із прямим денотативним значенням, хоча і стилістично забарвленим), отож конфліктна ситуація усунена, наратор залишився задоволеним своїм комунікативним наміром.

У наступному прикладі ми спостерігаємо явище набуття позитивною лексевою *pleasant* пейоративної конотації іронічного характеру:

(69) *You know how the parasites are always so ... very **pleasant**? This was weird – it's the closest I've ever seen them come to an argument. Not a real argument, because none of the others argued back, but the unhappy one sure looked like it was arguing with **them*** [418, p. 179].

У поєднанні із пейоративним іменником *parasites*, за шкалою експресивності ми отримаємо ще одну оцінку пейоративного висловлювання (рис. 3.6).

Пунктуація	Семантико-стилістичні	Синтактико-стилістичні	Графічні символи	Авторський оказіоналізм	adj, adv інтенсифікатори
------------	-----------------------	------------------------	------------------	-------------------------	--------------------------

Рис. 3.6. Інтенсифікація експресивності позитивної лексеми з пейоративною конотацією

Зазначимо, що ця група емосем найменше підлягала інтенсифікації, порівняно із іншими групами емосем. Група пейоративів із жартівливою емосемою та емосемою іронії становила 16 % (729 лексичних одиниць) від загальної кількості вибірки матеріалу нашого дисертаційного дослідження.

3.3.1.2. Несхвальна емосема. Емотивний компонент значення відображає почуття, відношення людини до подій і явищ навколишнього світу. Грунтуючись на авторитетних думках таких учених, як М. Ф. Алефіренко, О. Ф. Арсентьева, В. М. Телія, О. В. Кунін та ін., а також на власних дослідженнях, ми визначаємо місце емотивного компонента у складному конгломераті пейоративного значення як основоположного.

В результаті аналізу фактичного матеріалу ми виявили сім пейоративних емосем. Найчастотнішим зафіксованим пейоративом у проаналізованих романах є пейоративний прикметник, вжитий з емосемою несхвалення. Наведемо декілька прикладів:

(70) *Leah found him – she was being stupid, cocky, trying to prove something. She engaged him alone...* [415, p. 337].

Прикметники *stupid*, *cocky* відповідно до словникових дефініцій та маркерів, володіють визначеними нами критеріями відбору пейоративної лексики, а саме: *stupid* – disapproving, used to emphasize that you are annoyed with sb/smth [413, p. 1507]; *cocky* – too confident about yourself in a way that annoys other people, excessively proud of oneself [413, p. 266].

Використовуючи подані вище прикметники з експліцитно вираженим пейоративним значенням, автор прямо передає свої несхвально-дратівливі емоції стосовно референта.

Лексема *idiot* денотативно зафіксована як – (*dated, now offensive*) a person affected with extreme mental retardation; a foolish or stupid person, і є абсолютним пейоративом із емосемою несхвалення:

(71) *Idiot, Melanie chastised me. Didn't you think what your story would mean to him?* [418, p. 209].

У наступному прикладі автор використовує прикметник *stupid* тричі, аплікуючи його пейоративне значення з гостро несхвальною емосемою на таку ж пейоративну модель *adj/adv+n* 'emotional creature', значно посилюючи емоційність цілого виразу:

(72) *I was sobbing because it had been a test, and, stupid, stupid, stupid, emotional creature that I was, I wanted it to be real* [418, p. 299].

Аплікуючи шкалу інтенсифікації експресивного значення пейоративів до поданого вище прикладу, ми отримуємо певний результат (рис. 3.7).

Пунктуація	Семантико-стилістичні	Синтактико-стилістичні	Графічні символи	Авторський оказіоналізм	adj, adv інтенсифікатори
------------	-----------------------	------------------------	------------------	-------------------------	--------------------------

Рис. 3.7. Інтенсифікація експресивності пейоративного блоку з несхвальною емосемою

Шкала інтенсифікації пейоративного значення одного і того ж прикметника у наступному прикладі змінюється, порівняно з попереднім прикладом:

(73) *No one's betrayed you, stupid, I railed at her* [418, p. 300],
що відображено схематично на рисунку 3.8.:

Пунктуація	Семантико-стилістичні	Синтактико-стилістичні	Графічні символи	Авторський okazіоналізм	adj, adv інтенсифікатори
------------	-----------------------	------------------------	------------------	-------------------------	-----------------------------

Рис. 3.8. Інтенсифікація експресивності пейоративу *stupid*

Аналізуючи цілий уривок, можна стверджувати, що пейоративне значення градуально послаблюється, набуваючи жартівливого значення. Виділення пейоративу *stupid* комами пом'якшує значення наявної в ній емосеми, тобто пунктуаційні засоби відіграють роль алевіатора пейоративу. Звертаючись до словникових дефініцій, отримуємо підтвердження можливості варіативності значення цієї лексеми: 1) Showing a lack of thought or good judgement; 2) (disapproving) (of a person) slow to learn or understand things; not clever or intelligent; 3) [only before a noun] (spoken) used to emphasize that you are annoyed with sb/smth; 4) (informal) if you call somebody stupid, you are telling them, usually in a joking way, that you think they are not being very intelligent [413, p. p. 1507].

Аналізуючи надалі пейоративні лексеми, розглянемо використання ще одного прикметника з несхвальною емосемою:

(74) *Are they insane? Can't they see how this would help us all?* [418, p. 439].

Прикметник *insane* має у своїй семантиці значення *extremely foolish; irrational*, вживається для вираження емоції несхвалення. Проте виділення знаком запитання додає сили цьому пейоративу, чим слугує його інтенсифікатором (рис. 3.9).

Пунктуація	Семантико-стилістичні	Синтактико-стилістичні	Графічні символи	Авторський okazіоналізм	adj, adv інтенсифікатори
------------	-----------------------	------------------------	------------------	-------------------------	-----------------------------

Рис. 3.9. Інтенсифікація експресивності пейоративу *insane*

(75) *... in the dark, every noise sounded like an attack...*

Paranoid, Melanie commented.

If that's what it takes to keep us alive, so be it [418, p. 202].

Повертаючись до лексикографічних джерел, відповідно до наступної дефініції лексеми *paranoid* – *unreasonably or obsessively anxious, suspicious, or mistrustful; characterized by or suffering from the mental condition of paranoia*, ми не знаходимо свідчення того, що денотативно зазначена лексема володіє пейоративним змістом, однак конотативно її використовують із пейоративним значенням, що володіє несхвально-презирливим тоном.

*(76) You're letting it tell you its lies? Have you all gone crazy? Or did it lead the Seekers here? Are you **all** parasites now?* [418, p. 260].

Постановка риторичного питання за питанням, описаний вище прикметник *it*, абсолютний пейоратив *crazy*, графічне виділення *all* у поєднанні із лексемою *parasites*, у сукупності доповнює загальне пейоративне забарвлення не тільки кожного окремого слова, а й цілого виразу загалом (рис. 3.10).

Пунктуація	Семантико-стилістичні	Синтактико-стилістичні	Графічні символи	Авторський оказіоналізм	adj, adv інтенсифікатори
------------	-----------------------	------------------------	------------------	-------------------------	--------------------------

Рис. 3.10. Інтенсифікація експресивності пейоративного висловлювання із несхвальною емосеєю

Група пейоративів із несхвальною емосеєю становить 36 % (1 641 лексична одиниця) від загальної кількості вибірки матеріалу даного дисертаційного дослідження.

3.3.1.3. Емосема нехтування. Пейоративи із емосеєю нехтування у проаналізованих творах не надто продуктивні, порівняно з іншими корпусами емосем пейоративного пласту. Це пояснюють тим фактом, що людині, яка відчуває негативні емоції, притаманно їх висловлювати з метою донесення та передачі їх слухачеві. Цим фактом наратор позбавляється своєї незадоволеності

від пережитої емоції за рахунок реакції викликаної емоційним висловлюванням у наратора. Проте це відбувається непрямим шляхом.

Нехтування – це налаштування на об’єкт як на щось підкреслено невартісне. Нехтуванням є схильність проявляти зарозуміло-презирливе, зневажливе ставлення до співрозмовника; залишити його без уваги, визнати недостойним та непотрібним [401]. Таке ставлення героя роману до іншого персонажа ми спостерігаємо у прикладі:

(77) *I don't think it's lying. Well, except the one time. Did you notice?*

Part of the act.

Jared, when have you ever met a parasite who could lie about anything? Except a Seeker, of course [418, p. 185].

Наступна лексема – абсолютний пейоратив, покликаний позбутися негативної емоції, оформленої у нехтування об’єктом:

(78) *I just wanted some distance between me and the lunatics* [419, p. 6].

Називаючи оточуючих людей *lunatics*, яке у своїй семантиці є оцінним пейоративом, адже володіє значенням –*extremely foolish, eccentric, or absurd, having or showing a very abnormal or sick state of mind, a person who lacks good sense or judgment*, автор підкреслює своє зневажливе ставлення та бажання уникати будь-якого контакту із ними, оскільки вважає, що ці люди не заслуговують його уваги.

У наступному прикладі автор використовує поруч із пейоративним висловом типу *adj/adv+n spineless creatures* засіб віддаленої периферії *Ugh* для передачі нехтування, що робить вислів яскравим та експресивним:

(79) *Ugh. How did such spineless creatures beat us?* [418, p. 106].

За шкалою експресивності пейоративної оцінки отримуємо наступний результат (рис. 3.11).

Пунктуація	Семантико-стилістичні	Синтактико-стилістичні	Графічні символи	Авторський okazіоналізм	adj, adv інтенсифікатори
------------	-----------------------	------------------------	------------------	-------------------------	--------------------------

Рис. 3.11. Інтенсифікація експресивності пейоративу з емосемою нехтування

Група пейоративів із емосемою нехтування позиціонується як найменш численна, оскільки нехтування є соціальним аналогом стану відрази, розвинутої через фізіологічні прояви. Це соціальне почуття людей з добре розвинутим інтелектом. Нерозумна людина не нехтує, вона просто не помічає інших, тому що не вміє їх оцінювати в порівнянні з собою [266]. Вибірка пейоративів із емосемою нехтування становить 7 % (319 лексичних одиниць) від загальної кількості вибірки матеріалу нашого дисертаційного дослідження.

3.3.1.4. Презирлива емосема. Презирство розглядають як відмову або неприйняття будь-якого реального об'єкта, якого ми не сприймаємо, не любимо чи над яким ми глумимось, однак який не збуджує в нас певних інших сильних емоцій (наприклад, люті) [79].

Оскільки презирство передбачає підкреслення негативно-оцінного ставлення наратора до об'єкта презирства, для його вираження вживають лексику з емосемами презирства, якою вводять негативну емоційну оцінку вчинків об'єкта презирства на підставі суспільно-неприйнятних причин:

(80) *As she fastened it to her earlobe, her arm started to itch. "Have you gone and got yourself fleas, you dirty imp?"* [417, p. 158].

За словниковими дефініціями *dirty* використовують зі значенням *to emphasize one's disgust for someone or something*, тоді як *imp* – *a small, mischievous devil or sprite*. У поєднанні дві лексеми складають пейоративний вислів, що володіє презирливим значенням, адже наратор виражає цю емоцію стосовно себе, описуючи свій стан.

У наступному прикладі спостерігаємо вживання емосеми презирства, проте на підставі особистих суб'єктивних причин:

(81) *She sat up. "Why, you filthy little monkey! I've never heard of such thing in all my born days. Is that what they teach you in there? To use dirty words and..."* [417, p. 48].

За шкалою інтенсифікації експресивності пейоративного значення, враховуючи наявність семантико-стилістичних та синтактико-стилістичних засобів, інтенсифікаторів adj+n, результат відображено на рисунку 3.12.

Пунктуація	Семантико-стилістичні	Синтактико-стилістичні	Графічні символи	Авторський оказіоналізм	adj, adv інтенсифікатори
------------	-----------------------	------------------------	------------------	-------------------------	--------------------------

Рис. 3.12. Інтенсифікація експресивності пейоративного блоку з емосемою презирства

Оскільки для наратора є абсолютно неприйнятними дії співрозмовника, що залежить від багатьох екстралінгвістичних моментів, таких як виховання, середовище проживання і так далі, він висловлюється у негативному руслі, виражаючи своє презирство стосовно таких дій. Презирство, яке виражається через використання відповідних пейоративів, має доволі суб'єктивний характер і сприймається лише нараторами й тими, хто має спільні з ними фонові знання, подібні уявлення. У нашому прикладі пейоративний вислів інтенсифікується засобами віддаленої периферії. Цього досягають завдяки поєднанню абсолютного пейоративного прикметника *filthy* (денотативне значення якого розглянуто вище) із алевіативним прикметником *little*, що відображається у його денотаті – *small in size, amount, or degree (often used to convey an appealing diminutiveness or express an affectionate or condescending attitude)*, та іменником *monkey*, значення якого відображене у словникових статтях як – *a mischievous person, especially a child*.

На семантичному рівні наратор може використовувати, відповідно до бачення, слова для того, щоб досягти своєї комунікативної мети [326]:

(82) *I would still ask my questions of the Healer, but it felt as though the decision was made. Skipper. Quitter.*

I tested the words in my head, trying to come to terms with them [418, p. 81].

У наведеному прикладі емоція презирства виражається за допомогою пейоративного іменника *quitter*, який є абсолютним і зафіксованим у словникових довідниках зі значенням: (*usually with negative*) a person who gives up easily or does not have the courage or determination to finish a task. Значення *skipper* (за словниковою дефініцією – one that skips, fails to attend or participate in smth), хоч і не є абсолютно пейоративним, усе ж вживають із емоцією презирства, адже наратор висловлює своє негативне ставлення, що підтверджується вживанням абсолютного пейоративу *quitter*. Окрім того, пейоративне значення виразу інтенсифікується графічними виділеннями та особливою постановкою речення, що можна відстежити на шкалі експресивності (рис. 3.13).

Пунктуація	Семантико-стилістичні	Синтактико-стилістичні	Графічні символи	Авторський okazionalizm	adj, adv інтенсифікатори
------------	-----------------------	------------------------	------------------	-------------------------	--------------------------

Рис. 3.13. Інтенсифікація експресивності пейоративів *skipper* та *quitter*

Група пейоративів із емоцією презирства становить 18 % (820 лексичних одиниць) від загальної кількості вибірки матеріалу нашого дисертаційного дослідження.

3.3.1.5. Брутальна та лайлива емосема. До лайливих та брутальних емосем належать, передусім, слова і вирази, вживання яких у спілкуванні порушує норми суспільної моралі [98, с. 71–76].

Аналізуючи лексичний матеріал у досліджуваних романах, ми дійшли до висновку, що велику кількість пейоративів вживають із емосемами брутальності та лайки, що допомагає автору змалювати колорит мовлення героїв романів та передати їхні емоції читачеві. Розглянемо такий приклад:

(83) *You stupid mutt! How could you?* [416, p. 414].

Пейоративний прикметник *stupid* автор використовує для передачі негативно-грубого відношення до співрозмовника у поєднанні із пейоративним іменником *mutt*, який володіє емосемою лайки (згідно зі словниковою дефініцією лексему вживають зі значенням – especially one that is not of a particular breed, тобто взагалі не стосується людини). У поєднанні з засобами інтенсифікації віддаленої периферії (виділення курсивом у поєднанні з окличним знаком) утворюється пейоративний вислів, що на шкалі експресивності за своєю перлокутивною/ілокутивною силою має такий вигляд, який відображено на рисунку 3.14.

Пунктуація	Семантико-стилістичні	Синтактико-стилістичні	Графічні символи	Авторський okazіonalіzm	adj, adv інтенсифікатори
------------	-----------------------	------------------------	------------------	-------------------------	--------------------------

Рис. 3.14. Інтенсифікація експресивності пейоративного блоку з лайливою емосемою

Подібне ми спостерігаємо й у наступному прикладі:

(84) *I've held her all of one time, and already you think you have something moronic wolfy claim to her?* [416, p. p. 415].

У цьому випадку інтенсифікатором пейоративної оцінки є прикметник ближньої периферії, який також є пейоративним. Окрім того, він поєднаний у складній структурі adj+adj+n: *moronic* (*offensive* – very stupid or foolish) + *wolfy*+*claim*. Прикметник *wolfy* є авторським okazіonalіzmом, оскільки не володіє окремою словниковою статтею і не є зафіксованим у словнику неологізмів. За

шкалою інтенсифікації експресивності пейоративного значення отримуємо результат відображений на рисунку 3.15.

Пунктуація	Семантико-стилістичні	Синтактико-стилістичні	Графічні символи	Авторський okazіоналізм	adj, adv інтенсифікатори
------------	-----------------------	------------------------	------------------	-------------------------	--------------------------

Рис. 3.15. Інтенсифікація експресивності пейоративного авторського okazіоналізму з лайливою емосемою

У наступному прикладі:

(85) *You breed mutants here* [416, p. 654]

лексема *mutant* володіє пейоративною емосемою брутальності, що простежуємо завдяки контексту вживання (хоча, згідно зі словниковою дефініцією, вона володіє суто негативним значенням – a living thing with an unusual and frightening appearance because of a change of its genetic structure) завдяки оточуючому контексту, проте на шкалі вона відобразатиметься в інший спосіб (рис. 3.16).

Пунктуація	Семантико-стилістичні	Синтактико-стилістичні	Графічні символи	Авторський okazіоналізм	adj, adv інтенсифікатори
------------	-----------------------	------------------------	------------------	-------------------------	--------------------------

Рис. 3.16. Інтенсифікація експресивності пейоративного блоку з емосемою брутальності

Абсолютними пейоративами є лексеми у таких прикладах:

(86) *“I’m takin’ her back,” Jab said, and for first time there was a harsher tone to his voice...*

“Jeb!” Maggie protested.

“S my place, Mag. I’ll do what I want.

Old fool! She snapped again" [418, p. 124].

де денотативне значення *fool* у поєднанні з прикметником *Old* отримує брутальну емосему у своїй конотації.

Далі у прикладі функція пейоративного вислову зводиться до емотивної та дисфемістичної, адже денотат «погіршується» за рахунок негативного асоціата, а експресія вислову ґрунтується на протиріччі між лінгвоетичними нормами суспільства та емотивним змістом пейоративного вислову:

(87) *Tricky bugger, Ian finally muttered* [418, p. 146], що відображено на рисунку 3.17.

Пунктуація	Семантико-стилістичні	Синтактико-стилістичні	Графічні символи	Авторський оказіоналізм	adj, adv інтенсифікатори
------------	-----------------------	------------------------	------------------	-------------------------	--------------------------

Рис. 3.17. Інтенсифікація експресивності пейоративного блоку з брутальною та лайливою емосемами

Значення абсолютного пейоративного іменника *jerk* розглядають у словникових довідниках як: an annoyingly stupid or foolish person, а використання його у наступному виразі подано як вираження грубості щодо співрозмовника:

(88) *I'm not staying with Jared while he's being such a jerk* [418, p. 272] (рис. 3.18).

Пунктуація	Семантико-стилістичні	Синтактико-стилістичні	Графічні символи	Авторський оказіоналізм	adj, adv інтенсифікатори
------------	-----------------------	------------------------	------------------	-------------------------	--------------------------

Рис. 3.18. Інтенсифікація експресивності пейоративу *jerk*

Наступні два приклади представляють собою інтенсифіковані абсолютні пейоративні словосполучення типу adj/adv+n, які володіють лайливою емосемою,

адже їхнє використання є агресивно налаштованим, що у лінгвістичному сенсі вважають вербальною агресією:

(89) *You're a rotten liar. You that, right?* [418, p. 340].

Адже *rotten* визначають як – extremely unpleasant or inferior, very bad, extremely unpleasant, і хоча іменник *liar* не є денотативно пейоративним, він аплікує пейоративну лайливу конотацію у поєднанні із абсолютним прикметником. Подібне трактування пейоративного лайливого вислову можна подати і в наступному прикладі за одним винятком: іменник *parasite* у своїй семантиці володіє значенням (*derogatory*) a person who habitually relies on or exploits others and gives nothing in return, і в поєднанні із абсолютним пейоративним прикметником *filthy*, із денотативним значенням – obscene and offensive, disgustingly dirty, contemptible (used for emphasis) [413], утворює стійке пейоративне словосполучення із лайливою емосемою:

(90) *“Do it”, I spit through my teeth. “Just do it. I don't want to be a filthy parasite!”* [418, p. 33].

Обидва приклади знаходяться в однаковому положенні на шкалі інтенсифікації пейоративів згідно з її оцінкою (рис. 3.19).

Пунктуація	Семантико-стилістичні	Синтактико-стилістичні	Графічні символи	Авторський оказіоналізм	adj, adv інтенсифікатори
------------	-----------------------	------------------------	------------------	-------------------------	--------------------------

Рис. 3.19. Інтенсифікація експресивності пейоративу *parasite*.

Група пейоративів із емосемами брутальності та лайки становить 23 % (1 048 лексичних одиниць) від загальної кількості вибірки матеріалу нашого дисертаційного дослідження.

3.3.2. Оцінність у структурі пейоративів. Аналіз пейоративної лексики на підставах оцінності дає змогу відстежити функціонування пейоративів у

художньому дискурсі. Перелічимо види оцінки, релевантні для нашого дослідження:

- оцінка морально-етичних якостей референта, де домінантною є сема – moral / immoral;
- оцінка інтелектуальних якостей референта, домінантна сема якої – clever/stupid;
- оцінка емоційно-психологічних якостей референта, його темпераменту, де домінантна сема – brave, calm/cowardly, disquieted;
- оцінка діяльності референта, домінантною семою якої є – good/bad behaviour/activity;
- оцінка зовнішності, домінантна сема – beautiful/ugly.

Зазначимо, що до групи пейоративів належать переважно іменники та прикметники або сполучення іменника з прикметником, адже саме прикметники виражають якісні ознаки, а, отже, більшою мірою, ніж слова інших частин мови, пристосовані для позначення ступенів ознаки [41]. Як зазначала Г. Т. Крижанівська, «денотативне значення прикметника не завжди стає носієм аксіологічного потенціалу, тому варто звернути увагу на те, яким чином воно бере участь у функціонуванні таких слів у текстах» [134, с. 134]. За Я. Чаварга, прикметники мають широкий діапазон асоціативних потенційних сем, на основі яких формуються різноманітні переносні значення [275, с. 10]. Крім того, лексичні одиниці цього класу слів через достатньо широку сполучуваність тяжіють до лексико-семантичного варіювання [29, с. 129]. Проте прагмарелевантними лексико-граматичними засобами вираження оцінки можуть слугувати не тільки прикметники, а й інші класи слів – іменники, прислівники, дієслова, займенники [46].

Результати кількісного аналізу пейоративних лексичних одиниць у розрізі оцінки подано у таблиці 3.4.

Кількісний розподіл пейоративних лексичних одиниць у розрізі оцінки

Назва оцінка	Кількість проаналізованих лексем
Морально – етична	28% = 1276 лексичних одиниць
Інтелектуальна	12% = 547 лексичних одиниць
Емоційно – психологічна	20% = 912 лексичних одиниць
Діяльнісна	33% = 1504 лексичних одиниць
Зовнішня	7% = 319 лексичних одиниць
Всього:	100% = 4559 лексичних одиниць

3.3.2.1. Оцінка морально-етичних якостей референта. Пріоритетне місце у моралі займає проблема гармонізації індивідуальних і суспільних інтересів людини. Мораль є способом регулювання поведінки людини. Доволі виразно морально-етичний вибір проявляється у конфліктних ситуаціях, які виникають у момент зіткнення різних цінностей і норм, обумовлених соціальними суперечностями, неузгодженістю різних зобов'язань, необдуманими діями окремих осіб або випадковими обставинами.

У своїй основі оцінка зводиться до того, що це схвалення або осуд (у категоріях моральної свідомості) різних дій окремих людей чи соціальних груп з точки зору певних моральних вимог. Мораль регулює поведінку людини в усіх сферах суспільного життя – у праці, в побуті, в політиці, в науці, у сімейних, особистих, групових, міжкласових та міжнародних відносинах [84].

Мораль та етику розглядають як важливі компоненти індивідуальної свідомості, індивідуального світогляду. Водночас мораль, моральність, етика є

компонентами свідомості тих чи інших соціальних груп і мають суспільний характер [267, с. 94–99].

Це сфера моральної свободи особистості, коли громадські та загальнолюдські вимоги збігаються із внутрішніми мотивами: область самодіяльності і творчості людини завдяки особистій свідомості, що переходить у схильність і спонтанне спонукання творити добро.

Такий вид оцінки вводиться за допомогою фразеологізмів, які володіють негативно забарвленою емоційністю. Незважаючи на те, що найпоширенішим прикладом пейоративної оцінки є модель *adj/adv+n*, модель *v+prep* заслуговує окремого аналізу. Розглянемо приклад:

(91) *Jacob – you can't turn your back on the tribe* [416, p. 194].

Використовуючи фразеологізм *turn your back on* з несхвальною емоцією, автор засуджує співрозмовника, оскільки вважає, що така поведінка неприйнятна через моральну неприпустимість. Таку саму ситуацію спостерігаємо і у прикладі, поданому нижче:

(92) *Will you rip us apart tonight? Will you turn on your brothers? Or will you end this insanity and join us again?* [415, p. 194].

Фразеологізми *rip us apart* та *turn on your brothers* є денотативно пейоративними [413], адже їх використовує автор для засудження та гострого несхвалення поведінки героя, наголошуючи, що в разі виконання цих дій поведінка героя буде аморальною. У поєднанні з засобами інтенсифікації віддаленої периферії утворюється пейоративний вислів, що на шкалі експресивності за своєю прагматичною силою має такий вигляд, який відображено на рисунку 3.20.

Пунктуація	Семантико-стилістичні	Синтактико-стилістичні	Графічні символи	Авторський okazіоналізм	adj, adv інтенсифікатори
------------	-----------------------	------------------------	------------------	-------------------------	--------------------------

Рис. 3.20. Інтенсифікація експресивності пейоративного фразеологізму у світлі морально-етичних якостей референта

У прикладі:

(93) *“Jake, you look awful,” she croaked* [416, p. 232]

автор діє неетично, використовуючи для оцінки прикметник *awful* із його денотативним значенням.

У прикладі:

(94) *There was no equality to the distribution of the planet’s bounteous resources. Most vile yet, their offspring, – the next generation, which my kind nearly worshipped for their promise – had too often been victims of heinous crimes* [418, p. 47].

автор повідомлення висловлює свій осуд по відношенню до морально-етичної лінії поведінки створінь, яких він раніше возвеличував. Окрім того, враховуючи такі засоби інтенсифікації пейоративного значення як синтактико-стилістичні, *adj*-інтенсифікатор та пунктуацію, утворюється пейоративний вислів, що зображено на шкалі експресивності (рис. 3.21).

Пунктуація	Семантико-стилістичні	Синтактико-стилістичні	Графічні символи	Авторський okazionalizm	<i>adj, adv</i> інтенсифікатори
------------	-----------------------	------------------------	------------------	-------------------------	---------------------------------

Рис. 3.21. Інтенсифікація експресивності пейоративного блоку оцінки морально-етичних якостей референта

У поданому нижче прикладі автор осуджує свою власну поведінку, виходячи із роздумів про свій неетичний та аморальний вчинок:

(95) *I went along with the words – Melanie’s words – as they flowed easily from my mouth; I even added my own lighthearted laugh at the end. It was dishonest of me. Shameful behavior. But I would not let the Seeker know that I was weaker than my 339* [418, p. 55].

Це підтверджують емосеми несхвалення та самопрезирства, що засвідчує наявність денотативного значення.

Називаючи оточуючих *barbarians* (*barbarian* – a rude, crude, uneducated, or uncivilized person, an uncultured or brutish person), автор передає свою оцінку

їхньої діяльності як такої, яка є незрозумілою, дивною та неприйнятною для нього:

(96) *Where would I go? Into the hands of the barbarians out there waiting for me, all of them wishing that I would make exactly that kind of stupid attempt?* [418, p. 174].

Результат представлено на рисунку 3.22.

Пунктуація	Семантико-стилістичні	Синтактико-стилістичні	Графічні символи	Авторський оказіоналізм	adj, adv інтенсифікатори
------------	-----------------------	------------------------	------------------	-------------------------	--------------------------

Рис. 3.22. Інтенсифікація експресивності пейоративу *barbarians*

для передачі оцінки морально-етичних якостей референта

Присутня емосема несхвалення у значенні іменника вказує на його пейоративне забарвлення.

Група пейоративів, що передає оцінку морально-етичних якостей референта, становить 28 % (1 276 лексичних одиниць) від загальної кількості вибірки матеріалу нашого дисертаційного дослідження.

3.3.2.2. Оцінка інтелектуальних якостей референта. Чи не найяскравішим доказом особистісної зумовленості мислення та інтелекту є поняття інтелектуальної активності особистості [37].

Інтелектуальна активність – це не стимульоване ззовні продовження мислення. Подібно до того, як метод проблемних ситуацій відділяє мислення від інших психічних процесів, не стимульована ззовні діяльність однозначно виявляє інтелектуальну активність. Інтелектуальна активність є особистісною властивістю, властивістю цілісної особистості, яка не зводиться ні до загальних розумових здібностей, ні до мотиваційних факторів розумової діяльності [38, с. 247].

Оцінка інтелектуальних якостей, як і інші види оцінок, є суб'єктивною, адже під владою емоцій адресант позбавляється негативного емоційного стану.

Лексема *idiot*, як доміантна сема оцінки інтелектуальних якостей референта, є власне поширеним пейоративом, який використовують з різними емосемами. Простежимо це у прикладах:

(97) *“Now cut that out Alice. I look like an idiot.”*

“No one dressed by me ever looks like an idiot” [416, p. 18].

Якщо в першому випадку адресант використовує пейоративний іменник *idiot* для вираження самокритики та несхвального відношення до самого себе, то у другому випадку співрозмовник використовує зазначений пейоратив з нейтральною конотацією, не позначаючи та не оцінюючи нікого. Окрім того, пейоративне значення виразу інтенсифікується особливою постановкою речення та порівнянням, що можна відстежити на рисунку 3.23.

Пунктуація	Семантико-стилістичні	Синтактико-стилістичні	Графічні символи	Авторський okazіоналізм	adj, adv інтенсифікатори
------------	-----------------------	------------------------	------------------	-------------------------	--------------------------

Рис. 3.23. Інтенсифікація експресивності пейоративу *idiot* для передачі оцінки інтелектуальних якостей референта

У наступному прикладі автор застосовує цю ж лексему, інтенсифікуючи експресивність використаних пейоративних лексем:

(98) *Shut up, shut up, you idiot! They’re going to think the pack is coming* [416, p. 203].

Інтенсифікаторами експресивності пейоративу слугують такі засоби віддаленої периферії, як знак оклику, гіпербола та відокремлення (рис. 3.24).

Пунктуація	Семантико-стилістичні	Синтактико-стилістичні	Графічні символи	Авторський okazіоналізм	adj, adv інтенсифікатори
------------	-----------------------	------------------------	------------------	-------------------------	--------------------------

Рис. 3.24. Інтенсифікація експресивності пейоративного блоку для передачі оцінки інтелектуальних якостей референта

Подібна експресивність простежується й у вживанні пейоративу із метою вираження презирства:

(99) *Don't you "Now, Maggie" me, you old fool!* [418, p. 123].

Особлива будова речення, у сукупності із графічними символами, доповнює загальне пейоративне забарвлення не тільки кожного окремого слова (*old fool*), а й цілого виразу загалом. Таким чином, пейоративний блок виглядає як зображено на рисунку 3.25.

Пунктуація	Семантико-стилістичні	Синтактико-стилістичні	Графічні символи	Авторський оказіоналізм	adj, adv інтенсифікатори
------------	-----------------------	------------------------	------------------	-------------------------	--------------------------

Рис. 3.25. Інтенсифікація експресивності пейоративного блоку з презирливим емотивним макрокомпонентом для передачі оцінки інтелектуальних якостей референта.

Розглянемо ще один приклад:

(100) *"Hey, do you know what do you call a blonde with a brain?" I asked, and then continued on the same breath, "a golden retriever"* [416, p. 270].

Контекстуально адресант доволі негативно та презирливо становиться до адресата, використовуючи вираз *a golden retriever*, попередньо звертаючи увагу на правильний вчинок адресата, і разом з питанням-жартом іронічно висловлює своє презирство. Те саме ми простежуємо далі по контексту:

(101) *"Have you heard this one, Psycho. How do a blonde's brain cells die?" ...*

(102) *"Awesome. So you'll enjoy this, bloodsucker – a blonde's brain cells die alone"* [416, p. 298].

Контекстуально загальна тональність усього уривка є мінорною, проте з жартівливим підтекстом. Вона утворюється загалом завдяки емоційно-оцінній лексиці з пейоративним забарвленням, що дає змогу передати загальний настрій героя. Використовуючи лексеми *Psycho*, *bloodsucker*, автор відображає

негативно-презирливе відношення героя стосовно адресата. Експресивність пейоративного блоку зображено на рисунку 3.26.

Пунктуація	Семантико-стилістичні	Синтактико-стилістичні	Графічні символи	Авторський okazіоналізм	adj, adv інтенсифікатори
------------	-----------------------	------------------------	------------------	-------------------------	--------------------------

Рис. 3.26. Інтенсифікація експресивності пейоративів *psycho, bloodsucker* у світлі оцінки інтелектуальних якостей референта

Група пейоративів, що передає оцінку інтелектуальних якостей референта становить 12 % (547 лексичних одиниць) від загальної кількості вибірки матеріалу нашого дисертаційного дослідження.

3.3.2.3. Оцінка емоційно-психологічних якостей референта. У процесі дорослішання та під впливом зовнішніх умов у молодих людей формуються стійкі емоційні якості – емоційні особливості та властивості особистості. Вплив конкретної ситуації на поведінку людини визначається тим, як людина переживає цю ситуацію [107]. Переживання ситуації, різноманітні реакції людини на неї розуміють як емоції. Об'єктивний світ специфічно відображається в емоційній сфері людини через почуття [401]. Для виконання аналізу використання пейоративної лексики необхідно брати до уваги специфіку людських почуттів та психологічних особливостей людини, адже на тлі загальнолюдських фізичних і психічних властивостей у кожної людини помітно виокремлюються індивідуальні схильності, які позначаються на її житті, поведінці, діяльності. Почуття трактуються як специфічна форма відображення дійсності, в якій виявляється стійке суб'єктивно-емоційне ставлення людини з властивими їй потребами до предметів і явищ, які вона пізнає і змінює. Об'єктами переживань людини є предмети і явища дійсності, на які спрямована її діяльність. Проаналізуємо приклад:

(103) *Coward! Jamie screamed at Jared. She wouldn't hurt you to save her own life! Why can't you leave her alone?* [418, p. 274].

Те, як людина ставиться до об'єкта і як виражає це ставлення, становить якісний зміст почуттів, що є показником того, що задовольняє чи могло б задовольнити певну потребу або, навпаки, що унеможливорює її задоволення. Наприклад, у наведеному нижче прикладі автор, вживаючи прикметник *skittish* зі значенням – *easily frightened, marked by extreme caution*, оцінює емоційно-психологічну якість референта, висловлюючи своє презирство стосовно нього:

(104) *I had to admit that I was proud of myself for being so tough. When the dirt road appeared, it seems like a reward. It snaked toward the north, the direction I was already headed, but Melanie was skittish* [418, p. 104].

Згідно шкали інтенсифікації експресивності пейоративного значення, даний пейоративний блок (враховуючи відсутність засобів інтенсифікації) матиме такий вигляд:

Пунктуація	Семантико-стилістичні	Синтактико-стилістичні	Графічні символи	Авторський оказіоналізм	adj, adv інтенсифікатори
------------	-----------------------	------------------------	------------------	-------------------------	--------------------------

Рис. 3.27. Інтенсифікація експресивності пейоративного блоку для передачі оцінки емоційно-психологічних якостей референта

Існує і амбівалентна оцінка, зумовлена амбівалентними почуттями та емоціями. У такій двоїстій емоції, амбівалентному почутті, задоволення та незадоволення зливаються, утворюючи нову якісну властивість почуття [203]. Наприклад, ревності своєрідно поєднують кохання і ненависть. У конфліктних ситуаціях часто переплітаються полярні емоції, що ми спостерігаємо у таких прикладах:

(105) *'Who cares how it works if it doesn't help us? I know – let's kill her!'. A gratuitous image of my hands tightening around the Seeker's neck filled my head.*

(106) *'That sort of thing is exactly why my kind is better left in charge of this place.'* The image returned, the Seeker's face turning blue in our imagination, but this time it was accompanied by a fierce wave of pleasure.

(107) *'Get off your high horse. You'd enjoy it as much as I would'* [418, p. 67].

За шкалою інтенсифікації експресивності пейоративного значення останнього прикладу, враховуючи наявність семантико-стилістичного засобу, отримуємо результати показаний на рисунку 3.28.

Пунктуація	Семантико-стилістичні	Синтактико-стилістичні	Графічні символи	Авторський оказіоналізм	adj, adv інтенсифікатори
------------	-----------------------	------------------------	------------------	-------------------------	--------------------------

Рис. 3.28. Інтенсифікація експресивності пейоративного вислову *high horse* з оцінкою емоційно-психологічних якостей референта

Контекстуально відбувається суперечка між двома героями, Використовуючи вислів *high horse* із емосемою іронії та значенням: an arrogant and unyielding mood or attitude, автор передає свою оцінку емоційно-психологічного стану референта, що спричиняє відчуття референтом полярних емоцій – протилежності бажань задоволення власних емоційних потреб та розуміння «правильності» вчинків, протилежності приємного та неприємного, напруження і розрядки.

Іншу ситуацію спостерігаємо у прикладі:

(108) *Don't look so terrified, he grumbled. You'll be fine. He patted his gun. My house is no place for babies* [418, p. 229]

де використання нейтрального іменника *baby* у значенні: one that is like a baby (as in behavior), із іронічною емосемою, вводить однозначну пейоративно забарвлену оцінку емоційно-психологічної якості референта.

Група пейоративів, що передають оцінку емоційно-психологічних якостей референта, становить 20 % (912 лексичних одиниць) від загальної кількості вибірки фактологічного матеріалу нашого дисертаційного дослідження.

3.3.2.4. Оцінка діяльності референта. Людина існує, розвивається і формується як особистість завдяки активній взаємодії з навколишнім середовищем, яка відбувається у формі діяльності. Бездіяльна особистість неможлива, адже вона має потреби, які необхідно задовольнити. На відміну від поведінки тварин, яка цілком залежить від безпосереднього оточення, активність людини регулюється вимогам суспільства. Проте суспільство є неоднорідним та часто класовим, звідки випливають різні погляди та традиції, вірування та переконання, що часто стає "каменем спотикання" у спілкуванні та предметом суперечок, конфліктів та образ [293]. Від поняття «діяльність» відрізняється поняття «вчинок» – дія, виконуючи яку, людина усвідомлює її значення для інших людей, тобто його соціальний сенс [222], проте... «слова – теж вчинки», як зазначав А. Франс.

Розглянемо приклад використання пейоративів на підставі оцінки діяльності людини:

(109) *She had heard the words people used against herself and other women – immoral, indecent, unsexed* [418, p. 198].

Через приналежність до іншого класу суспільства в адресанта та адресата виникли розбіжності у сприйнятті діяльності один одного. Унаслідок приналежності до іншого класу і відповідного виховання цим класом один із учасників мовного акту використовує пейоративні висловлювання з метою показати ницість професійної діяльності співрозмовника, оскільки це є переконанням, притаманним його класу.

Використовуючи прикметник *childish* із лексикографічно зафіксованим значенням *deteriorated with age especially in mind, silly and immature*, вживаного із емоцією презирства, автор негативно оцінює діяльність співрозмовника:

(110) *Why don't you show me the rest of the lines? I suggested. We could see if anything is visible before nights falls.*

No, she snapped. I'll do that part my way.

You're being childish. Again she refused to answer [418, p. 98].

Таку ж ситуацію спостерігаємо й у наступному прикладі:

(111) *Can't nobody keep a secret around this place for more'n twenty-four hours?*

Gol' durn, this burns me up! Bunch of gossipmongers... [418, p. 163].

Наратор несхвально ставиться до діяльності оточуючих, використовуючи для своєї оцінки абсолютний пейоратив *gossipmongers* із емосемою лайки, денотативне маркування якого зафіксоване у словнику: (*derogatory*) a person who habitually passes on confidential information or spreads rumors [413]. Синтаксико-стилістичні засоби у сукупності із графічними символами, доповнюють загальне пейоративне забарвлення цілого виразу. Таким чином, пейоративний блок матиме вигляд зображений на рисунку 3.29.

Пунктуація	Семантико-стилістичні	Синтактико-стилістичні	Графічні символи	Авторський okazaціоналізм	adj, adv інтенсифікатори
------------	-----------------------	------------------------	------------------	---------------------------	--------------------------

Рис. 3.29. Інтенсифікація експресивності пейоративного блоку з оцінкою діяльності референта.

У прикладі:

(112) *So stupidly, blindly stubborn! She growled. He wouldn't believe you if you told him the sun sets in the west* [418, p. 324]

пейоративна оцінка діяльності референта є експресивною завдяки засобам віддаленої периферії, а саме – комбінації лексем за типом *adv+ adj*, елементу гри слів та використовується із комунікативним наміром висловити почуття несхвалення. Експліцитна оцінка лексем *stupidly* так і *blindly* не впливає безпосередньо із їхніх дефініцій, проте надається конотативно. Більшості із проаналізованих пейоративів притаманна експліцитна оцінка, яка впливає як із денотативного, так і з конотативного значення цих слів, а її потенціал формується відповідно до яскравості асоціацій та відчуттів. За шкалою

інтенсифікації експресивності пейоративного блоку отримуємо результат зображений на рисунку 3.30.

Пунктуація	Семантико-стилістичні	Синтактико-стилістичні	Графічні символи	Авторський okazіоналізм	adj, adv інтенсифікатори
------------	-----------------------	------------------------	------------------	-------------------------	--------------------------

Рис. 3.30. Інтенсифікація експресивності пейоративу *stubborn*

для передачі оцінки діяльності референта

Група пейоративів, що передає оцінку діяльності референта, становить 33 % (1 504 лексичні одиниці) від загальної кількості вибірки фактологічного матеріалу нашого дисертаційного дослідження.

3.3.2.5. Оцінка зовнішності. Оцінка зовнішності є однією з найпоширеніших оцінок, здебільшого, з превалюючим чітким та яскравим пейоративним забарвленням. Адже людину найлегше образити, натякаючи на її зовнішність [128]. Одне з доволі концентрованих пейоративних ядер *оцінка зовнішності* теж виокремлюється завдяки щільно наповненим ближньою та віддаленою периферійними зонам:

(113) *He says we're ugly little bastards... ...An ugly little bastard?* [417, p. 78].

Пунктуація	Семантико-стилістичні	Синтактико-стилістичні	Графічні символи	Авторський okazіоналізм	adj, adv інтенсифікатори
------------	-----------------------	------------------------	------------------	-------------------------	--------------------------

Рис. 3.31. Інтенсифікація експресивності пейоративного блоку

у світлі оцінки зовнішності

Пейоративна оцінка у поданому нижче прикладі зовнішності референта є експресивною завдяки використанню складного пейоративного вислову типу *adj+adj/adv+n*, де *huge* володіє оцінною семантикою – *extremely large; enormous*, *vampire* контекстуально використовується з емосемою несхвалення, і *nerd* зі

значенням – a foolish or contemptible person who lacks social skills or is boringly studious, що спричиняє яскраво виражений мовний ефект:

(114) *If I were being honest with myself, I'd pretty much turned into a huge vampire nerd* [419, p. 24].

Використання структури adj+adj/adv+n, гіперболічного вислову додає експресивності усьому пейоративному вислову (рис. 3.32).

Пунктуація	Семантико-стилістичні	Синтактико-стилістичні	Графічні символи	Авторський okazaціоналізм	adj, adv інтенсифікатори
------------	-----------------------	------------------------	------------------	---------------------------	--------------------------

Рис. 3.32. Інтенсифікація експресивності пейоративу *nerd*

для передачі оцінки зовнішності

У прикладі:

(115) *Stay out of it!*

Ian's voice got closer, and the rocks grated as he tried to follow Jared into the small space that was already too full.

Can't you see it's too scared to talk? Leave it alone for a sec ----[418, p. 181]

автор, використовуючи нейтральний займенник *it* із емоцією нехтування з його повторним використанням у наступному реченні у присутності референта показує своє негативне ставлення до особи референта загалом, підкреслено наділяючи її якостями безстатевої особи, що є вкрай образливим, хоча контекстуально референт – жінка, наділена привабливими рисами зовнішності. Окрім того, референт переживає романтичні почуття до адресата, що контекстуально отримує ще яскравіше пейоративне забарвлення.

Група пейоративів, що передає оцінку зовнішності якості референта, становить 7 % (319 лексичних одиниць) від загальної кількості вибірки матеріалу нашого дисертаційного дослідження.

Отже, зважаючи на функціональне навантаження оцінних слів із пейоративним наповненням, ми дійшли висновку, що пейоративна лексика є

експліцитним засобом формування потужного емоційно забарвленого потенціалу романів.

Висновки до розділу 3

Лексеми, пейоративне значення яких денотативно зафіксоване у лексикографічних джерелах, ми класифікуємо як абсолютні. Серед лексикографічних критеріїв виокремлення пейоративних лексем ми вирізняємо такі: словникові маркери; слова суб'єктивно-емоційної оцінки; слова-інтенсифікатори; слова об'єктивно-емоційної оцінки. Проте застосований нами метод не є достатнім у виокремленні пейоративів серед іншого пласту лексики. Отож пейоративи, значення яких не зафіксовано лексикографічно, ми позначаємо як релятивні (чи гібридні).

Лексико-семантична характеристика пейоративів виявляється у генеруванні пейоративного змісту за допомогою евфемізмів, дисфемізмів, вигуків, фразеологізмів, авторських okazіоналізмів та пейоративів, які володіють УІ та УВ змістом. Загалом проаналізовано 89 випадків із присутністю евфемізмів та дисфемізмів (із них – 19 евфемізмів та 70 дисфемізмів), із вигуками – 55, фразеологізмами – 136, авторськими okazіоналізмами – 8. Результати аналізу засвідчують, що прагматичні процеси у досліджуваній сфері дають змогу пейоративній лексиці перетворитися на потенційно-маніпулятивний засіб.

Евфемізми та дисфемізми замаскують, зменшують та/чи збільшують конотації лексем перетворюючи їх на пейоративні. Вигуки із пейоративним наповненням є ефективним способом залучення людського елемента для посилення експресивності тексту та подальшого швидкого досягнення комунікативної мети наратора. Фразеологізми із пейоративним наповненням є тим пластом мовлення, від експресії якого залежить їхній вплив на свідомість адресанта комунікації. Фразеологічні пейоративні одиниці володіють значною експресією та емоційним потенціалом, надаючи висловлюванню образності та переконливості. Пейоративна оцінка посилюється завдяки експресивності індивідуально-авторських образів, які, порівняно з канонічною лексикою,

наділяють мовлення експресією, що слугує потужним засобом ефективної ілюктивної дії. Умовно-вживаний пейоративний зміст лексеми нашаровується на умовно-істинний вимір, та формує ту повнозначну лексему, яка виникає у свідомості адресата в момент мовлення, слугуючи при цьому вербалізатором його емоційного стану.

Конотативна семантика розглядає пейоративну лексику відповідно до класифікації емосем – лексем із емотивним макрокомпонентом у семантиці пейоративів, серед яких ми вирізняємо: жартівливу, іронічну, несхвальну, нехтувальну, презирливу, брутальну та лайливу.

Аналіз пейоративно забарвлених лексем дає підставу зробити висновок: однією з важливих особливостей пейоративів є те, що в них поєднуються семантичний та прагматичний аспекти мови. Пейоративи, що впливають на семантичну структуру виразу чи речення, роблять його емоційно забарвленим і несуть при цьому його прагматичне навантаження.

Дослідження оцінності пейоративів у романах С. Майєр дає змогу зробити висновок, що їхня найчастотніша структура – це *adj/adv + n*. Сполучення іменника з прикметником з пейоративним наповненням зумовлює інтенсифікацію експресивності пейоративного значення. Відповідно, саме прикметники виражають якісні ознаки, а, отже, більшою мірою, ніж слова інших частин мови, пристосовані для позначення ступенів ознаки. Оскільки оцінка репрезентує людський вимір мови і мовлення, ми стверджуємо, що пейоративна оцінка передає емоційні переживання та почуття наратора, репрезентуючи, відповідно, певну сферу людського життя.

Експресивність пейоративів у межах пейоративних блоків ми дослідили за допомогою шкали інтенсифікації експресивності пейоративного значення. Графічно змодельована шкали, дає можливість визначити інтенсивність експресії пейоративного значення та рейтинг ступеня пейоративності слова. Результати подано у Додатку А (табл. А.1, рис. А.4), з яких видно, що семантико та синтактико-стилістичні інтенсифікатори присутні у 50% аналізованих випадків та превалюють над іншими засобами, тоді коли авторські оказіоналізми, хоча і не

частотні, але вдало використовуються досліджуваною авторкою для характеристики персонажів. Розподіл пейоративів за емотивним макрокомпонентом, оцінкою, комбінацією конотативного та денотативного компонентів у структурі пейоративів наведено у додатку А (рис. А.1, рис. А.2, рис. А.3).

Основні положення розділу висвітлено у публікаціях автора [145; 152; 155; 157; 158; 375].

РОЗДІЛ 4

КОГНІТИВНО-СТИЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПЕЙОРАТИВНОСТІ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ РОМАНІВ С. МАЙЄР

4.1. Стилїстика пейоративності у романах С. Майєр

4.1.1. Лексико-семантичний рівень стилїстики пейоративності.

4.1.1.1. Епітет та оксюморон. Серед художніх прийомів, описаних традиційною стилїстикою, епітет здавна займає почесне місце. Теорією епітета цікавилось багато дослідників питань поезики, наприклад, І. В. Арнольд, Л. А. Булаховський, О. Волковинський, Н. В. Гуйванюк, Е. Ельстера, В. А. Кухаренко, О. Лещак, Р. Мейєр, Т. М. Онопрієнко, О. О. Потєбня та багато інших. Вони вважають, що епітет є одним з основних засобів, що посилює емоційність мови [57, с. 272–277; 2382, с. 364–369; 162; 171; 203].

Епітет завжди володіє емоційним відтінком та виконує експресивну функцію. Він характеризує об'єкт певним артистичним способом, розкриває його особливості. Мовне втілення експресивної функції ми розуміємо як інтенцію автора художньо, образно впливати на читача, реактивувати за допомогою вдало обраного слова його свідомість, спогади, багатий асоціативний ряд. Пейоративний епітет завдяки своїй структурі і особливій функції в тексті набуває нового смислового відтінку, допомагає слову отримати більшу барвистість та насиченість значення.

Поєднання пейоративного епітета з пейоративним словом слугує потужним засобом інтенсифікації вираження емоцій. Часте повторювання епітетів *terrible*, *repulsive*, *stupid*, *loathsome*, *filthy*, *brutally*, *murderous* тощо, створює ефект навіювання і допомагає наратору маніпулювати свідомістю читача. Як зазначають І. С. Блінова та М. О. Красавський, використання епітетів провокує у читача глибокий емоційний відгук [34, с. 154]. Активне застосування пейоративних епітетів у романах ми пояснюємо високою емоційною

напруженістю сюжетів, авторським прагненням показати з молекулярною точністю всю глибину емоційних переживань персонажів:

(116) *I wanted to kick myself when I realized how much I'd been counting on that loathsome vampire* [416, p. 300].

Епітети із пейоративним значенням не лише підкреслюють, підсилюють у тексті ознаки і характеристики об'єкта, а й насичують, збагачують його емоційно та образно, розширюють звичні узуальні рамки лексеми, провокують появу різноманітних асоціативних зв'язків, розставляють емпатичний акцент, формують особливий ореол виразу:

(117) *I would have never imagined that Jake could be so petty and just plain mean* [415, p. 489].

Автор застосовує пейоративні епітети у творах для тонкого і глибокого психологічного портретування своїх героїв. Філігранна техніка використання цієї фігури мови створює в художньому творі психологічну напругу:

(118) *A few rounds of this, and then Riley would bring home another handful of vampirized dreg kids to replace the ones he'd lost* [419, p. 9].

У наступному прикладі епітети із пейоративним значенням використовують з метою створення особливої емоційно-образної характеристики одного із персонажів:

(119) *I tried to look at him impartially – this sullen-faced teenager slumped against the tunnel wall with his arms folded tightly across his chest* [418, p. 164].

За допомогою пейоративних епітетів доволі безпосередньо та виразно виражається оцінне ставлення до описуваних подій, предметів і фактів. Вони є емоційно-оцінними і позначають та виділяють характерні особливості об'єкта оцінки. Епітети здатні характеризувати предмет у пейоративному емоційно-оцінному плані, виконуючи дескриптивну та характерологічну функції.

У природі матеріального світу все має свій антипод. Різко окреслені, гостро виражені протилежності в об'єктивній дійсності становлять так звані контрасти. Природно, що контрасти характерні для мови, яка відображає об'єктивну реальність і сама є складником цієї реальності [33, с. 79–87].

Предмети, явища та дії закарбовуються у людській пам'яті краще завдяки контрасту, отож «контрастуючі одиниці почали активно використовувати в усному й писемному мовленні зі стилістичною метою» [256, с. 96]. Оксиморон, як засіб експресивного контрастування досліджували лінгвісти Л. Белехова, Н. М. Бобух, Н. М. Малахова, О. В. Терханова, В. Г. Сухенко, В. А. Чабаненко, О. О. Яшина та інші. Зокрема, О. О. Яшина вказувала, що відхилення від звичних норм та правил слугує основою мовленнєвої експресії. Автори В. А. Кухаренко, К. Я. Лотоцька, Г. Я. Семен, Т. М. Ушакова описують оксюморон як засіб створення алогізму в художньому контексті, який базується на протиріччі [301, с. 826–831]. Його характерними ознаками лінгвісти називають суперечності між окремими складовими контексту, експліцитно виражене чи імпліцитно зрозуміле заперечення одних текстових складових іншими, а також одночасну реалізацію відносин «контрасту та тотожності» між елементами контексту [225, с. 31].

За О. С. Ахмановою та Л. Г. Бабенко, оксюморон «поєднує два антонімічні поняття чи два слова, що суперечать одне одному за змістом» [17, с. 286]. Це ми простежуємо у поданому нижче прикладі, де оксюморон поєднує протилежні за змістом, контрастні поняття, які спільно створюють амбівалентне враження, володіючи пейоративним відтінком:

(120) *It was odd how his eyes could both scorch and warm* [418, p. 387].

Семантична несумісність складових частин *scorch* and *warm* даного оксюморону становить основу експресивного ефекту.

Особливість пейоративного оксюморона полягає у сполученні контрастних, протилежних за значенням емоційно-оцінних слів *little* + *executioner*, унаслідок чого утворюється нова смислова якість, несподіваний експресивний ефект:

(121) *My strength came back to me as I listened to the sound of the little executioner feeding* [416, p. 328].

Завдяки парадоксальності сполучувальних слів зростає не лише експресивність та пейоративна оздоба, а й їхнє смислове наповнення.

Використовуючи мінімум мовленнєвих засобів, оксюморон характеризує складність, внутрішню суперечність описуваного предмета або факту, дає змогу особливо наочно й виразно показати діалектичну сутність того чи іншого явища, створити нове, яскраве поняття, враження [248]. Оксюморон може започатковувати появу нових понять. Від поєднання непоєднуваного можуть «народжуватися» нові поняття, наприклад:

(122) *With anyone else, Kevin or Kristie or any others, this would have been terrifying – the constricted space, the forced closeness* [419, p. 28].

Компоненти оксюморона спрямовані на створення ефекту увиразнення почуттів мовця. Крім того, базуючись на притаманній людській властивості сприймати й запам'ятовувати контрастні предмети і явища значно гостріше та виразніше, ніж неконтрастні, вживання оксюморона *constricted space* передає нестандартне мислення автора, що, своєю чергою викликає відповідні емоції у читача.

Отже, авторка вживає епітети та оксюморони для увиразнення емоційного, психологічного стану наратора, підкреслення сутності оцінки зображуваних предметів і явищ, підсилення вербалізації негативних емоцій наратора до зображуваного. Вони є виразником пейоративного експресивно-стилістичного забарвлення: несхвалення, осуду, іронії тощо.

4.1.1.2. Гіпербола та літота. Гіпербола та літота націлені на посилення смислу та емоційності вислову. На це вказували такі вчені, як К. В. Жуковська, І. Б. Голуб, К. Я. Лотоцька та інші [71; 118, с. 73–80; 188, с. 101–103]. Ці засоби використовують у досліджуваних романах для надання пейоративам експресивного забарвлення, підкреслення важливості певних моментів з метою впливу на емоції читача і є потужним стилістичним засобом віддаленої периферії пейоративів. Пейоративна гіпербола часто поєднується з іншими стилістичними прийомами – гіперболічними порівняннями, метафорами, надаючи їм відповідного пейоративного забарвлення. За К. В. Жуковською, ці види тропів є спеціальним словесним засобом художнього перебільшення (применшення),

максимального загострення розкриття сутності того, про що говорить письменник [101], як це бачимо із прикладу:

(123) *You'll take the whole world away from him* [418, p. 509].

Використання такого стилістичного прийому додає драматизму ситуації, що склалася, та змушує читача пропустити через себе емоції – *the whole world*, засуджуючи при цьому дії героя – *take away*.

Оскільки пейоративна гіпербола утворена шляхом заміни буквального визначення різким перебільшенням, це дає змогу автору не тільки повніше висвітлити важливі характеристики героїв чи ситуації, а й передати їх з особливою емоційністю. Авторка досліджуваних романів застосовує гіперболу з метою посилення виразності, яскравої, індивідуальної характеристики героя:

(124) *If she is not one of the forbidden, then why have you massed a battalion to protect her?* [416, p. 638].

Майер використовує лексему *battalion* у зневажливо-іронічному сенсі, висміюючи дії героя. Як зазначає К. Я. Лотоцька, гіпербола і літота можуть описувати власне не предмет або явище, а почуття, з яким автор ставиться до нього. Так і перебільшення і применшення головним чином вживають із сатиричною метою [168].

У романах також виявлені пейоративні літоти – образні вислови, покликані применшувати розміри, силу, значення того, що описують. Наприклад, Е. Лапп протиставляє літоту іронії, вбачаючи завдання літоти у применшенні значення висловлювання, а функцією іронії – посилення цього значення [359]. Літота значним чином схожа з іронією, оскільки може самостійно досягати іронічного значення: «не нетипове применшування, як достатній та необхідний для визначення іронічної складової літоти» [389, p. 46]. Це явище можемо простежити на наступному прикладі, де є художнє применшення величини та сили значення змальованого персонажу. Зокрема, літота у наведеному прикладі, надає емоційне забарвлення цілому реченню, робить мову виразнішою, підсилює образ, надаючи при цьому іронічного забарвлення:

(125) *It's not some pretty baby in there, Bella* [416, p. 176].

Загалом пейоративні літоти відіграють роль зменшувальних епітетів із конотацією приниження:

(126) “...*How does a three-inch-long worm fall in love with a human being?*”
 “*Worm?*” [418, p. 142].

Використовуючи прикметник *a three-inch-long* у поєднанні із зоонімом *worm*, авторка забезпечує у читача інший спосіб сприйняття, де активну роль відіграє уява й асоціативне мислення, що веде до створення відповідного емоційного фону.

Гіперболи та літоти увиразнюють емоційне ставлення наратора до зображуваного. Вони привертають увагу читача до несподіваних характеристик описуваного об'єкта чи явища та водночас є засобом його пізнання. Ілокутивний ефект використання пейоративів забезпечено завдяки лінгвокогнітивним операціям збільшення, зменшення, перетинання ознак, властивостей та складових пейоративного вислову.

4.1.1.3. Порівняння та метонімія. Порівнянням як стилістичним прийомом цікавилось багато лінгвістів, а їхнє місце і значення у стилістичній системі мови охарактеризував О. О. Потебня: «Самий процес пізнання є процес порівняння» [215]. Як зазначала Л. І. Мацько, основою порівняння є логічні операції виділення найсуттєвішої ознаки описуваного через пошук іншого, для якого ця ознака є виразнішою, зіставлення з ним і опис [183].

Авторка використовує порівняння проаналізованих романів з метою надання мові образності, яскравості. Проведення аналогій між предметами та явищами допомагає читачеві яскравіше пережити емоційний досвід. Варто пам'ятати, що будь-яке порівняння містить оцінний аспект [326]. Використання пейоративного порівняння робить сприйняття мови багатоплановим, викликає інтерес у слухачів або читачів, допомагає глибше проникнути в сенс висловлювання, народжує багаті образні асоціації:

(127) *Twenty-nine humans in the caves now, and one mostly unwelcome alien.*
Were twenty-nine rattlesnakes afraid of a lone field mouse? [418, p. 245].

Twenty-nine humans порівнюють із *twenty-nine rattlesnakes*, за аналогією, що люди відігравали роль змій, які у свідомості людства завжди викликали огиду, відразу та асоціювалися із негативним досвідом. Незалежно від того, чи сприяє порівняння створенню яскравішого образу персонажа, чи підкреслює ту чи іншу думку і т. п., воно передусім є головним засобом розкриття сутності змалюваного явища. Вибір порівняння завжди пов'язаний з характером авторської оцінки того, що зображено, “водночас асоціації, які виникають при сприйнятті порівнянь, говорять значно більше, ніж простий, логічно розчленований опис” [172, с. 82].

Яскраві, виразні порівняння із пейоративним сенсом надають художньому мовленню особливої поетичності:

(128) *She says she's tired of hanging out in the attic like the vampire bat in the belfry* [416, p. 266].

Здебільшого метод порівняння використовують для створення особливого колориту. Роль пейоративних порівнянь полягає у виокремленні певної особливості предмета чи явища, яка найяскравіше проявляється у порівнюваних предметах:

(129) *I'd never seen faces contorted into such expressions – not on my kind. These lips twisted with hatred, pulled back over clenched teeth like wild animals* [418, p. 120].

Оскільки людині притаманно звертати увагу більше на негативні явища, ніж на позитивні, використання пейоративного порівняння – доволі вдала техніка, яку автор використовує для створення відповідного образу у свідомості читача та провокує у нього емоційний досвід.

Особливості метонімічного перенесення здавна перебувають у центрі уваги лінгвістики, що зафіксовано у працях О. О. Потебні, Ю. Апресяна, Н. Арутюнової, Р. Гіббса, Є. Є. Куриловича, Дж. Лакоффа, Л. Новікова, В. Русанівського, О. Тараненка, Дж. Тейлора, Р. Якобсона та ін. Наприклад, О. С. Кубрякова описує метонімію як спосіб номінації, що демонструє властивість мови, вводячи водночас поняття «теорії айсберга» [397, с. 32] як

можливість залишати за межами тексту невербалізовану інформацію, необхідну для осмислення. Доступ до цієї інформації здійснюється за допомогою правил інференції, або висновку, що має когнітивну основу. Правильне застосування цих правил, тобто адекватне сприйняття тексту, зумовлене відображеною у мові універсальністю людського досвіду, наявністю знань людини про світ та про себе [5].

Зокрема, метонімію використовують для позитивної та негативної репрезентації завдяки її когнітивній операції висвітлення, адже коли активується лише один аспект, зазвичай, складного багатогранного поняття, то можна нейтралізувати негативний заряд повідомлення та висвітлити позитивні сторони описуваних явищ [313, р. 418], і навпаки. Це ми простежуємо у такому прикладі:

(130) *Blondie moved out of my way, though I could tell she hated to do it* [416, р. 172],

де *blonde* – колір волосся, світлий чи золотистий. Загальноприйнято звертатися до жінок, які мають волосся такого кольору, за допомогою лексеми *Blondie*. Проте, окрім денотативного значення, зазначена лексема володіє конотативним значенням та позначає занижені розумові здібності жінок зі світлим кольором волосся. Отже, називаючи героїню *Blondie*, адресант висловлює своє зневажливе ставлення.

Пейоративна метонімія є таким видом тропу, словосполучення, в якому одне слово заміщається іншим, пейоративним: воно позначає предмет чи явище, що перебуває у певному зв'язку із предметом, який позначається заміщеним словом [115]. Останнє, відповідно, вжито в переносному значенні. Пейоративна метонімія ґрунтується на суміжності, на асоціації об'єктів, така метонімія ніби вихоплює і висвітлює найважливіше слово, фокусує на ньому увагу:

(131) *What will you do when you're finished playing God?* [418, р. 147].

Проте оточуючий контекст вказує, що метонімія *God* володіє іронічною емоцією, а, отже, ми зачисляємо її до пейоративних.

Синекдоха як різновид метонімії є своєрідною словесною мінімоделлю дещо складнішого предметного образу-типу й типового в змісті цілого

художнього твору: «складна синекдоха є поетична типовість» [215], тобто той чи інший типовий образ у художньому творі можна пояснити через прийом синекдохи: він часткою в одиничній і конкретній картині відтворює ціле і загальне:

(132) *My father always affectionately referred to them as **the Crazies*** [418, p. 87].

У наведеному прикладі *the Crazies* володіє жартівливо-іронічною емоцією та передає ставлення наратора до предмета його зацікавленості, збуджуючи у читача схожі емоції. Синекдоха актуальна лише тоді, коли вона співвідносна з особою, вживається як її друга експресивна й емоційно-оцінна назва [186].

Пейоративна антономазія, як різновид пейоративної метонімії, називає героя іменем фантастичного персонажа *Freaky Fred* із популярного мультиплікаційного фільму [316], зовнішність якого є страшною – волосся жовте (можливо, символічне захворювання) і неохайне, посмішка крива, широченна та неспокійна, його тіло худорляве, а його очі дивакуваті, зелені (інший символ можливої хвороби) і постійно бігаючі:

(133) *I usually kick it behind wherever Freaky Fred is hanging out* [419, p. 19].

Зафіксовані також пейоративні перифрази, які передають непряме вираження одного поняття за допомогою іншого, згадують його шляхом не прямого звернення, а опису:

(134) *The big grey one thought Emmet was over the line, and he got defensive* [417, p. 77].

У наведеному вище реченні цінність перифрази полягає ось в чому: оскільки в його художній структурі завжди присутній елемент певної загадки, читач повинен його відгадати для того, аби зрозуміти, про кого йдеться в перифразі.

Розглянені тропи із пейоративним наповненням замінюють нейтральне слово яскравішим, виразнішим, емоційнішим, що здатне зафіксуватися в пам'яті та вплинути на читача [115, с. 21–25].

4.1.1.4. Іронія та сарказм. Іронія та сарказм – окремі стилістичні прийоми, на значення яких вказували Ж. Батай, М. М. Бахтін, Ж. Дерріда, І. Качуровський, Ю. Лотман, М. Фуко [23; 24; 100; 378; 408]. Лінгвістичні засоби вираження гумору та іронії на матеріалі художніх творів вивчали Н. К. Саліхова, К. Я. Лотоцька. Проблему іронії досліджували Ф. С. Бацевич, М. Р. Жолтухіна, М. Мінський, С. І. Походня, А. В. Сергієнко, О. Б. Шонь.

Іронія, на думку деяких учених, є видом висловлювання, суть якого полягає у словесному моделюванні нерозв'язного ціннісного конфлікту за оцінною шкалою «високе» і «низьке». Контраст «високого» і «низького» проявляється у структурі тексту, в лексичних і синтаксичних елементах мовної моделі на основі актуалізації ціннісних фреймів. У структурі сатири відбувається зіставлення модельованої ситуації тексту і фрейму з високою оцінкою, що позначається як ідеал автора: на нього вказують маркери, присутні в тексті. Отже, семантична основа суті іронії полягає в неприйнятті будь-якого явища через його невідповідність ціннісній структурі суб'єкта. Сатирична модель формується на основі низької оцінки автором тексту певних суспільних явищ і якостей людини, з якими автор не погоджується [279, с. 4–5].

Головна мета іронії полягає в тому, щоб у читача виникло бажання поглузувати з описуваних фактів і явищ. Іронія може бути жорстокою та образливою. Справжній зміст у ній є імпліцитним або суперечить експліцитному змісту. Іронія створює відчуття, що предмет обговорення є далеко не таким, яким він здається:

(135) *Gee – thanks for the amazing compliment!* [416, p. 401].

Зазначимо, що іронія, на відміну від сатири, може бути незрозуміла. Причин для цього багато: характер самої іронії, загальний культурний фон наратора, база знань, почуття гумору у комунікантів, і т. д. [94, с. 34].

Сарказм, як один з видів сатиричного викриття, уїдливе кепкування – вищий ступінь іронії, заснований не тільки на посиленому контрасті імпліцитного та експліцитного, а й на негайному, навмисному оголенні імплікованої суті. Сарказм є кепкуванням, яке можна розкрити позитивним

судженням, однак загалом завжди містить негативне забарвлення і вказує на недоліки людини, предмета або явища:

(136) *“Uuuh,” he groaned, just a whisper. “Gladdie?”* [418, p. 351].

Іронія та сарказм в розглянутих романах постають засобом розкриття характерів головних героїв, увиразнюють та посилюють конфліктні ситуації, дають змогу їхнім носіям проявити себе як неповторну особистість, що критично ставиться до недоліків інших героїв, усталеного ладу та не боїться дати відсіч.

Експресивність, емотивність та оцінність як риса пейоративних тропів постає з їхнього призначення – передавати через почуття наше негативно забарвлене ставлення до фактів навколишньої дійсності, підсилювати логічний та емоційний зміст висловленого через призму негативної, експресивно-оцінної лексики, слугувати засобом суб'єктивного увиразнення мови, спричиняючи ілюктивний ефект, націлений на досягнення комунікативної мети наратора.

4.1.2. Синтаксичний рівень стилістики пейоративності

4.1.2.1. Інтерогативні конструкції. Як наголошує А. А. Кузнецова, функціонально-стилістичний напрям лінгвістики привертає щораз більшу увагу дослідників. Пов'язано це із загальним підвищенням інтересу лінгвістичної науки до комунікативного аспекту мови. Помітна роль при цьому відводиться явищам експресивного синтаксису, предметом якого є структури, здатні надавати повідомленню додаткової афективності [140]. На думку О. Ф. Болдаревої, використання мовних фігур є наслідком нестачі словникових одиниць для виразного позначення (вираження) різноманітних емоційних відносин мовної особистості до незліченних емоційних ситуацій [39]. Виразності та емоційності мови письменник досягає не тільки шляхом підбору відповідних слів, а й будовою речень, їхньою інтонацією. Особливості синтаксису зумовлені змістом твору. Як зазначає І. І. Паров'як, на рівні речення можна розглядати більшість синтактико-стилістичних маркерів експресивного синтаксису. Проте більшість з цих синтактико-стилістичних маркерів може виходити за межі речення і поширюватись на цілий фрагмент тексту [206, с. 45]. У досліджуваних романах

автор використовує цілий арсенал синтактико-стилістичних фігур як засобів віддаленої периферії творення пейоративності.

Серед інтерогативних конструкцій, виокремлено риторичні питання та гіпофори як засоби створення додаткового пейоративного ефекту. «Риторичні питання володіють багатим потенціалом для вираження різних емоцій. Вони можуть виражати здивування, недовіру, інтерес, гнів, переляк, докір, роздратування, образу та ін.» [234, с. 137–139]. Функцією риторичного запитання є привернення уваги читача, посилення враження, підвищення емоційності тону – відповідь у ньому вже закладена, і риторичне питання тільки залучає читача до міркування або переживання, він стає активним, автор наче змушує читача робити самостійні висновки.

Риторичне питання використовує авторка досліджуваних романів для посилення сенсу висловлювання, для надання йому більшої значущості. Пейоративне риторичне запитання привертає увагу читача та висловлює авторську емоцію. Питальні інтонація і пунктуація загострюють увагу на суті висловлювання:

(137) *Where's the flood, mutt?* [416, p. 249].

У наступному прикладі риторичне запитання використано з метою емпізи того, який негативний емоційний досвід пережив автор повідомлення:

(138) *What else would you feed the kind of the monster that would brutally mutilate its own mother?* [416, p. 328].

Відповідь у ньому вже підказана, і риторичне питання тільки залучає читача до міркування або переживання.

У досліджуваних романах також виявлені такі інтерогативні конструкції, як гіпофори, тобто демонстрація ходу думок оратора, створення враження вгадування питання, спроба залучити читача в діалог, підвищити ступінь його уваги, наприклад:

(139) *You're upset. I don't understand. Did I ...?* [416, p. 80].

Інтерогативні конструкції виконують дві важливі функції: з одного боку, інформація, подана у вигляді запитання, активізує увагу читача: з іншого –

створює ілюзію діалогу наратора із читачем та допомагає налаштувати емоційний зв'язок між ними (наведено речення з монологу):

(140) *Don't be ridiculous. Ask her questions. Have you come up with any?* [418, p. 502].

У поданому прикладі гіпофора відіграє роль інтенсифікатора пейоративного значення, адже на початку речення автор подає несхвальну оцінку самого себе та своїх дій. Запитуючи, автор підштовхує читача до роздумів над подальшими діями героя, що контекстуально будуть наділені негативними рисами. Питання автор використовує для супроводу авторських думок.

У деяких випадках експресивність має лише синтаксичну природу, а в інших посилюється лексичними засобами. Закладене в риторичне запитання та гіпофору твердження чи заперечення висуває на перший план їхню оцінну функцію. Оцінка, як відомо, призначена для впливу на адресата, отож ці конструкції ми розглядаємо як риторичний прийом емоційно-психологічного впливу на співрозмовника.

4.1.2.2. Зміна порядку слів та синтаксична редуція. Інверсія, повна або часткова, створює логічну напругу і надає пейоративам яскравішого емоційного забарвлення. Як зауважує у своєму дослідженні І. І. Паров'як, інверсія виконує низку функцій, серед яких: акцентуюча функція – підкреслення найвагомішого; логіко-інформативна функція; функція інтенсифікації; експресивно-граматична функція [206]. Автори Л. П. Єфімов та О. Ясинецька виокремлюють два основні види інверсії: граматичну та стилістичну [96]. Автором досліджуваних романів використовується інверсія з метою підкреслення смислової значущості, поетичної виразності окремих слів або з метою особливого інтонування, стилістичного забарвлення та драматичності:

(141) *And there you see the distinction between our feelings: had he been in my place and I in his, though I hated him with a hatred that turned my life to gall, I never would have raised a hand against him* [417, p. 236].

Засоби, що базуються на зміні правильного порядку слів у реченні, використано з метою надання словам експресивного забарвлення та для фокусування уваги читача на найважливішій інформації, яку подають у нехарактерній для неї синтаксичній позиції:

(142) *Jacob was my best friend, but was he a monster, too? A real one? A bad one? **Should** I warn him, if he and his friends were... were **murderers!*** [415, p. 425].

У наведеному вище прикладі інверсія відіграє роль інтенсифікатора експресивного забарвлення пейоративу. У поєднанні зі стилістичним повтором та графічним виділенням слів пейоративне висловлювання набуває експресивності високого ступеня. Отже, інверсія посилює експресивність висловлювання. Завдяки логіко-інформативній функції інверсії підвищується інформативність усього висловлювання. Функція інтенсифікації підсилює емпатичний зміст на певному слові, створюючи відповідний образ, чим досягають експресивності пейоративного забарвлення слова чи висловлювання.

Еліптичні конструкції розглядають як спонтанне розмовне мовлення, відтворене завдяки тексту. Велика кількість пропусків (лакун) змушує читача читати «між рядками», заповнюючи їх своїми думками та співпереживаннями. Лакунки сприяють скороченню наративної дистанції своєю прямолінійністю та неформальністю [206]. Окрім лаконічності і точності, еліптичні конструкції усувають тавтологію та посилюють експресивність тексту. Еліпсис зазвичай, притаманний розмовній мові, яка відзначається конструкціями з «вільною» синтаксичною позицією. Він обумовлений властивістю розмовної мови до ситуативності і наявності невербальних засобів безпосереднього мовного спілкування (жести). Еліпсис іноді зумовлений структурною організацією тексту. Його широко застосовують в ораторській мові, в художній літературі як таку стилістичну фігуру, що надає тексту динамічності, більшої виразності, експресивності [232].

Еліпсис використовує автор досліджуваних романів як стилістичну фігуру для надання висловленню динамічності, інтонації живої мови, художньої

виразності завдяки навмисному пропуску слів, які не впливають на зміст висловлювання, що додає ваги експресивності пейоративу:

(143) *“Overprotective fool,” she said in her clear soprano voice* [419, p. 101].

Різні види синтаксичної редукції виконують дві важливі функції: виокремлюють найбільш значущу інформацію із загального потоку слів та імітують побутовий стиль мовлення, допомагаючи тим самим створити неформальну атмосферу та встановити зв'язок між читачем та наратором:

(144) *Stupid, thieving, annoying vampire” I growled* [417, p. 203].

Один із прийомів редукції синтаксичної структури, зафіксованої у романах С. Майєр, є апозіопезис, який інтенсифікує пейоративний зміст незавершеними, недомовленими, перерваними реченнями, розрахованими на уяву читача:

(145) *“You think Riley’s a bad dude, don’t you?”*

... “No,” Diego admitted. “He’s kind of my friend. I mean, not like you’re my friend.” He squeezed my fingers. “But more than anyone else. I don’t want to think ...” Diego didn’t finish his sentence [419, p. 53].

Серед причин раптового замовкнення, різкого припинення мовлення називають схвильованість, невпевненість наратора, пошук відповідного слова, незавершеності висловлювання думки з метою утримання від лайки чи брутальних слів:

(146) *I did make out the words when, a few minutes later, Carlisle said, “You have to ...” – his voice was too low for a second, and then – “... from here now. If we could help we would, but we cannot leave”* [417, p. 32].

Синтаксичні редукції – це збільшення кількості інформації на одну одиницю плану вираження. В процесі компресії відбувається рух від детального вираження до короткого репрезентативного знаку [246, с. 216–221]. Скорочення синтаксичної структури речення дає змогу вирішити проблему спрощення пейоративного висловлювання при збереженні в повному обсязі його пейоративної інформативності.

За допомогою синтаксичних редукцій авторка може увиразнити мовлення та краще передати негативно заряджені емоції наратора, такі як роздратування,

несхвалення, лють тощо. Це насамперед актуально для сучасного роману, адже його головною складовою є саме діалог і репліки героїв, завдяки яким і розкривається сюжет та передається відповідна атмосфера.

4.1.2.3. Стилістичний повтор. У сучасній лінгвістичній думці повтор вважають багатоаспектним, складним і різнофункційним явищем [47; 58], а також розглядають як засіб посилення емоційності та експресивності оповіді [276]. Повтор вивчали такі лінгвісти, як Л. І. Мацько, І. Чередниченко, В. Ващенко, Н. Таран, М. Ф. Алефіренко, О. Г. Фоменко, Ж. О. Гетьман, М. Я. Плющ, А. К. Мойсієнко та інші. Наприклад, С. Є. Балашова досліджує повтор як художній прийом, наділений особливими можливостями для виділення основної думки, посилення емоційності, побудови тексту [20, с. 8]. І. А. Сидоренко вказує, що основною функцією повторів є передача значної додаткової інформації емоційності, експресивності та стилізації [231]; І. В. Соколова зазначає, що повтор впливає на реалізацію прагматико-комунікативної настанови наратора [237]. За визначенням В. С. Ващенко, повтор є стилістичною фігурою, яка утворюється навмисним нагромадженням певних мовних елементів у вигляді повторного їхнього вживання в одному висловлюванні [47, с. 356].

Серед словесно-образних повторів, уживаних у художньому мовленні, античні теоретики вирізняли чотири групи: 1) фігури, утворені шляхом додавання: подвоєння, анадиплосис, анафора, епіфора, полісиндетон та інші; 2) фігури, утворені шляхом скорочення; 3) фігури, утворені шляхом співзвуччя тощо; 4) фігури, утворені шляхом протиставлення, наприклад, антитеза. Зазначимо, що С. Є. Балашова приділяла окрему увагу повтору, як засобу підсилення емоційно-експресивної виразності мовлення [20], а З. П. Куликова класифікувала повтори, протиставляючи два його різновиди – експліцитний (фонетичний, словотвірний, лексичний, синтаксичний повтор) та прихований (повторення основної семантики слів) [142, с. 4], наголошуючи, що в текстах повтор виконує функцію посилення та актуалізації семантики ключового поняття

або висловлення. Усі фігури мови В. Домбровський поділяв на три групи: 1) фігури милозвучності: а) фігури повторення, або ітеративні (наприклад, анафора, епіфора); б) фігури звукові, або фонетичні (наприклад, алітерація, асонанс, ономатопея); 2) синтаксичні, що охоплюють формальні зміни в складі речень (паралелізм, інверсія, асиндетон, полісиндетон); 3) риторичні, в яких як результат аналітичної праці розуму або під впливом почуття змінена логічна й риторична форма вислову: а) емоційні (антитеза, парадокс); б) патетичні (оклик, апостроф, риторичне запитання, сумнів) [87, с. 102–151].

Повтори, як засіб віддаленої периферії створення пейоративності у досліджуваних романах, найбільшою мірою представлені такими стилістичними фігурами, як анафора, епіфора, анадиплозис та полісиндетон.

Анафора підсилює та емоційно увиразнює зміст передачі інтенції автора читачеві:

(147) And Uncle Jeb is just an old lunatic. A nut job, like the rest of my dad's family. A nut job, like Sharon's mom? ... Even the graffiti loony Uncle Jeb left on it during his last visit has sentimental value now. "Point taken" [418, p. 85–86].

У наведеному нижче прикладі виразний потенціал анафори проявляється в експресивній емфазі. Анафора створює ефект поступового «згущення» змісту, а також бере участь у встановленні логічного зв'язку змістовних фрагментів тексту:

(148) If Sharon is still alive, it will be because her mother, loony Aunt Maggi, could give loony Uncle Jeb a run for the title of Craziest of the Crazy Stryder Siblings. [418, p. 85–86].

Як зазначає Г. Я. Солганік, підкреслено емоційний, експресивний характер мають паралельні зв'язки, посилені анафорою, яка створює значення множинності. З її допомогою повторювальне слово або словосполучення зазнає значного змістового виділення, підкресленого логічно та емоційно [239, с. 166].

Епіфору застосовують з метою підсилення виразності художнього мовлення, а також з метою виділення основного пейоративного змісту виразу:

(149) *“Wouldn’t you want your wishes – as much as they could be known – respected? At the very least by other humans?”*

“Okay, okay. Point taken. I’ll keep that in mind.”

*“What do you mean you’ll **keep that in mind**?” Jared demanded.*

“I mean that I’ll think about it”

“There’s nothing to think about,” Jared retorted. I knew how he would look from the sound of his voice – teeth clenched, jaw strained [418, p. 385].

Окрім того, виділення курсивом виразу *keep that in mind?* у поєднанні із знаком запитання створює негативно навантажене емоційне напруження з інтенцією передачі ескалації емоцій як відповідь на фразу-нехтування *keep that in mind*. Контекстуально ситуація втрачає емоційне напруження у наступних виразах *think about it*, не втрачаючи водночас пейоративного сенсу.

Анадиплосис, як вид стилістичного повтору, підсилює логічну зв'язаність речень, надає останнім емоційності, передає експресію реплік персонажів, наголошує на найважливішому, акцентує увагу читача на ключовій ідеї. Такі повтори сприяють увиразненню найважливіших і значущих художніх образів і понять, зміцненню їх у свідомості читача:

(150) *But what if... What if you sincerely believed something was true, but you were dead wrong? [418, p. 342]*

Водночас ми бачимо використання анадиплосису із анафорою у продовженні:

(151) *But what if... What if you sincerely believed something was true, but you were dead wrong? What if you were so stubbornly sure that you were right, that you even wouldn’t consider the truth? [415, p. 465].*

Стилістичний пейоративний повтор автор повідомлення використовує для передачі стану емоційної напруги, стресу:

(152) *“No!” I gasped. “**Why? Why would Jacob do this to me?**” [415, p. 489].*

Полісиндетон використовують із навмисним збільшенням кількості сполучників у реченні (зазвичай, між однорідними членами) для підкреслення значимості кожного пейоративу, окрім того, підсилюючи виразність мовлення:

(153) *She knew I would never be as thoughtless and goofy and small-town as she'd been ...* [417, p. 40].

Використання різних видів стилістичного повтору допомагає емоційно виокремити певну частину повідомлення, акцентувати увагу читача на певних фактах, а також створити ефект зростання емоційного напруження повідомлення.

Важливим засобом посилення пейоративу є навмисне вживання автором безлічі пейоративних одиниць під час опису певної ситуації або навіть продовж усього твору, наприклад як у наступному прикладі:

(154) *I was sobbing because it had been a test, and, stupid, stupid, stupid, emotional creature that I was, I wanted it to be real* [418, p. 299].

Повтор є тим синтактико-стилістичним засобом, який конотативно впливає на семантику пейоративів, адже розширення смислового обсягу повторюваних одиниць висловлювання супроводжується інтенсифікацією пейоративної конструкції *adj/adv+n*:

(155) *“Do it,” I spit through my teeth. “Just do it. I don’t want to be a filthy parasite!”* [418, p. 33].

Завдяки повтору пейоративне звучання лексичних одиниць набуває експресії, надаючи висловлюванню відповідного емоційного забарвлення, що досягають за рахунок тісної взаємодії семантико-стилістичних та синтактико-стилістичних засобів.

4.1.2.4. Антитеза та гра слів. Автори С. Є. Долман [166], О. В. Матвєєва [182], І. М. Кочан, П. С. Дудик, Л. П. Полюга, Л. О. Новіков [91; 408] та інші досліджували антитезу як стилістичну фігуру, побудовану на семантично контрастних, протилежних, водночас широко вживаних і стилістично виразних, здебільшого наповнених очевидною емоційністю антонімах. Антитеза робить трансляцію інформації легшою для сприйняття завдяки контрасту між певними поняттями. Окрім того, стимулюючи інтерес читача, вона зіставляє протилежні за змістом образи, поняття чи протилежні емоції, почуття і переживання автора повідомлення. Синтаксичні конструкції, в яких реалізується антитеза, варіюються

від словосполучення до речення, або ж навіть до фрагмента тексту у вигляді абзацу. Антитезу будують на паралельних конструкціях, де підкреслюють полярні складові речення. Їхні компоненти виражені одними і тими ж членами речення і розташовуються за однакового порядку слів, наприклад:

(156) *The clowns in the alley tonight pretending to be superheroes hadn't been doing anything the rest of us couldn't do* [419, p. 21].

Для підсилення пейоративного ефекту достатньо лише одного пейоративу, оскільки в антитезі лексичною основою є наявність антонімів. Контекстуальна антонімія ґрунтується на протиставленні слів не за їхнім прямим значенням, а за однією ознакою, що актуалізується в цьому контексті:

(157) *"Spider-Man is such a whiny loser", Kevin called up to the blond kid. "I'll show you how a real superhero hunts"* [419, p. 3].

У тексті антитезний сенс, закладений у назві, висвітлюють за допомогою логічного протиставлення вчинків, думок, особливостей зовнішності персонажів, їхніх доль, у тому числі через контекстуальні антоніми [181, с. 133].

Експресивний вплив антитези залежить від її використання у контексті, поєднання цієї фігури з іншими виразними стилістичними фігурами створює яскравий емоційний фон у тексті. Використання відомих назв героїв надає реченню додаткового відтінку пейоративності, доповнюючи презирливу експресивність речення загалом. Вона відіграє важливу роль в інтерпретації образів головних персонажів і авторського задуму. Завдяки антитезі формується та розкривається когнітивний потенціал образів змальованих героїв та їхніх учинків, які переосмислює читач у процесі сприйняття і розуміння роману.

Дослідження гри слів як лінгвістичного явища, її класифікації та механізмів творення завжди привертало увагу багатьох лінгвістів, таких як С. Атардо [306], В. Раскін [371], В. Редферн [372], О. Тараненко, Крайчинська, О. М. Александрова, О. Є. Воронічева, Р.В. Кузьміна, М.В. Ушкалова, Т.П. Карпуніна, К. Лема [8, с. 13–16; 80; 131, с. 81–89; 149, с. 49–58; 365, p. 26–33].

Засіб вираження дотепності та гостроти думки з ефектом несподіваності, гра слів, як зазначає О. Тараненко, застосовується для загострення сприйняття

семантичних особливостей використаних мовних одиниць, для створення зображально-виражального ефекту, і для актуалізації уваги читача [250].

Механізми створення гри слів відрізняються за своєю структурою та частотою використання. До найпоширеніших засобів реалізації гри слів належать омонімія та полісемія, десемантизація лексем та стилізація, розпад значення фразеологічних одиниць, котекстуалізація, фонетичне членування слів тощо. Кожен прийом своєю чергою може розподілятися на різні типи, а також характеризується використанням різних форм та значень слів, отож окремо зупинимося на розгляді кожного з механізмів [54]. Як зазначає Ю. М. Мухіна, оказіоналізми використовують як окремий засіб творення гри слів [189, с. 279].

Гру слів класифікують за способом творення на чотири категорії: омофони; полісеманти; схожі за звучанням слова; текстові каламбури, що налічують специфічні цифрові, алфавітні та спрощені форми написання слів [54]. Автор М. Джиоргадзе поділяє каламбури на лексикосемантичні, структурно-синтаксичні та структурно-семантичні, відокремлюючи підтип – «візуальна гра слів» (прикріплення концепта мовної гри до певного зображення) [337].

Як зазначає Л. С. Бархударов каламбур – це стилістичний зворот мови, що базується на комічному використанні різних значень слів, груп слів, словосполучень або речень з однаковими або схожими звучаннями чи графічними оформленнями, а також на різних значеннях однієї з вищеназваних одиниць. Результатом такого використання стають семантико-багатопланові тексти, які відрізняються гумористичною чи сатиричною спрямованістю. Структура каламбуру складається з ядра та базисного контексту, який створює умови реалізації елементів ядра в каламбурі [39, с. 116]. Будь-який компонент може бути словом чи словосполученням. Перший, опорний компонент слугує своєрідною лексичною основою, що задає певні норми подальшої гри слів. Другий компонент конструкції, базисний, є завершенням каламбуру. Лише після його реалізації можливе ментальне співвіднесення з опорним компонентом-стимулом, на основі чого виникає комічний ефект. Це простежуємо у прикладі:

(158) *“You know how you drawn a blonde, Rosalie?” I asked without stopping or turning to look at her. “Glue a mirror to the bottom of a pool’* [416, p. 249].

Гра слів у наведеному вище прикладі завуальовує негативне ставлення адресанта до адресата, допомагаючи йому обійти цензуру культури. Автор загострює увагу читача на відносинах двох героїв, що й допомагає досягти ілюктивного ефекту.

Гра слів є актуальною для творчого використання мови загалом. Окрім того, будь-яке слово можна інтерпретувати по-різному, від того, що має на увазі автор повідомлення, і від того, чи співрозмовник готовий слідувати та реалізувати семантичний намір наратора. Як особливість мови, неоднозначність виникає, коли слово або фраза має понад одне значення, що дає змогу інтерпретувати їх відповідно. Отже, неоднозначність є умовою створення гри слів. Як зазначає С. Аттардо, неоднозначність здебільшого зосереджується на винахідливих застосуваннях слів у створенні жартів [306, p. 133].

(159) *Chicken as I was, this didn't fly with me. “Clubs don't work that way”* [419, p. 44].

Прагматична спрямованість поданого пейоративного вислову спрямована на формування у читача іронічного сприйняття обрамлених у комічне через вдале зіставлення співзвучних форм та їхнє обрамлення у тексті. Цей стилістичний зворот мови, що базується на комічному використанні різних значень слів, використовує автор для створення семантично багатопланового речення, що вирізняється негативно забарвленою, гумористичною спрямованістю з сатиричною інтенцією:

(160) *You think I'm just going to sit home while my little brother volunteers as a vampire chew toy?* [416, p. 209].

Однією із функцій гри слів є залучення читача до описуваних подій і примушення його не тільки посміятися над ними, а й змінити перебіг подій. Проте гра слів виконує не лише розважальну та самостверджувальну функції – вона маскує вкрай негативний зміст висловлюваного, допомагаючи йому обійти цензуру культури:

(161) *If there is anything that actually lives here, it would be human. Trust me on this; there is no such thing as a hermit among souls* [418, p. 105].

У наступному прикладі вимальовується основна стилістична функція гри слів – досягнення іронічного ефекту на основі словесної гри пародійного спрямування:

(162) *My bladder was so full it was a constant pain, impossible to ignore. But to parade right through the middle of the hive of angry killers?* [418, p. 152].

Гра слів у пейоративному сенсі – своєрідна форма впізнання реального предмета під каламбурною маскою із різними конотаціями, а психологічний механізм його сприйняття – це механізм виникнення у читача несхвалення, іронії, презирства та інших негативно навантажених оцінних емоцій.

Автори С. Влахов та С. Флорін стверджують, що лексична гра може спиратися на слова однієї з двох груп лексики: загальні або «особливі» групи слів (терміни, власні імена, аббревіатури) [55]. Власні імена складають групу активних та своєрідних компонентів гри слів [54]. Такі назви можна вважати оформленим каламбуром, наповненим пейоративним сенсом, що бачимо із наступного прикладу:

(163) *“You nicknamed my daughter after the Loch Ness Monster?” I screeched* [416, p. 417].

За своєю семантико-стилістичною природою гра слів є своєрідним експериментом із мовним матеріалом, спрямованим автором досліджуваних романів на увиразнення пейоративної експресії. Важливість каламбуру в комунікативних ситуаціях зводиться до його ролі у творенні експресивного значення, відхиляючись від формальних правил мовної комунікації, що надає виразам особливої яскравості, емоційності та пейоративного забарвлення.

4.2. Концептуальна парадигма пейоративів у романах С. Майєр

Поле пейоративів охоплює всі рівні мови, його можна виразити за допомогою лексичних, граматичних, синтаксичних і графічних засобів. Образу можна нанести навіть за допомогою слів з позитивною конотацією. На рівні тексту пейоративність виражають пейоративним висловлюванням [156], або

пейоративним мікротекстом, що складається з послідовних взаємопов'язаних пейоративних висловлювань. Отож всебічний опис функціонально-семантичного поля пейоративів є актуальним для дослідження пейоративних мовних одиниць [120]. Під час дослідження концептуального поля пейоративності змодельовані семантичні поля, у які входить ядро, ближня та віддалена периферії. Ядро становить концепти: у ближню периферію входять лексичні одиниці, що актуалізують концепти; віддалена периферія налічує графічні, стилістичні засоби, а також авторські оказіоналізми. Засоби віддаленої периферії слугують інтенсифікаторами пейоративів.

4.2.1. Поле пейоративних одиниць. Оскільки одним із основних лейтмотивів романів С. Майер є переплетення життя реального із фантастичним, ми зосередили увагу на полі семантичних одиниць, які актуалізують концепт МІФІЧНІ ІСТОТИ, зокрема VAMPIRE та WEREWOLF. У культурній пам'яті людства вампіри та вовкулаки позиціонуються як демонічне уособлення зла, як могутній і небезпечний для людини інфернальний персонаж. «Фактор» емоціогенності цих істот індукує у читача негативні емоції, від яких він позбавляється завдяки передчуттю та happy end, що спричиняє ефект катарсису [198, с. 20]. Проте, оскільки у романах ці дві міфічні істоти є головними героями, а деякі з них наділені позитивними якостями, відбувається смисловий зсув, з'являється як амбівалентне, нейтральне, так і позитивне значення.

Ядром поля пейоративних слів, які актуалізують обрані концепти, ми виділили концепти VAMPIRE та WEREWOLF, беручи до уваги наявність у них оцінного предикату *bad*.

Периферію поля пейоративності утворюють лексичні одиниці, денотативне значення яких не є пейоративним, проте входять у нього на правах конотації (ближня периферія), а також засоби інтенсифікації, що підсилюють пейоративне значення (віддалена периферія). Такі засоби є допоміжними, оскільки основне навантаження несе семантика повнозначного слова, наприклад:

(164) “*Monster!*” *I screamed at him* [418, p. 411].

Знак оклику звертає увагу читача на емоційність ситуації та підкреслює презирливість та неприйняття моменту.

(165) *“I am? You hypocritical swine!”* [418, p. 571].

Виділяючи курсивом ціле речення, автор наголошує, що герой експресивно та негативно ставиться до співрозмовника.

(166) *No! Mel gasped. And then screamed, NO!* [418, p. 505].

Виділяючи великими літерами слово, що у своїй семантиці має негативні характеристики, разом з курсивом та знаком оклику, автор підкреслює емоційність моменту.

Здебільшого вигуки не мають лексичного змісту. Їх використовують для передачі емоцій. Саме тому їх використовують для передачі пейоративного змісту. Вони показують спектр певних лексичних, синтаксичних та фонологічних характеристик, які додають значення потенціалу первинному пейоративному значенню. Вони належать до категорії, що тісно пов’язана із експресивним змістом [334, p. 285].

Розглянемо ще один приклад:

(167) *Ugh. How did such spineless creatures beat us?* [418, p. 106].

Досліджуючи пейоративи на прикладах сучасного американського роману, ми погоджуємося із лінгвістом І. В. Турецковою, яка стверджує, що існують суто авторські варіанти пейоративної лексики, незареєстровані у словниках. «Авторські okazionalizmi ми відносимо до ближньої периферії функціонально-семантичного поля пейоративності, оскільки їхні компоненти не є пейоративними (чи тільки один компонент містить в собі пейоративність), у сполученні ж дають сильний негативний ефект» [259, с. 112]. Досліджуючи сучасний американський роман на прикладі творів С. Майєр, ми не зафіксували значної кількості авторських okazionalizmiv, хоча такі лексичні одиниці, володіючи пейоративною конотацією, допомагають створити відповідну атмосферу, стилістично забарвити її. Наприклад, іронічний тон мають авторські okazionalizmi, утворені суфіксально, якими передано характеристику героїв роману:

(168) *I’d like to hear more about those spider thingies* [418, p. 215].

(169) *Now sure how she'll feel about bloodsucker casoffs* [416, p. 251].

(170) *I felt very full, sort of sloshy, even* [416, p. 393].

Враховуючи зазначені фактори, змодельюємо поле концепта WEREWOLF (рис. 4.1).

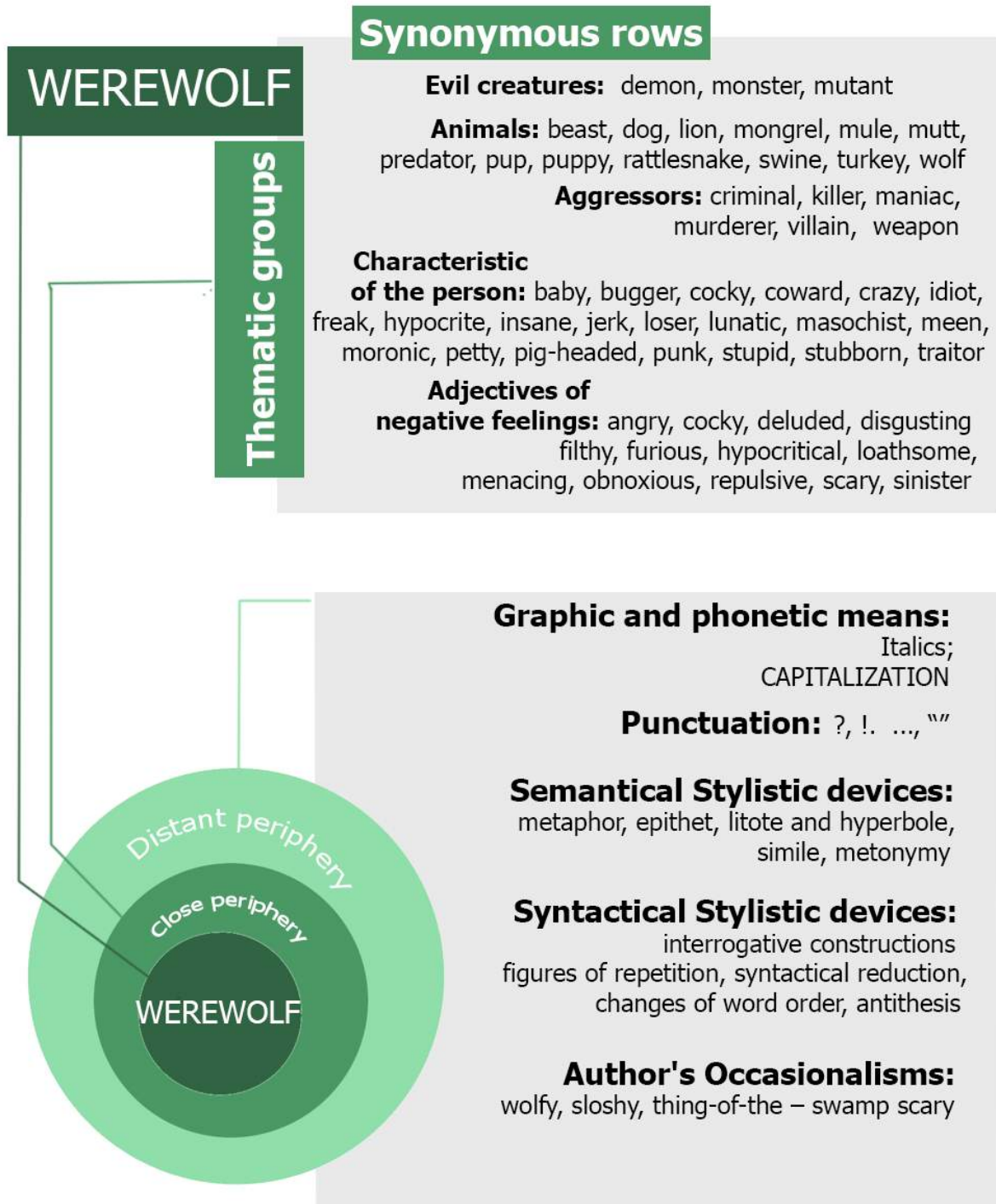

Рис. 4.1. Семантичне поле пейоративу WEREWOLF

У подібний спосіб змодельюємо поле концепту VAMPIRE, яке тісно переплітається на периферії із полем концепту WEREWOLF (рис. 4.2).

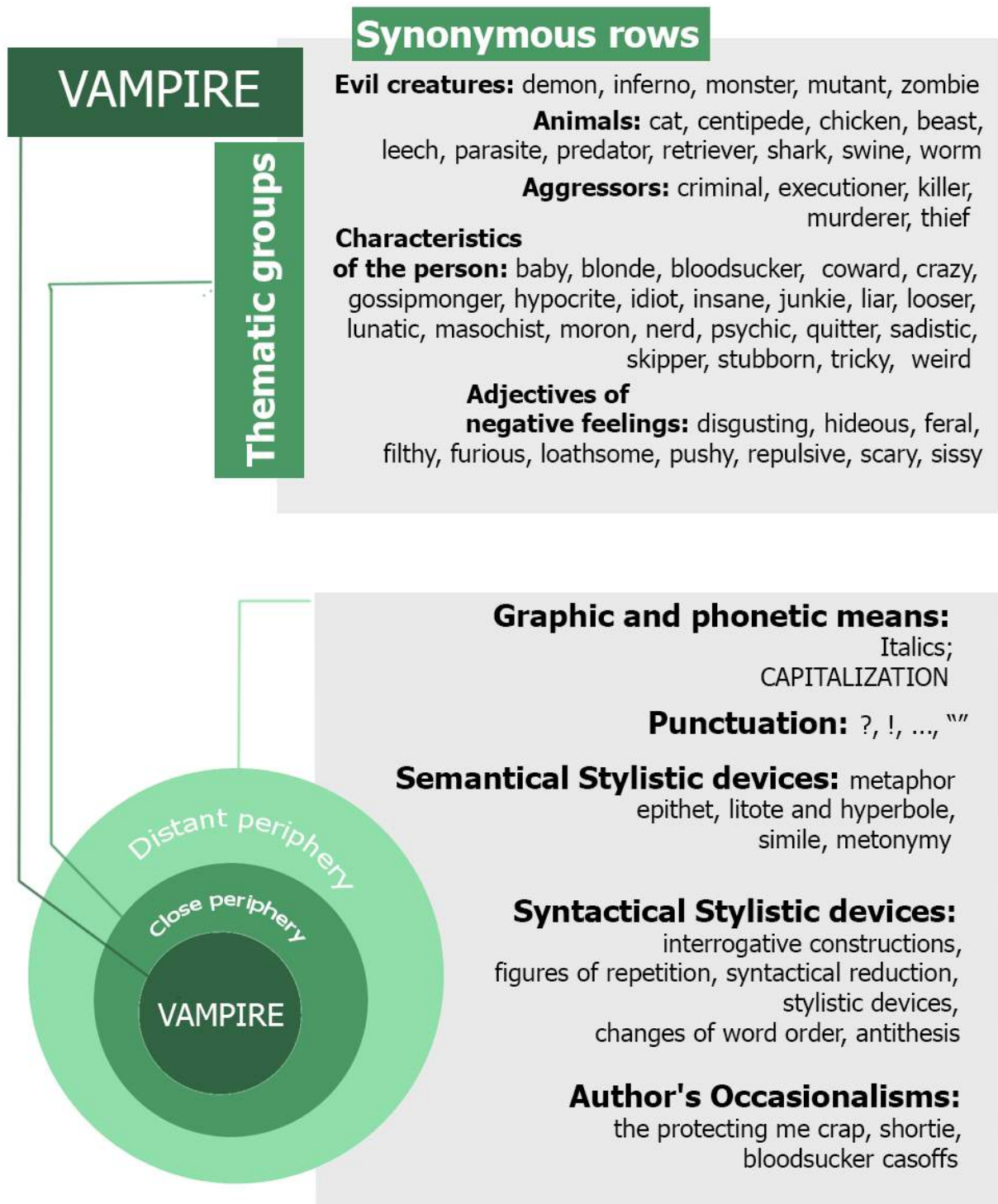

Рис. 4.2. Семантичне поле пейоративу VAMPIRE

Поля концептів VAMPIRE та WEREWOLF тісно переплітаються у ближній і віддаленій периферіях. Тематичні групи є одним з видів семантичного поля, які можуть об'єднувати в своєму складі кілька тематичних груп [117, с. 98]. Якщо змоделювати поле довільної пейоративної лексеми із тематичної групи чи синонімічного ряду досліджуваних пейоративів VAMPIRE та WEREWOLF, результатом стане те, що поле довільної пейоративної лексеми теж переплітатиметься з іншими пейоративами на периферіях (рис. 4.3).

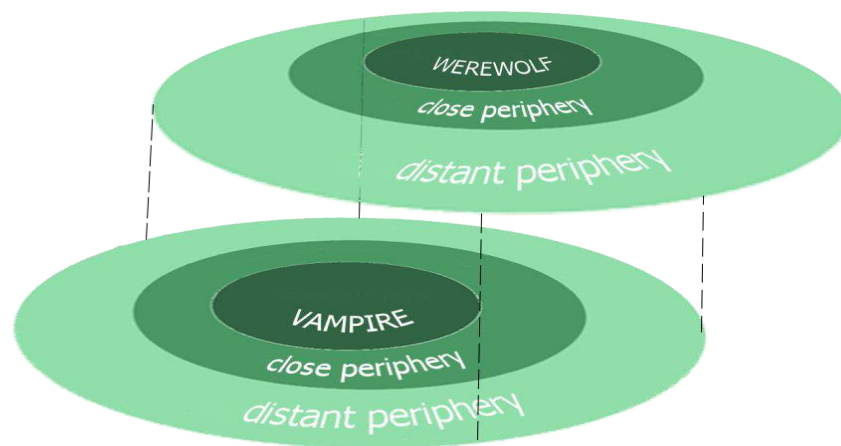

Рис. 4.3. Перетин семантичних полів пейоративів

Це підтверджує теорія Ф. Данеша, згідно з якою класи (та підкласи елементів) повинні розглядатися як структури з компактним ядром (центром) та поступовим переходом до дифузної периферії, яка в свою чергу поступово переходить (проникає) в периферійну сферу найближчої категорії [323]. В. Г. Адмони розглядав польову структуру як один із варіантів часткового співпадіння полів різних мовних одиниць, тобто наявність у двох та більше полів спільного сегмента [3, с. 51]. Аналізуючи семантичні поля пейоративних

концептів VAMPIRE та WEREWOLF, ми дійшли висновку, що їхні поля співпадають значною мірою не тільки у віддаленій периферії, а й у ближній – через їхні тематичні групи та синонімічні ряди.

Як зазначали О. П. Клименко і В. О. Сімховіч, розширення семантичних і тематичних груп у структурі художнього тексту відбувається за рахунок оказіональних вкраплень, які виникають унаслідок того, що в контексті художнього твору «нерідко послаблюються словникові особливості слова, тобто ті властивості, які притаманні йому як одиниці мовної системи, і які актуалізують мовні особливості слова» [117, с. 90]. Ми притримуємось думки, що існує семантична іррадіація, яка «проявляється в тому, що домінуюче тематичне поле підпорядковує собі семантику слів інших груп лексики, навіть не сполучених з ним. Домінуюче поле вбирає в себе лексеми інших полів в метафоричному значенні» [117, с. 93].

4.2.2. Фреймова структура пейоративних одиниць. Виходячи із положення, що фрейм – це структура даних, які представляють стереотипну візуальну ситуацію [127], у дослідженні пейоративної лексики ми вирішили використати міжфреймову мережу, тобто таку когнітивну структуру, яка утворюється внаслідок інтеграції кількох базових фреймів і яка структурує дистантно розташовані ситуації, поєднані тематикою та її компонентами. Субфрейми покладено в основу когнітивних структур іншого типу фрейму – репрезентованого в мові образу, уявлення тощо.

Прикладом слугуватимуть пейоративи негативних емоцій, оскільки саме вони надають пейоративу емосему емоцій. Як зазначає О. М. Белая, емоційні концепти є фреймовими конструкціями та репрезентуються в певних лексико-семантичних, семантико-синтаксичних одиницях та текстових структурах. Вони утворюють фрейми-пропозиції з обов'язковими (предикат, суб'єкт, причина) та факультативними (оцінка, плюс / мінус контроль над емоцією, ступінь інтенсивності емоції, зовнішні прояви емоції та поведінка суб'єкта в стані того чи іншого емоційного стану) компонентами [28].

Сучасна наука розглядає емоції як ментальні оператори категоризації об'єктів, оператори розмірності семантичного простору: емоції входять у стійкі структури буття людини [272]. Емоції – невід'ємний компонент свідомості, вони континуальні та зонні, як уся свідомість людини [49]. Опорним поняттям у методиці дослідження концептів базових емоцій людини є фрейм (О. Винарська, О. Белая, Т. Дейк, В. І. Карасик, Н. Батова). Як вважає Т. А. ван Дейк фрейми – це одиниці, організовані навколо деякого концепту. Однак, на противагу простому набору асоціацій, ці одиниці містять основну, типову і потенційно можливу інформацію, яка асоційована з тим чи іншим концептом [386, р. 16–17]. Отже, фрейми необхідно пов'язувати з концептом. Цієї точки зору дотримується Й. А. Стернін. Він вважає, що фрейм – мислимий в цілісності його складових частин багатокомпонентний концепт, об'ємне уявлення, деяка сукупність стандартних знань про предмет або явище [244, с. 54–56]. На думку В. І. Карасика, фрейми – це моделі для вимірювання та опису знань (ментальних репрезентацій), що зберігаються в пам'яті людей [112, с. 127]. Емоційний світ багатогранний, адже в пам'яті людини зберігаються структуровані образи відповідних фрагментів світу.

Ми поділяємо позицію Е. М. Вольфа, що ядерний компонент фрейму-пропозиції основної емоції людини – предикат, а обов'язковими семантичними компонентами фрейму-пропозиції негативної емоції людини є, окрім ядра, ще й суб'єкт та причина, де у мовній картині світу під суб'єктом емоційного стану розуміють особу, яка переживає ту або іншу емоцію, а під причиною – щось, що зумовило той чи інший емоційний стан [59]. Фрейм-пропозиція емоції містить і факультативні компоненти, типові для неї, проте не обов'язково реалізовані в мові: оцінку, ступінь інтенсивності і глибину емоції, контрольованість або неконтрольованість емоції, зовнішні прояви і поведінку суб'єкта в стані тієї чи іншої емоції. Емоції людини позначаються різними видами предикатів, передусім дієсловами, оскільки вони займають особливе становище не тільки в препозиційній структурі, а й у системі мови загалом [190; 302; 248].

Із досліджуваного корпусу пейоративів змодельовано фрейм NEGATIVE EMOTION, що збуджує у свідомості людини, залежно від ситуації чи контексту, різні емоції та/чи оцінки (несхвалення, нехтування, презирство, брутальність і т. д.).

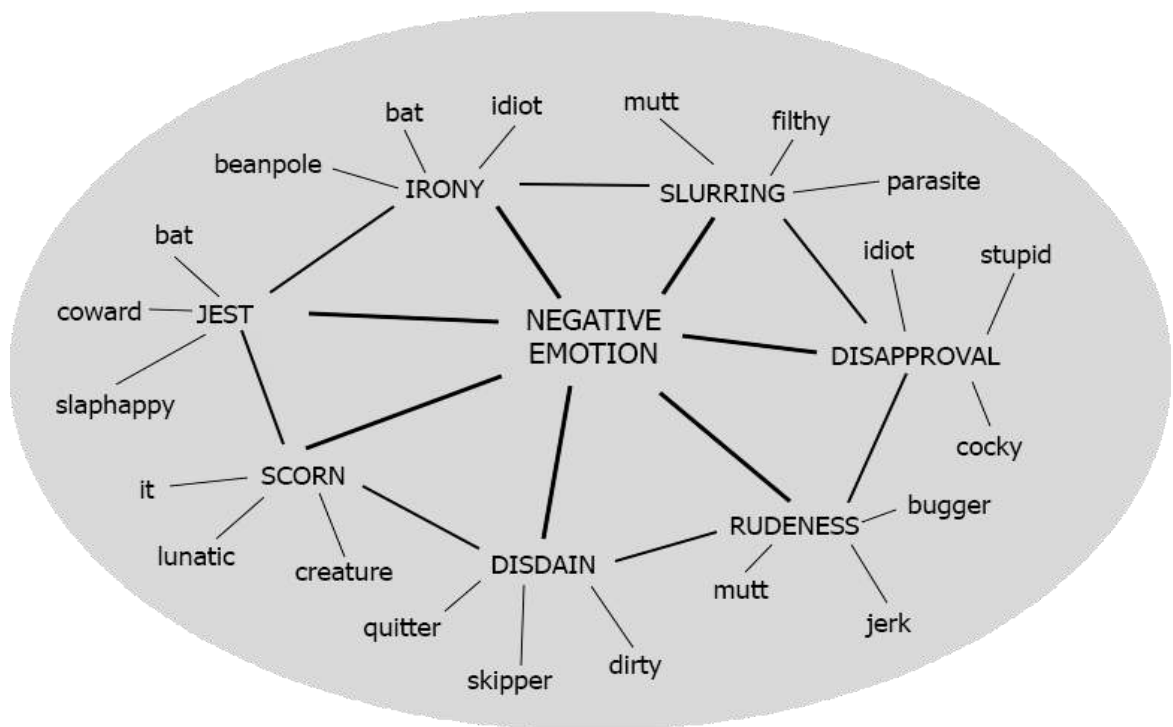

Рис. 4.4. Аналіз фрейму NEGATIVE EMOTION

До субфреймів ми зачисляємо усі лексеми, які певним чином називають негативну емоцію та в яких можливе подальше заповнення слотів субфреймів (рис. 4.5).

Рис. 4.5. Заповнення слотів субфреймів

Відповідно, коли у свідомості людини виникає бажання висловити своє презирство, вона підсвідомо шукає шляхи вербалізації своєї емоції (семантичне наповнення слотів). Якщо ж мовного матеріалу недостатньо, то людина звертається до сусідніх фреймів та субфреймів, які так чи інакше пов'язані однією концепцією.

Моделюючи із нашого копусу пейоративів фрейм REFERENT'S EVALUATION, ми відштовхувались від досліджень Н. О. Костомарової. На її думку, семантичний фрейм має таку властивість, як динамічність або варіативність. Ця властивість проявляється вже на рівні структури. Описуючи фреймову структуру «Людина» Н. О. Костомарова зазначає, що вона складається з таких субфреймів, як характеристика людини, оцінка її зовнішності, діяльності, професійна діяльність, риси характеру та ін. [130], що проілюструємо на рисунку 4.6.

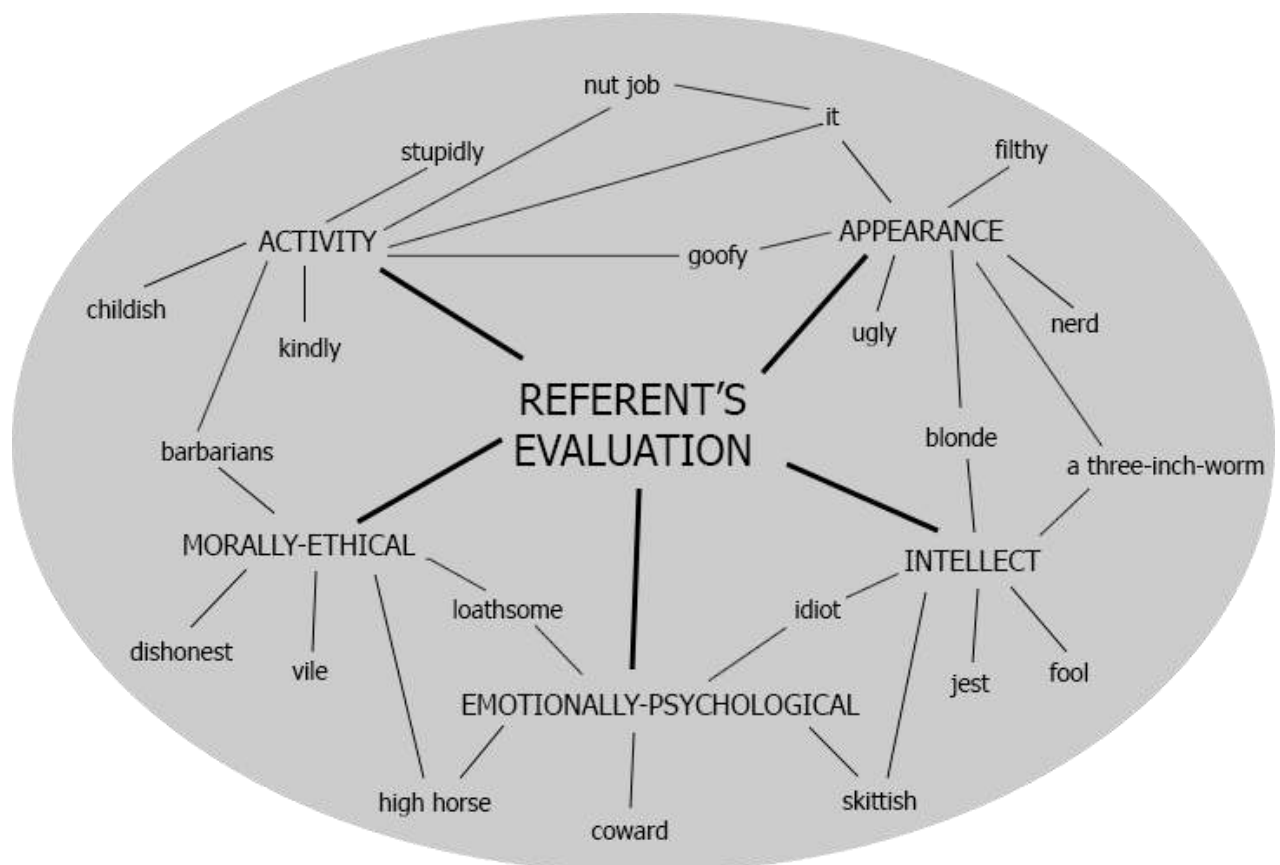

Рис. 4.6. Фреймова структура REFERENT'S EVALUATION

Результати аналізу доводять продуктивність теорії семантичного фрейму при аналізі пейоративності. Такий підхід, на наш погляд, має декілька переваг. По-перше, включення лексичного масиву у фреймову структуру дає змогу систематизувати матеріал і прослідкувати способи категоризації пейоративної лексики у свідомості людини. По-друге, фрейм дає змогу змоделювати динамічну структуру, всередині якої пейоративна лексика може переміщатися залежно від контекстуальних умов, що є природним процесом в системі мови. По-третє, фреймове структурування пейоративних лексем дає змогу проаналізувати і продемонструвати нерозривний зв'язок мовної системи з навколишнім світом.

4.2.3. Когнітивна метафора у структурі пейоративів . Метафора – один із найпоширеніших способів поповнення лексичного інвентарю мови [32, с. 26–29]. Як зазначали Дж. Лакофф та М. Джонсон, метафора поширена не тільки в мові людини, а й у її думках та діях. З. Кевечеш зазначав, що системи емоційних метафор виникають з фізіології емоцій [350]. П. Екман вказує, що коли людина сердиться, температура її шкіри підвищується, кров'яний тиск зростає, зорове сприйняття може бути порушеним [328]. Саме тому ми отримуємо такі лінгвістичні метафоричні вирази, як *boiling mad*, *he exploded*, *blind with rage*, *hopping mad* та інші [391]. А. Дамасіо зауважив, що подібні тілесні переживання корелюють у соматосенсорній системі головного мозку, яка вивчається за допомогою нейромоніторингу у вентромедіальній префронтальній корі як «соматичні маркери» [321]. Отож, емоції складаються з тілесних ефектів, які реєструються в мозку під час емоційного переживання, і було б природно, щоб емоції метафорично осмислювалися через призму тілесних факторів. Як зауважує З. Кьовчес, через вивчення лінгвістичних метафор фізичних станів можна отримати уявлення про емоційні стани у світлі нейронауки [351].

Як справедливо зазначає Д. М. Колесник, невід'ємна присутність метафори в концептуальній системі людини пояснюється тим, що важливі для людини та її

діяльності концепти (час, стан, емоції, ідеї) є здебільшого або абстрактними, або недостатньо дискретними та структурованими [124].

Емоційно-оцінне значення, яке справедливо пов'язують із пейоративами, ототожнюють з експресивним. Вони поєднуються в одному слові, проте не бувають ідентичними. Головна функція першого – виразити себе, другого – вплинути на адресата. Емоція, зазвичай, не виражається прямо, а осмислюється за образом деякої іншої моделі [6, с. с.387–416]. Метафоричне перенесення дає змогу автору твору зосередити увагу на деякій особливо важливій деталі, яка в певній ситуації привертає найбільшу увагу [209]. Такі когнітивні метафори створюють семантично диференційовану мову почуттів. Наприклад, основою нижченаведеного метафоричного висловлювання слугує неназване порівняння адресата із грифом, що базується на їхній загальній характеристиці, з огляду на наявну пейорацію, денотати яких ніяк не пов'язані в реальній дійсності:

(171) *He leaned forward, his hands on his knees, and stared at me. A vulture waiting for a dying hare to stop moving* [418, p. 321].

Когніція та особистий досвід дають змогу поєднувати в асоціації дуже далекі одне від одного реальні об'єкти, апелюючи у такий спосіб до емоцій читача. Такі метафори створюють семантично диференційовану мову почуттів. Метафоричне значення орієнтоване на емоційно-експресивне відображення ситуації, у якій опинився герой. Оцінні концепти, які актуалізуються у метафорах, присутні у різних семантичних зонах. Зазначено, що у доволі великій кількості метафор оцінне поняття «добре» асоціюється з поняттям верху, а те, що «погано» – з поняттям низу [9]. Таке явище спостерігаємо у наступному прикладі:

(172) *Two Pedestrians were frozen on the sidewalk* [416, p. 4].

Лексему *frozen* використано для опису об'єкта *pedestrians*. Вона поширена у повсякденному житті без усвідомлення її метафоричності. За словниковими дефініціями, лексему *frozen* застосовують щодо *substance, precisely ice* [413]; окрім того, вона володіє додатковим конотативним значенням позначення стану заціпеніння від страху. Проте в даному випадку, *frozen* використано стосовно *pedestrians*, які є людьми. Людина та Лід/Заціпеніння належать до різних сфер

людського буття, і, відповідно, до різних доменів. Отож проектування вихідного домену на цільовий домен виглядає так: HUMAN IS ICE/NUMBNESS.

У прикладі:

(173) *Because I was so fragilely human* [416, p. 8]

автор використовує прислівник *fragilely* для позначення прикметника *human*. Незважаючи на факт, що зазначений прикметник широко використовують у повсякденній мові, метафоричність його залишається поза увагою носіїв мови. Відповідно до денотативного значення, пристівник *fragilely*, як похідну лексему від *fragile* використовують для позначення *breakable things, mostly glass*, проте у нашому випадку її використовує авторка для позначення *human*. HUMAN та GLASS є абсолютно різними концептуальними сферами. Вони позначають різні області знань, проте у зазначеній концептуальній метафорі вони позиціонуються як HUMAN IS GLASS. Тут людина уподібнюється до скла, і концептуально може володіти такими ж характеристиками, як скло: людина може тріснути чи розбитись вщент.

У наступному прикладі метафора володіє просторовою орієнтацією *down*, тобто нижчою позицією, проте розглядаючи її через призму культурного досвіду, можна стверджувати, що *down* використано для позначення емоційного стану суму чи печалі:

(174) *Why're you so down, Jake? I'll bet Sam won't bring the pack tonight. He's not going to launch a suicide mission* [416, p. 220].

Отже, вихідний домен SAD EMOTION проектується на цільовий домен DOWN, а концептуальна проекція – SAD EMOTION IS DOWN.

Наведемо приклад, коли метафора базується на концептуальному уявленні, що *thing* (у контексті як синонім до міфологічного концепту *demon* та займенника *something*), володіє антропоморфною основою, адже *thing* уподібнюється до людини, не будучи нею, переносить на себе її фізичні та інтелектуальні властивості:

(175) *The thing was an aberration – its existence went against nature. A black, soulless demon. Something that had no right to be. Something that had to be destroyed* [416, p. 328].

Своєю чергою, значення *aberration* закріплено у свідомості носіїв мови як a change from what is typical or usual, esp. a temporary change. Вихідним доменом у цій метафорі є HUMAN, а цільовим доменом – ABBERATION. Отже, ми отримуємо концептуальну проєкцію HUMAN IS ABBERATION.

Усі оцінні метафоричні структури визначаються через співвідношення з поняттям норми. Метафора володіє оцінним значенням, якщо денотат входить у аксіологічну картину світу. Зазначимо, що до оцінних денотатів найчастіше належить людина з її характеристиками, властивостями та сутністю загалом. У випадку метафоризації дескриптивні оцінні значення, що визначаються картиною світу, переходять в оцінні конотації, що є притаманними лексичній одиниці, тобто переходять із картини світу нараторів у мову [59, с. 52–65].

Під час використання оцінного іменника у пейоративній метафорі із зоонімами прикметник постає в ролі його інтенсифікатора, що підсилює оцінку визначеного ним поняття. Отож прикметник може позначити оцінку та підсилити оцінне значення іменника. Зокрема, у прикладі:

(176) *“Stupid leeches” he muttered to himself when we got outside. “Think they’re so superior.” he snorted.* [416, p. 614]

прикметник *stupid* слугує інтенсифікатором оцінки іменника *leeches*, а зображення негативного персонажа у вигляді п’явки підсилює ефект несприйняття їхніх особистісних якостей. Окремо від цього лексему *leeches* використано зі значенням – a kind of worm that feeds by sucking blood from other animals для позначення класу безхребетних тварин. PEOPLE та LEECHES належать до різних концептуальних сферх та маніфестуються у різних доменах. Вихідний домен PEOPLE проєктується на цільовий домен LEECHES, людина уподібнюється до п’явки, яка висмоктує кров та має огидний зовнішній вигляд.

Крім того, метафори із зоонімами демонструють, що семіотичну відстань можна подолати шляхом правдоподібного метафоричного переносу, що виникає

із порівнянь до *leeches*, *pets*, *centipedes*, тощо. Зооніми, з точки зору їх метафоричного переосмислення, функціонують як пейоративи, що використовує автор для створення відповідного образу:

(177) *The centipedes don't sacrifice their own that way. They would have come for her much sooner than I did. Whatever else she is, she's alone* [418, p. 124].

Отже, люди уподібнюються до тварини через психологічну поведінку чи зовнішній вигляд. Розглянемо інші приклади:

(178) *So...how long will you keep this thing as your pet* [418, p. 147].

Використання назв тварин у переносному значенні підкреслює зневажливе ставлення героя до об'єкта його уваги; такі назви містять у своїй семантиці емосеми зневаги.

Здебільшого зооніми володіють оцінним (схвальним або несхвальним) компонентом. На основі образного уявлення про ту чи іншу тварину з'являються оцінні компоненти певного зооніма, які зумовлені специфічним смисловим змістом, вкладеним у зоонім. Емоційно забарвлена компонента, яка накладається на значення зооніма, надає йому оцінного відтінку, який стає невід'ємною, об'єктивною та закріпленою частиною смислової структури слова. Метафоричний перенос характеризують нейтралізація архісем 'тварина' та їхня заміна архісемою 'людина', яка супроводжується модифікацією диференційної семи в пейоративно-оцінну [133, с. 12].

Необхідно звернути увагу і на прикметники групи назви кольорів, адже вони слугують додатковим фактором пейоративності, який допомагає автору значно яскравіше зобразити бажане та передати відповідні емоції читачеві. Зокрема, у прикладі:

(179) *I recoiled from the memory of pain, and Jamie's face went white under his tan* [418, p. 167]

прикметник *white* уособлює у своєму значенні в заданому контексті невимовний страх героя.

(180) *The holes looked dark and dangerous, the river barely visible as it ...* [418, p. 159].

Прикметник *dark* з негативною конотацією створює додатковий «важкий» тон, який сприяє створенню пейоративно-поетичного зображення ситуації.

Метафора виконує низку стилістичних функцій, серед яких виокремлюють і емоційно-оцінну [269, с. 87]. Авторка досліджуваних романів, описуючи такі емоційні стани, як осуд, несхвалення, презирство використовує концептуальні метафори із абстрактними, міфологічними доменами. Такі емоційні стани поєднуються у метафорах із поняттями, що характеризують духовний та фізичний світ людини. І саме людина стає основою для характеристики тих абстрактних сутностей, які в загальнолюдській системі цінностей мають негативне значення, а природа пейоративної когнітивної метафори є антропоморфною.

Отже, можемо стверджувати, що метафора є додатковим фактором посилення пейоративності шляхом зіставлення понять, що мають різну, часом, протилежну цінність.

Висновки до розділу 4

На рівні тексту досліджуваних романів С. Майєр пейоративність виражається негативно забарвленим мікротекстом, що складається із послідовних взаємозв'язаних пейоративних висловлювань. При дослідженні поля пейоративів увагу приділено ядру, ближньої та віддаленої периферії як засобам інтенсифікації експресивності пейоративного значення.

На семантичному рівні до стилістичних засобів творення пейоративного змісту ми відносимо когнітивну метафору (36), епітети та оксюмори (192), гіперболи та літоти (59), метонімію (129), порівняння (41), іронію та сарказм (38). На синтаксичному рівні – це інтерогативні конструкції (52), інверсія (3), синтаксична редуція, (24), стилістичні повтори (22), антитеза (2) та гра слів (20). До віддаленої периферії ми віднесли також графічні, пунктуаційні засоби,

авторські оказіоналізми. Засоби віддаленої периферії слугують інтенсифікаторами експресивності пейоративного значення.

Проаналізовано два поля, які актуалізують концепт МІФІЧНІ ІСТОТИ, а саме – поля концептів VAMPIRE та WEREWOLF. У ядро обидвох полів входять лексичні одиниці, які їх актуалізують; до ближньої периферії входять тематичні групи та синонімічні ряди: в межах ближньої периферії виокремлено 5 тематичних груп – Evil creatures, Animals, Aggressors, Characteristics of the person та Adjectives of negative feelings із відповідним наповненням синонімічних рядів. Найчастотніші пейоративи, які авторка використала у романах та які є спільними для полів обох концептів, подані у Додатку А (табл. А.3). З'ясовано, що поля концептів VAMPIRE та WEREWOLF переплітаються між собою у периферіях

Фреймовий підхід до вивчення пейоративної лексики дав змогу виявити способи категоризації пейоративності у свідомості людини, змоделювати структуру пейоративів та відстежити трансформування пейоративної лексики залежно від контекстуальних умов. У текстах романів С. Майер ми проаналізували та змоделювали фрейми NEGATIVE EMOTION та REFERENT'S EVALUATION. Лексико-семантичне наповнення фреймів демонструє широку гаму пейоративів, яку використовує авторка романів для негативної характеристикації персонажів, подій, ситуацій та ін.

Природа пейоративної когнітивної метафори є антропоцентричною, адже людина є основою для характеристики тих абстрактних сутностей, які набувають негативних значень у загальнолюдській системі цінностей і передаються за допомогою когнітивної метафори. Елементи абстрактного, образного і міфологічного мислення передаються змістом когнітивної метафори через призму пейоративної семантики. У романах С. Майер ми виокремили когнітивні метафори, в яких вихідний домен HUMAN, ANGER, SADNESS а цільові – LEECHES, ICE/NUMBNESS, GLASS, ABBERATION. Метафора є одним із дієвих засобів впливу на читача/адресата на лексичному рівні, адже вони посилюють прагматичний потенціал пейоративного вислову.

Враховуючи викладені положення, ми стверджуємо, що когнітивні, комунікативні та стилістичні складові пейоративності не лише надають пейоративним лексемам експресивності, а й долучаються до підсилення аксіологічного забарвлення, інтенсифікуючи їхнє емоційно-експресивне значення. Результати аналізу виконаного дослідження дають змогу зробити такі висновки: якщо лексема набуває пейоративного забарвлення, то еволюція її значення не є завершеною: ступінь експресивності пейоративу може продовжувати свій розвиток відповідно до внутрішніх та зовнішніх чинників.

Основні положення розділу висвітлено у публікаціях автора [147; 155; 158; 373; 374].

ВИСНОВКИ

Пейоративність – це складна, багатопланова категорія, яка має антропоцентричну сутність і у художньому тексті не функціонує ізольовано, а пересікається із категоріями емоційності, оцінності та експресивності. Їхня комбінаторика може бути різною. Пейоратив – це лексична одиниця, актуалізатор пейоративності у художньому тексті, лексема, що володіє негативною, емоційно навантаженою експресивною оцінністю. Антропоцентрична природа пейоративного слова проявляється головним чином у семантиці та прагматиці. Пейоративи як пласт емотивної лексики, представляють одну із сторін внутрішнього світу особистості, вони позначають емоційні переживання та їхні прояви у комунікації.

Корпус пейоративів у романах С. Майер ми вивчали у взаємозв'язку таких аспектів: семантичного, прагматичного, стилістичного, когнітивного та контекстуального. Цей підхід характеризується тенденцією до взаємопереходу та взаємопроникнення.

Пейоративна лексика романів С. Майер має складну поняттєву структуру і характеризується наявністю у семантиці різнотипних елементів. Оцінний предикат «bad» важливий, але недостатній елемент поля пейоративності. Важливими для ідентифікації пейоративів є лексикографічний критерій, приналежність лексеми до зниженого стилю. Не менш вагомим для пейоративів є конотативний компонент значення, емотивний мікрокомпонент (емосема) та компонент оцінки. Комбінаторика критеріїв різниться. Вирізняють пейоративну лексику двох видів: абсолютну, в якій пейоративне значення зафіксоване у лексикографічних джерелах; відносну (чи гібридну), в якій негативна емотивна сема накладається на семантику нейтрального слова через лінгвістичний контекст та ситуацію спілкування, утворюючи при цьому пейоративне значення.

Пейоративи є складовою частиною стилістично зниженої лексики. Чим нижче вони розташовані за етичною шкалою, тим яскравіше, інтенсивніше проявляється пейоративна, зневажлива експресія. Відхилення від соціальних

норм, правил моралі та етики несе пейоративне навантаження. Отже, використання наратором пейоративів є не тільки засобом комунікації, а й засобом прагматичного впливу на читача.

Пейоративна лексика виконує дві функції – емотивну та прагматичну. Прагматичний потенціал лексем пейоративного змісту романів С. Майєр, з точки зору конотативної семантики, проявляється у формуванні семи пейоративних емосем: жартівливої, іронічної, несхвальної, нехтувальної, презирливої, брутальної та лайливої. Мета використання пейоративів – оптимально відібраними мовленнєвими засобами отримати максимальний ілокутивний ефект та забезпечити очікування адресата стосовно реакції на таке висловлювання. Під ілокутивним ефектом ми розуміємо здатність адресанта викликати у адресата прагматичне ставлення до висловлювання.

Для великого класу пейоративних лексичних одиниць значення є зафіксованим, проте існує чималий пласт лексики, значення якої можна описати повністю або частково шляхом їхнього використання. Аплікація методики гібридної семантики дала змогу поєднати в систему істинне, зафіксоване значення та вживане, контекстуальне. Судження індивідуумів про пейоративи базуються на умовно-істинній і на умовно-вживаній інформації. З урахуванням позицій гібридної семантики особливого значення набуває явище прагматикалізації пейоративів, яке визначаємо як набуття словом емотивного змісту, виходячи із його істинного значення.

Приналежність пейоративів до соціально-оцінної лексики дала змогу розглядати їх на двох рівнях: парадигматичному (абсолютна соціально-оцінна лексика) та синтагматичному (релятивна соціально-оцінна лексика уособлена у словах, які є аксіологічно конотованими лише в конкретному контексті). У випадку включення лексеми в контекст відбувається заміна парадигматичного значення синтагматичним. Контекст відіграє важливу роль в інтерпретації пейоративних одиниць, дає змогу проаналізувати співвідношення між різними лексичними одиницями у тексті, адже вираз набуває сенсу в ситуативному і соціальному контексті та є функцією такого контексту. Контекст здатен

модифікувати значення слів, нашаровуючи на них пейоративність і в такий спосіб створювати емоційно насичені, яскраві, нові лексичні одиниці, що відповідають комунікативним цілям наратора.

Застосовуючи метод польового моделювання, ми визначили, що ядро пейоративів формують ключові найуживаніші, функціонально навантажені репрезентанти, а периферія сформована із репрезентантів, у семантиці яких слабке значення базового елементу. Межі між ними є нечіткими, дифузними. До ближньої периферії ми віднесли лексеми, які є сталими пейоративними словосполученнями і пейоративи, що виникли в результаті семантичного зсуву; до засобів віддаленої периферії – пунктуаційні, графічні, стилістичні елементи (семантико-стилістичні та синтактико-стилістичні засоби) та авторські okazionalizmi. Засоби віддаленої периферії є інтенсифікаторами експресивності пейоративного значення. Ми виокремили *adj/adv+n* структуру, яка слугує додатковим інтенсифікатором експресивності пейоративного значення.

Вибірку пейоративів із романів С. Майер ми проаналізували використовуючи розроблену шкалу інтенсифікації пейоративного значення. До шкали входять такі елементи: пунктуація, семантико-стилістичні, синтактико-стилістичні засоби, графічні символи, авторські okazionalizmi та структура *adj/adv+n*, всього 6 типів інтенсифікаторів. Ми виділили три групи, в яких авторка використовує поєднання засобів інтенсифікації пейоративного значення – найчастотнішу, середньочастотну та найменш частотну (у табл. А.1 вони позначені відповідними кольорами – помаранчевим, жовтим та зеленим відповідно). Рейтинг ступеня інтенсифікації пейоративів виявив, що найчастотнішими для С. Майер є вживання 3 (36,7%) та 2 елементів інтенсифікації (23,3%), найменш частотним є вживання 5 елементів (6,7%), тоді як одночасне використання усіх 6 елементів не було виявлено. Якісний аналіз дав наступний результат: для досліджуваної авторки, рейтинг ступеня інтенсифікації пейоративів виявив, що у високочастотній групі поєднання семантико-стилістичних та синтактико-стилістичних мовних засобів є найчастотнішим елементом інтенсифікації експресивності пейоративного

значення (присутній у 48% проаналізованих прикладах), тоді коли у найменшчастотній групі авторський okazіоналізм та будь-яке його поєднання зустрічається найрідше (у поєднанні з структурою adj/adv+n присутній у 6% проаналізованих прикладах), проте авторські okazіоналізми вдало використовуються досліджуваною авторкою для характеристики персонажів.

Результати аналізу подані у Додатку А (табл. А.1, рис. А.4).

Стилістика пейоративів у творах С. Майер є важливим компонентом авторського задуму і проявляється на семантичному та синтаксичному рівнях. Функціонування пейоративів розглянуто через призму лексичних, семантико та синтактико-стилістичних мовних засобів, а саме: фразеологізми, авторські okazіоналізми, евфемізми, дисфемізми, анімалізми, вигуки, епітети, порівняння, гіперболи, метонімію, інтерогативні конструкції, стилістичні повтори, інверсії, антитези, гру слів. Прагматичний потенціал синтактико-стилістичних прийомів є інтенційно-оцінним. Ця форма оцінки експліцитна тому, що в ній вербалізовані всі складові компоненти оцінної дії: суб'єкт, об'єкт, підстава, характер оцінки, а також присутній реципієнт висловлювання. Кількісно-якісний аналіз семантико та синтактико-стилістичних засобів засвідчив, що продуктивними у С. Майер є пейоративи у функції епітету та оксюмору (21%) і метонімії (14%), найменш уживаними є повтор (2,4 %) та іронія і сарказм (4%). Серед лексичних засобів пріоритетними є евфемізми і дисфемізми (9,7 %). Авторські пейоративні okazіоналізми, хоча не є серед пріоритетних (0,9 %), але вони яскраві і засвідчують факт розвивитку даного пласту лексики.

Окремо досліджено та описано когнітивну метафору як засіб сприйняття людиною дійсності через призму пейоративності. У досліджуваної авторки вихідний домен, зазвичай, HUMAN, який концептуально уподібнюється до таких цільових доменів – LEECHES, ICE/NUMBNESS, ABBERATION. GLASS. Хоча не всі цільові домени негативні (ICE/NUMBNESS, GLASS), але в контексті вони набувають пейоративного значення.

Когнітивний підхід до дослідження пейоративної лексики у творах С. Майер засвідчує, що МІФІЧНІ ІСТОТИ актуалізуються концептами

VAMPIRE та WEREWOLF. Змодельовано семантичні поля пейоративності лексичних одиниць, які актуалізують концепти. Ми змодельовали фреймову структуру NEGATIVE EMOTION та REFERENT'S EVALUATION і проілюстрували сітку лексем, які використовуються авторкою романів для наповнення слотів відповідних фреймів. Фреймова модель використовувалась для опису семантичної структури пейоративних концептів, для яких пейоративні лексичні одиниці є вербалізаторами інтенцій наратора.

Предметом подальших наукових розвідок із даної проблематики може бути зіставний аналіз пейоративності у діахронії та синхронії (різножанрові тексти, різні варіанти англійської мови); дослідження прагматики вираження емоцій у розрізі мовленнєвих актів. Перспективною видається подальша розробка шкали інтенсифікації експресивності емоційного пласту мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агибалов А. К. Вероятностная организация внутреннего лексикона человека : дисс. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.01 / А. К. Агибалов. – Санкт-Петербург, 1995. – 164 с.
2. Аглетдинова Г. Ф. О соотношении оценочности, образности, экспрессивности и эмоциональности в семантике слова / Г.Ф. Аглетдинова // Исследования по семантике: Семантические категории в русском языке. – Уфа. Башкир. Государственный университет, 1996.– С. 76–83.
3. Адмони В. Г. Основы теории грамматики / В. Г. Адмони. – Москва : Наука, 1964. – 104 с. – С. 51.
4. Азнаурова Э. С. Прагматика художественного слова / Э. С. Азнаурова. – Ташкент : Издательство «Фан» Узбекской ССР, 1988. – 126 с.
5. Акішина М. О. Дискурсивна метонімія / М. О. Акішина. – Харків : Видвництво ХДУ, 2010. – С. 82–87.
6. Андрейчук Н. І. Життєвий світ людини в антропоцентричній парадигмі лінгвістичних досліджень / Н. І. Андрейчук // Нова філологія : зб. наук. пр. – Запоріжжя : ЗНУ, 2009. – № 35. – С. 301 – 306.
7. Андрейчук Н. І. Мовна особистість в антропокультурній лінгвістиці / Н.Андрейчук // Наукові записки КДПУ. Серія: Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2009. – Вип. 86. – С. 165 – 170.
8. Александрова Е. М. Омонимия как механизм создания языковой игры в разноструктурных языках / Е. М. Александрова // Вестник Челябинского государственного университета. Серия «Филология. Искусствоведение». – Иркутск, 2011. – Вып. 55. – С. 13–16.
9. Апресян Ю. Д. Избранные труды / Ю. Д. Апресян // Лексическая семантика : 2-е изд., испр. и доп. – Москва : Школа «Языки русской культуры», Издательская фирма «Восточная литература» РАН, 1995. – 472 с.
10. Аристотель. Поэтика. – Москва, 1997. – 183 с.

11. Арнольд И. В. Лингвистический и стилистический контекст / И. В. Арнольд, И. А. Банникова // *Стиль и контекст* / Под ред. И. В. Арнольда. – Ленинград : Изд. ЛГПИ им. А.И. Герцена, 1972. – 106с.
12. Арнольд И. В. Стилистика английского языка (стилистика декодирования) / И. В. Арнольд. – Москва, 1990. – 301 с. – С. 92.
13. Арнольд И. В. Основы научных исследований в лингвистике // *Учебн. Пособие.* / И. В. Арнольд. Изд. 4-е. – М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2012. – 144 с.
14. Арсентьева Е. Ф. Фразеология и фразеография в сопоставительном аспекте: (на материале русского и английского языков) / Е. Ф. Арсентьева. – Казань : Изд-во Каз. ун-та, 2006. – 171с. – С. 26.
15. Архипенко Л. М. Іншомовні лексичні запозичення в українській мові: етапи і ступені адаптації (на матеріалі англіцизмів у пресі кінця ХХ – початку ХХІ ст.) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 – українська мова / Л. М. Архипенко. – Харків, 2005. – 20 с.
16. Бабенко Л. Г. Лексические средства обозначения эмоций / Бабенко Л. Г. – Свердловск : Уральский университет, 1989. – С. 25.
17. Бабенко Л. Г. Лингвистический анализ художественного текста / Л. Г. Бабенко, Ю. В. Казарин. Москва : Флинта, Наука, 2006. – 496 с.
18. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови : навч. посібник / Н. Д. Бабич. – Львів: Світ, 2003. – 432 с.
19. Багмут І. В. Ідентифікація одиниць розширеного лексико-семантичного поля / І. В. Багмут // *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10 : Проблеми граматики і лексикології української мови : зб. наук. праць.* – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – Вип. 6. – С. 165–169.
20. Балашова С. Е. Виды и функции повторов в творчестве М. А. Шолохова / С. Е. Балашова : автореф. дисс... канд. филол. наук: 10.01.01 / Моск. гос. гуманитар. ун-т им. М. А. Шолохова. – Москва, 2008. – 20 с.

21. Банникова И. А. Зависимость эмоционального слова от контекста / И. А. Банникова // Стилистика романо-германских языков. Ученые записки. – Ленинград : ЛГПИ им. А. И. Герцена, – 1972. – Т. 491. – С. 23–31.
22. Баранов А. Н. Метафорические модели как дискурсивные практики / А. Н. Баранов // Изв. Рос. АН. Сер. лит. и яз. – 2004. – Т. 63, № 1. – С. 33–43, 37.
23. Батай Ж. Литература и Зло: пер. с фр. / автор предисл. Н. В. Бунтман. – Москва : Изд-во Моск. Ун-та, 1994. – 166 с.
24. Бахтин М. М. Человек в мире слова / М. М. Бахтин. – Москва : Изд-во РОУ, 1995. – 140 с.
25. Бацевич Ф. С. Лінгвістична прагматика: спроба обґрунтування проблемного поля і дослідницькі одиниці / Ф.С. Бацевич // Мовознавство. – 2009. – № 1. – С. 29–37.
26. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник / Ф. С. Бацевич. – Київ : Академія, 2004. – 342 с.
27. Безугла Л. Р. Вербалізація імпліцитних смислів у німецькомовному діалогічному дискурсі / Л. Р. Безугла. – Харків : Харківський нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, 2007. – 332 с.
28. Белая Е. Н. Теория и практика межкультурной коммуникации: учеб. пособие / Е. Н. Белая. – Москва : ФОРУМ, 2011. – 208 с. – С. 80.
29. Бессонова О. Л. Оценочный тезаурус английского языка: когнитивно-гендерный аспект / О. Л. Бессонова. – Донецк : ДонНУ, 2002. – 362 с.
30. Бехта І. А. Дискурс наратора в англomовній прозі: монографія / А.І. Бехта. – Київ : Грамота, 2004. – 304 с. – С. 21–23.
31. Бехта І. А. Текст і лінгвістика тексту. Вісник Львівського університету. Серія «Міжнародні відносини» / І. А. Бехта. – Львів, 2000. – С. 570 – 583.
32. Бешлей О. В. Концептуальна метафора у фразеологічних одиницях і пареміях, що репрезентують концепт YOUTH / МОЛОДІСТЬ / О. В. Бешлей // Studia Philologica: зб. наук. праць / редколегія : І. Р. Буніятова, Л. І. Белехова, О. Є. Бондарева [та ін.]. – Київ : ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. – Вип. 7. – С. 26–30.

33. Белехова Л. Концептуальний оксюморон: креативний механізм формування новизни словесних образів (на матеріалі американської поезії) / Л. Белехова // Науковий вісник Херсонського нац. ун-ту. Серія: Лінгвістика. – 2006. – Вип. 3. – С. 79–87.

34. Блінова І. С. Функции эпитета в художественном тексте / И. С. Блінова, Н. А. Красавський // Филологические науки в России и за рубежом : материалы III Междунар. науч. конф. – Санкт-Петербург : Свое издательство, 2015. – 154 с.

35. Блох М. Я. Средства эмоционального воздействия политических выступлений / М. Я. Блох, Н. А. Резникова // Вестник Томского гос. пед. ун-та. – 2006. – Вып. 9 (60). – С. 14–19 (Серия “Гуманитарные науки (Филология)”).

36. Богданович Г. Ю. Сниженная лексика как объект лингвокультурологического осмысления / Г.Ю. Богданович // Культура народов Причерноморья. – 2002. – № 35. – Бібліогр.: 25 назв. – рос.

37. Богоявленская Д. Б. Интеллектуальная активность как проблема творчества / Д. Б. Богоявленская. – Ростов-на-Дону : Ростовский университет, 1983. – 176 с.

38. Божович Л. И. Проблемы формирования личности / Л.И. Божович. – Москва : Российская академия образования МПСУ, 1995. – 352 с.

39. Болдарева Е. Ф. Языковая игра как форма выражения эмоций : дисс. ... канд. филол. наук: спец. – 10.02.19 / Е. Ф. Болдарева. – Волгоград, 2002. – 160 с.

40. Бондарко А. В. Функциональная грамматика / А. В. Бондарко. – Ленинград : Наука, 1984. – 134 с.

41. Ботвінко О. М. Лексичні засоби вираження презирства в сучасній англійській мові / О. М. Ботвінко // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2011. – № 3: Філологічні науки. Мовознавство, Ч. 2.

42. Будагов Р. А. Проблемы развития языка / Р. А. Будагов. – Москва : Наука, 1965. – 235 с.

43. Будаев Э. В. Когнитивная теория метафоры: новые горизонты / Э. В. Будаев // Известия Уральского федерального университета. Сер. 1, Проблемы образования, науки и культуры. – Екатеринбург, 2013. – № 1 (110). – С. 7.

44. Будаев Э. В. Становление когнитивной метафоры / Э. В. Будаев. – Екатеринбург, 2007. – Вып. 1. – С. 16 – 32, 25.
45. Булаховский Л. А. Енантисемия. Развитие противоположных значений / Л. А. Булаховский. – Москва: Русская речь, 1988. – С. 116.
46. Бушкова В. В. Лексико-граматичні засоби вираження оцінки у англомовній рекламі / В.В. Бушкова, О.Л. Буруль : матеріали наук. конф. : Європейська наука 21 століття / Східноєвропейський університет економіки і менеджменту – Черкаси, 2008.
47. Ващенко В. С. Стилистичні явища в українській мові (2-ге вид., переробл.) / В. С. Ващенко. – Харків, 1958. – 228 с.
48. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание / А. Вежбицкая. пер. с англ. отв. ред. М. А. Кронгауз, вступ. ст. Е. В. Падучевой. – Москва : Русские словари, 1996. – 416 с.
49. Винарская Е. Н. К проблеме эмоциональных концептов / Е. Н. Винарская // Вестник Воронежского гос. ун-та. Серия лингвистики и межкультурной коммуникации. – Воронеж, 2001. – № 2.
50. Виноградов В. В. Проблемы русской стилистики / В. В. Виноградов. – Москва : Высш. школа, 1981. – 320 с.
51. Виноградов В. С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы) / В. С. Виноградов. – Москва : Институт общего среднего образования РАО, 2001. – 224 с. – С. 16.
52. Винокур Т. Г. Говорящий и слушающий / Т. Г. Винокур. – Москва : Наука, 1993. – 172 с. – С. 47.
53. Витгенштейн Л. Философские исследования / Л. Витгенштейн. // Философские работы. Часть I. пер. с нем., сост., вступит. статья, прим. М. С. Козловой, Ю. А. Асеева. Москва : Гнозис, 1994. – 612 с.
54. Владова О. Г. Семантичні особливості гри слів у розмовному жанрі (на матеріалі англомовного серіалу «Друзі») / О. Г. Владова, М. Я. Оленяк. – режим доступу : <http://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/download/3889/3922>
55. Влахов С. Непереводимое в переводе / С. Влахов, С. Флорин. – Москва: Валент, 2009. – 360 с.

56. Волек Б. Типология эмотивных знаков / Б. Волек // Язык и эмоции : сб. науч. трудов. – Волгоград : Перемена, 1995. – С. 15–24.
57. Волковинський О. Епітет як носій та елемент стилю / О. Волковинський // Вісник Львів. ун. Серія іноземні мови. – Львів : ВЦЛНУ ім. Івана Франка, 2013. – Вип. 21. – С. 272–277.
58. Волянська Ю. Ю. Типологічні різновиди повтору в сучасній думці / Ю. Ю. Волянська // Лінгвістичні студії. – 2010. – Випуск 21. – С. 188–191.
59. Вольф Е. М. Метафора и оценка [Текст] / Е. М. Вольф // Метафора в языке и тексте. – Москва : Наука, 1988. – С. 52–65.
60. Вольф Е. М. Функциональная семантика оценки / Е. М. Вольф, Г. В. Степанов. – Москва : Наука, 1985. – 225 с.
61. Вороничев О. Е. Каламбур как феномен русской экспрессивной речи : дисс. на соискание уч. степени доктора фил. наук: спец. 10.02.01 «Русский язык» / О. Е. Вороничев. – Москва, 2014. – 723 с.
62. Галуцьких І. А. Лінгвопоетика тілесності в англійських художніх текстах модернізму й постмодернізму : дис. ... на здобуття наук. ст. доктора філ. наук: спец 10.02.04 / І. А. Галуцьких. – Запоріжжя: ЗНУ, 2018. – 512 с.
63. Гальперин И. Р. Очерки по стилистике английского языка: Опыт систематизации выразительных средств / И. Р. Гальперин. – Москва : Стереотип, 2014. – 382 с. – С. 169.
64. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования / И. Р. Гальперин. – Москва: Наука, 1981. – 138 с.
65. Гаспаров Б. М. Язык, память, образ. Лингвистика языкового существования / Б. М. Гаспаров– Москва, 1996. – 352 с.
66. Герман В. В. Індивідуально-авторські неологізми (оказіоналізми) в сучасній поезії (60–90-ті роки): автореф. дис. ... канд. філол. наук / В. В. Герман. – Київ, 1999. – 22 с.
67. Гловацька О. Л. Фразеологічні одиниці з негативним значенням у староукраїнській мові (на матеріали полемічних творів кінця XVI – початку XVII ст.) / О. Л. Гловацька // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. – 2015. – № 14. – С. 11–13

68. Глухов В. П. Психолінгвістика. Теория речевой деятельности / В. А. Ковшиков, В. П. Глухов. – Санкт-Петербург : Высшая школа. АСТ, Астрель, 2007. – С. 62.

69. Голод О. Є. Особливості семантики та функціонування пейоративної лексики в сучасній німецькій мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.04 / О. Є. Голод. – Львів: ЛНУ ім. І.Франка, 2001. – 20 с.

70. Голодная В. Трансформация оценочного знака пейоративов в структуре текста: Социопрагматические и семантические аспекты / В. Голодная. – Lap Lambert Academic Publishing, 2011. – 67 с.

71. Голуб И. Б. Стилистика / И. Б. Голуб. – Москва, 1997. – 448 с.

72. Голянич М.І. Лінгвістичний аналіз тексту: словник термінів / Голянич М.І, Іванишин Н.Я., Ріжко Р.Л., Стефурак Р.І. – Івано-Франківськ: Сімик, 2012. – 392 с.

73. Грайс П. Логика и речевое общение / П. Грайс // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. 16. Лингвистическая прагматика. – Москва, 1985. – С. 217 – 237.

74. Граф Е. И. Прагматикализация и грамматикализация в языке / Е. И. Граф // Славянские языки и культуры в современном мире : материалы II Международного научного симпозиума 21–24 марта 2012. – Москва : МГУ им. М. В. Ломоносова, 2012. – Режим доступа [http:// www.philol.msu.ru/~slavmir2012](http://www.philol.msu.ru/~slavmir2012).

75. Гуйванюк Н. Лінгвальна природа епітетів (на матеріалі «Думок і співанок» Юрія Федьковича) / Н. Гуйванюк // Науковий вісник Чернівецького університету: Слов'янська філологія.– Чернівці : Рута, 2005. – Вип. 274 – 275. – С. 364–369.

76. Гумбольдт В. Язык и философия культуры / В. Гумбольдт. – Москва : Прогресс, 1985. – 450с. – С. 9 –104.

77. Гуревич В. В. Семантическое противопоставление глагола и существительного / В. В. Гуревич // Языковая личность: проблемы значения и смысла. – Волгоград, 1994. – С. 36–43.

78. Гусейнов Р. И. О полевой структуре частей речи в диахронии / Р. И. Гусейнов // Филологические науки. – Ленинград: Ленинградский гос. Университет, 1987. – №4. – С. 68–74.
79. Дарвин Ч. Р.. Выражение эмоций у человека и животных / Ч. Р. Дарвин. – Санкт-Петербург, 2001. – 384 с.
80. Девкин В. Д. Немецкая разговорная лексика / В. Д. Девкин. – Москва : МГПИ им. В. И. Ленина, 1973. – 286 с.
81. Дейк Ван Т. А. Язык. Познание. Коммуникация / Т. А. Ван Дейк. – Москва: Прогресс, 1989. – 312 с. – С. 16–17.
82. Денисов П. Н. Лексика русского языка и принципы ее описания / П. Н. Денисов. – Москва: Русский язык, 1993. – 245 с.
83. Деррида Ж. Письмо и различие / Ж. Деррида. – Москва : Академический Проект, 2000. – 495 с.
84. Джеймс У. Этическая философия и моральная жизнь / У. Джеймс // Воля к вере. – Москва : Республика, 1997. – 431 с. – С. 125.
85. Дикан О. В. Лексичне значення й контекст: теоретичні аспекти [електронний ресурс] / О. В. Дикан. – Івано-Франківськ : Івано-Франківський національний медичний університет, 2015. – Режим доступу: <https://int-konf.org/ru/2015/nauka-i-zhittya-suchasni-tendantsiji-integrahttps://int-konf.org/ru/2015/nauka-i-zhittya-suchasni-tendantsiji-integratsiya-v-svitovu-naukovu-dumku-14-16-05-2015/1061-dikan-o-v-leksichne-znachennya-j-kontekst-teoretichni-aspektitsiya-v-svitovu-naukovu-dumku-14-16-05-2015/1061-dikan-o-v-leksichne-znachennya-j-kontekst-teoretichni-aspekti>
86. Долгих Н. Г. Теория семантического поля на современном этапе развития семасиологии / Н. Г. Долгих // Филологические науки. – 1973. – № 1. – С. 89–96.
87. Домбровський В. Українська стилістика і ритміка. Українська поезика / В. Домбровський. – Дрогобич: Відродження, 2008. – 488 с. – С. 102–151.
88. Дридзе Т. М. Язык и социальная психология / Т. М. Дридзе. – Москва : Высшая школа, 1980. – 244 с.

89. Дротянко Л. Г. Філософські проблеми мовознавству. Навчальний посібник / Л. Г. Дротянко. – Київ, 2001. – 37 с.

90. Дубина И. Н. Математические основы эмпирических социально-экономических исследований: учебное пособие / И. Н. Дубина. – Барнаул : Издательство Алтайского университета, 2006. – 263 с.

91. Дудик П. С. Стилїстика української мови: навчальний посібник / П. С. Дудик. – Київ : Академія, 2005. – 368 с.

92. Дяков В. М. Интерференция художественного образа в переводе: учебное пособие / В. М. Дяков. – Москва : Наука, 2000. – 69 с.

93. Егорова М. А. Лексикализация, грамматикализация, прагматикализация: английское прилагательное good / М. А. Егорова // Известия ВГПУ № 2 (261). Гуманитарные науки. – Воронеж : ВГПУ, 2013. – С. 217–220.

94. Ермакова О. П. Ирония и ее роль в жизни языка / О. П. Ермакова. – Калуж. гос. пед. ун-т им. К. Э. Циолковского, 2005. – 204 с.

95. Ермоленко С. С. Образно-экспрессивные значения морфологических категорий в их взаимоотношениях с грамматико-семантической системой : автореф. дисс. ... канд. филол. наук. / С. С. Ермоленко – Київ, 1982. – 21 с.

96. Єфімов Л. П. Стилїстика англійської мови і дискурсивний аналіз : учбово-методичний посібник / Л. П. Єфімов, О. Ясінецька. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 240 с. – С. 81.

97. Жаботинская С. А. Концептуальная метафора: процедура анализа для множественных данных / С. А. Жаботинская // Актуальні проблеми менталінгвістики: зб. ст. за матер. VII Міжнар. наук. конф. – Черкаси : Ант, 2011. – С. 3–6.

98. Жельвис В. И. Грубость: проблемы классификации лексики : материалы международной научно-практической конференции, посвященной юбилею д.ф.н., проф. А. М. Мелеровича / В. И. Жельвис. – Москва : Кострома, 2008. – С. 71–76.

99. Жельвис В. И. Поле брани: Сквернословие как социальная проблема в языках и культурах мира / В. И. Жельвис. – Москва : Ладомир, 2001. – С. 87.

100. Жилко Ф. Т. Про семантичні поля української мови / Ф. Т. Жилко // Київ : Радянська школа 1971. – №12. – С. 25–32.
101. Жуковська К. В. Літота в стилістиці та риторичі / К. В. Жуковська // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер.: Філологічна. – 2011. – Вип. 20. – С. 73–80. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2011_20_12
102. Забросаева И. А. Особенности когнитивной лингвистики / И. А. Забросаева // Приволжский научный вестник. – Петропавловск-Камчатский : Камчатский государственный университет имени Витуса Беринга, 2014. – С. 98 – 101.
103. Залевская А. А. Проблемы организации структуры лексикона человека / А. А. Залевская. – Калинин : КГУ, 1977. – 83 с.
104. Залевская А. А. Слово в лексиконе человека: психолінгвістическе исследование / А. А. Залевская. – Воронеж : Изд-во Воронежского университета, 1990. – 204 с.
105. Заремська І. М. Мовна картина світу як об'єкт лінгвістичних досліджень / І. М. Заремська // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10 : Проблеми граматики і лексикології української мови. – 2011. – Вип. 7. – С. 396–402. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_10_2011_7_90
106. Изард К. Э. Психология эмоций / К. Э. Изард. – Санкт-Петербург : Питер, 1999. – 464 с.
107. Ильин Е. П. Эмоции и чувства / Е. П. Ильин // Серия «Мастера Психологии». – Санкт-Петербург : Питер, 2001. – 752 с.
108. Иорданская Л. Н. Коннотация в лингвистической семантике / Л. Н. Иорданская // Wiener Slawistischer Almanach. – 1980. – Bd. 6.
109. Івасюк О. В. Системність як основний принцип вивчення мови / О. В. Івасюк // Міжнародна науково-практична конференція "Efektivni nastroje modernich ved-2014". – 29 квітня Прага, 2014.

110. Карасик В. И. Этноспецифические концепты / В. И. Карасик // Введение в когнитивную лингвистику. – Кемерово : Кузбассвуиздат, 2005. – С. 61–105.
111. Карасик В. И. Язык социального статуса / В.И. Карасик. – Москва : Гнозис, 2002. – 330 с.
112. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В.И. Карасик. – Москва : Гнозис, 2004. – 390 с.
113. Караулов Ю. Н. Структура лексико-семантического поля / Ю. Н. Караулов // НДВШ. – Москва : Алмавест 1972. – №1. – С. 43–49.
114. Карпухина Т. П. Игра слов и морфемный повтор: комическое «состяжание» смыслов в словах с общей морфемой (на материале английской художественной прозы) / Т. П. Карпухина // Вестник ВГУ. Серия: «Лингвистика и межкультурная коммуникация». – Хабаровск, 2007. – Вып. 1. – С. 81–89.
115. Качур І. В. Сучасна лінгвістична теорія метонімії: лінгвокогнітивний і дискурсивний підходи / І. В. Качур // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. – 2016. – № 23. – Т. 2. – С. 21–25.
116. Кваскова Л. В. Основы функциональной грамматики: коммуникативно-прагматический аспект : Монография / Л. В. Кваскова. – Москва : МПГУ, 2016. – 160 с.
117. Клименко А. П. Лексико-семантическая группа в структуре связного текста / А. П. Клименко // Коммуникативные аспекты значения. – Волгоград, 1990. – С. 90–99.
118. Кобозева И. М. Лингвистическая семантика / И. М. Кобозева. – Москва : УРСС, 2000. – С. 157.
119. Кобозева И.М. Лингвистическая семантика / И. М. Кобозева. – Москва : Эдиториал УРСС, 2000. – 352 с.
120. Ковалевская А. В. Пейоративные наименования лица в немецкой фразеологии : дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / А. В. Ковалевская. – Москва, 2008. – 247 с.

121. Коваленко Е. В. Языковая актуализация пейоративной оценки (на материале английского языка). Дисс... канд. филол. наук / Е. В. Коваленко. Барнаул, 2006. – 189 с.

122. Кожина Н. М. Стилистика русского языка / Н. М. Кожина. – Москва : Просвещение, 1983. – 223 с.

123. Колегаєва І.М. Текст і мегатекст як члени єдиної комунікативної родини. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://langcenter.kiev.ua/Lingvistika%202012/Kolegaeva%20170-178.pdf>

124. Колесник Д. М. Концептуальное пространство авторской метафоры в творчестве А. Мэрдок : дисс. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.04. / Д. М. Колесник. – Черкассы, 1996. – 216 с.

125. Колесник О. С. Від міфосеміотики до нео-антропоцентризму у лінгвістиці / О. С. Колесник // Наукові записки. – Серія: філологічні науки (мовознавство) – Київ : Київський університет ім. Бориса Грінченка. – 2015. – № 137. – С. 435–440.

126. Коляденко О. О. Когнітивна метафора як засіб об'єктивації концепту «страх» у творах М. Коцюбинського / О. О. Коляденко // Українська мова. – 2009. – № 3. – С. 39–46.

127. Коляденко О. О. Термін фрейм у лінгвістиці / О. О. Коляденко // Термінологічний вісник. – 2013. – Вип. 2(1). – С. 139–144. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/terv_2013_2%281%29__17

128. Конєва М. З. Оцінка у фокусі функціонально-комунікативної парадигми / М. З. Конєва // Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов. Вип. 78. – 2015. – № 1124. – С. 126–130.

129. Костенко Н. Д. Структурно-семантичні та функціональні параметри англomовних інновацій семантичного поля «навчання» : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 – германські мови. – Запоріжжя, 2006. – 24 с.

130. Костомарова Н. А. Семантический фрейм в структуре ментального лексикона человека (на примере семантического фрейма «человек») /

Н. А. Костомарова // Вестник Пермского университета: российская и зарубежная филология. – 2015. – Вып. 3(31). – 33 с.

131. Кочан І. Лінгвістичний аналіз тексту : навч. Посібник / І. Кочан. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Київ : Знання, 2008. – 423 с.

132. Кошелев А. Д. Об основных парадигмах изучения естественного языка в свете современных данных когнитивной психологии / А. Д. Кошелев // Вопросы языкознания. – 2008. – № 4. – С. 15–40.

133. Кремих И. И. Отрицательный оценочный компонент в семантической структуре слова / И. И. Кремих // Прагматика слова : сб. науч. тр. – Москва : МГПИ им. В.И. Ленина, 1985. – С. 28–40.

134. Крижанівська Г. Т. Комунікативно-прагматичні та мовні особливості медіа-жанру «інтерв'ю-монолог» : дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук: спец. 10.02.04. Германські мови / Г. Т. Крижанівська. – Львів, 2011. – С. 169.

135. Крылова М. Н. Сравнительные конструкции современного русского языка в лингвокультурологическом аспекте / М. Н. Крылова // Вопросы филологии и журналистики: Сб. статей: В 3 ч. – Ч. 2 – Омск, 2010. – Вып. 5. – С. 158–167

136. Крылова О. Н. Пейоративные номинации лица в гендерном аспекте: на материале немецкого языка : дис. ... на соискание уч. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 «Германские языки» / О. Н. Крылова. – Москва, 2009. – 202 с.

137. Крысин Л. П. Эвфемизмы в современной русской речи. Русистика / Л. П. Крысин. – Берлин, 1994. – № 1–2. – С. 28–49.

138. Кубрякова Е. С. Язык и знание. На пути получения знаний о языке: части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира / Е. С. Кубрякова // Рос. академия наук. Ин-т языкознания. – Москва : Языки славянской культуры, 2004. – 560 с.

139. Кубрякова Е.С. О тексте и критериях его определения // Текст. Структура и семантика / Е.С. Кубрякова. – М.: МГУ, 2001. – Т.1. – С.72–81.

140. Кузнецова А. А. Стилистические фигуры, построенные по принципу синтаксического параллелизма, в современном русском литературном языке : дисс. ... на соискание. уч. степени канд. филол. наук: 10.02.01 / А. А. Кузнецова – Кемерово, 2003. – 257 с.

141. Кузьмина Р. В. Полисемия и омонимия как лексические средства языковой игры (на материале русской поэзии и английских анекдотов) / Р. В. Кузьмина // Вестник Ивановского государственного химико-технологического университета. – Иваново, 2014. – С. 49–58.

142. Куликова З. П. Повтор как средство экспрессивности и гармонизации поэтических текстов М. Цветаевой и Р.М. Рильке : автореф. дис. ... на соискание уч. степени канд. фил. наук : 10.02.19 – теория языка, 10.02.20 – сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание / З. П. Куликова. – Ростов-на-Дону, 2007. – 191 с.

143. Кульчицька О. В. Аналіз емотивної лексики через призму гібридної семантики. / Кульчицька О. В. // Актуальні питання іноземної філології. Східноєвропейський національний університет ім. Л. Українки – інститут іноземної філології. – Луцьк – 2017. – С. 103–109.

144. Кульчицька О. В. Динаміка семантики та стилістики пейоративів (на прикладі "Господиня" Стефані Майєр) (Dynamic of pejorative's semantic and stylistic) // Серія: Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград: РВВ КПУ ім. В. Винниченка, 2013. – С. 278–282.

145. Кульчицька О. В. Засоби інтенсифікації емотивного класу слів / Кульчицька О. В. // Міжнародна науково-практична конференція «Україна і світ: діалог мов і культур». – Київський національний університет ім. Т. Шевченка. 11–13 квітня Київ, 2018. – С. 16.

146. Кульчицька О. В. Особливості семантики пейоративної лексики (на матеріалі циклу романів "Сутінкова Сага" Стефані Майєр) (The peculiarities of pejorative language semantics) // Іноземна філологія. Український науковий збірник Львівського університету. – вип. 12. – Львів, 2011. – С. 64–70.

147. Кульчицька О. В. Пейоративи як засіб вербалізації вираження негативного емоційного стан. (Pejoratives as a means of verbalization of the negative emotional state) // Science and Education in a New Dimension: Philology, II(1), Issue: 17. – Budapest, 2014. – P.68–70.

148. Кульчицька О. В. Прагматичний потенціал пейоративів. (Pragmatic potential of pejoratives) // *European Journal Of Literature and Linguistics, Austria, Vienna*, 2016. – Р. 8–13.

149. Кульчицька О. В. Про деякі критерії та методи визначення пейоративної лексики (About some criteria and methods of defining pejorative words)// *Мовна освіта в Україні та за кордоном у ХХІ столітті. – Вісник ЖДУ ім. Івана Франка*, 2014. – С. 242–245.

150. Кульчицька О. В. Структура пейоративних прикметників у описі персонажів циклу романів “Сутінкова Сага” Стефані Майєр (на матеріалі циклу романів “Сутінкова Сага” Стефані Майєр) (The structure of pejorative adjectives in the description of the main characters in Stephanie Meyer’s novels) // *Вісник Львівського університету. – Серія: „Іноземні мови”*. – Львів, 2012. – С. 263–268

151. Кульчицька О. В. Теоретичні підходи до пейоративної лексики у сучасній лінгвістиці (Theoretical approaches to the pejorative language in modern linguistics) // *Запорізький національний університет. – Нова філологія. – № 53.*, 2012. – С. 102–106.

152. Кульчицька О.В. Шкала інтенсифікації експресивності пейоративного значення / Кульчицька О.В. // *Проблеми семантики прагматики та когнітивної лінгвістики: наук. зб. КНУ ім. Т. Шевченка №34: Київ, – 2019.* (подана до друку).

153. Кунин А. В. Курс фразеології сучасного англійського мови : уч. посібник для ін-тів і фак. ін. Яз / А. В. Кунин. – 3-є изд., стереотип. – Дубна : Феникс, 2005. – 488 с. – С. 110.

154. Кустова Е. Ю. Семантика і пригматика французьких інтерективів. Частина 1. Семантика // *Вісник Пятигорського державного лінгвістического ун-та. – Пятигорск*, 2009. – №2. – С. 102–107.

155. Кухаренко В. А. Інтерпретація тексту: учебник для студ. філолог. спец./ В. А. Кухаренко. – 3-є изд., справ. – Одеса : ЛАТСТАР, 2002. – 288 с.

156. Ладницька О. Оказіональна словотворчість у дискурсі романів Девіда Лоджа / О. Ладницька // *вісник Львів. ун-ту. Серія іноз. мови. – 2007. – № 14. – С. 38–46.*

157. Лакофф Дж. Метафоры, которыми мы живем / Дж. Лакофф, М. Джонсон // пер. с англ. Дж. Лакофф, М. Джонсон; под ред. и с предисл. А. Н. Баранова. – Москва : Едиториал УРСС, 2004. – 256 с.
158. Ландау С. І. Словники. Мистецтво та ремесло лексикографії / С. І. Ландау. – Нью-Йорк, 1984 – С. 32.
159. Левицкий А. Э. Антропоцентризм современной функциональной лингвистики / А. Э. Левицкий // Вестник Ленинградского Государственного университета им. А. С. Пушкина. Серия Филология. Т. 5. – Санкт-Петербург, 2010. – № 1. – С. 74–78
160. Левицкий В. В., Стернин И. А. Экспериментальные методы в семасиологии / В. В. Левицкий, И. А. Стернин. – Воронеж, 1989. – 193 с.
161. Левицкий В. В. Статистическое изучение лексической семантике / В. В. Левицкий – Киев : УМК ВО, 1989. – 155 с. – С. 75.
162. Левковская Н. А. Стилистика английского языка: лекционно-практический курс / Н. А. Левковская. – Москва : ИМПЭ им. А. Грибоедова, 1998. – 178 с. – С. 84
163. Леськина С. В. Категория пейоративности в русском и английском языках в аспекте лингвокультурологического сопоставления : дисс. ... на соискание уч. степени док. фил. наук: 10.02.20 / С. В. Леськина. – Челябинск, 2010. – С. 47.
164. Лещак О. Епітет як об'єкт дослідження та привід до методологічних розважань / О. Лещак // *Studia Methodologica* : наук. збірник. – Тернопіль : ТНПУ, 2011. – Вип. 33. – С. 153–158.
165. Липатов А.Т. Сленг как проблема социолектики: монография.-М.: ООО «Изд-во «Элпис». 2010- 318 с.
166. Доломан С. Є. антитеза в мові художньої літератури. [Електронний ресурс]. Режим доступа : <http://kulturamovuy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine24-5.pdf>
167. Лотман Ю. М. Структура художественного текста / Ю. М. Лотман // Об искусстве. – СПб. : «Искусство – СПб», 1998. – 285 с.
168. Лотоцька К. Я. Гіпербола як «стилістичний гібрид»: проблеми диференціації та аналізу / К. Я. Лотоцька // Сучасні проблеми лінгвістичних досліджень і методика викладання іноземних мов професійного спілкування у

вищій школі : зб. наукових праць / за ред. В. Т. Сулима, С. Н. Денисенко. Ч. 1
Лінгвостилістика. Лексична семантика. Фразеологія. – Львів : Видавничий центр
ЛНУ ім. Івана Франка, 2007. – С. 101–103.

169. Лукичева М. В. Парадигматические отношения в языке : сборник
научных трудов / М. В. Лукичева / под ред. М. В. Лукичевой, В. П. Хабтрова,
В. И. Томашпольского. – Свердловск, 1989. – 128 с.

170. Лурия А. Р. Основные проблемы нейролингвистики / А. Р. Лурия. –
Москва : МГУ, 1975. – 256 с.

171. Лурия А. Р. Язык и сознание / А. Р. Лурия. – Ростов-на-Дону, 1998. –
413 с. – С. 44.

172. М'яснянкiна Л. Порiвняння в системi образних засобiв мови /
Л. М'яснянкiна // Вiсник Львiвського унiверситету. Серiя: Журналістика / Львiв.
нац. ун-т ім. І.Франка. – Львiв, 2003. – Вип. 23. – С. 80–85.

173. МакКормак Эрл. Когнитивная теория метафоры / Эрл. МакКормак //
Теория метафоры : сборник / пер. с англ., фр., нем., исп., польск. яз. – Москва :
Прогресс, 1990. – С. 358–386.

174. Максимова В. И. Стилистика и литературное редактирование / под ред.
проф. В. И. Максимова. – Москва : Гардарики, 2004. – 651 с.

175. Маркелова Т. В. Семантика оценки и средства ее выражения в русском
языке : учеб. пособие по спецкурсу / Т. В. Маркелова. – Москва : МПУ, 1993. –
125 с.

176. Мартине А. Распространение языка и структурная лингвистика /
А. Мартине // Новое в лингвистике. – Москва, 1972. – С. 83.

177. Мартинюк А. П. Основи наукових досліджень у лінгвістиці :
навчально-методичний посiбник / А. П. Мартинюк. – Харкiв : Харкiвський
нацiональний унiверситет iменi В. Н. Каразiна, 2007. – 40 с.

178. Масенко Л. Нариси з соціолінгвістики / Л. Масенко. – К.: Вид. дiм
«Києво-Могилянська академiя», 2010. – 243 с.

179. Маслова А. Ю. Введение в прагмалингвистику : учеб. Пособие /
А. Ю. Маслова. – Москва, 2007. – 150 с.

180. Маслова В. А. Когнитивная лингвистика / В. А. Маслова. – Минск : ТетраСистемс, 2004. – 266 с.
181. Матвеева Е. В. Антитеза как способ языковой объективации образов персонажей в романе и шоу «Богач, бедняк» / Е. В. Матвеева, Т. Ю. Ма // Филологические науки. Вопросы теории и практики. – Тамбов, 2016. – № 8 (62). – С. 133.
182. Матвеева Е. В. Когнитивный потенциал стилистического приема антитезы. [Электронный ресурс]. Режим доступа : https://lingua.amursu.ru/upload/lingua/2015/2/thal_2015_2_04_045_054.pdf
183. Мацько Л. І. та ін. Стилїстика української мови : підручник / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько ; за ред. Л. І. Мацько. – Київ : Вища шк., 2003. – 462 с.
184. Минский М. Фреймы для представления знаний / М. Минский / ред. Ф. Кулаков, перевод О. Гринбаум. – Москва : Энергия, 1979. – 152 с.
185. Місягіна І. М. Аналіз когнітивних особливостей реалізації комунікативної стратегії ухильності / І. М. Місягіна // Лінгвістичні студії : зб. наук. праць. – Донецьк : ДонНУ, 2009. – Вип. 17. – С. 225–230.
186. Мороз О. А. Когнітивна синекдоха через призму художнього тексту / О. А. Мороз. – режим доступу : <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/16132/1/Moroz.pdf> С. 406–411
187. Моррис Ч. У. Основания теории знаков / Ч. У. Моррис // Семиотика, сборник переводов под ред. Ю. С. Степанова. – Москва : Радуга, 1982. – 643 с.
188. Мосейчук О. М. Методи проведення лінгвістичних досліджень : навчально-методичний посібник / О. М. Мосейчук. – Житомир : ЖДУ ім. Івана Франка, 2012. – 75 с.
189. Мухина Ю. Н. Ироническая маркированность каламбура в художественном дискурсе / Ю. Н. Мухина // Вестник СГТУ. Серия «Лингвистика». – Самара, 2006. – № 3 (15). – С. 276–281., С. 279.
190. Мягкова Е. Ю. Эмоциональная загрузка слова: опыт психологического исследования / Е. Ю. Мягкова. – Воронеж, 1996. – 220 с.

191. Навальна М. Субстандартна лексика в мові сучасної художньої літератури / М. Навальна // Гуманітарна освіта у технічних вищих навчальних закладах. – 2012. – Вип. 24. – С. 112–122.
192. Никитин М. В. Основания когнитивной семантики / М.В. Никитин. – Санкт-Петербург : Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2003. – 247 с., С. 198.
193. Новиков Л. А. Семантические расстояния в языке и тексте / Л. А. Новиков, Е. И. Ярославцева. – Москва : Наука, 1990. – 136 с.
194. Обзор сленга в фильме «Рок-н-рольщик» [Электронный ресурс] // Сниженная лексика как объект изучения в лексикологии и стилистике. Идиоматический и функциональный аспекты. – Режим доступа: <https://works.doklad.ru/view/FHP3UifmZj0/all.html>
195. Овчинникова Г. В. Адъективные суффиксы во французском, итальянском и русском языках (сопоставительное словообразование) : автореф. дисс. ... доктора филол. наук: спец. 10.02.20 – Москва, 2000. – 41 с.
196. Овчинникова И. Г. О влиянии частотности коллокации лексем на взаимосвязи единиц ментального лексикона. Вестник Пермского университета. – Выпуск 1 “7”. – С. 26–30. – 2000.
197. Одинцов В. В. Стилистика текста / В. В. Одинцов. – Москва, 1980. – С. 5–51, С. 35–37.
198. Онищук І. Ю. Емоціогенність концепту ВАРПР в англійській мові й мовленні (на матеріалі словників та англійських романів-трилерів) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / І. Ю. Онищук ; Одеський національний ун-т ім. І. І. Мечникова. – Одеса, 2006. – 20 с.
199. Онопрієнко Т. М. Узуально-асоціативні епітети в сучасній англійській мові / Т. М. Онопрієнко // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Житомир, 2005. – Вип. 23. – С. 89–92.
200. Остин Д. Слово как действие / Д. Остин // Нов. в зарубеж. лингвистике. – Москва : Прогресс, 1986. – С. 314–382.
201. Остин Дж. Избранное / Дж. Остин ; пер. с англ. Л. Б. Макеевой, В. П. Руднева. – Москва : Идея-Пресс, Дом интеллектуальной книги, 1999. – 332 с.

202. Островська О., Поплавська Л. Експлікація категорії оцінки засобами дієслів-репрезентантів у художньому дискурсі / О. Островська, Л. Поплавська // Лінгвостилістичні студії. – 2015. – Вип. 3. – С. 135–141. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/lis_2015_3_16

203. Психологія пізнавальних процесів. Емоційно-вольова сфера особистості. Режим доступу: <https://www.ar25.org/article/psychologiya-piznavalnyh-procesiv-emocijno-volova-sfera-osobystosti.html>

204. Павлишенко О. А. Квантитативні характеристики лексико-семантичних полів дієслова в авторських текстах англomовної художньої літератури : дис. ... на здобуття наукового ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 – германські мови / О. А. Павлишенко. – Львів: ЛНУ ім. І.Франка, 2017. – 211 с.

205. Панкрац Ю. Г. Пропозициональные структуры и их роль в формировании языковых единиц разных уровней / Ю. Г. Панкрац. – Минск-Москва : Минск. гос. пед. ин-т ин. яз., Ин-т языкознания РАН, 1992. – 112 с.

206. Паров'як І. І. Експресивний потенціал синтаксичних одиниць у німецькомовному постмодерністському прозовому тексті : автореф. дис. ... на здоб. наук. ст. канд. філол. наук: спец. 10.02.04 – германські мови / І. І. Паров'як. – Чернівці, 2015. – С. 45.

207. Пентилюк М.І. Культура мови і стилістика / Пентилюк М.І. – К. : Вежа, 1994. – 240 с.

208. Переломова О. М. Авторська стилістика : навч. Посібник / О. М Переломова. – Суми : СумДУ, 2014. – 108 с. – С. 64.

209. Перепелицына Н. Когнитивная метафора как один из способов вербализации эмотивных концептов / Н. Перепелицына // Acta Universitatis Wratislaviensis Slavica Wratislaviensia – 2014. – № 158. – С. 321–327.

210. Плаксина І. Ю. Когнітивна теорія метафори / І. Ю. Плаксина // Держава та регіони. Серія : Гуманітарні науки. – 2013. – № 2–3. – С. 59–62. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drgn_2013_2-3_13

211. Погорелова С. Д., Яковлева А. С. Связь оценки с другими категориями языка [Текст] / С. Д. Погорелова, А. С. Яковлева // Современная филология: материалы II Междунар. науч. конф. – Уфа, 2013. – С. 86–89.

212. Полюжин М. М. Концепти як співвідносні зі значенням слова поняття / М. М. Полюжин // Культура народів Причорномор'я. – 2002. – № 32. – С. 109–111.
213. Попова З. Д., Стернин И. А. Когнитивная лингвистика / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – Москва : АСТ: «Восток-Запад». – 2010. – 314 с. – С. 257.
214. Постовалова В. И. Лингвокультурология в свете антропологической парадигмы (к проблеме оснований и границ современной фразеологии) / В. И. Постовалова // Фразеология в контексте культуры. – Москва : Языки русской культуры, 1999. – С. 30–45.
215. Потебня О. О. Эстетика і поетика слова: збірник. пер. з рос. / упоряд., вступ, ст., приміт. І. В. Іваньо, А. І. Колодної. – Київ : Мистецтво, 1985. – 302 с.
216. Почепцов О. Г. Основы прагматического описания предложения: [монография] / О. Г. Почепцов. – Киев : Вища школа, 1986. – 116 с.
217. Радбиль Т. Б. Языковые аномалии в художественном тексте: Андрей Платонов и ДРУГИЕ: Монография / Т. Б. Радбиль // 2-е изд., стереотип. – Москва : Флинта, 2012. – 322 с.
218. Рахилина Е. В. Когнитивный анализ предметных имён: семантика и сочетаемость. / Е. В. Рахилина. – Москва : Русские словари, 2008 – 416 с.
219. Рудь Н. А. Компонентний аналіз у лінгвістичних дослідженнях / Н. А. Рудь // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 8. Філологічні науки (мовознавство і літературознавство) : Збірник наукових праць / Відп. ред. Л. І. Мацько. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – Вип. 3 : До 175-річчя НПУ ім. М. П. Драгоманова. – С. 91–97.
220. Рябинская Н. С. Речь как социальное действие: основные понятия дискурсивного анализа. [Электронный ресурс] / Н. С. Алексеева. – Режим доступа: <http://jour.isras.ru/index.php/socjour/article/viewFile/767/720>
221. Савинкина Н. Б. Пейоративное словообразование в современном немецком языке (на материале имени существительного) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук. – Москва, 1987. – 16 с.
222. Сагач Г. М. Риторика / Г. М. Сагач. – Київ, 2000. – 565 с.

223. Сафонова Л. В. О лингвистической сущности пейоративности в лексике / Л. В. Сафонова // Теория и методы лексикологических исследований: сб. науч. тр. л. : Изд-во ЛГПИ им. А. И. Герцена, 1985. – С. 52–58.
224. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля – Київ, 2006. – 716 с.
225. Семен Г. Я. Лингвистическая природа и функционирование стилистического приема парадокса / Г. Я. Семен – Одеса, 1984. – С. 31.
226. Семенова Т. В. Вербализация эмоций человека в зеркале антонимии: / Т. В. Семенова // Вестник Челябинского государственного университета. – 2010. – № 4 (185). – Филология. Искусствоведение. – Вып. 40. – С. 156–159.
227. Семчинський С. В. Загальне мовознавство. / С. В. Семчинський. – Вид. 2-ге перероблене і доповнене. – Київ ОКО, 1996. – 413 с.
228. Сергеева Н. М. Концепты ум, разум в русской языковой картине мира : дисс. ... на соискание уч. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.01 – русский язык / Н. М. Сергеева. – Кемерово, 2004. – 192 с.
229. Серебренников Б. А. Общее языкознание. Формы существования, функции, история языка / Б. А. Серебренников. – Москва : Наука, 1970. – С. 217–264. – 602 с.
230. Серль Дж. Классификация иллокутивных актов / Дж. Серль // Зарубежная лингвистика. II: Пер. с англ. / общ. ред. В. И. Звегинцева, Б. А. Успенского, Б. Ю. Городецкого. – Москва : Прогресс 1999.
231. Сидоренко І. А. Види стилістичних фігур, заснованих на принципі повтору, в сучасних англійських драматичних текстах. / І. А. Сидоренко // Філологічні науки: сучасні тенденції та фактори розвитку: міжнар. наук. – прак. конф., м. Одеса, 27–28 січня 2017 р. – Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень», 2017. – 132с.
232. Ларькина А.А. Эллипсис и лингвистическая компрессия в современном французском языке в теории языковой экономии [Электронный ресурс]. Режим доступа : <https://www.sworld.com.ua/index.php/ru/modern-linguistics-and-intercultural-communication-c112/11939-c112-084>

233. Ситникова Е. В. Внутренний лексикон человека с позиций когнитивной лингвистики / Е. В. Ситникова // Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Мовознавство. – 2013. – Т. 21. – Вип. 19 (2). – С. 195–200.
234. Скородумова Е. А. Риторический вопрос-реакция как средство выражения эмоций (на материале англоязычных художественных текстов). / Е. А. Скородумова // Вестник Челябинского государственного университета. – 2009. – № 39 (177). – Филология. Искусствоведение. Вып. 38. – С. 137–139.
235. Скороходько Э. Ф. Некоторые замечания о лексической семантике (на материале терминологии родства и свойства) / Э. Ф. Скороходько // Исследования по структурной типологии. – Москва : АН СССР, 1963. – С. 183–199.
236. Скребнев Ю. М. Очерк теории стилистики / Ю. М. Скребнев. – Горький, 1975. – 175 с.
237. Соколова І. В. Прагматико-комунікативні характеристики категорії повтору в текстах-анонсах : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук., спеціальність 10.02.04 – германські мови. / І. В. Соколова – Харків, 2002. – 21 с.
238. Солганик Г. Я. Синтаксическая стилистика / Г. Я. Солганик. – Москва : высшая. школа, 1973. – 213 с.
239. Солганик Г. Я. Стилистика текста : учеб. пособие / Г. Я. Солганик. 9-е изд. – Москва : Флинта : Наука, 2009. – С. 166. – 256 с.
240. Сорокина Э. А. Когнитивные аспекты лексического проектирования (к основам когнитивного терминоведения) : автореф. дисс... на соиск. уч. ст. док. фил. наук, 10.02.19 – теория языка / Э. А. Сорокина. – Москва, 2007. – 46 с.
241. Ставицька Л. О. Арго, жаргон, сленг: соціальна диференціація української мови / Л. О. Ставицька. – Київ : Критика, 2005. – 464 с.
242. Ставицька Л. О. Сучасний український інтержаргон : проблеми й аспекти вивчення / Л. О. Ставицька // Мовознавство. Доповіді та повідомлення IV Міжнародного конгресу українців. – Київ, 2002. – С. 213–216.
243. Стернин И. А. Лексическое значение слова в речи / И. А. Стернин. – Воронеж, 1985. – 170 с.

244. Стернин И. А. Очерки по когнитивной лингвистике. / И. А. Стернин, З. Д. Попова. – Воронеж : Истоки, 2003. – 192 с.
245. Стернин И. А. Теоретические и прикладные проблемы языкознания: избранные работы. – Воронеж: Истоки, 2008. – 596 с.
246. Стрельнікова О.В. Синтаксична компресія у газетному тексті (Syntactic compression in the newspaper text) // Наукові записки. Серія «Філологічна». – Вип. 14. – С. 216 – 221.
247. Супрун А. Е. Общее языкознание. учебное пособие для филологических факультетов вузов / А. Е. Супрун. – Минск : Вышэйшая школа, 1983. – 456 с.
248. Сухенко В. Г. Мовна картина світу українців крізь призму оксиморона / В. Г. Сухенко. – Харків, 2017
249. Сухих С. А. Структура коммуникантов в общении / С. А. Сухих // Языковое общение: процессы и единицы. – Калинин, 1988. – С. 24.
250. Тараненко О. О. Гра слів / О. О. Тараненко. – Режим доступу : <http://kulturamovyu.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine50-10.pdf>
251. Тараненко О. О. Колоквіалізація, субстандартизація та вульгаризація як характерні явища стилістики сучасної української мови (з кінця 1980-х рр.) / О. О. Тараненко // Мовознавство. – 2002. – № 4–5. – С. 33–39.
252. Татаровська О. В. Прагматичний характер одиниць-компонентів заперечної інтенсифікації / О. В. Татаровська // Вісник Житомирського державного університету. Філологічні науки. – 2013. – Вип. 68. – 237 с.
253. Телия В. Н. Коннотативный аспект семантики номинативных единиц / В. Н. Телия // Москва : Наука, 1986. – 141 с. – С. 10–11.
254. Телия В. Н. Метафора в языке и тексте / отв. Ред. В. Н. Телия. – Москва : Наука, 1988. – 256 с.
255. Телия В. Н. Метафоризация и её роль в создании языковой картины мира / В. Н. Телия // Роль человеческого фактора в языке: язык и картина мира. – Москва : Наука, 1988. – С. 17 – 204.

256. Терханова О. В. Оксиморон як явище вторинної номінації в газетно-журнальній публіцистиці / О. В. Терханова // Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Соціальні комунікації». – 2015. – Вип. 15. – С. 94–99.

257. Толстой Н. И. Из опытов типологического исследования славянского словарного состава / Н. И. Толстой // Вопр. языкознания. – 1963. – № 1. – С. 19 – 45.

258. Трипольская Т. А. Эмотивно-оценочный дискурс: когнитивный и прагматический аспекты : дис. ... док. фил. наук / Т. А. Трипольская. – Новосибирск : НГПУ, 1999. – 437 с.

259. Турецкова И. В. Средства интенсификации пейорации в контексте / И. В. Турецкова // VIII Международная научно-практическая конференция «Филология и культурология: современные проблемы и перспективы развития». – Махачкала : Апробация, 2014. – 110 с.

260. Турецкова И. В. Языковые средства манифестации пейоратива в словаре и тексте (на материале немецких пейоративных имен, характеризующих человека) : автореф дис. ... на соискание уч. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 – германские языки. – Самара, 2011. – 224 с.

261. Ульман С. Семантические универсалии / С. Ульман // Новое в лингвистике. – Москва, 1970. – Вып. 5. – С. 250–299.

262. Уфимцева А. А. Лексическое значение / А. А. Уфимцева. – Москва : Наука, 1986. – 240 с.

263. Уфимцева А. А. Роль лексики в познании человеком действительности и в формировании языковой картины мира / А. А. Уфимцева // Роль человеческого фактора в языке: язык и картина мира. – Москва, 1988. – С. 108 – 140.

264. Федорчук М. М. Американський варіант англійської мови. : Посібник. / М. М. Федорчук. – Вінниця : Нова книга, 2006. – 171 с.

265. Ферс Дж. Р. Лингвистический анализ и перевод / Дж. Р. Ферс // Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике. – Москва, 1978. – С. 25–35.

266. Фич Л. Азбука Эмоций – Эмоэнграмм / Л. Фич. – Москва : Издательские решения, 2015. – 189 с.

267. Фурман А. А. Морально-етичні цінності в суспільному вимірі / А. А. Фурман // Психологія і суспільство. – 2010. – № 1. – С. 94–99.

268. Харламова М. В. Контекст как актуализатор фразеологического значения (на материале французской молодёжной прессы). / М. В. Харламова // Вестник МГИМО-Университета Том 34, № 1, 2014. – С. 285–289.

269. Харченко В. К. Функции метафоры : учеб. Пособие / В. К. Харченко. – Воронеж : Издательство Воронежского университета, 1992. – 87 с.

270. Хидекель С. С. Природа и характер языковых оценок / С. С. Хидекель // Лексические и грамматические компоненты в семантике языкового знака. – Воронеж, 1983. – С. 11–16. – С. 13.

271. Ходаковська Н. Г. Співвідношення понять стилістичне значення і конотація у сучасній лінгвістиці [Електронний ресурс]. Режим доступа : <http://www.stattionline.org.ua/filologiya/87/15789-spivvidnoshennya-ponyat-stilistichne-znachennya-i-konotaciya-u-suchasnij-lingvistici.html>

272. Хомская Е. Д. Мозг и эмоции. Нейропсихологическое исследование / Е. Д. Хомская, Н. Я. Батова. – Москва : Издательство Московского университета, 1992. – 180 с.

273. Хомяков В. А. Нестандартная лексика в структуре английского языка национального периода : автореф. докт. дис.... канд. філол. наук. – Ленинград, 1980. – 170 с.

274. Чабаненко В. А. Основы мовної експресії / В. А. Чабаненко. – Київ : Вища шк., 1984. – 167 с. – С. 160.

275. Чаварга Я. М. Семантико-квантитативні характеристики полісемічних прикметників у сучасній англійській мові : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 – германські мови / Я. М. Чаварга. – Київ, 2007. – С. 10.

276. Чередніченко А. Повтори як засіб когезії тексту / А. Чередніченко // Електронний фаховий журнал, Київський університет ім. Бориса Грінченка. – Режим доступу : <http://synopsis.kubg.edu.ua/index.php/synopsis/article/view/91/80>

277. Чернышова Л. И. Субстандартная лексика и культура речи / Л. И. Чернышова // Вісник Донбаської національної академії С.А. (Випуск 2016). – С. 77–79.

278. Чернышова Т. В. Стилистический анализ как основа лингвистической экспертизы конфликтного текста. / Т. В. Чернышова. – Барнаул, 2000. – 273 с. – С. 236.

279. Чугунекова Г. Н. Іронія і сатира як типи поетичного сенсу (на матеріалі сучасної англійської поезії). автореф. дис. ... канд. філол. наук. – Санкт-Петербург, 2007. – С. 4–5.

280. Шамина Е. А. Из опыта идентификации пейоративных и мелиоративных наименований в английском языке / Е. А. Шамина // Вестник Ленинградского университета, – 1998. – Вып. 4.

281. Шаховский В. И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка (на материале англ. языка) : дисс. ... д-ра. филол. наук. – Москва, 1988. – 402 с. – С. 302–307.

282. Шаховский В. И. Лингвистическая теория эмоций : Монография. / В. И. Шаховский — Москва : Гнозис, 2008. – 416 с.

283. Шаховский В. И. Проблема разграничения экспрессивности и эмотивности как семантической категории лингвостилистики / В. И. Шаховский // Проблемы семасиологии и лингвостилистики. – Рязань. – 1975. – Вып. 2. – С. 10.

284. Шаховский В. И. Эмотивная валентность единиц языка и речи / В. И. Шаховский // Вопросы языкознания. – 1984. Вып. 4. – С. 97–103

285. Шаховский В. И. Эмотивный компонент значения и методы его описания : учеб. пособ. к спецкурсу / В. И. Шаховский. – Волгоград : Изд-во ВГПИ им. А. С. Серафимовича, 1983. – 94 с.

286. Швейцер А. Д. Американский вариант литературного английского языка: пути формирования и современный статус / А. Д. Швейцер // Вопросы языкознания. – 1995. – № 6. – С. 3–16.

287. Шевченко И. С. Становление когнитивно-коммуникативной парадигм в лингвистике / И. С. Шевченко // Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. – 2004. – № 635. – С. 202–205.

288. Шиббаева Н. П. К вопросу о функционально-семантическом поле пейоративности / Н. П. Шиббаева // Лингвистические структуры текста : сб. науч. тр. – Москва : АН СССР, 1988. – С. 151–155.

289. Шилихина К. М. Прагматикализация языковых единиц как средство обеспечения когерентности дискурса. Когнитивные исследования языка / К. М. Шилихина // Общероссийская общественная организация «Российская ассоциация лингвистов-когнитологов». – Тамбов, 2017. – С. 733–736.

290. Школяренко В. І. Становлення фразеологічної картини світу німецької мови (на матеріалі писемних пам'яток УІІ – ХУІІ ст.). / В. І. Школяренко. – Суми, 2008. – 316 с.

291. Шмелев Д. Н. Проблемы семантического анализа лексики / Д. Н. Шмелев. Изд. 3-е – М. : ЛКИ, 2008. – 280 с.

292. Штеба А. А. Эмотивная флукуативность слова [Электронный ресурс] / А. А. Штеба // Электронный научный журнал «Мир лингвистики и коммуникации», 2011. – № 3 (24). – Режим доступа: <http://tverlingua.ru>.

293. Шульга М. Збій соціальної матриці / М. Шульга. – Київ : Інститут соціології НАН України, 2018. – 284 с.

294. Шульжук Н. В. Сленг як нелітературний пласт сучасної української лексики / Н. В. Шульжук // Наукові записки. Серія «Філологічна». – 2011. – С. 102–112.

295. Шумейко О. А. Оказіоналізми як мовні засоби творення комічного в українській поезії II пол. ХХ ст. / О. А. Шумейко // Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Мовознавство. – 2011. – Т. 19, Вип. 17(3). – С. 179–184.

296. Щерба Л. В. Языковая система и речевая деятельность / Л. В. Щерба Изд. 4-е. – М.: ЛКИ, 2008. – 432 с.

297. Щур Г. С. Теории поля в лингвистике / Г. С. Щур. – Москва: Наука, 1974. – С. 255.

298. Юнг К. Г. О природе психе / К. Г. Юнг. – Москва: РЕФЛ-бук, 2002. – 28 с.

299. Якобсон Р. О. Лингвистика и поэтика / Р. О. Якобсон // Структурализм: «за» и «против». – Москва, 1975. – С. 193–230.

300. Янко Н. О. Стилїстика української мови як лінгвістична основа вдосконалення лексико-стилїстичних умінь у майбутніх учителів початкових класів. Підготовка фахівців у системі професійної освіти /

Н. О. Янко, Д. І. Цибульська. // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. – 2015. – Вип. 125. – С. 269–274.

301. Яшина Е. А. Оксюморон как средство создания алогизма в художественном тексте / Е. А. Яшина. – 2010. – С. 826–831.

302. Antal L. Questions of meaning / L. Antal. – The Hague : Mouton & Co, 1963. – 95 p.

303. Antje Lann Hornscheidt, Ines Jana, Hanna Acke. Schimpfwörter – Beschimpfungen – Pejorisierungen. Wie in Sprache Macht und Identitäten verhandelt werden / Antje Lann Hornscheidt, Ines Jana, Hanna Acke. – Frankfurt, M. : Brandes & Apsel 2011, S. 7–14.

304. Antonio Barcelona, Metaphor and Metonymy at the Crossroads: A Cognitive Perspective / Antonio Barcelona. – Berlin and New York: Mouton de Gruyter, 2000. – 356 p.

305. Asher N. Lexical Meaning in Context: A Web of Words 1st Edition / N. Asher // Cambridge University Press. – Cambridge, 2011. – 1 edition – 346 p.

306. Attardo S. Linguistic Theories of Humour / S. Attardo. – Berlin : Mouton de Gruyter, 1994. – 426 p.

307. Austin J. L. How to do things with words / L. J. Austin. – Great Britain : Oxford, 1962. – 174 p.

308. Averintseva-Klisch M. Demonstrative pejoratives / M. Averintseva-Klisch, ed. Rita Finkbeiner, Jorg Meibauer, Heike Wiese // Pejoration. – John Benjamins Publishing Company, 2016. – P. 119–142.

309. Baldinger K. Semantic Theory / K. Baldinger. – Oxford : Blackwell, 1980. – 320 p.

310. Bauman R. Story, performance, and event: Contextual studies of oral narrative. / R. Bauman // Cambridge Studies in Oral and Literate Culture. – New York : Cambridge University Press, 1986. – P. 130.

311. Borkowska P., Kleparski G. A. It befalls words to fall down: Pejoration as a type of semantic change / P. Borkowska P., G. A. Kleparski // Zeszyty naukowe uniwersytetu rzeszowskiego. – Rzeszow, 2007. – 50 p.

312. Brinton L. J. Lexicalization and grammaticalization in language change / L. J. Brinton. – Cambridge : Cambridge University Press, 2005. – P. 9.
313. Catalano T. The ideologies behind newspaper crime reports of Latinos and Wall Street/CEOs: A critical analysis of metonymy in text and image / T. Catalano // Faculty Publications : Department of Teaching, Learning and Teacher Education, 2013. – Vol. 10, No 4. – P. 406–426, P. 418.
314. Cherry C. On Human Communication / C. Cherry. – Cambridge, Mass. : M.I.T. Press, 1966. 337 p.
315. Chierchia G., Sally McConnell-Ginet, Meaning and Grammar: An Introduction to Semantics / G. Chierchia, McConnell-Ginet Sally. – Massachusetts : The MIT Press. – 1990. – 476 p.
316. Cohen D. S. Courage the Cowardly Dog: Freaky Fred / Cohen D. S., Marsilli B. – Cartoon Network, 1998.
317. Conrad R. Lexikon sprachwissenschaftlicher Termini / R. Conrad // Leipzig, VEB Bibliographisches Institut. – Leipzig, 1988. – 280 s.
318. Corcoran J. Sentence, Proposition, Judgment, Statement, and Fact: Speaking about the Written English Used in Logic / J. Corcoran // University at Buffalo. – Buffalo, NY, 2009. – p. 71–103.
319. Cruse A. Meaning in Language: An Introduction to Semantics and Pragmatics / A. Cruse. – Oxford: Oxford University Press, 2004. – 441 p.
320. Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of Language / D. Crystal. – UK : Cambridge University Press, 1997. – 491 p.
321. Damasio A. R. The somatic marker hypothesis and the possible functions of the prefrontal cortex. *Philos Trans R Soc Lond B Biol Sci.* 1996 Oct 29;351(1346): 1413-20.
322. Dammel A. and Quindt O. How do evaluative derivational meanings arise? A bit of Geforsche and Forscherei / A. Dammel, O. Quindt // Pejoration. – John Benjamins publishing company, 2016. – p. 41–74.
323. Danes F. The relation of Centre and Periphery as a Language Universal / F. Danes // *Travaux linguistique de Prague*, 2 : Les problemes du centre et de la peripherie du systeme de la langue. – Prague, 1966. – p. 9–21.

324. Deese J. The structure of associations in language and thoughts / J. Deese. – Baltimore : John Hopkins Press, 1965. – 216 p.
325. Diewald G. Pragmaticalization (defined) as grammaticalization of discourse functions / G. Diewald // In Linguistics. – 2011. – P. 365–390
326. Dubsy J. Introduccion a la estilistika de la lengua. Santiago de Cuba / J. Dubsy // Univ. de Oriente. – 1970. – 81 p.
327. Dynel M. Rony, Deception and Humour. Seeking the Truth about Overt and Covert Untruthfulness / M. Rony Dynel // Series: Mouton Series in Pragmatics [MSP] 21. – 2018. – P. 219.
328. Ekman P., Levenson R. W., Friesen W. V. Autonomic nervous system activity distinguishes among emotions. – 2009. – Science 221, pp. 1208–1210.
329. Emotive language and its role in L2 acquisition on the example of ESL students of Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine / O. Kulchytska, O. Andruschak, I. Devlysh // TESOI-Ukraine National Convention, – 2017. – P. 94.
330. Fabb N. Language and Literary Structure: The Linguistic Analysis of Form in Verse and Narrative / N. Fabb. – Cambridge : Cambridge University Press, 2002. – 230 p.
331. Fillmore C. J. «Frame Semantics». In Linguistics in the Morning Calm / C. J. Fillmore. – Seoul, Hanshin Publishing Co., 1982. – 111–137p.
332. Finkbeiner R., Jorg Meibauer, Heike Wiese. What is pejoration, and how can it be expressed in language? / eds. R. Finkbeiner, Jorg Meibauer, Heike Wiese // Pejoration. – John Benjamins publishing company, 2016. – P. 1–18.
333. Finkbeiner Rita, Jorg Meibauer, Heike Wiese. Pejoration / eds. Finkbeiner Rita, Jorg Meibauer, Heike Wies. – Benjamins publishing company, 2016. – 357 p.
334. Finkbeiner Rita. Bla, bla, bla in German. A pejorative construction? / eds. Finkbeiner Rita, Jorg Meibauer, Heike Wies // Pejoration. – John Benjamins publishing company, 2016. – P. 269–300.
335. Firth J. R. Papers in Linguistics 1934–1951 / J. R. Firth // Oxford University Press, 1957. – 233 p.

336. Franz d'Avis. Pejoration, normalcy conceptions and generic sentences / eds. Finkbeiner Rita, Jorg Meibauer, Heike Wies // *Pejoration*. – John Benjamins publishing company, 2016. – P. 103–118.
337. Giorgadze M. Categories of visual puns / M. Giorgadze // *European Scientific Journal*. – Tbilisi, Georgia : Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, 2016. – P. 362–368, P. 364.
338. Grzegorz Kleparski. Semantic Change and Componential Analysis; an inquiry into pejorative Developments in English / Grzegorz Kleparski. – Pustet, 1986. – 112 p.
339. Gutzmann D. Expressives and beyond. An introduction to varieties of use-conditional meaning. Beyond Expressives: Explorations in Use-Conditional Meaning / D. Gutzmann. – Leiden: Brill. – P. 1–58.
340. Gutzmann D. Expressive modifiers & mixed expressives / D. Gutzmann, eds. O. Bonami & P. Cabredo Hofherr // *Empirical Issues in Syntax and Semantics*, 8. – P. 123–141.
341. Gutzmann D. Hybrid Semantics for Modal Particles / D. Gutzmann // *Sprache und Datenverarbeitung* 33 (1–2). – 2008. – P. 45–49.
342. Gutzmann D. Use-conditional Meaning / D. Gutzmann // *Studies in Multidimensional Semantics*. – Oxford Studies in Semantics and Pragmatics, 2015. – 328 p.
343. Halliday M. A. K. Language as Social Semiotics / M. A. K. Halliday. – London: Edward Arnold, 1978. – 256 p.
344. Hart C. J. Cognitive linguistic critical discourse studies / C. J. Hart // *The Routledge handbook of critical discourse analysis*. – London: Routledge, 2017.
345. Havryliv O. Pejorative Lexik / O. Havryliv. – Frankfurt am Main : Peter Lang Verlag, 2003. – 155 s.
346. Havryliv O. Verbal Aggression: Formen und Funktionen am Beispiel des Wienerischen / O. Havryliv. – Frankfurt am Main : Peter Lang Verlag, 2009. – 220 s.
347. Hyun Jung Koo, Seongha Rhee. Pejoratives in Korean / Hyun Jung Koo, Seongha Rhee, eds. Finkbeiner Rita, Jorg Meibauer, Heike Wies // *Pejoration*. – John Benjamins publishing company, 2016. – P. 301–324.

348. Ivic M. Trends in Linguistics / M. Ivic. – The Hague : Moriton 1965. – 259 p.
349. Kaplan D. Demonstratives / D. Kaplan ; in J. Almong et al., Eds. // Themes from Kaplan. – Oxford : Oxford University Press, 1989. – p. 481–563.
350. Kovecses Z. Metaphor and Emotion: Language, Culture, and Body in Human Feeling / Z. Kovecses. – Cambridge, U.K. ; New York : Cambridge University Press ; Paris : Editions de la Maison des Sciences de l'homme, 2000. – 223 p.
351. Kovecses Z. Metaphor: A Practical Introduction / Z. Kovecses, R. Benczes, Z. Bokor, S. Csabi, O. Lazanyi, E. Nucz. – New York, Oxford : Oxford University Press, 2010. – 375 p.
352. Kovecses Z. Metaphor. A Practical Introduction / Z. Kovecses. – Oxford : Oxford University Press, 2002. – 285 p.
353. Kulchyckaja J. Pejoratives and their role in communication / J. Kulchyckaja // Linguistic, didactic and sociocultural aspects of language functioning – Vilnius, Lithuania, 24–25 April, 2014. – P.8.
354. Kulchytska O. Pejoration as a verbalization means of expressing negative, emotionally-loaded, expressive evaluation / O. Kulchytska // 3d ELALT – The third international conference on English studies – University of Novi Sad – Novi Sad, Serbia, 21 March, 2015. – P.47.
355. Kulchytska O. Thinking about pejoratives / O. Kulchytska // 2d SMYS – Sylesian Meeting of Young Scholars – University of Sylesia Institute of English – Szchyrk, Poland, 6–7 November, 2014. – P.28.
356. Kulchytska O. V. Usage of TC and UC methods or Hybrid semantics in pejorative's analysis / O. V. Kulchytska // European Journal of Literature and Linguistics, N4. Vienna – Prague.- 2017. – p. 6–9.
357. Lakoff G. And Johnson M. Metaphors We Live By / M. Johnson, G. Lakoff. – London : University of Chicago Press, 1980. – 193 p.
358. Langacker R. W. Foundations of cognitive grammar, in 2 vol. / R. W. Langacker. – Stanford : Stanford University Press, 1987. – Vol. 1: Theoretical prerequisites. – 516 p.

359. Lapp E. *Linguistik der Ironie* / E. Lapp // *Tubinger Beitrage zur Linguistik*. – Tubingen, Narr, 1997. – 189 s.
360. Leech D. N. *Principles of Pragmatics* / D. N. Leech – London, New York, 1983. – P. 30.
361. Lems K. *Laughing All the Way: Teaching English Using Puns* / Lems K. // *English Teaching Forum*. – United Kingdom, 2013. – P. 26–33.
362. McCready Eric. *Varieties of conventional implicature* / McCready Eric // *Semantics & Pragmatics*, 2010. – Volume 3, Article 8. – P. 1–57.
363. Meibauer Jorg. *Slurring as insulting* / Meibauer Jorg. – John Benjamins publishing company, 2016. – P. 145–166.
364. Muller A. F. *Die Pejoration von Personenbezeichnungen durch Suffixe im Neuhochdeutschen* / A. F. Muller. – Altdorf, 1953. – 261 s. – P. 25.
365. Muller E. *Ein pessimistischer Zug in der Entwicklung der Wortbedeutungen* / E. Muller // *Zur Englischen Etymologie*. Program Coethen, 1985. – P. 23–35.
366. Ogden C. K., Richards I. A. *The Meaning of Meaning* / Ogden C. K., Richards I. A. – London : Mariner Books, 1989. – 396 p.
367. Palmer F. R. *Semantics: A New outline* / F. R. Palmer. – Cambridge : Cambridge University Press, 1976. – 164 p.
368. Partridge E. *Usage and Abusage: A Guide to Good English* / E Partridge. – London : Penguin Books, 1999. – P. 401.
369. Potts C. *The expressive dimension* / C. Potts // *Theoretical Linguistics* 33. – 2007. – P. 165–197.
370. Potts C. *The logic of conventional implicatures* / C. Potts // *Oxford Studies in Theoretical Linguistics* 7. – Oxford : Oxford University Press, 2005. – P. 211–246.
371. Raskin V. *Semantic Mechanisms of Humor* / V. Raskin. – Dordrecht : D. Reidel, 1985. – 284 p.
372. Redfern W. *Puns* / W. Redfern. – Oxford, Blackwell, 1984. – 234 p.
373. Rickheit M. *Wortbildung. Grundlagen einer kognitiven Wortseman* / M. Rickheit // *VS Vergal fur Sozialwissenschaften*, 1993. – 304 p.
374. Riffaterre M. *Stylistic Function. Proceedings of the Ninth Congress* / M. Riffaterre. – Cambridge, 1962. – P. 318.

375. Sanders J. 100+ Exclamations. The Ultimate Interjection List [электронный ресурс] / J. Sanders // SurveyAnyplace blog, 2017. – Режим доступа:<https://surveyanyplace.com/the-ultimate-interjection-list/>
376. Schneider K. Die psychopathischen Personaliteiten / K. Schneider. – Leipzig, Wien, 1950. – 150 p.
377. Schreuder H. Pejorative Sense Development in English / H. Schreuder. – Groningen : P. Noordhoff Ltd., 1929. – 196 p.
378. Schroeder M. The Truth in Hybrid Semantics / M. Schroeder eds. G. Fletcher, M. Ridge. – New York, Oxford University Press, 2014. – 21 p.
379. Searle J. R. Speech Acts / J. R. searle. – London : Cambridge University Press, 1969. – P. 168.
380. Searle J. R. What is a speech act? / In M. Black (ed.) // Philosophy in America. – Ithaca, Cornell University Press, 1965. – P. 221–239.
381. Semino E., Steen G. Metaphor in Literature / In R. W. Gibbs Jr. (ed.) // The Cambridge handbook of metaphor and thought. – New York : Cambridge University Press, 2008. – P. 235.
382. Shaumyan S. Language Antinomies of language and language operations of the mind / H. R. Arabnia, E. B. Kozerenk, & S. Shaumyan (Eds.) // Proceedings of the 2006 international conference on machine learning; models, technologies & applications MLMTA. – Las Vegas, 2006 p. 3–9.
383. Technau B. The meaning and use of slurs: An account based on empirical data / eds. Rita Finkbeiner, Jorg Meibauer, Heike Wiese // Pejoration. – John Benjamins publishing company, 2016. – P. 187–218.
384. Tenchini M. Paola, A. Frigerio. A multi-act perspective on slurs / Tenchini M. Paola, A. Frigerio, eds. Rita Finkbeiner, Jorg Meibauer, Heike Wiese // Pejoration. John Benjamins publishing company, 2016. – P. 167–186.
385. Tesniere L. Sur la classification des interjections / L. Tesniere, Melanges P. M. Haskovec. – Brno, 1936. – P. 343–352.
386. Teun A. Van Dijk context and cognition: knowledge frames and speech act comprehension / Teun A. Van Dijk // Journal of Pragmatics, 1977. – Vol. 1, Issue 3. – P. 211–232.

387. Traugott E. C. Grammaticalization, constructions and the incremental development of language: Suggestions from the development of degree modifiers in English / in R. Eckardt, G. Jäger, and T. Veenstra (eds.) // *Variation, Selection, Development – Probing the Evolutionary Model of Language Change*. – Berlin/New York : Mouton de Gruyter, 2008. P. 219–250.

388. Trier J. Das sprachliche Feld. in: *Worfeldforschung, zur Geschichte und theorie des sprachlichen Felds*. L. Schmidt (ed.), 1973.

389. Wartenweiler Urs. Linguistische Hermeneutik und Ironie: Eine empirische Untersuchung zum Verstehen von geschriebener Ironie / Wartenweiler Urs. // *Akademische Schriftenreihe*. – GRIN Verlag, 2010. – 268 S. – P. 46.

390. Weiland K. M. Purple prose [електронний ресурс] / K. M. Weiland // *Most common writing mistakes*, Pt. 63, 2017. – Режим доступу: <https://www.helpingwritersbecomeauthors.com/purple-prose/#>

391. Wilkowski B. M., Robinson B. P., Meier M. S., Carter R. F. “Hot-headed” is more than an expression: the embodied representation of anger in terms of heat. *Emotion* 9, 2009. – pp. 464–477.

392. Арутюнова Н. Д. Дискурс / Н. Д. Арутюнова // *Лингвистический энциклопедический словарь*. – Москва: Советская энциклопедия, 1990. – С. 136 – 137.

393. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов / О. С. Ахманова. – Москва : Советская Энциклопедия, 1969. – С. 286.

394. Білодід І. К. Словник української мови : в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства (за ред. І. К. Білодіда). – Київ : Наукова думка, 1970–1980. – Т. 4. – С. 47.

395. Кондратюк Т. М. Словник сучасного українського сленгу / Т. М. Кондратюк. – Харків : Фоліо, 2006. – 350 с.

396. Кротевич Є. В. Словник лінгвістичних термінів / Є. В. Кротевич, Н. С. Родзевич. – Київ : АН УРСР, 1957. – 236 с

397. Кубрякова Е. С. Краткий словарь когнитивных терминов / Е. С. Кубрякова, В. З. Демьянков, Ю. Г. Панкрац, Л. Г. Лузина ; под ред. Е. С. Кубряковой. – Москва : Филол. ф-т МГУ им. М.В. Ломоносова, 1997. – 245 с.

398. Лузан А. О. Лінгвістичний енциклопедичний словник / А.О. Лузан // Під ред. В. Н. Ярцевой. – Москва : Советская энциклопедия, 1990. – 688 с.
399. Мартинюк А. П. Словник основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики / А. П. Мартинюк. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 196 с.
400. Полюга Л. М. Повний словник антонімів української мови / Л. М. Полюга. – Київ : Довіра, 2006. – 510 с.
401. Пустосвіт Л. О. Словник іншомовних слів / уклад. Л. О. Пустовіт та ін. – Київ : Довіра, 2000. – 903 с.
402. Словник української мови, в 11 т. – Т. 2 – Київ : Наукова думка, 1971. – С. 477.
403. Судзиловский Г. А. Сленг – что это такое? Английская просторечная военная лексика / Г. А. Судзиловский// Англо-русский словарь военного сленга. – Москва : Воениздат, 1973. – 182 с.
404. Теленкова М. А. Справочник по русскому языку. Словарь лингвистических терминов / М. А. Теленкова, Д. Э.Розенталь. – Москва : ООО «Издательский дом «ОНИКС 21 век», ООО «Изд-во «Мир и Образование», 2003. – 623 с.
405. Электронный словарь ABBYY LINGVO 12 Multilingual Edition. – Режим доступа: <https://www.lingvolive.com>
406. Ярцева В. Н. Лигвистический энциклопедический словарь / В. Н. Ярцева. – Москва : Советская энциклопедия, 1990. – 688 с. – С. 239.
407. Dictionary of Interjections. – Режим доступа: <https://www.vidarholen.net/interjections>.
408. Gouws R., Dictionaries: International Encyclopedia of Lexicography, Supplementary Volume / R. Gouws, U. Heid, W. Schweickard, H. Ernst, W. Pro // Recent Developments with Focus on Electronic and Computational ... Zur Sprach- und Kommunikations- wissenschaft. – Berlin : De Gruyter Mouton, 2013. – 1580 s.
409. Grochowski M. Słownik polskich przekleństw i wulgaryzmów. / M. Grochowski – Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN, 2002. – P. 16.
410. Holder R. W. How Not to Say What You Mean: A Dictionary of Euphemisms / R. W. Holder. – Oxford, Oxford University Press, 2002. – 410 p.

411. Hornby A. S. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English / A. S. Hornby, Chief ed. Sally Wehmeier, 7th ed. – Oxford, Oxford University Press, 2006. – 1780 p.
412. Partridge E. A. Dictionary of Slang and Unconventional English. – ABBYY Lingvo 11 on-line.
413. Shuttleworth M. Englische Schimpfwörter von A bis Z / M. Shuttleworth. – Köln : Anaconda Verlag, 2015 – 96 s.
414. Spears R. A. NTC's Dictionary of American Slang and Colloquial Expressions / R. A. Spears – London : McGraw-Hill, 2000. – 576 p.
415. Meyer S. New Moon / Stephanie Meyer. – Great Britain: Atom, Palimpsest Book Production Limited, 2009. – 497 p.
416. Meyer S. Breaking Dawn / Stephanie Meyer. – Great Britain: Atom, Palimpsest Book Production Limited, 2009. – 697 p.
417. Meyer S. Eclipse / Stephanie Meyer. – Great Britain: Atom, Palimpsest Book Production Limited, 2009. – 550 p.
418. Meyer S. The Host / Stephanie Meyer. – Great Britain: Atom, Palimpsest Book Production Limited, 2010. – 656 p.
419. Meyer S. The Short Second Life of Bree Tanner // An Eclipse Novella (The Twilight Saga) / Stephanie Meyer. – Great Britain: Atom, Palimpsest Book Production Limited, 2010. – 178 p.
420. Meyer S. Twilight / Stephanie Meyer. – Great Britain: Atom, Palimpsest Book Production Limited, 2009. – 434 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1.

**Частотність застосування засобів інтенсифікації
експресивності пейоративів у творах С. Майєр**

	Пунктуація	Семантико-стилістичні	Синтактико-стилістичні	Графічні символи	Авторські оказіоналізми	adj/adv +n
Пунктуація		7	11	4	0	7
Семантико-стилістичні	7		15	3	0	10
Синтактико-стилістичні	11	15		7	0	12
Графічні символи	4	3	7		0	4
Авторські оказіоналізми	0	0	0	0		2
adj/adv +n	7	10	12	4	2	

Дистрибуція стилістичних засобів у творах С. Майєр

Назва	Назва твору						Заг. к-сть
	Сутінки	Молодий місяць	Затем нення	Світано к	Друге життя Брі Таннер	Господин я	
Метафори	5	3	6	4	9	9	36
Епітети та оксюмори	10	13	21	38	23	87	192
Порівняння	12	4	5	8	4	8	41
Гіперболи та літоти	6	7	8	5	6	27	59
Метонімії	4	21	23	22	27	32	129
Іронія та сарказм	3	5	7	5	8	10	38
Інтерогативні конструкції	3	5	5	9	9	21	52
Повтори	3	2	3	2	2	10	22
Синтаксичні редукції	3	1	4	5	4	7	24
Гра слів та антитеза	2	3	3	5	10	9	32
Евфемізми та дисфемізми	3	8	6	22	12	80	89
Вигуки	2	4	5	11	8	25	55
Фразеологізми	1	19	15	19	28	45	136
Авторські оказіоналізми			1	5		2	8
Загальна кількість	57	95	112	160	150	372	913

Частотність пейоративів, спільних для семантичних полів

VAMPIRE та WEREWOLF

Синонімічні ряди полів VAMPIRE та WEREWOLF				
Evil creatures	Animals	Aggressors	Characteristic s of the person	Adjectives of negative feelings
demon monster mutant	beast	criminal killer murderer	baby coward crazy idiot insane masochist	disgusting filthy loathsome repulsive scary
Лексичне наповнення синонімічних рядів полів VAMPIRE та WEREWOLF				

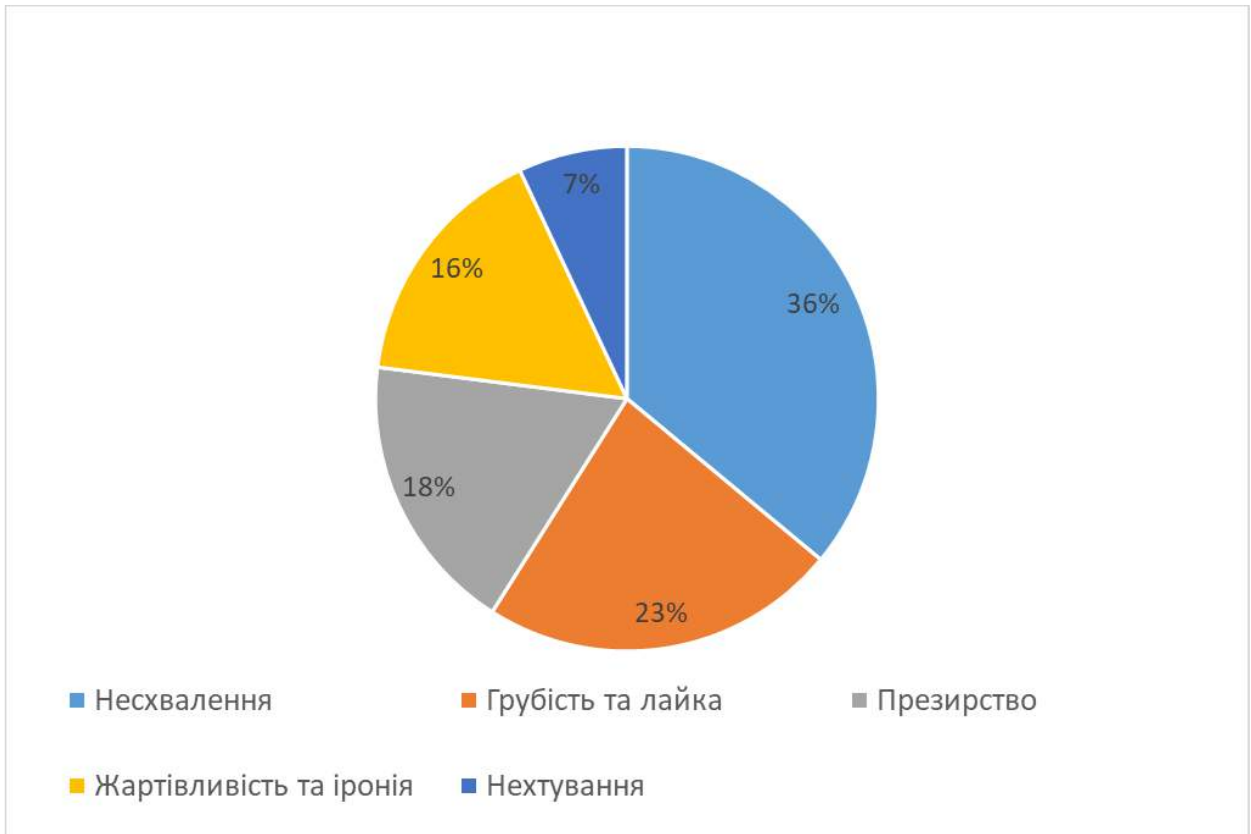

Рис. А.1. Розподіл пейоративів за емосемами

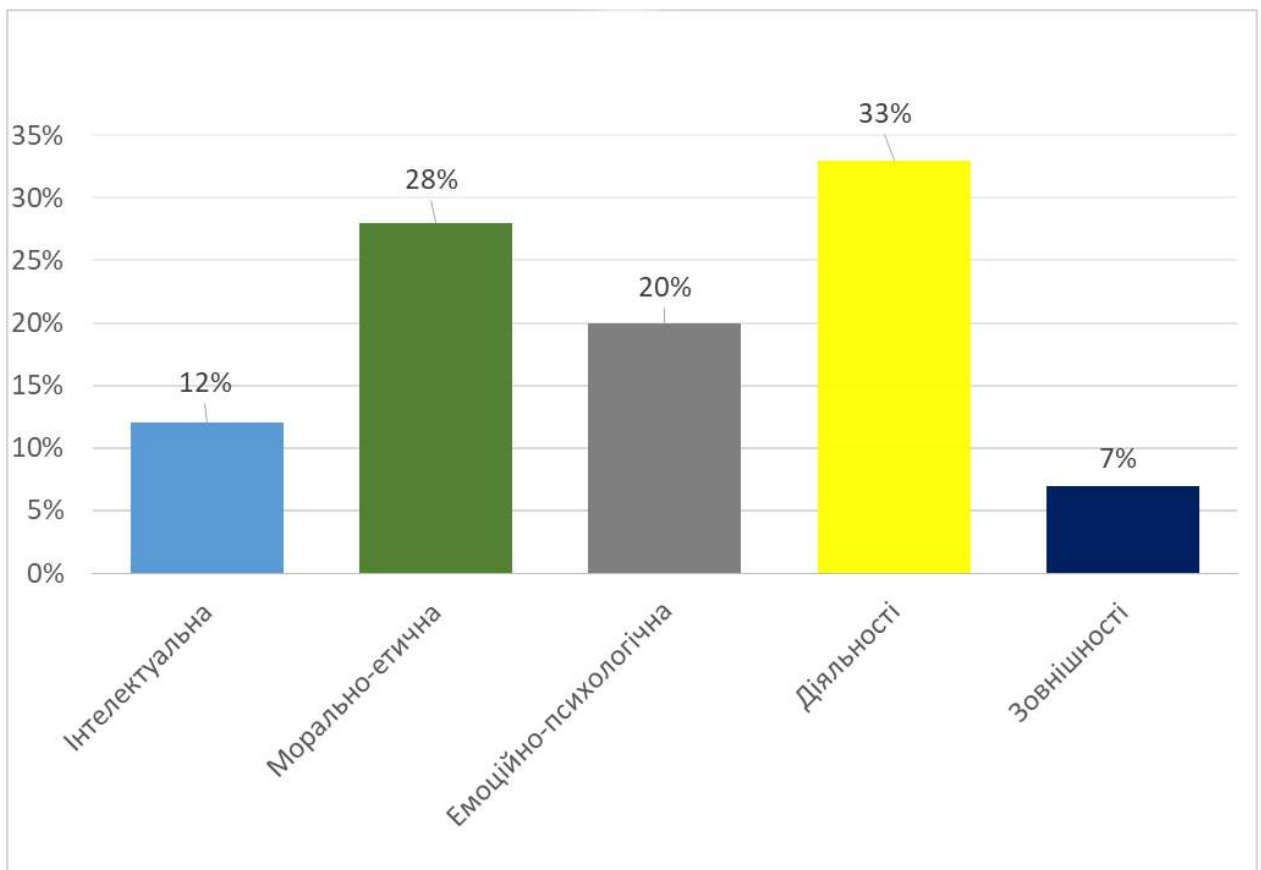

Рис. А.2. Розподіл пейоративів за оцінкою

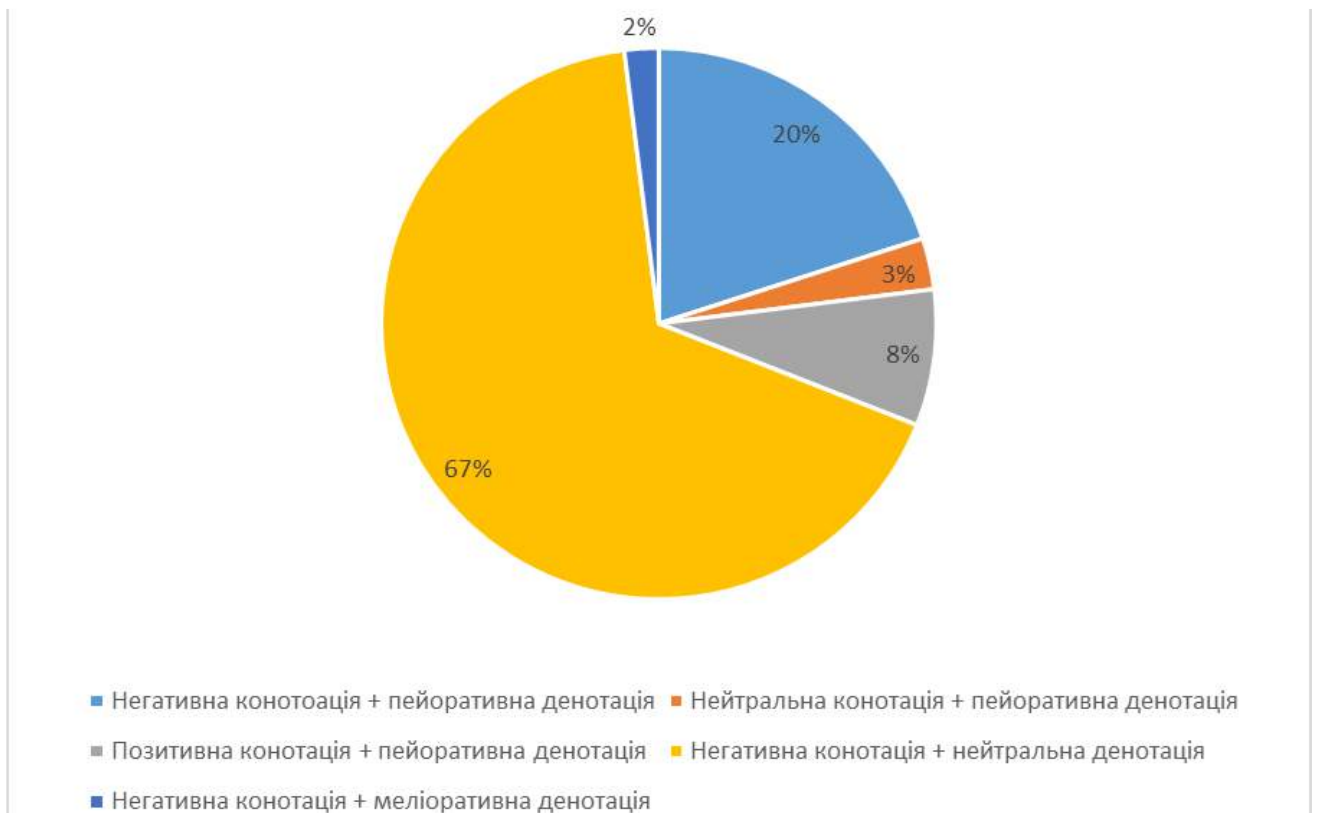

Рис. А.3. Процентне співвідношення комбінаторики конотативного та денотативного компонентів у структурі пейоративів

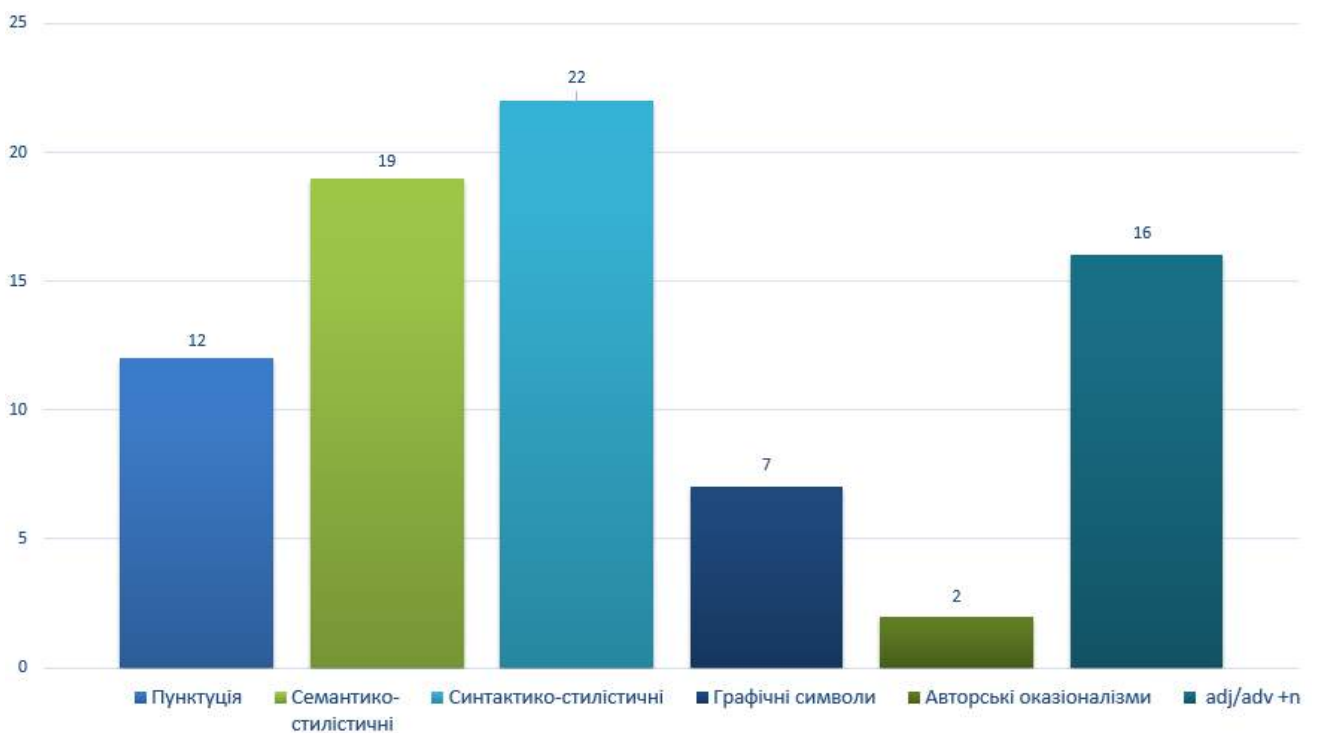

Рис. А.4. Рейтинг засобів інтенсифікації

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Кульчицька О. В. Особливості семантики пейоративної лексики (на матеріалі циклу романів "Сутінкова Сага" Стефані Майєр) (The peculiarities of pejorative language semantics) // Іноземна філологія: укр. наук. зб. Львів. ун-ту. 2011. Вип. 12. С. 64–70.
2. Кульчицька О. В. Структура пейоративних прикметників у описі персонажів циклу романів "Сутінкова Сага" Стефані Майєр (на матеріалі циклу романів "Сутінкова Сага" Стефані Майєр) (The structure of pejorative adjectives in the description of the main characters in Stephanie Meyer's novels) // Вісник Львівського університету. Серія: "Іноземні мови". 2012. Вип. 19. С. 263–268.
3. Кульчицька О. В. Теоретичні підходи до пейоративної лексики у сучасній лінгвістиці (Theoretical approaches to the pejorative language in modern linguistics) // Нова філологія: зб. наук. пр. / Запоріж. нац. ун-т. 2012. № 53. С. 102–106.
4. Кульчицька О. В. Динаміка семантики та стилістики пейоративів (на прикладі "Господиня" Стефані Майєр) (Dynamic of pejorative's semantic and stylistic) // Наукові записки. Серія: Філологічні науки / Кіровоград: РВВ КПУ ім. В. Винниченка, 2013. Випуск 115. С. 278–282.
5. Кульчицька О. В. Про деякі критерії та методи визначення пейоративної лексики (About some criteria and methods of defining pejorative words) // Мовна освіта в Україні та за кордоном у ХХІ столітті: вісник Житомир. держ. н-ту ім. Івана Франка, 2014. Вип. 4. С. 242–245.
6. Кульчицька О. В. Аналіз емотивної лексики через призму гібридної семантики // Актуальні питання іноземної філології. 2017. № 7. С. 103–109.
7. Кульчицька О. В. Шкала інтенсифікації експресивності пейоративного значення // Проблеми семантики прагматики та когнітивної лінгвістики: наук. зб. КНУ ім. Т. Шевченка Київ, 2019. № 35. С. 117–126.

8. Кульчицька О. В. Пейоративи як засіб вербалізації вираження негативного емоційного стану. (Pejoratives as a means of verbalization of the negative emotional state) // *Science and Education in a New Dimension: Philology*. Budapest, 2014. № II (1), Iss. 17. P. 68–70.

9. Кульчицька О. В. Usage of TC and UC methods or Hybrid semantics in pejorative's analysis // *European Journal of Literature and Linguistics*. Vienna: Praque. 2017. № 4. P. 6–9.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

10. Kulchyckaja J. Pejoratives and their role in communication // 6th International scientific conference “Linguistic, didactic and sociocultural aspects of language functioning” (Vilnius, April 24-25, 2014). Vilnius, Lithuania. 2014. P. 8

11. Кульчицька О. В. Прагматичний потенціал пейоративів. (Pragmatic potential of pejoratives) // *The Thirteenth European Conference on Languages, Literature and Linguistics* (Vienna, 23 November, 2016). Austria, Vienna, 2016. P. 8–13.

12. Kulchytska O. Thinking about pejoratives // *2d SMYS – Sylesian Meeting of Young Scholars*. (Szchyrk, 6–7 November, 2014). Szchyrk, Poland: University of Sylesia Institute of English, 2014. P. 28.

13. Kulchytska O. Pejoration as a verbalization means of expressing negative, emotionally-loaded, expressive evaluation // *ELALT 3 – The third international conference on English studies* (Novi Sad, 21 March, 2015). Novi Sad, Serbia: University of Novi Sad, 2015. № 3. P. 47.

14. Kulchytska O.A., Andrushchak O.V., Devlysh I.A. Emotive language and its role in L2 acquisition on the example of ESL students of Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine // *2017 TESOL-Ukraine National Convention “Pathways to Success for Contemporary English Teachers and their Learners”*: book of convention papers (Lviv, April 25-26, 2017). Lviv, 2017. P. 94

15. Кульчицька О. В. Засоби інтенсифікації емотивного класу слів // *Україна і світ: діалог мов і культур: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (Київ, 11–13 квіт., 2018 р.). Київ: Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2018. С. 16.

ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

1. VI Всеукраїнська інтернет-конференція «Мовна освіта в Україні та закордоном у ХХІ столітті» (Житомир, 4–8 листопада, 2013 р., очна форма участі).
2. Звітня наукова конференція ЛНУ за 2015 рік (Львів, 4 лютого, 2016 р., очна форма участі).
3. Звітня наукова конференція ЛНУ за 2017 рік (Львів, 7 лютого, 2017 р., очна форма участі).